ŞARHÖYÜK (DORYLAION) HİTİT DÖNEMİ KEMİK ALETLERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Mürsel OKCU

Kütahya - 2014

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Arkeoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ŞARHÖYÜK (DORYLAION)

HİTİT DÖNEMİ KEMİK ALETLERİ

Danışman
Doç. Dr. Hakan SİVAS

Hazırlayan
Mürsel OKCU

Kütahya – 2014

Kabul ve Onay

Mürsel OKCU'nun hazırladığı "Şarhöyük (Dorylaion) Hitit Dönemi Kemik Aletleri" başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

…./…./2014

Tez Jürisi	**İmza**	
	Kabul	**Red**
Doç. Dr. Hakan SİVAS (Danışman)		
Prof. Dr. A. Nejat BİLGEN		
Doç. Dr. Gökhan COŞKUN		

Doç. Dr. Soner AKKOÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "Şarhöyük (Dorylaion) Hitit Dönemi Kemik Aletleri" adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

…/…/2014

Mürsel OKCU

Özgeçmiş

Mürsel OKCU, 01.01.1986 yılında Çorum/Bayat İleği Köyü'nde doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Bayat'ta tamamladıktan sonra, 2004-2009 yılları arasında Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü'nde lisans öğrenimini tamamladı. Lisans eğitimi sırasında ve sonrasında çeşitli kazılarda görev aldı. 2006-2012 yılları arasında Prof. Dr. Taciser SİVAS başkanlığında yürütülen Eskişehir-Şarhöyük/Dorylaion Kazısı, 2010 yılında Kütahya Arkeoloji Müzesi/Çiledir Höyük Kurtarma Kazısı ve 2011 yılında Prof. Dr. A. Nejat BİLGEN başkanlığında yürütülen Seyitömer Höyük Kurtarma Kazısı'nda çalışmıştır. 2013 yılında Şarhöyük Eskişehir Arkeoloji Müzesi başkanlığında ve Doç. Dr. Hakan SİVAS bilimsel danışmanlığında yürütülen Şarhöyük Kazısı temizlik ve düzenleme çalışmalarında yer almıştır.

Bu çalışma, 20.05.2013 tarihinde kaybettiğimiz sevgili hocamız Prof. Dr. Taciser SİVAS'ın ölümsüz anısına armağan edilmiştir.

ÖZET

ŞARHÖYÜK (DORYLAION) HİTİT DÖNEMİ KEMİK ALETLERİ

OKCU, Mürsel
Yüksek Lisans Tezi, Arkeoloji Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hakan SİVAS
Ağustos, 2014, 242 sayfa

Bu çalışmada Şarhöyük Hitit plankarelerinde bulunmuş kemik aletler ele alınmıştır. Şarhöyük (Dorylaion) Hitit Kemik aletleri aşık kemiği/oyun pulu, bız, alet sapı, deri tabaklama aleti, kalem (stylus), amulet, mobilya aksamı, süs eşyası (boncuk, kolye ucu vb.), kıyafet aksamı (düğme), çekiç, perdah ve işlevi tanımlanamayan alet şeklinde 11 grup altında toplanmıştır. Aletlerin sayısal yoğunluğunu aşık kemikleri ve bızlar oluşturmaktadır. Eserlerin tanımlarının yapılarak değerlendirilmesi ve yorumlanması, benzerleriyle karşılaştırılması ve bu doğrultuda bir sonuç ortaya koymak çalışmanın temel amacıdır. Aletler belli tekniklerde işlenmiştir. Vurma, testere ile kesme, yontma, yiv açma sürtme ve düzeltme tekniği hemen hemen bütün aletlerde uygulanmıştır. Bazı aletlerde çizgi ve konsantrik daire şeklinde kazıma bezemeler mevuttur. Aletler genel olarak boynuz, diş ve kemik kullanılarak yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hitit Dönemi, Kemik Alet, Kemik Alet Teknolojisi, Kemik Alet Çeşitliliği.

ABSTRACT

ŞARHÖYÜK (DORYLAION) BONE TOOLS FROM THE HITTITE PERIOD

OKCU, Mürsel
M.A. Thesis, Department of Archaelogy Administration
Supervisor : Associate Professor Hakan SİVAS
August, 2014, 242 pages

This study focuses on the bone tools unearthed in the Hittite excavation areas of Şarhöyük. The Hittite bone tools of Şarhöyük were studied under 11 subtitles such as the astragali, awls, handles, tanning tools, stylus, amulet, furniture accessories, ornaments (beads, pendants), dressing accessories (button), hammer and undefined tools. The majority of the tools belong to the astragali and awl groups. The main aim in this study is to define the artefacts and compare to the known parallels, in order to make an understanding of the Hittite utilisation of bone tools. Some certain techniques are visible on the tools. Hammering, sawing, chipping, scraping and burnishing are common techniques seen on most of the tools. Some tools bear decorations of incised lines and concentric circles. The tools were generally made of horns, teeth and body bones.

Keywords: Hittite Period, Bone Tool, Bone Tool Technology, Tool Diversity.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET ..... **v**
ABSTRACT ..... **vi**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
LEVHALAR LİSTESİ ..... **ix**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xii**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
İÇ KUZEYBATI ANADOLU BÖLGESİ TARİHİ COĞRAFYASI VE BÖLGENİN HİTİT DÖNEMİ

1.1. İÇ KUZEYBATI ANADOLU BÖLGESİ'NİN İKLİMİ VE COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ **5**
1.2. İÇ KUZEYBATI ANADOLU BÖLGESİ'NDE YAPILAN YÜZEY ARAŞTIRMALARI **20**
1.3. İÇ KUZEYBATI ANADOLU BÖLGESİ'NDE YAPILAN KAZILAR **23**
1.4. HİTİT DÖNEMİ'NDE İÇ KUZEYBATI ANADOLU BÖLGESİ **38**

İKİNCİ BÖLÜM
HİTİT DÖNEMİ ÖNCESİNDE VE HİTİT DÖNEMİ'NDE ŞARHÖYÜK

2.1. HİTİT DÖNEMİ ÖNCESİ **45**
2.2. HİTİT DÖNEMİ **48**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ŞARHÖYÜK'TE BULUNAN HİTİT DÖNEMİ KEMİK ALET TEKNOLOJİSİ VE ALETLERİN SINIFLANDIRILMASI

3.1. ŞARHÖYÜK (DORYLAION) HİTİT DÖNEMİ KEMİK ALET TEKNOLOJİSİ **59**

3.2. ŞARHÖYÜK (DORYLAION) HİTİT DÖNEMİ KEMİK ALETLERİ 60
3.2.1. Aşık Kemiği/Oyun Pulu (Katalog No. 1-22).....60
3.2.2. Bız (Katalog No. 23-83).....62
3.2.3. Alet Sapı (Katalog No. 84-107) 63
3.2.4. Deri Tabaklama Aleti (Katalog No. 108-111).....64
3.2.5. Kalem (Stylus) (Katalog No. 112) 65
3.2.6. Amulet (Katalog No. 113-115) 66
3.2.7. Mobilya Aksamı (Katalog No. 116).....66
3.2.8. Süs Eşyası (Boncuk, Kolye Ucu vb.) (Katalog No. 117-118).....67
3.2.9. Kıyafet Aksamı (Düğme) (Katalog No. 119-120).....67
3.2.10.Çekiç (Katalog No. 121).....68
3.2.11. İşlevi Tanımlanamayan Alet (Katalog No. 122) 68
KATALOG 69
LEVHALAR.....191
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....209
KAYNAKÇA 215
DİZİN 2278

LEVHALAR LİSTESİ

Planlar- Şekiller- Resimler- Grafikler- Haritalar:

Levha I/ Plan 1:

Şarhöyük (Dorylaion) Topoğrafik Planı.

Levha II/ Resim 1:

Şarhöyük (Dorylaion) Hava Fotoğrafı.

Levha II/ Resim 2:

Şarhöyük (Dorylaion) Uydu Görüntüsü (https://www.google.com/maps).

Levha III/ Plan 1:

Şarhöyük Güney Yamaç Hitit Sektörü Planı *(Haz. D. Muştu*).

Levha IV/ Şekil 1:

Şarhöyük (Dorylaion) Kronoloji Tablosu *(Haz. D. Muştu).*

Levha V/ Resim 1:

İlk Tunç Çağı Boğa Figürini.

Levha V/ Resim 2:

İlk Tunç Çağı III Ana Tanrıça Figürini.

Levha V/ Resim 3:

İlk Tunç Çağı III Serpantin Balta.

Levha VI/ Resim 1:

Kusura C Evresi İle Çağdaş Şarhöyük Hitit Ev Temeli, Ocak, Fırın vb. Mimarlık Kalıntıları.

Levha VI/ Resim 2:

Kusura C Evresi İle Çağdaş Şarhöyük Hitit Ev Temeli Detay.

Levha VII/ Resim 1:

S/26 Plankaresi Hitit Dönemi Mimari (Kuzeybatı Taş Temelli Yapı) Kalıntıları.

Levha VII/ Resim 2:

Hitit Dönemi Erken Evre Üst Üste Yapılmış Fırın, Hemen Yanında Tandır Ocak ve Diğer Mimari Unsurlar (Döküntü Duvar Taşları, Ahşap Hatıl vb.).

Levha VIII/ Resim 1:

Hitit Dönemi Erken Evre Üst Üste Yapılmış Fırın, Hemen Yanında Tandır Ocak Detay.

Levha VIII/ Resim 2:

Hitit Dönemi Erken Evre Üst Üste Yapılmış Fırın, Hemen Yanında Tandır Ocak ve Silo Çukur Tabanları.

Levha IX/ Resim 1:

Hitit Dönemi Geç Evre (Taş Duvarlı Silo, Silo Çukurları, Ocak vb.) Yapı Katları.

Levha X/ Grafik 1:

Toplam Eser Grubu İçerisinde Alet, Süs Eşyası ve Aksesuar Oranı *(Haz. D. Muştu).*

Levha XI/ Grafik 1:

Şarhöyük Hitit Dönemi Kemik Aletlerinin Çeşitlilik Durumu *(Haz. D. Muştu).*

Levha XII/ Grafik 1:

Bızların Üretildiği Kemik Cinsine Göre Dağılımı *(Haz. D. Muştu).*

Levha XII/ Grafik 2:

Bızların İşlenme Durumu *(Haz. D. Muştu).*

Levha XIII/ Grafik 1:

Aşık Kemiklerinin Yüzeylerinin İşlenme Durumlarının Oranı *(Haz. D. Muştu).*

Levha XIII/ Grafik 2:

Aşık Kemiklerinin Delikli ve Deliksiz Örneklerinin Oranı *(Haz. D. Muştu).*

Levha XIV/ Grafik 1:

Sapların Üretildiği Kemik Cinsine Göre Oranı *(Haz. D. Muştu).*

Levha XIV/ Grafik 2:

Sapların İşlenme Durumları *(Haz. D. Muştu).*

Levha XV/ Harita 1:

Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar ve Bilecik İllerinin Türkiye Haritasındaki Yeri *(Haz. D. Muştu).*

Levha XVI/Harita 1:

Eskişehir İl Sınırları İçerisindeki MÖ II. Binyıl Höyük ve Nekropol Alanları *(Haz. D. Muştu).*

Levha XVII/ Harita 1:

Kütahya İl Sınırları İçerisindeki MÖ II. Binyıl Höyük, Düz Yerleşme ve Nekropol Alanları *(Haz. D. Muştu).*

Levha XVIII/ Harita 1:

Afyonkarahisar İl Sınırları İçerisindeki MÖ II. Binyıl Höyük ve Nekropol Alanları *(Haz. D. Muştu).*

Levha XIX/ Harita 1:

Bilecik İl Sınırları İçerisindeki MÖ II. Binyıl Höyük ve Nekropol Alanları *(Haz. D. Muştu).*

KISALTMALAR LİSTESİ

ABB Ankara Büyükşehir Belediyesi

a.g.e. Adı Geçen Eser

Anadolu (Anatolia) Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara

AST Araştırma Sonuçları Toplantısı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara

bkz. Bakınız

cm Santimetre

C. Cilt

Çiz. Çizim / Çizen

DSİ Devlet Su İşleri

Fig. Figür

Haz. Hazırlayan

H. Höyük

İstMitt İstanbuler Mitteilungen

ETÇ Erken Tunç Çağı

Kat. No. Katalog Numarası

km Kilometre

KST Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sonuçları Toplantısı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara

Lev. Levha

m Metre

mm Milimetre

MÖ Milattan Önce

MKKS Müze Kurtarma Kazıları Semineri

No	Numara
OTÇ	Orta Tunç Çağı
Pl.	Plan
p.t.	pişmiş toprak
Res.	Resim
s.	Sayfa
ss.	Sayfa sırası
S.	Say
Şek.	Şekil
ŞH	Şarhöyük
TTK	Türk Tarih Kurumu
TTK Yay.	Türk Tarih Kurumu Yayınları
vb.	ve benzeri
ykl.	Yaklaşık
YKY	Yapı Kredi Yayınları
yy.	Yüzyıl

TEZ METNİ

GİRİŞ

Genel olarak, MÖ II. Bin yılın ortalarından itibaren Anadolu coğrafyasının büyük bir bölümünde siyasi ve kültürel açıdan en etkili merkezi güç olan Hitit İmparatorluğu, MÖ XII. yüzyılın başlarında gerçekleşen Deniz Kavimleri Göçü ve Karadeniz kıyılarından güneye doğru inen Kaşka saldırıları sonucunda yıkılmıştır. Ancak söz konusu uygarlık yıkıldıktan sonra Hititler'in yoğun olarak Güneydoğu Anadolu merkezli varlığı MÖ VII. yüzyıla kadar devam etmiştir.

Bu çalışmada Şarhöyük kazılarında ele geçen Hitit Dönemi kemik aletleri incelenmektedir. Şarhöyük ören yeri genel olarak Höyük, Aşağı Şehir ve Nekropol alanından oluşmaktadır. Burası, Eskişehir'in 3 km kuzeydoğusunda, Porsuk Nehri ile yan kolu Sarısu arasında kalan geniş ovanın güney kenarında geniş bir alana yayılmıştır **(Lev. No. II/ Res. 1; Lev. No. XVI/ Harita 1)**. 19. yüzyılda birçok gezgin ve araştırmacı bölgede yaptıkları incelemelerin sonucunda Şarhöyük ören yerinin antik Dorylaion kentinin merkezi olduğunu saptamıştır.

1989 yılında höyük ve höyüğü çevreleyen aşağı şehirde gerçekleştirilen yüzey araştırmasını takiben aynı yıl A. Muhibbe DARGA'nın başkanlığında höyükte arkeolojik kazılara başlanmıştır **(Lev. No. II/ Res. 2)**. Çalışmalar 2005 yılından itibaren 2013 yılına kadar Taciser SİVAS'ın başkanlığında devam etmiştir. Kazı çalışmalarının yoğunlaştırıldığı höyük, 17 m yüksekliğinde, 450 m çapındadır **(Lev. No. I/ Plan 1)**.

Kazı çalışmalarında elde edilen arkeolojik bulguların ışığında yerleşmede Osmanlı, Bizans, Roma, Hellenistik, Klâsik, Frig, Hitit ve Erken Tunç Çağı kültürlerinin varlığı tespit edilmiştir **(Lev. No. IV/ Şek. 1)**. Höyüğün güney yamacında, Frig dönemine ait yapıların altında, MÖ XV-XIII. yüzyıla tarihlenen Hitit Dönemi ev temelleri, ocaklar ve ortak kullanım mutfak alanlarına sahip 3 evreli Hitit tabakası saptanmıştır. Bu tabakada ele geçirilen *"Ülkenin Prensi/Kral Oğlu"* ünvanlı mühür baskısı, henüz Hititçe adı saptanamamış olan Şarhöyük Hitit yerleşmesinin, başkent Hattuşa'ya bağlı, bugünkü mevcut çalışmalara dayanılarak Hitit egemenliğinin en batı ucundaki bir eyalet merkezi olduğunu kanıtlamaktadır.

Hitit tabakasında devam eden kazılarda başkent Hattuşa ile koşut kaliteli çanak çömlek örneklerinin yanı sıra dokumacılıkla ilgili pişmiş toprak dokuma tezgâhı ağırlıkları, ağırşaklar ve bilezik, iğne, ok ucu gibi bronz eserler ile birlikte çeşitli kemik

eserler de ele geçmiştir. Bu çalışmada Şarhöyük Hitit Dönemi kemik aletlerinin çeşitliliği, yoğunluğu, diğer Hitit merkezleriyle karşılaştırılması söz konusu olacaktır.

Çoğu kazıda sık rastlanılmayan *"deri tabaklama aletleri"* benzeri saptandığında, döneminin dışındaki eserlerle de değerlendirilmiştir. Kemik buluntuların, tarihleme noktasında, herhangi bir dönemde aynı formda işlenebilir olması, belirleyici unsur olamayacağını düşündürmektedir. Bu noktada incelenecek eserlerin mimari konteksle olan bağlantıları büyük önem taşımaktadır.

Şarhöyük Hitit kemik aletleri, Hitit plankarelerindeki mimari kontekst ile bağlantılı olmasından dolayı bu çalışmanın konusudur. Bu çalışmada amaç, Şarhöyük'ün Hitit Dönemi'ne ilişkin şimdilik 3 evresi gün ışığına çıkartılan Hitit tabakasında ele geçmiş olan kemik eserlerin kataloğunu hazırlamak, yapılan bu katalog çalışmasında öngörülen başlıklandırmalar doğrultusunda eserleri işlev, form ve dönemsel açıdan benzerleriyle karşılaştırmak, bu karşılaştırma sonucunda Şarhöyük Hitit kemik aletlerinin genel bir karakterizasyonunu ortaya koymaktır.

Bunu yaparken, İç Kuzeybatı Anadolu adı altında, Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar ve Bilecik'in MÖ II. Bini hakkında da bölgede yapılan kazı ve yüzey araştırmaları üzerinden bilgi verilmiştir. Ayrıca, Şarhöyük'ün Hitit tarihi coğrafyasında hangi bölgeye lokalize edildiğine dair bilgiler de çalışmada yer almaktadır.

Arkeolojik kazılarda ele geçen kemik eserleri işlev ve tipoloji açısından kontekst içinde değerlendiren çalışmalar oldukça sınırlıdır. Her geçen sene sayısı giderek artan arkeolojik kazılarda farklı dönemlere ait kemik eserler önemli bir buluntu topluluğunu oluşturmaktadır. Farklı dönemlere ait kemik eserleri form ve tipolojik açıdan ele alan çalışmaların sayısı artıkça, Eskiçağ boyunca çeşitli el aletlerinden süs eşyası ve mobilya aksamına kadar yaygın bir kullanım alanı olan kemik endüstrisinin dönemsel gelişimi, teknolojik farklılıkları daha iyi anlaşılabilecektir. Şarhöyük Hitit Dönemi kemik aletlerinin ele alındığı bu çalışma, en azından Orta Anadolu'nun kuzeybatı kesiminde yer alan Eskişehir ve çevresindeki kemik alet endüstrisinin anlaşılmasına özgün malzeme ile katkı sağlayacaktır.

Çalışma, Şarhöyük'te 1992-2013 yıllarında yapılmış kazılardaki Hitit Dönemi kemik buluntularını kapsamaktadır. Bu yüzden bu çalışmada benzer kazıların kemik konusundaki değerlendirmelerine ve yapılan araştırmalara bakılacaktır. Çalışma, somut

malzeme üzerinden değerlendirme yapma imkânı sağlamaktadır. Hipotetik anlamda işlev ve tanım tartışması söz konusu olmuştur. Anlamlandırılamayan birtakım alet ya da alet unsuru olabilecek eser, *"tanımlanamayan alet"* adı altında toplanmıştır.

Bu bağlamda ilk olarak önceden hazırlanan geçici çalışma planı, ana hat planına dönüştürülmüş, çalışmanın içindekiler bölümü oluşturulmuştur. Kemik aletlerin, kazı arşivindeki kataloğunun hazırlanması çalışmanın en temel noktasıdır. Buradan hareketle incelenen 122 adet eser, tüm bilgileriyle birlikte (işlev, benzerlik, tanım vb.) katalogda yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İÇ KUZEYBATI ANADOLU BÖLGESİ TARİHİ COĞRAFYASI VE BÖLGENİN HİTİT DÖNEMİ

1.1. İÇ KUZEYBATI ANADOLU BÖLGESİ'NİN İKLİMİ VE COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

İç Kuzeybatı olarak adlandırılan bölgenin arkeolojik çalışmaları bölgede bulunan illerin sınırlarıyla doğrudan bağlantılıdır. Bu adlandırma, Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar ve Bilecik illerini kısmen karşılamaktadır. Bu yüzden bölgenin modern coğrafi özelliklerinin anlatıldığı bu bölümde tek tek illerin coğrafi özellikleri üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır.

Eskişehir

Eskişehir, İç Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Sakarya Bölümü'nün kuzeybatısında yer almaktadır.[1] Kuzeyde Batı Karadeniz, kuzeybatıda Marmara, güney ve batıda ise Ege Bölgesi ile komşudur. Şehrin güneyinde Afyonkarahisar, güney - güneydoğusunda Konya, doğusunda Ankara, kuzeyinde Bolu, kuzeybatısında Bilecik, batısında ise Kütahya illeri bulunmaktadır.[2]

Eskişehir, İç Anadolu, Batı Karadeniz ve Akdeniz iklimlerinin etki alanı içindedir. Yıllık sıcaklık ortalaması, 10.9°C'dir. Aylık ortalamaya göre yılın en soğuk ayı, -2°C ile Ocak ayıdır. Aralık ayının ortalarından, Şubat ayının ortalarına kadar çok soğuk günler ve donlar yaşanmaktadır. -10°C ile -25°C arasında değişen derecelere rastlanabilmektedir.[3]

Genel olarak Mart ayının başından itibaren günlük sıcaklık 1°C ile 10°C arasında seyretmektedir. Baharın ikinci yarısında maksimum sıcaklık 20°C üstüne çıkmaktadır. Yaz mevsiminde Haziran, Temmuz ve Ağustos ayları, yılın en sıcak günleridir. En düşük sıcaklık 10°C - 15°C olmaktadır. Yazın en sıcak günleri olan Temmuz ayının ikinci yarısı ile Ağustos ayının ilk yarısında en yüksek sıcaklık 30°C - 40°C arasında değişmektedir.[4]

---

[1] Kenan Mortan ve İbrahim Atalay, (2007), *Türkiye Bölgesel Coğrafyası*, İnkılap Kitabevi Yay., İstanbul: ss. 588-590.
[2] Melike Kavlakoğlu, (2005), *Phrygia Epiktetos Kentlerinden Şarhöyük – Dorylaion Antik Kenti*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir: s. 5; Gaye Ertin, (1994), *Eskişehir Kentinde Yerleşmenin Evrimi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 773, Eskişehir: s. 1; Fikret Çelikkanat, (1963), *Eskişehir*, Bozkurt Matbaası, Eskişehir: s. 11.
[3] Suzan Albek, (1991), *Dorylaion'dan Eskişehir'e*, Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No: 89, Eskişehir: s. 3.
[4] Albek, (1991), s. 3.

Karasal iklim özelliğini gösteren en belirgin özelliği ise gece ile gündüz sıcaklığında 12°Cile 29°C arasında büyük ısı farkının olmasıdır. Eskişehir'de sonbahar mevsimi, sıcaklığın 20°C'nin altına düşmesiyle, Ağustos ayının ikinci yarısından itibaren kendini belli etmektedir. Eylül ayının sonunda sıcaklık, 0°C'ye kadar inmektedir. Ekim ayında da ortalama sıcaklık, 10°C civarındadır. Şehirde en fazla yağış, kar ve yağmur olarak kış aylarında görülmektedir. Aralık ayından itibaren ise daha çok yağış kar şeklinde görülmektedir. İlkbahar mevsiminde, Mart ayı içinde kar şeklindeki yağışlar kesin olarak son bulmaktadır. Bahar yağmurlarının henüz bu ayda başlamamış olmasından dolayı, Mart ayı nispeten az yağışlı olarak geçmektedir.[5]

Eskişehir'de bahar yağmurları, batı ve güneybatıdan gelerek, sağanak halinde düşmektedir. Temmuz ve Ağustos aylarında şehir, Akdeniz yaz kuraklığı özelliklerini göstermektedir. Ancak çok hafif olarak da Karadeniz yaz yağmurlarını da almıştır. Ekim ayında yağmur, Kasım ayında sulu karın yağması ise kışın başladığını göstermektedir. Kısacası Eskişehir, zaman zaman yağışsız geçen yıllar yaşamanın yanı sıra bir Akdeniz istasyonu gibi kuraklık tehlikesi ile de karşı karşıya kalmaktadır. Eskişehir'de rüzgârlar, kışın doğudan batıya doğru esmektedir.

Baharın ilk aylarında kuzeybatı rüzgârları etkili olurken, baharın sonunda güneybatı, batı ve kuzeybatıdan gelen rüzgârların etkileri hissedilmektedir. Yaz mevsiminde bazen geçici olarak günlük şiddetli doğu rüzgârları görülebilmektedir. Sonbahar mevsiminde ise, kuzeydoğu ve güneydoğu rüzgârları hâkimdir. İç Anadolu stepleri, Kuzey Anadolu ve Batı Anadolu ormanları iklime bağlı olarak Eskişehir'de görülen bitki örtülerini oluşturmaktadır.[6]

Sündiken Dağları'nın, Porsuk Vadisi'ne bakan güney yamaçlarında, 1000 m rakımdan sonra meşe çalılıkları, daha sonra da bodur meşeler görülmektedir.[7] 1300 m sonrasında yer yer karaçamların göze çarptığı Sündiken Dağları'nın, Eşekli Türkmen Tepesi, Türkmenbaba ve Bozdağ'ın Sakarya Vadisi yönü ise karaçamla kaplıdır. Burada karaçamların arasında kızılçamlar da bulunmaktadır.

---

[5] Albek, (1991),s. 14; Melih Erdoğan, (2002), *Kentimiz Eskişehir: Eskişehir Kent Rehberi 2002*, Eskişehir Ticaret Odası Yayınları No: 16, Eskişehir: s. 44.
[6] Albek, (1991),s. 15.
[7] Erdoğan, (2002), s. 58.

Taştepe ve Mihalıççık civarına kadar sarıçamlar yer almaktadır. Eskişehir'in güneyinde yer alan platolarda ve Çifteler Ovası'nda orman yoktur; ancak karakteristik step bitkileri görülmektedir. Yumak, yavşan ve kekik gibi bitkiler bu örtüyü oluşturmaktadır. Ağaçlara, Porsuk ve Keskin dereleri kenarlarında rastlanmaktadır. Özellikle söğütler, kavaklar ve bazı yerlerde karaağaçlar, ırmak boylarında sık koruluklar bulunmaktadır.[8]

İç Anadolu'nun kuzeybatı köşesinde yer alan Eskişehir'in topografik yapısını, Sakarya ve Porsuk havzalarındaki düzlükler ile bu düzlükleri çevreleyen dağlar oluşturmaktadır. Eskişehir topraklarının yaklaşık olarak % 22 dağlık alanlardır. Havza düzlüklerini çevreleyen dağlar; kuzeyde Bozdağ - Sündiken Sıradağları, batı ve güneyde ise Türkmen Dağı, Yazılıkaya Yaylası ve Emirdağ'dır. Dağlar, ilin ovalarını çeşitli yönlerden kuşatmıştır. Ovalardan dağlara doğru çeşitli yükseltilerde uzanan platolar yer almaktadır.

Eskişehir'in güneydoğu köşesinde, Sakarya yayının içinde başlayan Sivrihisar Dağları doğu ve kuzeybatı yönlerinde uzanmaktadır. Kaymaz Bucağı'na uzanan Sivrihisar Dağları eşik görünümünde bir yayla üzerinde yer almaktadır. Sivrihisar Dağı'nın en yüksek tepe noktası ise doğuda Çal Dağı'dır (1690 m). Eskişehir Ovası'nın kuzey kenarı, Sakarya Vadisi ile Sarısu-Porsuk vadileri arasında bulunan Sündiken Dağları ile sınırlıdır. Sündiken Dağları'nın batısına doğru olan uzantıları Bozdağ oluşturmaktadır. Dağın en yüksek tepesi 1534 m'dir. Seyitgazi'nin kuzeydoğusunda 1300 m yüksekliğinde ise Kırgız Dağı yer almaktadır.[9]

Kaymaz Bucağı'ndan sonra yayla görünümü kazanan geniş eşikler üzerinde, yer yer yüksek tepeler görülmektedir. Eskişehir İl merkezinin güneyinde başlayan bu yayla görünümlü dalgalı alan, batı yönünde sürmektedir. Sarısu Ovası'nın güneyinde Küçük Türkmen Dağı yer alır.[10] Söz konusu dağ, il sınırları dışında Domaniç Dağları ile birleşmektedir.

Kaymaz Bucağı ile Eskişehir İl merkezi arasındaki en önemli yükselti, Kocakır Yaylası'nın Porsuk Ovası'na inen etekleridir. Porsuk Çayı'ndan batıya doğru

---

[8] Albek, (1991), s. 15.
[9] Albek, (1991), s. 3.
[10] Çelikkanat, (1963), s. 11; Albek, (1991), s. 3; Anonim, (1981), *Atatürk'ün Doğumunun 100. Yıldönümünde Eskişehir*, (Haz. Atatürk'ün Doğumun. 100. Yılını Kutlama Komitesi), Eskişehir: s. 41; Ertin, 1994: 2; Erdoğan, (2002), s. 34.

gidildiğinde 1255 m yüksekliğindeki Küçük Türkmen Dağı'na ulaşılmaktadır. Daha batıda ise Kozdoğru Tepesi ile Göktepe yer almaktadır.

Türkmen Dağı, ilin batı ve güneybatısında bulunmaktadır. Dağın en yüksek yeri Türkmenbaba Tepesi'dir ve yüksekliği 1826 m'dir. Diğer önemli yükseltiler, Kırgıl Tepe, Kuyu Tepe, Yaylacık Tepe, Deve Eriği Tepesi, Deve Tepe ile Oluk Dağı'dır. Oluk Dağı Kuzeybatı-güneydoğu istikametinde uzanan bir dağ kütlesi olup, kuzey ve kuzeydoğusunda Eskişehir, batısında Kütahya, güneyinde Afyonkarahisar yer almaktadır. Dağ, batıda ve kuzeyde Porsuk Çayı, doğuda ise Seydisu ile sınırlıdır. Porsuk Barajı'nın güneyinden başlayan dağ uzantıları ile birlikte Sakarya Ovası'na dek uzanır. Ballıhisar yakınlarındaki Günyüzü Dağı, Eskişehir'in önemli dağlarındandır.

Bölgede yer alan havzaların denize doğru eğimleri fazla olmamasından dolayı akarsular, havzaların yüksek bölümlerinden taşıdıkları malzemeleri, alçak kesimlere yığarak çok geniş düzlükler oluşturmuştur. Ovaların il toplam alanı içindeki payı %26'dır.[11]

Eskişehir yöresinin iklimsel ve coğrafi özelliğini, doğu – batı doğrultusunda uzanan bir çöküntü oluşturmaktadır. Bu çöküntü toplam 170 km'lik bir alanı kaplamakta olan dört büyük ovadan oluşmaktadır. Batıda Karasu Vadisi'nin doğu yamaçlarından başlayan İnönü Ovası, Oklubalı - Çukurhisar'a doğru daralarak gelir ve bu noktadan Eskişehir Ovası başlar. Bundan 43 km sonrasında, Çavlum Köyü civarında daralan bu ovayı geniş Alpu Ovası izler.[12] Diğerlerine göre daha küçük olan Beylikova Ovası ile bu dizi tamamlanır. Bu üç ova Porsuk Çayı boyunca, doğu–batı yönünde daralıp genişleyerek uzanmaktadır.[13]

Eskişehir Ovası, İç Anadolu Bölgesi'nin kuzeybatısında tektonik kökenli bir ovadır. Ova batı – doğu doğrultusunda uzanır; ortasından Sakarya'nın önemli kollarından biri olan Porsuk Çayı geçer.[14] Zengin bir tarım alanı olan Eskişehir Ovası'ndan doğu – batı doğrultusunda işlek demir ve kara yolları geçmektedir. Porsuk Ovası, Kütahya il sınırından başlayarak Porsuk Çayı'nın yatağı boyunca kuzeydoğu yönünde uzanan bir ovadır.

---

[11] Çelikkanat, (1963), s. 18.
[12] Albek, (1991), s. 3.
[13] Hakkı Yazıcı, (2002), *İç Anadolu Bölgesi Coğrafyası*, 1. Baskı Nobel Kitabevi, Ankara: ss. 3-29
[14] Yazıcı, (2002), s. 4.

Eskişehir il merkezinden sonra, doğuya yönelerek Ankara il sınırına dek gelmektedir. Ova, kuzeyden Bozdağ ve Sündiken Dağları, güneyden Sivrihisar Dağları ve Türkmen Dağı'nın doğu uzantıları, güneyde Yazılıkaya Platosu, Emirdağ ve Akgöl ile çevrilidir[15] Porsuk Ovası, Kütahya il sınırından Eskişehir İl merkezine dek oldukça eğimli ve dar bir vadi şeklindedir. Kalın alüvyonlu bir toprak tabakası ile kaplı olan Porsuk Ovası, oldukça verimlidir. Ovada buğday, arpa, çavdar, yulaf, mısır, pirinç ve şekerpancarı Ekimi yapılmaktadır. Porsuk Ovası'nın batı uzantısı, *"Sarısu Ovası"* olarak adlandırılan ovada sonlanır.

Sarısu Çayı'nın her iki yanında kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda uzanır. Sarısu Ovası, kuzeyinde Bozdağ, güneyinde Türkmen Dağı ile çevrilidir. Ovanın denizden olan yüksekliği 840 m'dir. İnönü'nün kuzeyinden başlayan ova, doğu yönlüdür ve fazla bir eğimi yoktur. Sarısu Ovası, Eskişehir İl merkezi yakınlarındaki Karagözler Köyü'nün batısında bulunan Porsuk Ovası ile birleşmektedir. Porsuk Ovası gibi kalın alüvyonlu topraklar ile kaplı olan ovada buğday, mısır, çavdar, pirinç, şekerpancarı gibi farklı türde besin maddeleri yetiştirilmektedir.

Yukarı Sakarya Ovası, Porsuk Ovası'ndan sonra Eskişehir'in en geniş düzlüğü olması bakımından önemlidir. Yukarı Sakarya Ovası'nın kuzeyinde Sivrihisar Dağları ve Türkmen Dağı'nın kuzey uzantıları, batısında Türkmen Dağı'nın doğu uzantıları, güneyinde ise Emirdağ bulunmaktadır. Bu geniş düzlüğün denizden yüksekliği 800-1000 m arasındadır. Yer yer kalın bir toprak tabakası ile kaplı olan ova, Sarısu ve Porsuk Ovaları kadar verimli değildir. Bu ovada arpa, buğday, susam, ayçiçeği, çavdar ve şekerpancarı Ekimi yapılmaktadır. Porsuk Çayı'nın Sakarya'ya karıştığı yerde geniş alanlar kaplayan platolar, Eskişehir Ovası'na doğru daha dar şeritler halinde uzanmaktadır.[16]

Sakarya Nehri, Kızılırmak ve Fırat nehirlerinden sonra Türkiye'nin üçüncü en uzun, Kuzeybatı Anadolu'nun ise en büyük akarsuyudur. Çifteler İlçesi sınırları içinde, ilçe merkezinin 4-5 km güneydoğusunda 870 m yüksekliğinde, 824 km uzunluğunda olup, beslenme havzasının genişliği 53.800 km²dir. Çifteler ilçesinde yer alan Sakarya Başı denilen yerden çıkan su, önce Bardakçı Suyu ile Kumarcı Adası'nın kuzeyinde

---

[15] Yazıcı, (2002), s. 28.
[16] Reşat İzbırak, (1945), *Eskişehir'le Çifteler Çevresinde Bir Coğrafya Gezisi*, Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi, C. III, S. 5, s. 509.

Seydisu ve biraz doğuda Sarısu ile birleşerek güneye doğru yönelir. Beylikköprü'den itibaren Ankara toprakları içinde kalan nehir, daha kuzeyde Kıranhamamı denilen yerde en önemli kolu olan Porsuk Çayı ile birleşir ve kuzeye doğru akışı devam ederek Karadeniz'e dökülür.[17]

Sakarya Nehri'nin Aladağ ve Kirmir sularını aldığı yerde Türkiye'nin en büyük santrallerinden biri olan Sarıyer ve Gökçekaya Hidroelektrik santralleri kurulmuştur. Aksu Dağı'nın kuzey yamacından inen Bayatçık Deresi ile Murat Dağı'nın kuzey yamacından inen Kızıltaş Suyu'nun birleşmesiyle doğan Porsuk Çayı, Sakarya Irmağı'nın en uzun (448 km) koludur. Altıntaş havzasında hafif meyilli bir arazide akmaktadır. Yatağı sazlık olmasından dolayı akışı hafiflemektedir. Kütahya yöresinde sulama için kullanılmasından dolayı debisi azalmaktadır.[18]

Porsuk Çayı, Eskişehir İl merkezine güneybatıdan girer, daha sonra batıda Ertuğrulgazi Mahallesi'nin yakınında Dodurga yönünden gelen Sarısu ile birleşir. Şehrin ortasından doğu-batı yönünde geçtikten sonra, Eskişehir Ovası içinde doğu yönünde akışını sürdürür.[19]

Kütahya

Kütahya, Ege Bölgesi'nin, İç Batı Anadolu Bölümü'nde yer alır.[20] Kuzeyde Bursa ve Bilecik, doğuda Eskişehir ve Afyonkarahisar, güneyde Uşak, batıda Manisa ve Balıkesir ile komşudur. Kütahya, İç Anadolu Bölgesi ve Asıl Ege Bölümü arasında bir eşik durumundadır.[21] Batıda Tavşanlı'ya bağlanan Kütahya ve çevresi, Tavşanlı üzerinden Bursa (Marmara Bölgesi) ve Balıkesir'e (Ege Kıyıları), güneybatıda Çavdarhisar ve Gediz üzerinden Ege Bölgesi'ne, güneydoğuda Afyonkarahisar üzerinden Konya ve Akdeniz kıyılarına, kuzeydoğuda ise Eskişehir ve Bilecik çevresine uzanır.[22] **(Lev. No. XVIII/ Harita 1)**.

Kütahya'nın topografik yapısını, coğrafyacılar tarafından İç Batı Anadolu eşiği denilen, üzerinde bir takım dağ ve tepe dizilerinin yer aldığı çeşitli yüksekliklerdeki

---

[17] Albek, (1991), s. 4.
[18] Albek, (1991), s. 4.
[19] Kavlakoğlu, (2005), ss. 5-6.
[20] Atalay ve Mortan, (2007), s. 300
[21] Yusuf Dönmez, (1982), *Kütahya ve Çevresinin Fiziki Coğrafyası*, Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılına Armağan, (Hazırlayan: Kütahya Sanayi ve Ticaret Odası), Formül Matbaası, İstanbul: s. 1.
[22] Dönmez, (1982), ss. 3-15.

yaylalar ile bunlar içindeki gelişmiş ovalar oluşturur. Kütahya Ovası'nın hemen güneyinde Yellice Dağı (1764 m) ve Gümüş Dağı (1901 m); kuzeyinde Yeşil Dağ (1533 m); doğusunda Türkmen Dağı (1829 m), güneyinde Murat Dağı (2312 m), Şaphane Dağı (2121 m) ve batısında Eğrigöz Dağı (2181 m) yer almaktadır. Bunların uzantılarında alüvyonlarla kaplı Gediz, Simav ve Örencik ovaları ile Kütahya Ovası; Kütahya Ovası'nın kuzeybatısında ise Köprüören ve Tavşanlı ovaları yer alır.

Kütahya'nın güneybatısında, birbirinden bir boğazla ayrılan Altıntaş ve Aslanapa ovaları bulunmaktadır. Kütahya ve çevresi akarsu havzaları bakımından Marmara, Karadeniz ve Ege denizlerine bağlıdır. Kirmasti, Kocasu (Adırnaz) ve Simav Çayı'nın suları Marmara Denizi'ne, Porsuk Çayı Karadeniz'e, Gediz Nehri Ege Denizi'ne dökülür. Kütahya ve çevresinin iklimi Ege, Marmara ve İç Anadolu bölgelerinin özelliklerini taşır. Sıcaklık şartları bakımından daha çok İç Anadolu Bölgesi'ni yansıtırken, söz konusu bölgede görülen step ikliminin dışında kalmakla birlikte Ege ve Marmara bölgeleri gibi, kurak iklimlerle nemli iklimler arasındaki geçiş iklimi tipini gösterir. Kentin aynı yüksekliğe sahip yerlerinin doğusu ile batısı arasında yine coğrafi konumundan kaynaklı ısı farklılıkları oluşmaktadır.[23]

Kütahya, doğu kesimiyle İç Anadolu'ya, batı kesimiyle ise Marmara ve Ege denizlerine açık olmasından dolayı, yer yer karasal iklimin ve Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Yaz ve kış sıcaklıkları, yağış rejimi gibi iklimsel faktörler bu durumdan etkilenmiştir. Kütahya ve çevresinin kış mevsiminde en az soğuk olan yerleri Köprüören, Tavşanlı ve Aslanapa ovalarıdır. Yaz mevsiminde Kütahya Ovası ve çevresinde sıcaklığı en yüksek olan yerlerin başında yine Tavşanlı Ovası ile Porsuk Vadisi gelir.

Kütahya ve çevresi kahverengi orman toprakları, kireçsiz kahverengi orman toprakları, kahverengi topraklar, rendzina toprakları ve alüvyal topraklar gibi çeşitli toprak tiplerine sahiptir. Bunlar içinde en yaygın olanı, bölge topraklarının üçte ikisini oluşturan kahverengi orman topraklarıdır. Yöre ve çevresi aynı zamanda çok çeşitlilik gösteren bir bitki örtüsüne sahiptir. Bu durumun oluşmasında birinci etken iklim iken, bazı kesimlerde toprak yapısı etkili olmuştur.[24] Bitki örtüsü genel olarak yarı nemli

[23] Dönmez, (1982), ss. 3-15.
[24] Dönmez, (1982), ss. 3-15.

ormanlar sahası, kuru ormanlar sahası, Akdeniz maki özelliği gösteren alanlar ve toprak şartlarının oluşturduğu step sahası olarak gruplandırılmaktadır. Bölgenin hâkim bitki topluluğunu kuru ormanlar oluştururken, kuru ormanların hâkim ağaç cinslerini karaçam, meşe türleri ve ardıç türleri meydana getirir. Marmara ve Ege yoluyla Akdeniz etkilerinin hissedildiği kesimlerde ise kızılçam ile bazı maki türlerine rastlamak mümkündür.[25]

Kütahya, madenler açısından da çeşitlilik göstermektedir. En yaygın maden türü olarak *"linyit"* madeni karşımıza çıkar. Seyitömer Linyit Havzası ile birlikte Tavşanlı'nın kuzeyindeki Tunçbilek rezervi önemli linyit yataklarının bulunduğu sahalardır. Emet İlçesi'nde yatakları bulunan bor madeni ise Kütahya'nın önemli bir zenginlik kaynağıdır. Şap yatakları Gediz İlçesi'nde, ismini alan Şaphane mevkiinde yer alır.

Türkiye'nin en önemli krom yatakları da yine Kütahya/Tavşanlı sınırları içindedir. Demir madeni Simav ve Emet; manyezit Domaniç, Tavşanlı ve Merkez ilçelerinde bulunur. Kütahya aynı zamanda Gümüşköy yatağı ile ülke sınırları içerisinde işletilen en önemli gümüş yatağına sahiptir.[26]

Altıntaş, Çavdarhisar ve Örencik mevkilerinde ise Kütahya İlinin mermer yatakları yer almaktadır. Madenler dışında ilin önemli yer altı zenginliklerinden biri de sıcak su kaynaklarıdır.[27]

Afyonkarahisar

Afyonkarahisar Ege Bölgesi'nin İç Batı Anadolu Bölümü sınırları içerisinde yer alır.[28] İlin kuzeyinde Eskişehir, kuzeybatısında Kütahya, doğusunda Konya, batısında Uşak, güneyinde Burdur, güneydoğusunda Isparta, güneybatısında ise Denizli illeri yer almaktadır.[29]

---

[25] Dönmez, (1982), ss. 3-15.
[26] Ergün Kaptan, (1983), *Türkiye Madencilik Tarihine Ait Kütahya - Gümüşköy ve Yöresini Kapsayan Buluntuları*, 28.04.2014, http://dergi.mta.gov.tr/mtadergi/97-98_11.pdf (20.04.2013), ss. 140-147.
[27] Metin Tuncel, (1982), *Kütahya İli'nin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası*, Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılına Armağan, (Haz. Kütahya Sanayi ve Ticaret Odası), Formül Matbaası, İstanbul: s. 28.
[28] İbrahim Atalay ve Kenan, Mortan (2007), Türkiye Bölgesel Coğrafyası, İnkılap Kitabevi Yay., İstanbul: s. 300.
[29] Hatice Uçar, (2007), *Çevre Sorunları Açısından Afyonkarahisar*, Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, , Afyonkarahisar: ss. 5-9.

Afyonkarahisar'ın en fazla göze çarpan jeomorfolojik özelliği, dağlık alanlar ve bu dağlık alanlar arasında farklı uzanış ve genişlikte yer alan ovalardır **(Lev. No. XVIII/ Harita 1)**. Dağlık alanların bir bölümü volkanik oluşumludur ve dağlık alanların yükseklikleri 1600 m ile 2600 m arasında değişir. İlin kuzeyinde Ağın Dağı (1808 m), Ağın Dağı'nın güneybatısında Paşa Dağı (1595 m) yer alır. İl sınırlarının kuzeydoğusunda Emir Dağları (2307 m), Sandıklı'nın doğusunda Kumalar Dağı (2247 m), Afyonkarahisar'ın güneydoğusunda bir duvar gibi Karakuş Dağları (1846 m) ve Sultan Dağları (2610 m) yükselir. Akdağ (2343 m) güneybatıda Sandıklı Ovası'nı sınırlar. Afyonkarahisar'ın en batısında Ahır Dağları (1940 m) yer alır.[30]

Afyonkarahisar'da tektonik ve karstik kökenli oluşmuş, Sandıklı, Büyük ve Küçük Sincanlı, Şuhut Ovası gibi ovalar bulunmaktadır. Söz konusu ovalar, dağlar ile çevrilidir. Afyonkarahisar Ovası, Pliyosen sonları ile Kuvaterner başlarında kuzeybatı-güneydoğu ve kuzey – güney yönlü fayların eşliğinde çökmüş, daha sonra çöken kısımlara alüvyonların dolması ile oluşmuş alüvyal çöküntü ovasıdır. Afyonkarahisar Ovası kuzeybatı – güneydoğu yönünde uzanır. Ovanın güneyi tamamen volkanik bir kütle olan Kumalar Dağı, doğusu ise Eber Gölü ile sınırlanmıştır. Afyonkarahisar Ovası'nın kuzeyinde yer alan yüksek alanlar metamorfik yapıda, güneyindeki yüksek alanlar ise tamamen volkanitlerden oluşmuştur.[31]

Afyonkarahisar'ın en önemli akarsuyu olan Akarçay, kaynağını Sincanlı Ovası'nın güneyindeki Ahır Dağı ile Kumalar Dağı'ndan alır. Akarçay Eber Gölü'ne dökülür. Afyonkarahisar İli doğal göl bakımından zengindir. Göller, ilin doğu ve güneybatısında toplanmıştır. Akşehir Gölü, Eber Gölü, Karamık Gölü, Acı Göl, Emre Gölü bunlardandır.

İç Batı Anadolu Bölümü eşiğinin doğusunda yer alması ve yükseltinin de etkisiyle Afyonkarahisar'da karasal iklim etkilidir. Yıllık sıcaklık ortalaması 9.9°C ile 13.0°C arasındadır. Afyonkarahisar'da yıllık yağış ortalaması 580.7 ile 361.2 mm arasında değişmekle birlikte yağış değerleri kış mevsiminde artar. Afyonkarahisar şehri, güney ve güneydoğusunda bir duvar gibi yükselen Kumalar Dağı (2247 m) ve Işıklar Dağı (1450 m) eteklerinde yayılmıştır. Bu yayılma Afyonkarahisar kalesinin de yer

[30] Uçar, (2007), ss. 5-9.
[31] Uçar, (2007), ss. 5-9.

aldığı tepeden ve yamaçlardan ova tabanına doğrudur.[32]

Afyonkarahisar, bulunduğu konum itibariyle Karasal iklim ve Akdeniz iklimi arasında geçiş özelliğine sahiptir. Ancak İç Batı Anadolu Bölümü eşiğinin doğusunda yer alması ve yükseltinin etkisiyle Karasal iklim etkilidir. Kışları soğuk ve kar yağışlı, yazları sıcak ve kuraktır. Afyonkarahisar, kış mevsiminde ülkemizin kuzeydoğu kesiminde oluşan soğuk hava kütlelerinden de etkilenmektedir.

Afyonkarahisar'ın İç Anadolu Bölgesi'ne yakın olması kışın soğuk hava kütlelerinin etkisini arttırmaktadır. Yaz mevsiminde, tropikal hava kütlesinin etkisiyle yağışlar azalır.[33]

Afyonkarahisar, mevsimsel olarak kış döneminin çok nemli, ilkbaharın nemli-yarı nemli, yaz mevsiminin tam kurak ve sonbaharın ise yarı kurak-yarı nemli iklim koşullarına sahiptir. Böylece Afyonkarahisar ve çevresi ülkemizin *"Karasal Geçiş Tipi"* iklimi özelliklerini taşır.[34]

Afyonkarahisar'ın batı ve güneybatısını çevreleyen yüksekliklerde az miktarda orman örtüsü yayılmıştır. Afyonkarahisar'da en yaygın ağaç türünü oluşturan karaçam Akdağ, Sultandağları ve Ahır dağlarında yaygındır. Kuzeyde Emirdağları'nda meşe, ardıç ve çam ağaçları diğer orman örtüsünü oluşturmuştur**.** Ayrıca Bayat İlçesi'yle Afyonkarahisar arasındaki Köroğlu Beli'nin güneye bakan yamaçlarında 1100-1500 m arasında boyları 80-120 cm arasında değişen Laden toplulukları yer almaktadır. Ovalarda step bitki örtüsü hâkimdir. Bu bitki örtüsü söz konusu ovalık alanlarda meşe ve karaçam ormanlarının insan eliyle yok edilmesi sonucunda ortaya çıkmıştır.[35]

Afyonkarahisar'da alüvyal topraklar ve kahverengi orman toprakları iki ana toprak grubunu oluşturur. İl merkezinde, Bolvadin, Çay, Dinar ve Şuhut ilçelerinde alüvyal topraklar daha fazladır. Bu toprak türü bulunduğu bölgenin diğer iklim şartlarına (nemlilik, yağış vb.) uyabilen her türlü kültür bitkisinin geliştirilmesine elverişlidir. Bu toprak gruplarının yanı sıra kolüvyal topraklar, kireçsiz kahverengi orman toprakları, kestane renkli topraklar, kırmızı kestane renkli topraklar, kırmızı

---

[32] Özer Yılmaz, (1999), *Afyonkarahisar ve Çevresinin İklim Özellikleri*, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Basımevi, Afyonkarahisar: s. 71.
[33] Yılmaz, (1999), *s. 71.*
[34] Yılmaz, (1999), s. 71.
[35] Uçar, (2007), s. 15.

kahverengi Akdeniz toprakları Afyonkarahisar'da görülen diğer toprak gruplarıdır.[36]

Afyonkarahisar, alüvyal ve kahverengi topraklar üzerinde gelişmiştir. Şehir alüvyal topraklar üzerinde kuzeydoğu yönünde Akçin Köyü'ne doğru gelişirken, kuzeyde KuMartaş Köyü yönünde, kuzeybatıda Erkmen ve Çakırköy önlerinden Sadıkbey Köyü'ne doğru gelişme eğilimindedir. Şehrin alüvyal saha üzerinde gelişmesi tarım arazilerinin amaç dışı kullanıldığını göstermektedir.

Şehir yerleşmesinin üzerinde bulunduğu diğer toprak grubu kahverengi topraklardır. Afyonkarahisar'ın doğusunda yer alan yerleşmeler (Fatih, Eşrefpaşa, Hoca Ahmet Yesevi, Veysel Karani, Nazım Saatçi) ve hava alanı bu tür toprak grubu üzerinde gelişmiştir. Bu alanlarda I. ve II. sınıf tarım arazilerinin varlığı tarım arazilerinin amaç dışı kullanıldığını göstermektedir.[37]

Afyonkarahisar'ın en önemli akarsuyu Sincanlı Ovası'ndan başlayarak Eber Gölü'ne doğru akan Akarçay'dır. Akarçay Havzası'nın batısında Elvanpaşa, Tazlar ve Karacaören köyleri çevresindeki Koca Dere'den kaynağını alan Akarçay, Balmahmut-Köprülü köylerini izleyerek Gecek hamamını geçerek Afyonkarahisar Ovası'na ulaşır. Akarçay Uyuz, Kızık, Ömer, Gecek sıcak su kaynaklarından termal su katkısı almaktadır. Bu bölgede Araplı Deresi olarak adlandırılmaktadır.[38]

Akarçay, Açık Dağı ve Kırgızlar tepelerinden doğan Seyitler Deresi (Kuruçay), Maltepe Köyü'nün kuzeyinde Şuhut Ovası'nı drene eden Kali Çayı ile birleşir ve Eber Gölü'ne ulaşır. Afyonkarahisar Ovası'nın kuzeyindeki Sivrikaya Deresi güneye doğru akarak Akarçay ile birleşir.[39] Akarçay, Sultandağları'ndan doğar. Bölgedeki Cevizli, Eber, Deresinek, Dört, Delihasan, Dereçine, Simsek, Koca, Nadir, Çayözü, Akşehir ve Söğütlü Dereleri ise Akşehir ve Eber göllerini oluşturmaktadır. Eber Gölü sığ bir göldür, en derin yeri 5 m'yi geçmez. Gölün içinde sazlık ve kamışlar bulunur. Eber Gölü'nün fazla suları Eber Akarı adı verilen doğal bir kanal ile Akşehir Gölü'ne dökülmektedir.

Akarçay ve Eber Gölü taşkın zamanlarında çevresine yayılarak bataklıklar oluşturmaktadır. Ova alanının geçirimsiz malzeme ile kaplı olması ve yüzeyde toplanan

---

[36] Uçar, (2007), s. 15.
[37] Uçar, (2007), s. 15.
[38] Uçar, (2007), s. 15.
[39] Uçar, (2007), s. 15.

suların yeraltına süzülememesi bataklıkların meydana getirmesine sebep olmaktadır. Çay İlçesi'nin güneyinde, Sultandağları'nın batı yüzünde Karamık bataklığı bulunmaktadır.[40] Akarçay Havzası'nın batısında ve kuzeyinde volkanik kayaçların yayılım gösterdiği alanda çok sayıda kaynak bulunmaktadır. Gölpınar ve Ulupınar kaynakları debisi yüksek önemli kaynaklardır. Bu sığ dolaşım kaynakları dışında fay hatları boyunca boşalan ve derin dolaşıma sahip sıcak su kaynakları da bulunmaktadır. Gazlıgöl, Gecek, Ömer sıcak su ve Afyonkarahisar maden suyu kaynakları ile Heybeli kaplıca kaynakları fay hattı boyunca çıkan sıcak su kaynaklarıdır.[41]

Bilecik

Bilecik, Marmara Bölgesi'nin Güney Marmara Bölümü'ndedir.[42] Marmara, Karadeniz, İç Anadolu ve Ege bölgelerinin kesişme noktalarındadır. Doğudan Bolu ve Eskişehir, güneyden Kütahya, batıdan Bursa, kuzeyden Sakarya illeri ile çevrilidir.[43] **(Lev. No. XVIII/ Harita 1)**. Bilecik'in yeryüzü şekillerini genel olarak tepelik alanlar dik ve derin vadilerle yarılmış aşınım düzlükleri oluşturmaktadır.[44] Bilecik, Türkiye'nin dört ayrı bölgesine de sınırı olan tek ildir. Bu yüzden Bilecik'te, topografya farklılığı ve su kaynakları zenginliğine bağlı olarak üç farklı iklim tipi görülmektedir. Genel olarak Merkez, Gölpazarı, Osmaneli ve Söğüt ilçelerinde *"Marmara Bölgesi'nde"*, Bozüyük, Pazaryeri, Yenipazar ve İnhisar ilçelerinde ise *"İç Anadolu Bölgesi'nde"* görülen karasal iklimin etkisi görülmektedir.[45]

Kışları oldukça soğuk ve yağışlı, yazları sıcak ve kuraktır. Yağışlar genellikle kış aylarında ve kar şeklinde olmaktadır. Don ve kırağı olayının fazla olduğu aylar, Ocak ve Şubat'tır. Don ayları Kasım ayı ortalarında başlar Nisan ortalarına kadar devam eder. Ayrıca Gölpazarı, Osmaneli ve İnhisar ilçelerinin Sakarya Irmağı kıyı şeridinde mikro-klima iklim bölgeleri görülmektedir. Bilecik'te yıllık yağış toplamı 450 kg/m²

---

[40] Uçar, (2007), s. 15.
[41] Levent Tezcan vd., (2002), *Akarçay Havzası Hidrojeolojisi ve Yeraltı Suyu Akım Modeli, Final Raporu*, C. I, Hacettepe Üniversitesi Uluslararası Karst ve Su Kaynakları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Ankara: ss. 78-79.
[42] Atalay ve Mortan, (2007), s. 199.
[43] Güner Orbay vd., (1989), *Bilecik İl Yıllığı*, T.C. Bilecik Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Bilecik: s. 17.
[44]Tahsin Çelik vd., (2006), *Bilecik Kültür Envanteri*, T.C. Bilecik Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Bilecik: s. 11.
[45] Muharrem, (2009), *Bilecik İli Ağız İncelemesi*, Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne: s. 24.

dolayındadır. Yağış en çok Ocak ve Mayıs aylarında düşmektedir. Bulutluluk durumu açısından 92 gün açık, 96 gün kapalı ve 177 gün bulutlu geçmektedir.

Bilecik'te batı ve kuzeybatı rüzgârları etkindir.[46] İl topraklarının % 32sini kaplayan dağlar genellikle tepelik alanlar biçimindedir. Yalnız bu yükseltiler daha çok yükseltileri 1500 m yi geçmeyen tepeler şeklindedir. Merkez ilçenin en yüksek tepesi 1150 m ile Dokuz Tepesi'dir. Diğer tepeleri ise Çaytepe (786 m). Kavşaktepe (624 m), Yediler Tepesi (576 m), Dedekaya Tepesi (540 m)'dir. Ayrıca Deresakarya Tepeleri, Abbaslık Tepeleri, Küplü Küre ve Pelitözü Tepeleri de bu seri içerisinde yer alır.[47]

İl merkezine 34 km uzaklıkta olan Osmaneli'nde, kuzeybatıda Samanlı Dağları'nın uzantısı olan tepeler ile kuzeydoğuda Köroğlu Dağları'nın uzantısı olan tepeler yer alır. Bunlar batıda, Avdan Dağları (926 m) ve İnkaya Dağları, güneyde Erikler Dağı, doğuda Yaylaktepe ve Kurudağ (805 m) güneydoğuda ise Paşa Dağları'dır (922 m).[48] İl merkezine 34 km uzaklıkta olan Bozüyük'ün batı ve güneybatısında yer alan yükseltilerin bir uzantısı olan Kala Dağı 1906 m yükseltisiyle ilçenin doruk noktasını oluşturur. İlçenin ikinci önemli yükseltisi 1790 m ile Yirce Dağı'nın Üçtepeler noktasıdır. Bunlardan başka üçüncü derecede yükseltileri ise güneybatıdaki Kızılcaviran (1250 m) güneydeki Osmaniye (1210 m) kuzeydeki Kızıltepe'dir (990 m).[49]

İl merkezine 44 km uzaklıkta olan Gölpazarı'nın en yüksek yeri Gölpazarı Ovası'nın güneybatısında Göldağı'nın Kurşunlu Tepesi'dir (1284 m). Bu dağların batıya doğru uzantısında Meryem Dağı, Kuyulu Dağı ve Paşa Dağı bulunur. Gölpazarı Ovası'nın güneyinde ise Şahinler Dağı, Hasandağı, Türkmen Sırtları, Harmankaya, Kuşça Tepe, Kavarcık Tepe, Ekser Doruğu ve Sipahi Dağı bulunur. Ovanın güneydoğusundan başlayan Domuz Sırtları, Göynük'e kadar uzanır. Kuzeyde ise Sakarya Irmağı'ndan itibaren Kocadağ Sırtları uzanmaktadır.[50]

İl merkezine 30 km uzaklıkta olan Pazaryeri'nde en yüksek dağ Ahı Dağı'dır (1100 m). Söz konusu dağın, İnegöl Ovası'na doğru yükseltisi azalmaktadır. İlçe merkezine 29 km uzaklıkta olan Söğüt'ün kuzey yarısını boydan boya kat eden Sakarya Vadisi, yükseltinin alt sınırını çizer (250 m). Sakarya'dan güneye ve kuzeye doğru

[46] Orbay vd., (1989), s. 22.
[47] Orbay vd., (1989), s. 18.
[48] Orbay vd., (1989), s. 18.
[49] Orbay vd., (1989), s. 21.
[50] Orbay vd., (1989), s. 18.

uzandıkça yükselti artmaktadır.

İlçe sınırları içinde kalan en yüksek yer 1300 m ile Metristepe'dir. Bunu Ballıkaya (1050 m), Zemzemiye (1000 m) ile Ortanca (1000 m) takip eder. Sakarya'nın kuzeyinde yer alan yükseltilere örnek olarak da Akköy (950 m) ve Harmanköy (850 m) verilebilir. İlçe merkezi kuzeyden güneye doğru eğimli bir arazi üzerinde kurulmuş olup yerleşme alanı içerisindeki en yüksek yeri 700 m civarındadır.[51]

Bilecik topraklarının % 7.5'lik bölümünü kaplayan ovalar, genellikle Sakarya Irmağı boyunca uzanan çok geniş olmayan düzlükler şeklindedir. İlin en önemli ovası Bozüyük Ovası'dır.[52]

İl sınırları içerisindeki diğer önemli ovalar ise Gölpazarı Ovası, Osmaneli Ovası ve Pazaryeri Ovası'dır. Gölpazarı Ovası, alüvyonlarla kaplı bir çöküntü ovasıdır. Ova, 1948-1963 yıllarında DSİ'nin drenaj çalışmaları sonucu kurutulup kanallar yapılarak sulu ve kuru tarıma açılmıştır. Ovada yeraltı suyunu kullanan çok sayıda artezyen kuyusu vardır. Osmaneli İlçesi sınırları içerisinde bulunan Osmaneli Ovası birikinti konilerinden ve alüvyonlarından oluşmuştur. Pazaryeri Ovası ise bu bölgede Eskişehir çukurluğunun devamı olarak nitelendirilen bir tektonik havzadır.[53]

İlde yayla tanımı içerisine sokulabilecek düzlükler azdır. İl topraklarının % 59.9 gibi büyük bir bölümü aşınım düzlükleri durumundadır. *"V"* şeklinde vadilerle parçalanan bu düzlükler il topraklarının oldukça bozuk bir görünüm almasına neden olmuştur. Vadiler genellikle dik ve derin yarıklar biçimindedir. Bunların en önemlisi Sakarya Vadisi'dir. Diğer önemli vadiler; Göksu Çayı Vadisi, Göynük Çayı Vadisi, Karasu Vadisi'dir.[54] Bilecik topraklarındaki vadiler genellikle dik ve derin yarıklar biçimindedir. Bunların en önemlisi Sakarya Vadisi'dir.[55]

Sakarya Vadisi, Sakarya Irmağı'nın oluşturduğu birçok noktasında dik ve derin bir vadidir. Vadinin her iki yanında kalker, kumtaşı ve marn katmanları bulunur.[56] Göksu Vadisi, Sakarya Nehri'nin bir kolu olan Göksu Çayı'nın oluşturduğu oldukça dik bir vadidir. Burada, özellikle Kaleler Boğazı'ndan başlayan diklik Dereyörük

[51] Orbay vd., (1989), s. 19.
[52] Çelik vd., (2006), s. 11.
[53] Orbay vd., (1989), s. 22.
[54] Çelik vd., (2006), s. 11.
[55] Orbay vd., (1989), s. 21.
[56] Orbay vd., (1989), s. 21.

Boğazı'yla sürer.[57] Göynük Vadisi, Osmaneli İlçesi'nin güneydoğusundaki Soğucakpınar Köyü çevresinden başlar ve vadide dar eşikler vardır. Göynük Vadisi'nin yamaçları düşük eğimlidir.[58] Karasu Deresi yaptığı kıvrımlarla Karasu Vadisi'nin biçiminde değişikliklere yol açmıştır. Vadinin tümsek kesimlerini aşındıran dere, çukur bölümleri de doldurarak düzleştirilmiştir.

Kimi yerleri *"V"* biçiminde görünen Karasu Vadisi'nin üst kesimleri mermerleşmiş kalkerler üzerinde oluşmuştur.[59] Bilecik sınırları içerisinde bu vadilerden başka kuru, sürekli akıştan yoksun kimi vadiler de bulunmaktadır. Rezuk ve Hamsun derelerinin bulunduğu vadiler bunlar arasındadır.[60] Bilecik'in en önemli akarsuyu Sakarya Irmağı'dır. Bu Irmağa dökülen çay ve dereler ise ilin diğer su kaynaklarını oluşturur.[61]

Sakarya Nehri'nin, Bilecik sınırları içindeki uzunluğu 80 km kadardır.[62] Deliklitaş Deresi, Bilecik'in Bozüyük İlçesi'nde bulunan Akpınar Köyü'nün kuzeyindeki Hüsümler Ovası'ndaki Sazpınar kaynaklarından çıkmaktadır. Söz konusu dere, doğu-batı yönünde akışını sürdürerek Bozüyük içinden geçer, Bursa yol kavşağında Karasu Çayı ile birleşir.[63] Bu Çay, Bilecik'in Bozüyük İlçesi'nin Bozalan Köyü yakınından doğmaktadır. Bozüyük'ten Dikilitaş deresini alıp, Ankara-İstanbul demiryolunu izleyerek Pazaryeri'nden Sorgun Deresi'ni Batıdan Selöz, Hamsu, Bekdemir derelerini, doğudan Kızıldamlar Çayı'nı alır, Osmaneli yakınlarındaki Paşalar Boğazı'ndan yaklaşık 500 m sonra Sakarya Nehri ile birleşir.[64]

Sarısu Çayı, Bilecik İli Bozüyük İlçesi'nin güneybatısındaki Yeşildağ'dan doğar ve akışını kuzeye doğru sürdürür. Bu çay üzerinde Dodurga Barajı kurulmuştur. Sarısu Çayı, Eskişehir topraklarında Sakarya Nehri'nin bir kolu olan Porsuk Çayı ile birleşir.[65] Göynük Çayı, il sınırlarına Bolu sınırından girer, Gölpazarı İlçesi'nin kuzeyinden geçerek akışını sürdürür. Daha sonra Osmaneli İlçesi'nin güneydoğusunda

---

[57] Orbay vd., (1989), s. 21.
[58] Orbay vd., (1989), s. 21.
[59] Orbay vd., (1989), s. 21.
[60] Orbay vd., (1989), s. 21.
[61] Kurulay Yılmaz, (2004), *Geçmişten Günümüze Bozüyük*, Bozüyük Ticaret Odası ve Sanayi Odası Yayınları-4, Bilecik: ss. 19-20.
[62] Çelik vd., (2006), s. 11.
[63] Yılmaz, (2004), 19.
[64] Yılmaz, (2004), s. 19.
[65] Yılmaz, (2004), s. 19.

Sakarya Irmağı'na dökülür.[66]

Göksu Deresi, Bilecik'e Bursa sınırından girip, Dereyörük Köyü'nün güneybatısından Osmaneli İlçesi'nin sınırları içine girer. Kimi yerde derin vadiler oluşturarak akan dere Osmaneli'nin güneybatısında Sakarya Irmağı'na katılır.[67] Hamsu Deresi, Bilecik'in güneybatısındaki Selöz Köyü yakınlarından doğar, Karasu Çayı'na dökülür. Bilecik sınırları içerisinde bir doğal göl, bir de baraj gölü bulunmaktadır. Söz konusu doğal göl, Osmaneli İlçesi yakınlarında Çerkeşli Gölü'dür.[68] Göller haricinde, Bilecik sınırları içerisinde yedi tane gölet bulunmaktadır.[69] Yağış yönünden yeterli miktara sahip olan Bilecik yüzölçümünün % 47'si ormanlık alanlarla kaplıdır.[70]

Bunlardan, Yediler Ormanlığı (Atatürk Ormanı), Bilecik'in merkezinde bulunmaktadır. Kent merkezinden 2 km uzaklıkta kentin Eskişehir çıkışında yer alır. Çoğunlukla çam ağaçlarından oluşmaktadır. Ayrıca, Bilecik il merkezine 4 km uzaklıktaki Çakırpınar Köyü'nde Çakırpınar Mesire Yeri, Bozüyük ilçe merkezine 28 km uzaklıktaki Kömürsu Yaylası, Bozüyük ilçe merkezine 25 km uzaklıktaki Sofular Yaylası, Bozüyük İlçesi'ndeki Batan Yaylası, Pazaryeri İlçesi, Küçükelmalı Köyü'ndeki Küçükelmalı Mesire Yeri, Bozüyük İlçesi Bozcaarmut Köyü civarındaki Kamçı Yaylası, Pazaryeri ilçe merkezine 14 km uzaklıktaki Uzunçam Yaylası diğer doğal güzellikleri oluşturur.[71]

1.2. İÇ KUZEYBATI ANADOLU BÖLGESİ'NDE YAPILAN YÜZEY ARAŞTIRMALARI

Eskişehir, Kütahya ve Afyonkarahisar illerinin bulunduğu bölge, coğrafyacılar tarafından İç Batı Anadolu Eşiği olarak tanımlanır. Bu bölge, bir yandan İç Anadolu Bölgesi'nin kuzeybatı kesimini çevirirken, diğer yandan da kollar halinde denize dik olarak uzanan dağlar arasındaki vadiler ile Ege ve Marmara Denizi kıyılarına doğru açılır. Bu konumu ile İç Anadolu Bölgesi'nin batıya açılan kapısı, doğu ile batıyı birleştiren ana yolların düğüm noktasıdır. Böylelikle tarihi süreç içerisinde önemini

[66] Orbay vd., (1989), s. 19
[67] Orbay vd., (1989), s. 21.
[68] Orbay vd., (1989), s. 22.
[69] Orbay vd., (1989), s. 22.
[70] Orbay vd., (1989), s. 22.
[71] Orbay vd., (1989), s. 21.

daima korumuştur.[72] Bilecik ise çekirdek bölgenin kuzey - kuzeybatısında yer almaktadır. Bölgenin MÖ II. Binyılı bilgilerine katkı sağlayacağı düşüncesiyle Bilecik'teki höyük ve yerleşmeler de çalışmaya dâhil edilmiştir.

İç Kuzeybatı Anadolu Bölgesi'nde, diğer bir tanımıyla İçbatı Anadolu Eşiği olarak adlandırılan bölgede, 1988-1995 yılları arasında Turan Efe başkanlığındaki bir ekip tarafından yüzey araştırmaları yapılmıştır. Bu ekip daha çok bölgedeki, Kütahya, Eskişehir ve Bilecik çevresini araştırma alanı olarak değerlendirmiştir. Daha sonra ise, 2001 yılından itibaren Taciser Sivas başkanlığındaki bir ekip Eskişehir, Kütahya ve Afyonkarahisar illerini kapsayacak şekilde yüzey araştırmalarına devam etmiştir. Ayrıca A. Nejat Bilgen beraberliğindeki bir yüzey araştırması ekibi, 2004 yılında, Eskişehir/Alpu yakınlarındaki Midaion/Karahöyük'te incelemelerde bulunmuşlardır.

Söz konusu yüzey araştırmalarında; Kayıköy Höyük[73], Tavşanlı Höyük, Köprüören Höyük, Kayabaşı/İnli, Nemli Höyük, Oluklu Höyük[74], Kocahöyük, Gavurtepesi,[75], Aharköy Höyük[76], Oklubalı Höyük[77], Demirköy Höyük, Pazaryeri Höyük I-II, Kınık Höyük[78], Kurşunlu Höyük, Kalehöyük, Keskin Höyük, Höyüktepe Höyük[79], Kumbağ (Kozkaya) Höyük[80], Aşağı Söğütönü Höyük, Hasmellerin Höyüğü / Boyacıoğlu Çiftliği[81], Ortaca Höyük, Haydarlar Höyük[82], Kıranharmanyeri Höyük, Abya Höyük, Karaağaç II Höyük, Gecek Höyük, Alibey Höyük, Hıdırlık Höyük, Beşkarış, Hebilin Höyük[83], Hacıkebir Höyük, Akpınar, Işıklar Höyük, Subak Höyük,

---

[72] Taciser ve Hakan, Sivas, (2003), *Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Yüzey Araştırması Arkeolojik Envanter Raporu*, TÜBA Kültür Envanteri Dergisi, S. 1, İstanbul: ss. 3.

[73] Turan Efe, (1990a), *1988 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları*, Anadolu Araştırmaları XII, İstanbul: ss. 1-19.

[74] Efe, (1990a), s. 15; Turan Efe, (1990b), *1988 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları*, 7. AST, Ankara: s. 411.

[75] Efe, (1990b), ss. 405-424.

[76] Efe, (1990a), s. 15; Turan Efe, (1991), *1989 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları*, 8. AST, Ankara: s. 166.

[77] Turan Efe, (1992), *1990 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları*, 9. AST, Ankara: s. 562.

[78] Efe, (1992), ss. 561-584)

[79] Efe, (1991), s. 168; Turan Efe, (1993), *1991 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları*, 10. AST, , Ankara: ss. 346; Taciser ve Hakan Sivas, (2007), *Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Arkeolojik Envanter Çalışması 2005*, TÜBA Kültür Envanteri Dergisi, S. 6, İstanbul: s. 12.

[80] Efe, (1993), s. 347; Taciser ve Hakan Sivas, (2005a), *Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri 2004 Yılı Arkeolojik Envanteri ve Yüzey Araştırması*, TÜBA Kültür Envanteri Dergisi, S. 4, İstanbul: ss. 35.

[81] Efe, (1993), s. 347; Taciser ve Hakan Sivas, (2007), s. 13.

[82] Efe, (1993), s. 348.

[83] Efe, (1993), ss. 345-364.

Örentepe Höyük, Kızılkilise Höyük, Esnemez Höyük, Gökçekısık[84], Sandıközü Höyük, Kurupınar / Avdan Höyük, Karapazar Höyük,[85] Kavaközü Höyük, Alpanoz Höyük, Küllühöyük[86], Toraman Höyük, Güllüce / Güllü Höyük[87], Alyamak Höyük, Karacahöyük[88], Ağapınar Höyük[89], Yakakayı Höyük, Osmaniye Höyük[90], Doğancı Höyük, Küçük Kızlar Höyük, Köprübaşı Höyük, Yeşildon Höyüğü[91], Kaynakobası Höyük, Külhöyük, Akyurt Höyük[92], Sarısu Höyük (?), Kurtlar Höyük, Katırkulesi, Arapören Höyük, Bahçecik II Höyük, Kızılcaköy Höyük, Büyük Höyük[93], Çayır Höyük, Orhaniye / Hamitli Höyük[94], Ilıcabaşı II Höyük[95], Ilıcabaşı I Höyük[96], Hamamkarahisar Höyüğü, Köstütepesi Höyük[97], Soğulcak Höyük[98], Kulapa Höyük[99], Eğriova Höyüğü, Sarıcailyas Höyüğü, Akin Höyük[100], Sübren Höyük, Toğray / Doğray Höyük[101], Yalınlı Höyük ve Porsuk II Höyük'te[102] MÖ II. Binyıla ait izler saptanmıştır.

Köytepesi[103] ve Subak Höyük'te[104] ise MÖ II. Binyıl genel olarak tespit edilmekle birlikte Son Tunç Çağı, Katırkulesi'nde ise Orta Tunç Çağı yer yer temsil edilmektedir. Söz konusu höyüklerden başka Maltepesi Höyüğü, Ağrıgökçe Höyük[105],

---

[84] Turan Efe, (1994), *1992 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları*, 11. AST, Ankara: ss. 571-592; Sivas ve Sivas, (2003), s. 6.
[85] Turan Efe, (1995), *1993 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları*, 12. AST, Ankara: s. 247; Taciser ve Hakan, Sivas, (2004a), *Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Arkeolojik Envanteri 2003*, TÜBA Kültür Envanteri Dergisi, S. 2, İstanbul: ss. 103-104; Taciser ve Hakan Sivas, (2005b), *2003 Yılı Eskişehir Kütahya Afyonkarahisar İlleri Yüzey Araştırması*, 22. AST-2, Ankara: ss. 286-287.
[86] Efe, (1995), s. 249; Taciser ve Hakan Sivas, (2007), s. 14.
[87] Efe, (1995), s. 251; Sivas ve Sivas, (2007), s. 16.
[88] Sivas ve Sivas, (2005a), 35-36.
[89] Efe, (1995), ss. 245-266.
[90] Turan Efe, (1996), *1994 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları*, 13. AST-1, Ankara: s. 133; Sivas ve Sivas, (2005a), s. 36; Taciser ve Hakan Sivas, (2006), *2004 Yılı Eskişehir Kütahya Afyonkarahisar İlleri Yüzey Araştırması*, 23. AST-2, Ankara: s. 164.
[91] Efe, (1996), s. 134; Sivas ve Sivas, (2007), s. 17.
[92] Efe, (1996), s. 136; Sivas ve Sivas, (2007), s. 16.
[93] Efe, (1996), s. 140; Sivas ve Sivas, (2007), s. 18.
[94] Efe, (1996), s. 142; Sivas ve Sivas, (2007), s. 15.
[95] Efe, (1996), s. 142; Sivas ve Sivas, (2007), s. 16.
[96] Efe, (1996), ss. 11-152.
[97] Turan Efe, (1997), *1995 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları*, 14. AST-2, Ankara: ss. 216; Sivas ve Sivas, (2005b), 291.
[98] Turan Efe, (1997), *1995 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları*, 14. AST-2, Ankara: ss. 216-217; Sivas, (2005a), s. 42.
[99] Efe, (1997), s. 217; Sivas, (2005a), s. 44.
[100] Efe, (1997), s. 218; Sivas ve Sivas, (2007), ss. 14-15.
[101] Efe, (1997), s. 219; Sivas, (2005a), s. 37. Sivas ve Sivas, (2006), s. 165
[102] Efe, (1997), ss. 215-232.
[103] Efe, (1991), ss. 164.
[104] Efe, (1994), s. 574.
[105] Sivas ve Sivas, (2003), s. 8; Sivas ve Sivas, (2004), ss. 155-166.

Akçakaya Höyüğü[106], Akören / Ayran Höyüğü[107], Kavacık Höyük[108], Oba Höyük, Çukurhisar II Höyüğü[109], Ağaçhisar Höyüğü[110], İbikseydi Höyüğü[111], Hamamtepesi Höyüğü[112], Yüğtepesi Höyüğü[113], Kalkanlı Höyüğü, Fırınkayalar Mevkii Höyüğü, Hamidiye I Höyüğü, Üryan Höyük[114], Kayaağzı Höyüğü, Höyüktepe Höyüğü, Sincanlı / Küçük Höyük ve Bozhöyük'te de[115] MÖ II. Binyıl temsil edilmektedir.

Ayrıca Midaion/Karahöyük'te, MÖ II. Binyıla ait seramiklerin yanı sıra, höyüğün batı yamacında, Hitit seramiğinin karakteristik formu olan gaga ağızlı iki ağız profili burada bir Hitit yerleşmesinin olabileceğine işaret etmektedir.[116] Taciser Sivas, inceleme alanı olarak seçtiği Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar bölgesinde, Orta ve Son Tunç Çağı höyüklerinin nispeten sayıca az ve büyük çapta olduğunu belirtmektedir.

Bugünkü çalışmalarla az sayıda Eski Hitit (Orta Tunç Çağı) ve Hitit İmparatorluk Çağı (Son Tunç Çağı) bulgularının tespit edildiği bölge[117] için Hitit tarihi coğrafyası ile ilgisi olabilecek MÖ II. Bin höyük, düz yerleşme ve nekropol alanlarının, haritası oluşturulmuştur **(Lev. No. XVI/ Harita 1; Lev. No. XVII/ Harita 1; Lev. No. XVIII/ Harita 1; Lev. No. XIX/ Harita 1)**.

1.3. İÇ KUZEYBATI ANADOLU BÖLGESİ'NDE YAPILAN KAZILAR

İç Kuzeybatı Anadolu olarak tanımlanmaya çalışılan çekirdek bölgenin sınırlarını aşmasına rağmen, konuyla bağlantısı olduğu düşünülen Ankara il sınırlarındaki Asarcık/Ilıca Höyük, Yassıhöyük/Gordion, Gavurkale, Polatlı Höyük, Bitik Höyük ve Karaoğlan Höyüğü de çalışmada konu edilmiştir.

---

[106] Sivas ve Sivas, (2004a), s. 103.
[107] Sivas ve Sivas, (2004a), ss. 103-104; Sivas ve Sivas, (2005b), s. 286.
[108] Sivas ve Sivas, (2004a), ss. 104; Sivas ve Sivas, (2005b), s. 286.
[109] Sivas ve Sivas, (2004a), ss. 103-104; Sivas ve Sivas, (2005b), s. 288.
[110] Sivas ve Sivas, (2004a), s. 106; Sivas ve Sivas, (2005b), s. 289.
[111] Sivas ve Sivas, (2004a), s. 107; Sivas ve Sivas, (2005b), s. 291
[112] Sivas ve Sivas, (2005a), ss. 39; Sivas ve Sivas, (2006), s. 166.
[113] Sivas, (2004a), s.107.
[114] Sivas ve Sivas, (2005a), ss. 33-48.
[115] Sivas ve Sivas, (2007), s. 19.
[116] A. Nejat Bilgen, (2006), *2004 Yılı Midaion/Karahöyük Yüzey Araştırması*, 23. AST-2, , Ankara: ss. 404; A. Nejat Bilgen, (2007), *Midaion/Karahöyük'te Tunç Çağı Bulguları*, Coşkun Özgünel'e 65 Yaş Armağanı, İstanbul: s. 111.
[117] Taciser Sivas, (2002), *Kentimiz Eskişehir*, (Editör: Melih Erdoğan), ETO Yay., Eskişehir: s. 104; Sivas ve Sivas, (2005a), s. 44.

Kusura Höyük

Kusura Höyük, Afyonkarahisar'ın 55 km güneybatısında ve Sandıklı'nın 13 km güneyinde yer alır **(Lev. No. XVIII/ Harita 1)**. Kusura Höyük'te W. Lamb tarafından 1935-1937 yılları arasında gerçekleştirilen kazılarda Kalkolitik Çağ'dan itibaren Demir Çağı'na kadar yerleşildiği anlaşılmıştır. Kalkolitik Çağ katları A, Erken Tunç Çağı katları B, Orta Tunç Çağı katları C evresi olarak adlandırılmıştır.[118]

Burada, ayrıca Orta Anadolu'daki Asur Ticaret Kolonileri Dönemi ve Hitit Krallık Dönemi'nin başlarına ait mezarlarla koşut basit toprak mezar ve küp mezarlar ortaya çıkarılmıştır. Daha çok gelişkin bir kent veya büyük bir taşra kenti olarak değerlendirilebilecek olan Kusura Höyük'te açığa çıkarılan ve küçük bir tapınak olduğu düşünülen yapı içerisinde pişmiş topraktan boynuz biçimli objeler ve üzerlerinde geometrik şekillerin olduğu baskılı pismiş toprak daire şeklinde baskılar bulunmuştur.

Ayrıca büyük yonca ağızlı testiler, birkaç kâse ve çömlek ele geçen diğer buluntu grubunu oluşturur.[119]

Tıbbi amaçlı kullanılmış olduğu düşünülen bitkilere ait tohumlar ve bir öküze ait kemiğin ele geçtiği bir alan mevcuttur. Söz konusu alan seramik parçalarıyla kaplıdır. Bu bilgilerden hareketle alanda bir çeşit dini ritüelin gerçekleştirilmekte olduğu anlaşılmaktadır. MÖ III. binyılda Kusura Höyük'te, Thermi ve Troya etkilerinin devam ettiği MÖ II. Binyılda, Orta Anadolu Bölgesi ile bir etkileşimin başladığı da anlaşılmaktadır.

Nispeten daha seri dönen çarkın kullanılmaya başlandığı MÖ II. Binyıl seramiği (Kusura C evresi), önceki Erken Tunç Çağı seramiğinden, hem form, hem hamur yapısı, hem de bezeme açısından farklılıklar göstermektedir.[120] Ancak kulplu halka boyunlu çömlek ve bazı kaba kapların yine söz konusu dönem içinde de üretimine devam edildiği anlaşılmaktadır.[121] Bunun dışında genel olarak devetüyü, kırmızı ve gri renkte hamura sahip, kırmızı, devetüyü ve kahverengi astarın uygulandığı açkılı malların hâkim olduğu dönem seramiğinde, ender olarak siyah kaba mallar da

[118] Winifred Lamb, (1937), *Excavations at Kusura Near Afyonkarahisar*, Archaeologia 86, Cambridge University Press, s. 4; Kurt Bittel, (1942), *Kleinasiatische Studien*, IstMitt 5, s. 85.
[119] Lamb, (1937), s. 12.
[120] Lamb, (1937), s. 23.
[121] Winifred Lamb, (1938), *Excavations at Kusura Near Afyonkarahisar: II*, Archaeologia 87, Cambridge University Press, s. 237.

bulunmaktadır.[122]

Ele geçen formlar arasında ayaklı kadehler, kâseler, delikli kâse veya süzgeç, çanaklar, dar boyunlu çömlekler, halka boyunlu çömlek, iki kulplu çömlek, fincanlar, yonca ağızlı testiler, gaga ağızlı testiler, akıtacaklı testiler, mutfak kapları, minyatür kaplar ve pithoslar sayılabilir.[123] Kusura Höyük'te, X No.lu kazı alanındaki yapıları çevreleyen surun olduğu kesimde, C evresine ait beş basit toprak mezar ortaya çıkarılmıştır.

Hepsi de bebek gömülerine ait bu yerleşim içi mezarlardan başka, daha güneydeki III No.lu kazı alanında bir yetişkine ait oldukça tahrip olmuş bir basit - toprak mezar bulunmuştur. Bunun dışında III No.lu alanda bir duvarla çevrili hol veya avluda beş küp mezar açığa çıkarılmıştır.[124]

Mezarlarda ele geçen kaplar arasında fincan ve testiler ile iki kulplu çömlekler yoğunluktadır.[125] Kusura Höyük, her ne kadar Hitit kültür bölgesi ile sınır olsa da ele geçen buluntular bir bütün olarak değerlendirildiğinde, aynı zamanda Batı Anadolu'nun diğer kültür özelliklerini de taşıdığı anlaşılmaktadır. Böylelikle söz konusu buluntuların, hem çevresel etkiler taşıdığı, hem de kendine özgü unsurları da devam ettirdiği gözlenmektedir.[126]

Yanarlar Mezarlığı

Yanarlar Mezarlığı, Afyonkarahisar'ın yaklaşık 30 km kuzeydoğusunda yer alır **(Lev. No. XVIII/ Harita 1)**. Yanarlar Mezarlığı'nda 1975-1976 yılları arasında K. Emre başkanlığında yapılan kazılar, aynı bölgede bulunan Kusura Höyük gibi MÖ II. Binyılın ilk yarısına ilişkin bilgiler sunmaktadır. Etrafı derin sel ve dere yataklarıyla çevrili mezarlık alanı günümüzde tarla olarak kullanılmaktadır. Söz konusu döneme ait mezarlar dışında başka dönemlere ait olan örnekler ele geçmemiş olup günümüzde olduğu gibi eski dönemlerde de tahrip edildiği anlaşılmıştır.[127]

---

[122] Rabia Özcan, (2007), *Yazılı Kaynaklar Ve Arkeolojik Veriler Işığında MÖ II. Binyıl Batı Anadolu Tarihi Coğrafyası*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir: s. 142.
[123] Lamb, (1937), s. 24.
[124] Lamb, (1937), s. 54.
[125] Lamb, (1937), s. 57.
[126] Özcan, (2007), s. 143.
[127] Özcan, (2007), s. 143.

Orta ve Batı Anadolu arasında geçiş bölgesinde yer alan Afyonkarahisar'daki gerek Kusura gerekse Yanarlar mezarlıkları, ölü gömme gelenekleri bakımından MÖ III. binyıldan itibaren bölgede süregelen küp mezar geleneğini devam ettirmektedirler.[128] Kremasyon gömü izlerine rastlanmayan mezarların bazısında ele geçen mezar hediyeleri arasında tunç halka ve iğne, fayans, akik, dağ kristali, cam hamuru gibi çeşitli malzemeden yapılmış boncuklar, kolye taneleri, ağırşaklar, aşık kemikleri bulunmaktadır. Ayrıca mezarların dışına yonca ağızlı testi ve çeşitli kapların bırakıldığı tespit edilmiştir.[129]

Yaklaşık 36 mezardan oluşan Yanarlar Mezarlığı'ndan ele geçen kaplar çark yapımı olup hem ince hem kaba mallardan oluşmaktadır. Kahverengi, koyu kiremit ve kızıl devetüyü renginde hamura; kırmızı ve devetüyünün tonlarında astara sahiptirler. Yanarlar Mezarlığı'nda mezar hediyesi olarak sıkça karşılaşılan yonca ağızlı testiler arasında ince uzun boyunlular, ufak boylular, omuz kısmında yiv ve kabartma şerit olanlar, omuz kısmında tek yiv olanlar, stilize bir yüz biçiminde bezemeye sahip olanlar, sivri dipliler bulunmaktadır. Bunun dışında ele geçen seramik formları arasında yuvarlak ağızlı testiler, sepetkulplu çaydanlıklar, ibrikler, çift kulplu vazolar ve çanaklar sayılabilir.[130]Yanarlar Mezarlığı'ndaki kap formlarının bazıları, Assur Ticaret Kolonileri Çağı'nın Geç ve Eski Dönemi kaplarıyla benzerdir. Bunun yanı sıra, Beycesultan V ve IV evrelerine ait kaplardaki gibi testilerin bazısında dikey kulpların alt ve üst uçlarının aynı eksen üzerinde olmaması, bazı kulpların alt uçlarında dikey çentiklerin yapılması Güneybatı Anadolu ile de etkileşim içinde olduğunu göstermektedir.[131]

Dede Mezarı Nekropolü

Dede Mezarı Nekropolü, Afyonkarahisar İli, Bayat İlçesi, Yukarı Çaybelen Köyü sınırları içerisindedir **(Lev. No. XVIII/ Harita 1)**. Yukarı Çaybelen Köyü'nün (Yukarı Maçaklı) 500 m batısında Köy Kalesi yerleşmesi bulunmaktadır. Köy Kalesi yerleşmesi, Dede Mezarı Nekropolü'nün 400 m kuzeybatısında yer almaktadır. Burası, konumundan ve Orta Tunç Çağı'nı temsil eden buluntularından anlaşıldığı kadarıyla,

[128] Kutlu Emre, (1978), *Yanarlar: Afyon Yöresinde Bir Hitit Mezarlığı*, TTK Yay., Ankara, s. 15.
[129] Özcan, (2007), s. 143.
[130] Emre, (1978), ss. 24-33.
[131] Emre, (1978), s 34.

mezarlığı kullanan topluluğun yerleşmesi olmalıdır.[132]

Yukarı Çaybelen Köyü'nün 600 m batısında ve Köy Kalesi yerleşmesinin 200 m güneyindeki bir yamaçta Gavur İni Önü Nekropolü yer almaktadır. Burası, olasılıkla Erken Tunç Çağı ve Roma Döneminde kullanılmış bir mezarlıktır. Yukarı Çaybelen'in 400 m batısında, Havuzun Başı Deresi'ne yaslanan sırtın üzerinde, Köy Kalesi yerleşmesinin 400 m güneydoğusunda, Dede Mezarı Nekropolü bulunmaktadır. Burası da, büyük oranda Orta Tunç Çağı'nda kullanılmıştır. Köy Kalesi yerleşmesini Erken Tunç Çağı ve Roma Dönemi'nde iskân edenler, bu dönemlerde mezarlıklarını 200 m güneydeki Gavur İni Önü Mevkii'ne; Orta Tunç Çağı'nda kullananlar ise Dede Mezarı Mevkii'ne yapmışlardır. Bu durum, Köy Kalesi Erken Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı ve Roma yerleşimcilerinin mezarlıklarını farklı dönemlerde birbiriyle hemen hemen bitişik iki sırta yaptıklarını göstermektedir.[133]

Dede Mezarı, ilk çalışmaların sonuçlarına göre, Orta Tunç Çağı'nda kullanılmış bir mezarlık alanıdır. Buradaki kazılar, nekropolün küp mezar geleneği, küplerin yerleşim şekilleri, sandık mezar geleneği ve bu alandaki kanallarla ilgili önemli bilgiler vermiştir. Yapılan çalışmalar sonunda mezarlık alanında 2 taş-sandık mezar ve 5 küp mezar tespit edilmiştir. Bunlardan taş-sandık mezarlar, açma alanının güneyinde, küp mezarlar da kuzeyinde yerleştirilmiştir.[134]

Seyitömer Höyüğü

Seyitömer Höyüğü, Kütahya İl merkezinin 25 km kuzeybatısında, Seyitömer Linyit İşletmesi Müessese Müdürlüğü rezerv sahasında[135], eski Seyitömer Kasabası'nın bulunduğu alan içerisinde yer almaktadır.[136] Höyük *"Phrygia Epiktetos"*[137] denilen bölgenin güneyinde, İç Batı Anadolu'da bulunmaktadır **(Lev. No. XVII/ Harita 1)**. 150 x 140 m ölçülerinde olan höyüğün orijinal yüksekliği 23.5m'dir.

---

[132] Mevlüt Üyümez vd., (2007), *Afyonkarahisar/Bayat İlçesi Dede Mezarı Orta Tunç Çağı Nekropolü 2006 Yılı Kazıları*, 19. KST-II, Ankara: ss. 403-17.
[133] Üyümez vd., (2007), ss. 403-417.
[134] Üyümez vd., (2007), ss. 403-417.
[135] Söz konusu alanın işletmesi Bugünkü adıyla Kütahya Çelikler Seyitömer Elektrik Üretim Anonim Şirketi çalışma alanı olarak el değiştirmiştir.
[136] A. Nejat Bilgen, (2008), *Seyitömer Höyüğü 2006 Yılı Kazısı*, 29. KST-1, Ankara: ss. 321-332.
[137] Phrygia Epiktetos: Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İllerinin Bulunduğu Bölge. Diğer bir adı Dağlık Phrygia'dır.

1989 yılından itibaren ilk yıl Eskişehir Müzesi Müdürlüğü, 1990-1995 yıllarında Afyon Müzesi Müdürlüğü tarafından kazı çalışmaları yürütülmüştür. Bir süre ara verilen kazı çalışmaları 2006 yılında, A. N. Bilgen başkanlığında, Dumlupınar Üniversitesi Arkeoloji Bölümü tarafından yeniden başlatılmıştır.[138] Höyüğün tabakalanması şöyledir:

I. Tabaka (Roma Dönemi 255- 363).
II. Tabaka (Hellenistik Dönem: MÖ 334-30).
II-A: Geç Evre.
II-B: Erken Evre.
III. Tabaka (Akhaemenid Dönem: MÖ 500-334).
III-A: MÖ IV. yüzyıl (400-334).
III-B: MÖ V. yüzyıl.
IV. Tabaka (Orta Tunç Çağı: MÖ XVIII. yüzyıl).
IV-A: Geç Evre (MÖ 1750-1700).
IV-B: Orta Evre (MÖ 1790-1750).
IV-C: Erken Evre (MÖ XX yy.-XIX. yy.).
V. Tabaka (Erken Tunç Çağ: MÖ 3000-2000).
V-A: Geç Evre (MÖ 2150-2100).
V-B Orta Evre (MÖ 2250-2150).
V-C Erken Evre (MÖ 2350-2250).[139]

Seyitömer Höyüğü'nde Orta Tunç Çağı yapıları ya tek odalı, ya da iki veya üç odalı olarak yapılmıştır. Mekânlar birbirinden bağımsız olabildiği gibi, birbiriyle bağlantılı çok sayıdaki mekânın bir araya gelerek kompleks yapılar oluşturduğu da görülebilmektedir. İki ya da üç odalı yapılarda bir büyük ana oda olduğu, bir de ince, uzun koridor şekilli oda olduğu gözlemlenmektedir. Yapıların duvarları genellikle ortak duvar olarak kullanılmıştır. Yapıların hepsinde görülmese de, duvarlarında ahşap dikme yerleri açığa çıkartılmıştır.

Mekân içerisinde genellikle ocak ya da fırın, tahıl öğütmek için yapılmış ezgi taşları içeren işlikler ve çeşitli şeyleri depolamak amacıyla yapılmış bölmeler

[138] Turan Efe, (2007), *Eskişehir Bölgesi Tarihöncesi Dönem Araştırmaları ve Önasya arkeolojisindeki Yeri*, İstanbul: s. 4.
[139] A. Nejat Bilgen vd., (2014), *Seyitömer Höyüğü 2012 Yılı Kazısı*, 35. KST-1, Ankara: s. 350.

bulunmaktadır. Bu tabakaya ait ortaya çıkartılan yapıların hemen hemen hepsinin büyük bir yangına maruz kaldığı gözlemlenmiştir.[140]

Orta Tunç Çağ'a ait buluntular içerisinde en büyük buluntu grubunu seramikler oluşturmaktadır. Küpler, akıtacaklı kaplar, meyve tabaklar, çanaklar, çömlekler, libasyon kapları, mataralar, rhytonlar, gaga ağızlı testiler ve potalar karşılaşılan seramik örnekleridir. Ayrıca seramik kaplara ait protomlar bulunmaktadır. Dokuma tezgâhı ağırlıkları ise genellikle hilal biçimlidir. Pişmiş örneklerin yanı sıra pişmemiş örnekler de bulunmuştur. Dokumacılıkla ilişkili diğer buluntular ise ağırşaklardır. Metal buluntu repertuarını bronz bıçak, hançer mızrak ucu, iğneler ve tarım araçları oluşturmaktadır. Bu buluntulardan başka metal olarak bir adet kurşun figürin ve altın takılar yer alır. Taş eserler arasında baltalar, perdah taşları, dilgiler, bileği taşları, boncuklar, kalıplar ve idoller yer almaktadır. Kemik eserler arasında ise bir adet rölyef parçası, iğne ve dilgiler ve çeşitli saplar bulunmaktadır.[141]

Ağızören Nekropolü

Ağızören Nekropolü Kütahya İli'ne 25 km uzaklıktaki Ağızören Köyü'nde yer alır **(Lev. No. XVII/ Harita 1)**. Hititler'e ait olduğu tespit edilen Ağızören Nekrolpolü'ndeki mezarlar, *"taş sanduka"* tipi mezarlardır. Bazıları *"hocker pozisyonu"*nda gömülmüştür. Bir çocuk ve yetişkin mezarında ölü hediyelerine karşın iskelete rastlanmamıştır. Hediyelerin nevi; pişmiş toprak kaplar, kemik kolye ucu, kurşun halkalar, bronz küpeler, bronz topuz başlı iğne, oyun aşık kemikleri şeklindedir.

MÖ II. Binyılda Anadolu'daki diğer mezarlıklarla karşılaştırıldığında, Ağızören Nekropolü'nün Eski Hitit Dönemi'ne (MÖ XVIII-XVII. yüzyıllar) ilişkin olduğu söylenebilir. Buranın Anadolu'nun en batısında bulunan Hitit nekropolü olduğu göz önüne alınırsa daha kapsamlı araştırmaların yapılması gerekmektedir. Kütahya Arkeoloji Müzesi'nin kısa süreli çalışmasında burada 10-11 adet mezar tespit edilerek çalışması tamamlanmıştır. Çalışmaların ilerleyen sezonlarda devam etmesi beklenmektedir.[142]

---

[140] Bilgen, (2009), ss. 71-88.
[141] Bilgen, (2009), ss. 71-88.
[142] Metin Türktüzün, (2002), *Kütahya İli, Merkez, Ağızören Köyü'ndeki Hitit Nekropolü*, 12. MKKS, Ankara: ss. 241-250.

Çavlum Nekropolü

Nekropol, Eskişehir merkeze bağlı, şehrin doğusundaki Alpu yolu üzerinde ve şehir merkezine 16 km uzaklıktaki Çavlum Köyü'ndedir **(Lev. No. XVI/ Harita 1)**. Nekropol alanının denizden yüksekliği 713.15 m'dir. Çavlum Köyü'nde yer alan mezarlık alanında 1999-2002 yıllarında; Anadolu Üniversitesi'nin desteğiyle, Eskişehir Arkeoloji Müzesi adına A. N. Bilgen tarafından kurtarma kazıları gerçekleştirilmiştir. Dört yıllık kazı çalışmaları sonucunda Alpu Ovasında, toplam 73 mezardan oluşan Orta Tunç Çağına ait bir nekropol alanı ortaya çıkarılmıştır. Alandaki bazı mezarların üst kısımları tarlada yapılan tarım faaliyetlerinden dolayı tahrip olmuştur. Kazı alanının batısında kalan mezarlar daha derin olduğundan, yerinde korunmuş olarak ele geçirilmiştir.[143]

Çavlum Nekropolü Kurtarma Kazısı'nda mezarlar çeşitlilik açısından incelendiğinde a) Basit toprak mezar, b) Çömlek Mezar, c) Taş Sanduka Mezar, d) Oda Mezar, e) Basit Toprak Mezar olmak üzere, beş farklı mezar yapısı dikkati çekmektedir (Bilgen, 2005: 3). Bu mezarların 46'sı küp mezar, 18'i çömlek mezar, 1'i taş sanduka mezar, 1'i oda mezar ve 7'si basit toprak mezardır. Mezar küpleri ağız kenarı yukarıda olmak üzere, yaklaşık 45 derecelik bir açı ile genellikle doğu (ağız) - batı (dip) doğrultusunda yerleştirilmiş ve ağızları kapak taşları ile kapatılmıştır.[144]

Antropolojik sonuçlara göre; Çavlum Nekropolü' tespit edilen 110 iskeletten 30'u kadın, 33'ü erkek, 37'si çocuk, 4'ü bebek ve 6'sının ise cinsiyeti belirlenememiş bireylere aittir.[145] Ortaya çıkarılan bireylerin 101 tanesi inhumasyon olarak gömülmüş, geri kalan 9 bireyde ise kremasyon uygulanmıştır. Gömü türü belirlenebilen iskeletlerin çoğunun *"hocker"* pozisyonunda olduğu ve genellikle, mezar çukurlarına doğu - batı yönünde yerleştirildiği görülmüştür.[146] Çoklu gömmenin uygulandığı mezarlarda bireyler gömülürken cinsiyet ve yaş farkı gözetilmemiştir. Kadın - erkek, kadın - çocuk, erkek - çocuk ya da kadın - erkek - çocuk olarak gömülmüşlerdir. Küp mezarlarda erişkin ve çocukların birlikte gömüldüğü, çömlek mezarlarda ise çocuklar ve bebeklerin

---

[143] A. Nejat Bilgen, (2005), *Çavlum: Eskişehir Alpu Ovası'nda Bir Orta Tunç Çağı Mezarlığı,* Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1668, Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 24, Eskişehir, s. 1.
[144] Bilgen, (2005), s. 3.
[145] Bilgen, (2005), s. 42.
[146] Bilgen, (2005), s. 42.

gömüldüğü tespit edilmiştir.[147]

Çavlum'da 42 mezarda tekli, 15 mezarda ikili, 8 mezarda üçlü, 2 mezarda dörtlü ve 1 mezarda altılı gömmenin yapıldığı tespit edilmiştir. Büyük ölçüde tahrip olmuş 6 mezarda iskelet parçaları bulunmuştur. Çoklu gömmenin yapılmış olduğu mezar küplerinin boyutları, tekli gömme yapılan mezarlara oranla daha büyüktür. Tekli gömmenin yapılmış olduğu iri mezar küplerine ise genç ve erişkinlerin gömüldükleri görülmektedir. Tek çocukların mutfak kapları büyüklüğünde çömleklere, birden fazla çocuk ise büyük boyutlu mezar küplerine gömüldükleri belirlenmiştir.

Çavlum Nekropolü'nde yapılan kazılarda çıkan buluntulara bakıldığında, çanak-çömlek grubu içinde, yonca ağızlı testiler, yuvarlak ağızlı çömlekler, ibrikler, vazolar bulunmuştur. Diğer buluntu grupları sırası ile ağırşaklar, metal cam ve çeşitli taşlardan yapılmış değişik tipte kolye taneleri, metal küpeler, saç halkaları, yüzükler, değişik tipte metal iğneler, deniz kabuklarından kolye taneleri ile aşık kemikleri, mezarların içinden ve yanından ele geçen buluntular olarak çeşitlilik göstermektedir.[148]

Çocuk mezarlarında küpe, yüzük, halka, deniz kabuğu ve boncuk kolye taneleri gibi takıların yanı sıra aşık kemiği, mühür, yumurta gibi ölü hediyeleri ile çanak ve testi gibi seramik malzemelerin de mezara bırakıldığı tespit edilmiştir. Kadın mezarlarında küpe, iğne, deniz kabuğu ve boncuk gibi takı parçalarından başka aşık kemiği, çanak ve testilerle ağırşaklar ele geçmiştir. Erkek mezarlarında ise küpe, halka, iğne, deniz kabuğu kolye taneleri ile çanak ve testilerin yanı sıra ağırşaklar da bulunmuştur.[149] Buluntular genel olarak süs eşyasından oluşur, bunların arasında herhangi bir alet ya da silaha rastlanılmamıştır. Metal analizleri özellikle halkaların döküm tekniğinde ve tunçtan üretildiklerini ortaya koymuştur. Seramik kapların, küplerin dışına, özellikle kapak taşının yanına ve üzerine yığılan moloz taşların altına, bazı mezarlarda ise mezarların içinde ele geçirilmiştir.[150]

Ölü hediyeleri mezarlara kadın, erkek veya çocuk, genç ya da erişkin ayrımı yapılmadan bırakıldıkları anlaşılmıştır. Bütün eserlerin toplu değerlendirilmesi sonucu ölülerin mezarlara elbiseli (kefen ?) ve takılarıyla birlikte konuldukları

[147] Bilgen, (2005), s. 43.
[148] Bilgen, (2005), s. 17.
[149] Bilgen, (2005), s. 43.
[150] Bilgen, (2005), s. 17.

anlaşılmaktadır.[151] Buluntular arasında yer alan iki mühürden biri fayanstan *"scrabe"* biçimde yapılmış olup, üzerindeki ip deliğinden ve bir tanrıçayı simgelemesinden dolayı kolye tanesi ya da amulet olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Üzerindeki bezemeler, mührün doğa tanrıçası Ninhursag kültüyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Tutamaklı olan diğer mühür lületaşından yapılmıştır. Baskı yüzeyindeki kırıktan anlaşıldığı kadarıyla, mührün işlenmesinin muhtemelen yarım kaldığı söylenebilir. Diğer buluntuların kültürel verilerinin yanı sıra özellikle fayans mühür Çavlum Mezarlığı'nın Orta Tunç Çağı'na tarihlendirilebilmesine büyük katkıda bulunmuştur. Tutamaklı mühür ise kazılarda ele geçmiş en eski ve sağlam lületaşı buluntulardan olması açısından önemlidir.[152]

Dört kazı sezonu sürdürülen çalışmalar sonucunda, Çavlum Mezarlığı'nda ele geçen tüm buluntuların yapım teknikleri ve genel bezeme özellikleri incelendiğinde tamamının tek bir kültür katına ait olduğu tespit edilmiştir.[153] Eserlerin tipolojik ve yapısal incelemeleri, mezar küplerinin, çömleklerin ve küçük sunu kaplarının özel olarak üretildiklerini göstermektedir. Yapıların araştırmalarda mezarlık alanına yakın bir atölye ve herhangi bir yapı kalıntısına rastlanılmamıştır. Özellikle küplerin büyüklüğü, ağırlıkları ve başka bir amaçla kullanıldıklarına dair izlerin bulunmayıp, sadece mezar küpü olarak üretildikleri göz önüne alındığında; Çavlum'da ele geçen pişmiş toprak eserlerin, mezarlık alanına yakın bir atölyede imal edilmiş oldukları düşünülmektedir.[154]

Çavlum Köyü Mezarlık alanındaki mezarlar, Erken Hitit Dönemi ölü gömme gelenekleri üzerine yeni ipuçları kazandırdığı gibi; bu dönem gömme gelenekleri konusundaki sorunların çözümüne katkıda bulunacak bulgular elde etme olanağını sağlamıştır. Gömme gelenekleri, küpler ve diğer küçük buluntuların benzerlerine Çavlum Mezarlığına en yakın merkezler olan Yanarlar, Demircihöyük-Sarıket, Gordion, Ilıca, Harmanören, Ağızören, Küçükhöyük ve Kusura C evresinde rastlanmaktadır.[155] Çavlum Mezarlığı'nda ele geçen fayans mühür; malzeme, form ve bezemesi ile Anadolu'nun tanınan mühür örneklerinin dışındadır. Anadolu'da ele geçirilen benzeri

---

[151] Bilgen, (2005), s. 43.
[152] Bilgen, (2005), s. 37.
[153] Bilgen, (2005), s. 17.
[154] Bilgen, (2005), s. 20.
[155] Bilgen, (2005), ss. 11-12.

mühürler, Mısır'da *"scrabe"* biçimli mühürlerin benzeri olarak olasılıkla Filistin, Mezopotamya veya Kuzey Suriye üretimi olup, Asur ticaret kolonileri yoluyla Anadolu'ya ithal edilmiştir.[156]

Çavlum Nekropolü Kazıları'nda bulunan deniz kabuğundan kolye taneleri de incelenmiş ve Doğu Akdeniz'de yaşayan kabuklulara ait olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla Orta Anadolu'nun batısında Çavlum gibi küçük bir tarım toplumunda bile, Doğu Akdeniz ile ticaret ilişkisinin varlığı açıkça görülmektedir.[157] Deniz kabukları gibi mühürler örneğinde Çavlum'a, Doğu Akdeniz ticareti ile getirilmiş olabileceği düşünülebilir.[158]

Çavlum Mezarlığında tespit edilen ölü gömme geleneği ve ele geçen eserlerin benzerleriyle karşılaştırılması sonucu Çavlum Köyü Mezarlığı Erken Hitit, bir başka değişle Orta Tunç Çağı'na, MÖ II. Binin ilk çeyreğine (MÖ XVIII. yüzyılın ortalarına) tarihlendirilmiştir. Mezarlık alanında bulunan iskeletlerin antropolojik sonuçlarına göre; Çavlum'da yaşayan insanların Doğu Akdeniz kökenli olduğu görülmüştür.[159]

Çavlum Nekropolü'nde, bölgenin dönemine ilişkin sanatsal-kültürel özelliklerini yansıtan önemli bir grup eserin ortaya çıkarılması ve Anadolu arkeolojisine yeni verilerin eklenmesi açısından önem arz etmektedir. Bulunduğu bölgedeki ve bölge dışındaki diğer Orta Tunç Çağı nekropolleri arasında karşılaştırma yapabilmek açısından sayısal ve nitelik bakımından çeşitlilik gösteren bir buluntu grubuna sahiptir.[160]

Demircihöyük Sarıket Nekropolü

Eskişehir'in 25 km batısında, Çukurhisar Beldesi'nin kuzeybatısındaki Zemzemiye Köyü'nde yer alan höyüğün nekropol alanı yerleşmenin 250 m kadar batısındaki teras üzerine kurulmuştur **(Lev. No. XVI/ Harita 1)**. Demircihöyük yerleşmesine olan yakınlığı, bu mezarlığın o yerleşmeye ait olduğuna şüphe bırakmamıştır. Bu mevkiin adını da dikkate alarak buraya *"Demircihöyük Sarıket*

[156] Bilgen, (2005), s. 37.
[157] Bilgen, (2005), s. 35.
[158] Bilgen, (2005), s. 36.
[159] Bilgen, (2005), s. 15.
[160] Bilgen, (2005), s. 45.

Nekropolü" adı verilmiştir.[161] Anadolu'da Orta Tunç Çağı olarak adlandırılan dönemde, Demircihöyük'teki yuvarlak planlı, surlu yerleşme çoktan terkedilmişti. Ancak höyüğün doğu yamacında bu döneme ait küçük bir yerleşme vardır. Yerleşmede devamlılık olmamasına rağmen, mezarlığın yerinin seçiminde bir devamlılık görülmektedir. Yine aynı yerde, Sarıket mevkiinde 20 adet mezar bulunmuştur.[162]

Mezarlar ya taş plakalardan düzenli olarak yapılmış sandukalar ya da Erken Tunç Çağı'nda olduğu gibi önü taşlarla kapatılmış küp mezarlardır. Fakat bu döneme ait mezarlar soyulmuştur. Mezar küplerinin dibindeki kenara itilmiş kemiklerden de anlaşıldığı üzere küp mezarlar da soyulmuştur.[163] Mezarlardaki tahribata rağmen Orta Tunç Çağ mezarlarında da bir dizi ilginç kap bulunabilmiş ve böylece bu dönemin kap biçimi çeşitlemesi genişletilebilmiştir. Bir çocuk mezarında bir testinin yanı sıra bir çift bronz küpe bulunmuştur. Bronz boncuklar arasında toz haline gelmiş sarımsı yeşil fayans boncuklar vardır. Kurşun halkalar da şimdiye kadar yalnızca Orta Tunç Çağı mezarlarında bulunmuştur.[164]

Uluçayır Höyük Nekropolü Kazısı

Eskişehir Arkeoloji Müzesi Müdürü G. Gürkan tarafından 1985 -1986 yıllarında gerçekleştirilen bir diğer mezarlık kazısı da Eskişehir'in güneybatısında Porsuk Nehri'nin kenarında yer alan Uluçayır kazısıdır **(Lev. No. XVI/ Harita 1)**. Burada küçük çapta yapılan kazı çalışmasında, MÖ II. Binyıla ait mezarlar açılmış olup ele geçirilen buluntular Eskişehir Arkeoloji Müzesi'nde muhafaza edilmektedir.[165]

Asarcık /Ilıca Höyük

Ankara'nın Ayaş İlçesi'nin 9.5 km kuzeybatısında; Ilıca Köyü'nün hemen kuzeydoğu kenarındadır. İlk defa K. Kökten tarafından 1945 yılında saptanan yerleşme 1963 ve 1964 yıllarında; İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü adına W. Orthmann yönetiminde kazılmıştır. Yerleşmenin tabakalanması şu şekildedir:

I. tabaka: Roma-Galat Dönemi.

II. tabaka: Hellenistik Dönem.

---

[161] Jürgen Seeher, (1991), *Demircihöyük Nekropol Kazısı 1990 Yılı Sonuçları*, 13. KST-1, Ankara: 163.
[162] Seeher, (1991), s. 166.
[163] Seeher, (1991), s. 166.
[164] Seeher, (1991), s. 166.
[165] Efe, (2007), s. 4.

III. tabaka: Son Frig Dönemi (Demir Çağ) Sur dışındaki evler tabakası: MÖ II. Binyılın ikinci yarısı.

IV.tabaka: MÖ II. Binyılın ilk yarısı/Eski Hitit Dönemi Va tabakası: Geçiş Dönemi (Erken Tunç Çağı'ndan MÖ II. Binyıla geçiş).

V. tabaka: Erken Tunç Çağı III evresine (kazı başkanına göre II-III. evre).[166]

Yassı Höyük/Gordion

Ankara il merkezinin batısında; Polatlı'nın kuzeyinde; Yassıhöyük Köyü'nün hemen güneyindedir. MÖ II. Binyılı mezarlık alanı ise köyün hemen güneydoğusundadır. A. Körte tarafından yapılan kazılarda tarihöncesine tarihlenen kalıntılar saptanamamıştır. Kazıya 1949 yılında R. S. Young yönetiminde devam edilmiştir. Kazıda Frig Dönemi yerleşmesini ortaya çıkarmak amacıyla dört büyük açma açılmıştır. Halen devam eden son dönem kazıları 1988 yılından beri K. Sams başkanlığında yürütülmektedir. Höyükten Orta Tunç Çağı çanak-çömleğinin ele geçmesi önemlidir. Burada son yıllardaki sınırlı ölçüdeki çalışmalar, Son Tunç Çağı'nın da Gordion tabakalanması için önemli olduğunu göstermektedir.[167] Höyüğün tabakalanması ise şöyledir:

I. tabaka: Hellenistik Dönem.

II. tabaka: MÖ V. yüzyıl.

III. tabaka:Demir Çağı (Frig Dönemi).

IV. tabaka: Demir Çağı (Frig Dönemi).

V. tabaka: Son Hitit Dönemi.

VI. tabaka: Erken Tunç Çağı III. evreye tarihlenmektedir.[168]

Gavurkale

Ankara'nın 60 km güneybatısında, Haymana İlçesi'ne bağlı Dereköy'e 2 km uzaklıkta, Babayakup Deresi'nden 60m yükseklikteki bir kayalık alan üzerine kurulmuş olan Gavurkale yerleşmesi, bulunduğu bölgenin önemli bir Hitit yerleşim yeridir. Uzun

---

[166] Suavi Aydın vd., (2005), *Küçükasya'nın Bin Yüzü: Ankara*, Dost Kitabevi Yay., Ankara: ss. 48-51.
[167] Aydın vd., (2005), ss. 48-51.
[168] Ann Gunter, (1991), *The Gordion Excavations Final Reports, Volume III The Bronze Age*, University of Pennsylvania Museum of Archaeology and Anthropology, Philadelphia: s. 113.

süre yerleşime sahne olmuş bu tepeye, buradaki eski yıkık duvarlardan dolayı Gavurkale adı verilmiştir.[169]

Hitit tarihinde ve Anadolu'nun tarihi coğrafyasında önemli bir yeri olan Gavurkale, ilk kez Atatürk'ün isteği doğrultusunda 1930 yılında H. H. von der Osten tarafından kazılmıştır. Tepenin vadiye bakan yüzeyinde kayaya işlenmiş olan büyük kabartmaların Hititler'e ait olduğu anlaşılmıştır. Kızılırmak'ın batısındaki başka bir Hitit anıtı ile benzerlik göstermektedir. Söz konusu anıtın, Anadolu kültür tarihi açısından büyük önem taşıdığı düşünülmektedir.[170]

Burada dikkati çeken başka buluntu ise bir kaya anıtının varlığıdır. Anıtın üzerinde yazı olmadığı için tarihlemesi tam olarak yapılamamaktadır. Ancak üzerindeki betimlemelerden yola çıkılarak yapılan stil kritiği doğrultusunda kabaca MÖ 1400 – 1300 yılları arasında yapılmış olduğu öne sürülmektedir.[171]

Polatlı Höyük

Orta Tunç Çağı ve Hitit Dönemi için en önemli höyüklerden birisi Polatlı Höyüğü'dür.[172] Ankara il merkezinin yaklaşık 65 km güneybatısında; Polatlı İlçesi'nin yanındadır. 1949 yılında S. Lloyd ve N. Gökçe tarafından daha fazla tahribata uğramaması için üç haftayı geçmeyecek bir sürede kazılmıştır.[173] Açmalar; tepenin güney kesiminde tahribat alanında ve tepenin üst kesiminde açılmıştır.

Erken Tunç Çağı yapı katları B açmasında (1–4) ve C açmasında saptanmıştır. Bu kısıtlı kazının çok başarılı sonuçlar ortaya koyduğu söylenemez. Yerleşme yerinde yüzeyden itibaren ana toprağa kadar 31 yapı katı saptanmıştır. Bu yapı katları, kazı başkanları tarafından 4 tabakada toplanmıştır. İçlerinden I-X yapı katları I. safha; XI-XV. yapı katları II. safha olarak tanımlanmaktadır. Her iki tabaka Erken Tunç Çağı II (Bakır Çağı) ve III. evreye konmaktadır. XVI-XXII yapı katları MÖ II. Binyılın ilk yüzyılına (Asur Koloni Dönemi); XXIII-XXXI yapı katları Hitit Dönemi'ne

---

[169] Aydın vd., (2005), ss. 48-51.
[170] L. Egemen Vardar ve Nalan Akyürek Vardar, (1998), *Galatia Bölgesi Kaleleri/Yerleşmeleri Yüzey Araştırması*, **17. KST-1**, Ankara: ss. 163-65.
[171] L. Egemen Vardar, (2006), *Galatia Bölgesi Kaleleri/Yerleşmeleri Yüzey Araştırması*, **24. KST-2**, Ankara: ss. 82-83.
[172] Aydın vd., (2005), ss. 48-51.
[173] Seton Lloyd, (2003), Türkiye'nin Tarihi, (Çev. E. Varinlioğlu), Ankara: ss. 59-66.

tarihlenmektedir.[174]

Bitik Höyük

Ankara'nın Kazan İlçesi, Bitik Köyü'nde yer alan Bitik Höyük 1941 yılında R. O. Arık tarafından kazılmıştır.[175] MÖ 2100-1900 arasındaki geçiş devresine rastlayan tarihlere ait seramikler bulunmuştur. Eski Hitit Dönemi'ne tarihlenen Bitik Höyük'ün en dikkat çeken buluntusu *"Bitik Vazosu"*dur.[176] Höyükte genel olarak Hitit kültür özelliklerini yansıtan ve karşılaştırma olanağı sağlayacak başka dikkat çekici bir buluntu söz konusu değildir. Ancak, yerleşmenin stratejik konumundan dolayı, burada bir kale ve bir Hitit garnizonunun kurulmuş olabileceği düşünülmektedir.[177]

Karaoğlan Höyüğü

Ankara'nın 25 km güneyinde; Mogan Gölü'nün güneydoğu ucunda; aynı adlı köyün altındadır. 1937 yılında A. İnan tarafından bilim dünyasına duyurulan; yine aynı yıl içinde kazılmaya başlanan Karaoğlan Höyüğü'ndeki bilimsel kazı, 1942 yılına kadar R. O. Arık yönetiminde devam etmiştir. Arık, kazının başlama nedeni olarak höyüğün yüzeyinde MÖ II. Binyıl çanak çömleklerinin var oluşunu göstermektedir[178]

Höyüğün tabakalanması daha çok batı yamaçta açılan açmada belirlenmiştir. 5 tabaka saptanmıştır: I. tabaka: Klasik Dönem; II. tabaka: Demir Çağı; III. tabaka: Hitit; IV. tabaka: MÖ III. binyıldan II. binyıla geçiş; 3 alt tabaka halindeki V. Tabakanın Va ve Vb tabakaları: Erken Tunç Çağı II. evre; Vc tabakası: Kalkolitik Çağ'a tarihlenmektedir. Höyükte 9.4 m'den sonra asıl Erken Tunç Çağı tabakalarına girilmektedir. V. tabakanın üstünde yangın izleri görülmüştür.[179]

Ayrıca Eskişehir / Seyitgazi İlçesi yakınlarındaki Küllüoba Höyüğü'nde de Erken Tunç Çağı'ndan Orta Tunç Çağı'na geçiş dönemine ait mimari tespit edilmiştir Söz konusu yapı Asur Ticaret Kolonileri Çağı yapıları ile benzerlik göstermektedir.[180] Bu durum bölgenin MÖ II. Bini için önemlidir.

---

[174] Aydın vd., (2005), ss. 48-51.
[175] A. Erdoğan vd., (2008), *Tarih İçinde Ankara*, ABB Yay., Ankara: s. 20.
[176] Aydın vd., (2005), ss. 48-51.
[177] Afif Erzen, (19469, *İlkçağ'da Ankara*, TTK Yay., Ankara, , s. 24.
[178] Erzen, (1946), s. 24.
[179] Erzen, (1946), s. 24.
[180] Turan Efe vd., (2012), *Küllüoba 2010 Yılı Kazı Çalışmaları*, 30. AST-3, Ankara: s. 495.

1.4. HİTİT DÖNEMİ'NDE İÇ KUZEYBATI ANADOLU BÖLGESİ

MÖ II. Binyılda Orta Anadolu'da büyük bir güç olarak ortaya çıkan Hitit İmparatorluğu'nun merkeze uzak topraklarında, Hitit tarihi coğrafyasını tanımlayabilmek için yapılan incelemeler, birbirinden farklı olabilecek görüşler niteliğindedir. Bu görüşleri oluşturan incelemeler genel olarak Hitit devlet yönetiminde dönem dönem başa geçen yöneticilerin seferlerinin anlatıldığı yıllıklar ve diğer belgeler ışığında yapılabilmektedir.

MÖ II. Binyılda, Batı Anadolu'da ise Hitit Dönemi'nde, federatif devletçiklerin bulunduğu, bilinmektedir.[181] Maša ülkesi; Arzawa, Mira-Kuwalya, Wiluša, Karkiša, Šeha Nehri, Pitašša ve Lukka ülkesi gibi ülke isimleri bunların başında gelir. Çalışmalar sonucu ortaya konan harita çalışmalarına bakıldığında, İç Kuzeybatı Anadolu Bölgesi'nin Maša ülkesinin sınırlarına kısmen lokalize edilebilmesi akla yakın gelmektedir.[182]

Hititler'in Batı Anadolu etkinliklerine genel olarak bakıldığında Batı Anadolu'ya ilişkin en eski bilgi I. Hattuşili dönemine (MÖ 1650-1620) aittir. I. Hattuşili Arzawa'ya karşı yürüdüğünü ve oradan sığır ve koyun aldığını belirtmektedir. Hitit kralının bu seferinin mahiyeti incelendiğinde amacın bu bölgede yerleşmek değil, basit bir yağmacılık hareketi olduğu düşünülebilir.[183] Hitit saray kroniklerinden birinde Arzawa ülkesindeki Hurma kentinde Nunnu isimli bir kişinin yaptığı olumsuz işlerden söz edilirken bu kişinin Hitit Devleti tarafından görevlendirilmiş yerel bir yönetici olduğu anlaşılmaktadır.[184]

Bu durum, Hitit Devleti ile Batı Anadolu ilişkisinin başka bir göstergesidir. Hititler'in Batı Anadolu topraklarına gerçekleştirmiş olduğu en erken askeri seferlerin II. Tuthaliya döneminde yapıldığı bilinmektedir.[185] Bu seferlerin mahiyetine bakıldığında ise I. Hattuşili dönemideki seferden farklıdır. Bu seferlerle ilgili II. Tuthaliya, yıllıklarında kendi ülkesine karşı kurulan ve 22 ayrı Batı Anadolu kent

---

[181] Bu noktada, Hitit devlet teşkilatlanması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Sedat Alp, (2000), *Hitit Çağı'nda Anadolu*, TÜBİTAK Yayınları, İstanbul, ss. 147-155.
[182] Şeyma Ay, (2010), *Ahhiyawa-Hitit İlişkileri ve Ahhiyawalıların Batı Anadolu'daki Faaliyetleri*, ODÜ S.B.E. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, C. I, S. I, Ordu, s. 1.
[183] Ahmet Ünal, (2003), *Hititler Devrinde Anadolu*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul: s. 5.
[184] Ünal, (2003), s. 6.
[185] Birgit Brandau ve Hartmut Schickert, (2004), Hititler: Bilinmeyen Bir Dünya İmparatorluğu, (Çev. N. Mertoğlu), Arkadaş Yay., Ankara: ss. 126-142.

devletinin birleşmesinden oluşan Assuwa Konfederasyonu'ndan söz edilmektedir.[186] Seferin sonucu Hititler'in zaferi ile sonuçlanmış ve birlik dağılmıştır. Hititler'in Batı Anadolu'ya gerçekleştirmiş olduğu söz konusu seferlerin konu edildiği Boğazköy'deki Akadça bir yazıt mevcuttur. Yazıtta, II. Tuthaliya'nın Assuwa ülkesini yendiği vurgulanmaktadır.[187]

II. Murşili dönemine bakıldığında ise büyük kral saltanatının ilk iki yılında kuzeydoğudaki Kaşka tehdidi ile uğraştıktan sonra yönünü Batı Anadolu'ya çevirmiştir. Kapsamlı yıllıklarda, Hitit karşıtı bir isyana karşı Hitit kralının iki generali Gulla ve Mala-ziti'yi göndererek Millawanda kentini yerle bir ettirdiği anlaşılmaktadır.[188] Olayların devamı yine On Yıl Yıllıkları ve Kapsamlı Yıllıklar ile takip edilebilmektedir.

Murşili'nin Uhhaziti tarafından küçümsenmesi ve mültecilerin bir türlü iade edilmemesi karşısında II. Murşili tahta çıkışının 3. yılında gerçekleştirdiği Arzawa seferi ile, Batı Anadolu Bölgesi'nde tekrar siyasi otoriteyi sağlaması, Hitit siyasi tarihi bakımından önemlidir.[189]

IV. Tuthaliya zamanında ise Seha Nehri ülkesi tarafından çıkartılan bir isyanın bastırıldığı, Seha Nehri ülkesi Kralı Tarhunaradu ve ailesinin yanı sıra 500 at takımı ve birçok tutsağın Hatti'ye gönderildiği bilinmektedir.[190] Yazıcısı ve gönderildiği kişi metinden belli olmayan ancak IV. Tuthaliya tarafından Mira kralı Tarkasnawa'ya gönderildiği önerilen Milawata Mektubu'na göreyse Millawanda'nın Hitit'in vasalı bir prens tarafından yönetildiği düşünülmektedir.[191]

MÖ II. Binyıl başlarında Hititçe gibi bir Hint-Avrupa dili kullanan ve Luviler olarak adlandırılan halkların; *"Luwiya"* denilen Batı Anadolu'nun büyük bir bölümüne egemen oldukları görülmektedir. Bu ad genel anlamda kullanılmış olabilir. Ardından, bölge için Arzawa adının da kullanılmaya başlandığı görülür. Hitit İmparatorluk Dönemi için bu ad; Batı ve Güneybatı Anadolu boyunca uzanan, toplu halde Arzawa

---

[186] Trevor Bryce, (2010), *Luviler (Anadolu'nun Gizemli Halkı)*, (Editör: H. C. Melchert), Kalkedon Yay., İstanbul: ss. 41-119.
[187] Ünal, (2003), s. 15; Eric H. Cline, (1994), *Sailing the wine-dark sea: international trade and the Late Bronze Age Aegean*, Oxford: s. 73.
[188] Hans G. Güterbock, (1983), *The Hittites and the Aegean World. Part 1: The Ahhiyawa Problem Reconsidered*, American Journal of Archaeology, ss. 133-138; Trevor Bryce, (1989), *The Nature of Mycenaean Involvement in Western Anatolia*, Historia 38, s. 6.
[189] Ünal, (2003), s. 28-31.
[190] Bryce, (2010), s. 82.
[191] Bryce, (1989), s. 15-16.

ülkesi toprakları olarak bilinen birçok Hitit vasal devletini de içerisine almıştır.[192] Batı Anadolu'nun Hitit tarihi coğrafyasına ilişkin bilgiler kısır bilgilerle çözülmeye çalışılmaktadır. Ahhiyawa, Arzawa, Lukka, Wiluša, Tarhuntašša'nın yanı sıra çalışmamız kapsamındaki İç Kuzeybatı Bölgesi'yle ilgili olabilecek Maša ülkesinin lokalizasyonu da tartışma konusudur.[193]

Maša ülkesinin yerine ilişkin değişik görüşler mevcuttur. Örneğin, F. Cornelius: MÖ I. Bin Phrygia Bölgesi'ne, F. Starke: Kuzeybatı Anadolu Bölgesi'ne, A. Ünal: Bursa ile Balıkesir arası bir noktaya lokalize etmektedirler.[194] III. Hattuşili yıllıklarında ve Anadolu hiyeroglifli Luvice belgelerde Batı Anadolu'nun birçok yeriyle birlikte anılan Lukka memleketinden önce, Maša ülkesinden bahsedilmektedir.[195] Yazılı belgelerden anlaşıldığına göre Maša ülkesi Wiluša ile Lukka ülkesi yakınındaki bir bölgeye, hatta belgelerdeki liste sıralaması incelendiğinde Maša; Arzawa ve Lukka ülkelerindeki Iyalanta arasına yerleştirilebilir.[196]

Belgelerden, Maša ülkesinin Hulana Nehri ülkesi ve Kaššiya ülkesini istila ettiği bildirilmektedir. Hattuşili'nin toprak listesinde, Hitit topraklarına dâhil ettiğini bildirdiği bu iki ülke toprakları, Maša ülkesi tarafından tekrar tekrar işgal edildiğine göre Maša ülkesi daha batıda olmalıdır.[197] Bunu, Hitit İmparatorluğu'nun, konumu itibariyle Maša ülkesine sık müdahale edememesine ve bu durumun da Maša ülkesi yöneticilerini söz konusu ülkeleri istila etme noktasında yüreklendirmesine bağlayabiliriz.

MÖ XIII. yüzyılda Hitit kaynaklarında adları Troia/Wiluša ile ilintili olarak öne çıkan Mašalılar Balkan kökenli olabilir. Maša ülkesinin de daha sonra antik kaynaklarda adı geçen Phrygler, Mysler (Mysialılar) veya Thynler tarafından iskân edilmiş olması mümkündür. Bu ve benzeri düşüncelerden hareketle, Yassıhöyük (Gordion), Şarhöyük (Dorylaion), Haballa gibi merkezlerde karşılaşılan halkların

---

[192] S. Özkan Savaş, (2007), *Eski Bir Sorunun Peşinde: Anadolu (Hitit-Luvi) Hiyeroglifli Yazıtlar Işığında Maša Memleketi'nin Yeri*, Belkıs ve Ali Dinçol'a Armağan, (Editör: M. Alparslanv d.), Ege Yayınları, İstanbul, s. 660.
[193] Savaş, (2007), s. 657.
[194] Savaş, (2007), s. 657.
[195] Savaş, (2007), s. 657.
[196] Savaş, (2007), s. 674.
[197] Savaş, (2007), s. 674.

Mašalılar olma ihtimali vardır.[198] Özellikle Şarhöyük, MÖ XIII. yüzyılda Haballa ve Hitit Devleti arasında önemli bir noktadadır. Söz konusu durum MÖ XIII. yüzyıl için de geçerli olmalıdır.[199]

Bazı araştırmacılar Maša ülkesini, Anadolu'nun kuzeybatısına, bazıları, Balıkesir, Kütahya ve Manisa kentlerinin sınırlarının kesiştiği Simav Çayı'nın bulunduğu bölgeye, bazıları ise, daha geç devirlerdeki Phrygia Bölgesi'nin[200] kuzeyine lokalize etmektedirler.[201] Maša ülkesinin doğu sınırını, söz konusu ülkenin büyük bir bölümünü kapsayan Makentos (Simav Çayı) Irmağı, güney sınırını ise Šeha ülkesi ile komşu Kaz Dağları oluşturmuş olabilir. Makentos (Simav Çayı), aynı zamanda Maša ülkesinin Wiluša ile batı sınırını oluşturur.[202] Bu, Hitit batı sınırında, yer işaretleri hakkında bilgi veren yaklaşık 11 adet kaya işaret kabartmasından anlaşılmaktadır.[203]

Phrygia Kültür Bölgesi'ni bu görüşe göre Maša ülkesinin hemen kuzeyindeki Hapalla ülkesi sınırlarına lokalize eden bir başka dikkat çekici nokta mevcuttur.[204] Hapalla ülkesi, Arzawa ülkelerinden biridir.[205] Hapalla ülkesinin batı kısmında Mira-Kuvaliya, Šeha Nehri ülkesi ve Wiluša yer almaktadır.[206] Hapalla ülkesi, Afyonkarahisar ve Eskişehir illeri arasına lokalize edilir.[207]

Arzawa ülkelerinin sınırı Kütahya ve Konya üzerinden uzanmaktadır (Demirel, 2012: 218). Söz konusunu bölgenin kabaca ortak sınırını; Pitašša, Walma ve Aşağı ülke teşkil etmektedir. Bu da günümüzde; Kütahya, Uşak, Afyonkarahisar, Sandıklı ve Dinar

---

[198] A. Maria Wittke, (2006), *Phrygler mimari, yontu, çömlekçilik ve yüksek kalitede metal işçiliği gibi bugün bile zor erişilebilecek düzeyde ustalık gerektiren bir kültüre sahipti. Bu kültür MÖ II. Binyıldan MÖ 1. binyıla kadar Anadolu topraklarında gelişti*, Arkeoatlas Dergisi, S. 5, İstanbul: s. 13.
[199] Wittke, (2006), ss. 13-14.
[200] Phrygia Bölgesi: Günümüzde Ankara, Afyonkarahisar, Eskişehir illerinin tümü, Konya, Isparta ve Burdur illerinin kuzey kesimlerini; Kütahya'nın batı bölümünü kapsar. Kuzeydoğusunu Kızılırmak (Halys Irmağı), güneydoğusunu Tuz Gölü (Tatta) ve Babadağ (Salbakos), batısını Banaz Çayı (Sindros) Vadisi sınırlar.
[201] İlknur Taş, (2007), *Hitit Metinlerinde Maša Ülkesi*, Arkeoloji ve Sanat Dergisi, S. 125, İstanbul: s. 17.
[202] Deniz Sarı, (2011), *Erken Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı'nda Batı Anadolu'nun Kültürel ve Siyasal Gelişimi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul: s. 225.
[203] Joachim Latacz, (2002), *Wiluša(Wilios/Troia). Zentrum Eines Hethitischen Gliedstaates in Nordwest-Kleinasien*, Die Hethiter und ihr Reich, Begleitband zur Ausste, ss. 196-201.
[204] Sarı, (2011), s. 230.
[205] Pınar Bülbü.l Yaman, (2006), *Hitit Dönemi Anadolu Coğrafyası*, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar: s. 22.
[206] Serkan Demirel, (2012), *MÖ II. Binyıl Batı Anadolusu'nda Yer Alan Arzawa Ülkeleri İle İlgili Coğrafik Değerlendirme*, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, Gümüşhane: s. 217.
[207] Sarı, (2011), s. 226.

hattına, coğrafi tanımıyla Batı Anadolu Eşiği olarak anılan bölgeye tekabül etmektedir.[208] Afyonkarahisar, Arzawa ülkesinin kuzey sınırını oluşturmaktadır.[209] Wiluša ülkesi ise Eskişehir Ovası ile Bursa'nın doğusunu da kapsayacak şekildedir.[210]

Maša ülkesi, Wiyanawanda, Tamina, Lukka, Ikuna kentlerine düzenlenen sefer metinlerinde anılmaktadır. Bu bilgide, Maša ülkesinin de işgal edildiği belirtilmektedir. Bu bilgiden hareketle Maša ülkesinin yeri için Tarhuntašša ile Lukka arasındaki bölge önerilmektedir. Ayrıca Sultan Dağı ve Afyonkarahisar civar topraklarının da Maša ülkesi toprakları olduğu düşünülmektedir.[211] Ayrıca, Eskişehir/Sivrihisar Yağrıhöyük Köyü'ndeki aynı adlı adlandırılan höyükte bulunan bir tabletteki Šallapa yer ismi, Sakarya Irmağı'nın batısı, Sivrihisar Dağları'nın doğusundaki bir alanı ifade ettiği düşünülmektedir.[212]

Madduavatta metni olarak bilinen bir propaganda yazıtında aktarılan Zippašla Dağı'nın, Afyonakarahisar/Sandıklı çevresini ifade ettiği düşünülmüş; Šiyanta Irmağı, Afyonakrahisar/Dinar-Işıklı çevresi olarak değerlendirilmiştir.[213] Tartışmalı olmakla birlikte, genel olarak Batı Anadolu'da bir bölge ismi olan Aššuva'nın, Asya Kıtası'nın kaynağı Asia olduğu kabul edilmektedir.[214] Ayrıca, Maša ülkesi; Karkiša, Lukka, Waršiyalla ve Wiluša ile komşu olarak değerlendirilmektedir (Ünal, 2003: 40).[215] S. Alp ise Karkiša ülkesini Muğla/Köyceğiz yöresine lokalize etmektedir.[216]

Hitit için, Kuzeybatı Anadolu'nun topografik yapısını oluşturan Eskişehir Ovası ve Porsuk Vadisi boyunca uzanan merkezi plato, bölgeyi olası bir dış tehlikeye karşı korumada elverişli bir durumdadır. Bu bölgenin Hititler'e dost ülkelerin elinde olması veya Hititler'in kendileri tarafından kontrol altına alınması önemlidir. Hatti ülkesi için önemli olan bir diğer bölge de Uşak-Afyon uzantısı veya Büyük Menderes vadisinden gelen Dinar-Afyon yoludur.[217]

---

[208] Ünal, (2003), ss. 4-40; Demirel, (2012), s. 217.
[209] Özcan, (2007), s. 19.
[210] Ünal, (2003), ss. 4-40; Demirel, (2012), s. 223.
[211] Savaş, (2007), s. 674.
[212] Savaş, (2007), s. 674.
[213] Ünal, (2003), s.16.
[214] Ünal, (2003), s. 14.
[215] Ünal, (2003), s. 40.
[216] Alp, (2000), s. 45-52.
[217] Jak Yakar, (1976), *Batı Anadolu'daki Hitit Yayılımı*, Anatolien Studies XXIV, s. 128.

Bu bilgiler, Kuzey İç Kuzeybatı Anadolu Bölgesi'nin Hitit tarihi coğrafyasındaki önemine işaret etmektedir. Maša ülkesi bir başka bilgiye göre, Kütahya'ya lokalize edilmektedir. Ayrıca, bu şehrin Afyonkarahisar'dan pek uzak olmaması gerektiği de ileri sürülmüştür.[218]

Başka bir lokalize çalışmasında Zippasla-Harriyati ülkeleri Afyonkarahisar'ın doğusundaki Akarçay ile Yukarı Sakarya arasındaki noktaya yerleştirilmektedir.[219] Afyonkarahisar'daki Ortaçağ'a ait kalenin aşağı taraflarında, büyük ihtimalle Hitit zamanından kalma **"***megalithic***"** (büyük kaya parçaları) taş bloklarının olması, bölgedeki Hitit varlığının diğer bir göstergesidir.[220] Ayrıca, Hitit kaynaklarında adı geçen Šiyanti Nehri'nin, Afyonkarahisar yakınlarındaki Akarçay olduğu belirtilmektedir.[221] Hitit seramik buluntusunun en batı noktasını Afyonkarahisar'ın batısı belirler.[222]

Mira-Kuvaliya ülkesinin ise Afyonkarahisar'ın batısına yerleştirilmesi önerilmektedir.[223] Mira'nın sınırlarını Afyonkarahisar'ın Emirdağ ilçesine kadar kuzeye doğru genişletmek mümkün olacaktır.[224] İç Kuzeybatı Anadolu'daki bir başka Hitit ülkesi olan Walma, Afyonkarahisar İli sınırlarındaki Holmi Antik Kenti (Çay İlçesi) ile eşleştirilmektedir. Bu görüş Walma ülkesinin Emirdağ ve Sultan dağları arasında olduğunu destekler niteliktedir.[225] Yine Hitit sınır ülkelerinden Zippašla ve Hariati'nin Afyonkarahisar sınırlarındaki Murat Dağı civarında olduğu düşünülmektedir.[226]

[218] Bülbül Yaman, (2006), s. 65.
[219] Bülbül Yaman, (2006), s. 37.
[220] Bülbül Yaman, (2006), s. 32.
[221] Bülbül Yaman, (2006), s. 29.
[222] Bülbül Yaman, (2006), s. 14.
[223] Demirel, (2012), s. 220.
[224] Demirel, (2012), s. 221.
[225] Özcan, (2007), s. 158.
[226] Özcan, (2007), s. 158.

İKİNCİ BÖLÜM

HİTİT DÖNEMİ ÖNCESİNDE VE HİTİT DÖNEMİ'NDE ŞARHÖYÜK

2.1. HİTİT DÖNEMİ ÖNCESİ

Şarhöyük'te Hitit öncesine ait bir kültürün varlığına bakıldığında Erken Tunç Çağı'nın I.-III. evresine ait buluntular mevcuttur. Bu buluntular, açmalarda belli bir mimarlık birimi içinde bulunmamış, Hitit, Frig, Hellenistik, Roma ve Bizans kültürlerinin buluntuları içerisinde karışık olarak ve yüzey araştırmalarıyla ele geçirilmiştir. Kazılarda, Erken Tunç Çağı I.-III. evrelerinin kültür katlarına ulaşılamamıştır.[227] Roma ve Bizans plankarelerinin bulunduğu noktada Erken Tunç Çağı III'ün sonu-geçiş dönemine ait seramikler tespit edilmiştir.

Bunlar, el yapımı, kırmızı − turuncu astarlı ve oldukça iyi açkılıdır. Bunların profil vermeyen, çok özenli astarlanmış olanlarının, elde ya da çarkta yapıldıkları anlaşılmamaktadır. Söz konusu bu profil vermeyen seramikler, bej, kahve, koyu devetüyü, açık kırmızı renktedir. Hamuru, mika ve mineral katkılıdır. Çözümlemesi yapılabilen kap formları ise, tabaklar, çanaklar, omurgalı çanaklar, S profilli çanaklar, yüksek dikey kulplu fincanlar, derin çömlekler şeklindedir. T/27 plankaresinde görülen büyük bir pithos çukuru dikkati çekmektedir. Bu çukur içinden Erken Tunç Çağı'na ait, el yapımı omurgalı, bir kupanın yarısı söz konusu kültür için önemlidir.[228]

Özellikle, höyüğün kuzeybatısında, G-H-I/14-12,11 plankarelerinin bulunduğu noktada, çalışılan her açmada, kaldırılan toprak içinde ve bu alanlardaki pithoslar içerisinde Erken Tunç Çağı III evresine ait boğa figürini **(Lev. No. V/ Res. 1)** ve seramikler tespit edilmiştir. Ayrıca, yüksek dikey kulplu fincanlar ve depas kulpları Erken Tunç Çağı III evresine ait başka bir buluntu grubunu oluşturur. Diğer kap örneklerinin ise, çoğunluğunun ağzı dik, bazısında dudak hafifçe kalınlaştırılmış ve dışa dönüktür. Birtakım örneklerde ise, kabın gövdesi üzerinde düğme şeklinde hafif kabartma bezemeler yer almaktadır.

Erken Tunç Çağı I.-III. evrelerinin yapı katlarının bu noktadaki daha derinde olduğu düşünülmektedir.[229] Toplanan seramik malzeme, kemik ve deliciler Demircihöyük ETÇ III buluntularıyla paralellik göstermektedir. Bu buluntuların büyük bir bölümünü oluşturan söz konusu seramik malzeme, el yapımı, devetüyü, açık kahve

---

[227] A. Muhibbe Darga, (2007), *Şarhöyük Kazılarında Erken Tunç Çağı Buluntuları*, Refik Duru'ya Armağan, (Editör: G. Umurtak vd.), İstanbul: s. 91.
[228] A. Muhibbe Darga ve Taciser Sivas, (2000), *Şarhöyük-Dorylaion Kazı Çalışmaları 1997-1998*, Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, C. I, S. 2, Eskişehir: ss. 97-129.
[229] Darga, (2007), s. 92.

ve kırmızı renk hamurlu, hamuru mineral katkılı, çoğunlukla kırmızı açkılı ve astarlı, bazıları bezemeli olan kaplar formlarına ait parçalardır. Bu seramik parçalar üzerindeki bezemeler çizi bezeme – kakma tekniğiyle değişik kontrastlar oluşturacak şekilde yapılmıştır. Şarhöyük'te bulunan kırmızı astarlı, parlak açkılı malzeme grubu, Eskişehir Bölgesi'nin yerel Erken Tunç Çağı III malzemesinin tipik bir karakteristiğidir.[230]

H/14 pankaresinde, bir kısmı el yapımı, et kırmızısı renkte, çok iyi açkılı başka bir kültüre ait çanak çömlek parçaları ele geçirilmiştir. Bunların Erken Tunç Çağı sonu *"Geçiş Dönemi"* malları olduğu düşünülmektedir.[231]

Yine, G-H-I/14-12,11 plankarelerinin değişik noktalarında, Erken Tunç Çağı III dönemine ait olduğu tartışmalı yerel sileks çakmaktaşı çekirdekler, yongalar ve kesiciler bulunmuştur. Bunlardan seçilmiş iki tanesi, Anadolu'daki Kalkolitik ve Erken Tunç Çağı'nın bütün evrelerinden bilinmektedir.[232] Söz konusu bu buluntular, başında da belirtildiği üzere sileks, bej rengi, dış yüz omurgalı, iç yüz hafif içbükey, özenli düzeltilidir ve kenarlarında kullanım izleri görülmektedir. Sileks, bej rengi, çift ağızlı, omurgası çift çizgili bir orak-bıçak diğer bir taş alet çeşidini oluşturur. Bu orak – bıçağın da her işlev gören her iki yüzünde kullanım izleri mevcuttur.

Çok yakın benzerlerine Demircihöyük Erken Tunç Çağı III taş repertuarı içinde rastlanmaktadır. Bölgenin az bilinen metal taklidi, el yapımı, gri Erken Tunç Çağı seramiğinin, mevcut verilerle Şarhöyük'te olup olmadığı kesin değildir.[233] On parçayı geçmeyen amorf seramik parçaları ve bazı bezekli küçük ağırşaklar da, yine Demircihöyük materyali ile büyük benzerlik göstermektedir.[234]

Şarhöyük Erken Tunç Çağı III − Orta Tunç Çağı'na geçiş dönemine ait olduğu anlaşılan pişmiş toprak üç adet ağırşak dikkate değer buluntular arasındadır. Hamur ve katkı maddesi, form, bezeme, boyut ve işçilik özellikleri açısından değerlendirildiğinde bu iki ağırşak tipi oldukça önemlidir. Bunların benzerlerine, Anadolu kazılarının Kalkolitik, Erken Tunç Çağı III sonları ve Hitit Dönemi'nde rastlanmaktadır.[235]

---

[230] Darga, (2007), s. 92.
[231] Darga ve Sivas, (2000), ss. 97-129.
[232] Darga, (2007), s. 94.
[233] Darga, (2007), s. 91.
[234] A. Muhibbe Darga, (1994), *Şarhöyük- Dorylaion Kazıları (1989-1992)*, 15. KST-1, Ankara: ss. 481-501.
[235] Darga, (2007), s. 92.

Bu benzerlikleri içeren kazı merkezlerine, Demircihöyük, Gordion, Beycesultan, İkiztepe, Troia, Bahçeşehir, Boğazköy, Yazılıkaya, Alacahöyük, Polatlı, Küllüoba ve çevresi örnek gösterilebilir. I/14 plankaresinde, dolgu toprak gri dere taşından, açkılı, yassı bir el baltası (keski) ele geçmiştir. Söz konusu balta, Anadolu'nun diğer kazılarından da iyi bilinen Erken Tunç Çağı III kültürü malzemesidir **(Lev. No. V/ Res. 3)**. Bu tür balta örneklerine, Kalkolitik Çağ'dan beri rastlanmaktadır.[236]

Şarhöyük Kazısı I/14 plankaresi çalışmalarında bulunan ana tanrıça figürini, mimari konteks içerisinde bulunmamıştır. Söz konusu figürin, et kırmızısı renginde, astarlı ve perdahlıdır **(Lev. No. V/ Res. 2)**. Ayaklarını öne doğru uzatmış, oturur şekilde betimlenmiştir. Her iki yanda kollarını dirsekten bükerek elleri ile göğüslerini tutmaktadır. Baş ve bacak kısımları kırıktır. Dişilik organı üçgen kazıma bezeme ile belirgin hale getirilmiştir.[237] Figürin bu haliyle Demircihöyük'ün ETÇ I'den ETÇ II'ye kadar devam eden oturan figürinleri ile büyük benzerlik içerisindedir.[238]

Höyüğün kuzeyindeki basamaklı kuzey sektörün sekizinci basamağı, R/5-4 plankarelerine isabet etmektedir. Burada, plankarelerin muhtelif noktalarında, yaklaşık 800.10m seviyesinde, Anadolu Orta Tunç Çağı I evresini kanıtlayan seramik parçalar, kemik deliciler ve silex dilgiler ortaya çıkarılmıştır.[239] Ayrıca, höyüğün güney sektöründe Orta Tunç Çağı mimarlık kalıntısı olabilecek yangın görmüş kerpiç duvarlar ve karbonlaşmış ağaç konstrüksiyonu da ortaya çıkarılmıştır.[240]

Şarhöyük Erken Tunç Çağı III malzemesinin[241] benzerlerini, Kütahya, Eskişehir bölgesinde yer alan höyüklerdeki, kazı ve yüzey araştırmaları buluntularında izlemek mümkündür.[242] Höyük ve yerleşim yeri noktasında bakıldığında, Şarhöyük Erken Tunç Çağı III malzemesi Demircihöyük, Bahçeşehir (Eskişehir/Kandilli Beldesi),

---

[236] Darga, (2007), s. 93.
[237] A. Muhibbe Darga vd., (2002), *2000 Yılı Şarhöyük- Dorylaion Kazıları*, 23. KST-2, Ankara: ss. 212; Darga, (2007), s. 94; Önder Bilgi, (2012), *Anadolu'da İnsan Görüntüleri. Klasik Çağ Öncesi*, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul: s. 300.
[238] Şengül Gündoğan Aydıngün, (2003), *Erken Tunç Çağı'nda Anadolu Pişmiş Toprak Figürin ve İdolleri*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: s. 64.
[239] A. Muhibbe Darga, (1995), *1993 Yılı Şarhöyük- Dorylaion (Eskişehir) Kazıları*, **16. KST-1**, Ankara: ss. 351-358.
[240] Darga, (1994), s. 481-488.
[241] Şarhöyük'ten 2006 ve 2009 kazı sezonlarında ele geçirilen pişmiş toprak bir kadın figürini ve bir kadın idolü gövde parçası için bkz. H. Sivas, (2013), *Eskişehir'den Erken Tunç Çağı'na Ait Bir Grup Pişmiş Toprak Figürin ve İdol*, Tarhan Armağanı, M. Taner Tarhan'a Sunulan Makaleler, (Editör: O. Tekin vd.), Ege Yayınları, İstanbul: ss. 305-312.
[242] Darga, (2007), s. 92.

Küllüoba malzemesiyle benzerdir. Şarhöyük Erken Tunç Çağı III malzemesinde, form ve yapım tekniği açısından en yakın benzerlik ise Küllüoba Erken Tunç Çağı III malzemesiyle kurulabilmektedir.[243] Sonuç olarak genel bir değerlendirme yapıldığında, Erken Tunç Çağı Sonu Geçiş Dönemi/Orta Anadolu Erken Koloni Çağı buluntuları Şarhöyük'te mevcuttur. Batı Anadolu/İç Batı Anadolu ilişkileri, Şarhöyük arkeolojik malzemesi ile desteklenmiştir.[244] Şarhöyük'te ilerleyen sezonlarda yapılacak çalışmalarla Erken Tunç Çağı Sonu/Geçiş Dönemi kültürü daha iyi anlaşılacaktır.[245]

2.2. HİTİT DÖNEMİ[246]

Şarhöyük Hitit Dönemi'ne ait bulgular konteks içerisinde, höyüğün güney yamacındaki, S/28-27, T/28-27, U/27 plankarelerinde saptanabilmiştir.[247] T/28 plankaresinde, höyüğün güney yamacından akan toprak kaldırılırken Eski Hitit çanak çömleği ele geçirilmiştir.[248] T/28 alanı çok tahrip görmüş olmasına karşın, kerpiç duvar tekniği tespit edilmiştir. Plankaredeki seramik türü, çevre Eski Hitit evresi seramiğine benzemektedir. Kapların dışı açkılı, kırmızı renktedir.[249]

T/28 plankaresinin doğusunda ortaya çıkarılan sağlam tabakanın içinde Hitit Dönemi'ni kanıtlayan pişmiş toprak büyük boy dokuma ağırşakları ile toplu bir halde geyik boynuzundan üretilmiş alet sapları ve çekiç-baltalar ortaya çıkarılmıştır. Dericilik ve bakır işçiliği işlemlerinde kullanılan bu aletlerin geyik boynuzundan olduğu ve çekiç-baltaların, geyik boynuzunun, hayvanın başı ile birleştiği uç kısmından düzeltilerek işlendiği gözlenmektedir. Benzerleri, Demircihöyük, Beycesultan, Alacahöyük, Kültepe, Boğazköy, İkiztepe, Alişar'da da bulunmuştur. Bunlar tüm özellikleri ile Kaniş Karumu ile Eski Hitit Dönemi'ne tarihlenmektedir.[250]

---

[243] Darga, (2007), s. 92.
[244] Darga ve Sivas, (2000), ss. 97-129.
[245] Darga ve Sivas, (2000), ss. 97-129.
[246] Konuyla ilgili ayrıca detaylı bilgi için bkz: A. Muhibbe Darga, (2004), *Şarhöyük-Dorylaion (Eskişehir) Kazılarında Hitit Buluntuları (1989-2003)*, 60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan, Anadolu'da Doğdu, İstanbul: ss. 269-283.
[247] Darga ve Sivas, (2000), ss. 97-129.
[248] Darga, (1994), s. 481-488.
[249] Darga, (1994), s. 481-488.
[250] Darga, (1994), s. 481-488.

Çalışmalar sonucunda T/29 ve T/28 plankarelerinde saptanan üç yapı katı, buradaki Hitit yerleşmesinin varlığını kesinleştirmektedir. Höyük yüzeyinden itibaren 805.60 m ile 800.02 m arasında ortaya çıkarılan bu üç mimarlık evresi Eski Hitit Dönemi'ni işaret etmektedir. Burada bulunan kaplar ve kap parçaları, çark işi, açık renk zeminli, açkısız ve mat yüzeylidir.[251] G/14 plankaresindeki çalışmalarda da kırmızı boyalı, iyi açkılı Eski Hitit Dönemi'ne ait profiller de bulunmuştur.

Bunların çoğu, yapı katları içindeki erozyon ve yıkıntı toprağı içinde ele geçmiştir.[252] İlerleyen yıllardaki çalışmalarda, S/28,T/28-27 ve U/27 plankarelerinde 22 x 15 m lik alanı kapsayan Hitit sektöründe Kusura C evresine benzer mimarlık kalıntıları ve MÖ XV. yüzyıla tarihlenen küçük buluntular tipik Hitit seramiği örnekleri, tunç gereçler, boncuklar ortaya çıkarılmıştır. Bölgenin Hitit materyali ile benzerlikleri gözlendiği gibi Hitit başkenti Hattuşaş buluntuları ile benzer oldukları anlaşılmıştır. Bu çalışmalar sonunda S/28, T/2827 plankarelerinde, höyüğün tepesine çıkan askeri yol seviyesine inilmiştir. U/27 plankaresinde Kusura C evresi Hitit eviyle aynı seviyede çalışmalar yapılmıştır. İlerleyen çalışmalarda bir yangın tabakası ile karşılaşılmıştır. Buradaki Hitit yerleşmesinin iki evreli yangın felaketi geçirmiş olduğu gözlenmiştir.[253]

Tümlenecek durumda olan ve yangın izleri taşıyan kaplar tespit edilmiş bu kaplardan biri, üzerinde yatay yivleri olan, yumurta gövdeli, sivri dipli bir testidir. Bu testi, Hitit merkezlerinden bilinen örneklerin koşutudur. Plankarenin doğu kesiminde sürdürülen çalışmalarda ise, doğu duvarı önünde küçük bir tandır ortaya çıkarılmıştır. U/27 plankaresinde ahşabın çok kullanıldığı gözlenmiş, bu sebeple burada, üstü sundurmalı bir mutfak kullanım alanı olduğu düşünülmüştür. Burada ulaşılan kot, 801.40 m'dir ve Kusura C evresi Hitit evi ile aynı kotu vermektedir **(Lev. No. VI/ Res. 1, 2)**.[254]

T/28 plankaresinde ortaya çıkarılan olası Eski Hitit Dönemi mimarlık evresinin altında, yaklaşık 0.50 m inildiğinde, daha erken bir yapı katına ait olduğu anlaşılan avlulu, fırınlı, yanında ocak bulunan bir mekân ortaya çıkarılmıştır. T/29 plankaresinin doğu yönünde, höyük yüzeyinden yaklaşık 2 m derinliğe ulaşıldığında, büyük yangın

---

[251] Darga, (1994), ss. 351-358.
[252] Darga, (1994), ss. 351-358.
[253] A. Muhibbe Darga ve Taciser Sivas, (2001), *Şarhöyük- Dorylaion 1999 Yılı Kazı Çalışmaları*, 22. KST-2, Ankara: ss. 51-54.
[254] Darga ve Sivas, (2001), ss. 51-54.

yıkıntısının altında, tarih verilebilen seramik bulguları ortaya çıkmaya başlamıştır. Önceki kazı çalışmalarında ortaya çıkarılan T/28 plankaresindeki güney-kuzey yönde yapılmış kerpiç duvarın, dışbükey bir kavis yaparak batı yönde uzandığı anlaşılmıştır. T/29 plankaresinde höyük yüzeyinden 2.50 m derinliğe inildiğinde ortaya çıkarılan avlulu mekânın sınırları saptanamamıştır. Avlunun orta yerinde 0.88 m çapında bir fırın ve ona bitişik bir ocak kalıntısı yer almaktadır.

Bu fırın ve ocağın ağzı kuzeye açılır. Fırına bitişik ocak iki kez onarılmış ve içindeki çökmüş toprak tabanın arasında, bir çömleğe ait parçalar ve orta boy bir küpün parçaları *in-situ* bulunmuştur. Açık bej, mat yüzeyli, yer yer yanık izleri taşıyan bu kap parçalarının dış yüzeyinde parmak izlerinden oluşmuş, az derin yivler görülmektedir. Buradaki sıkıştırılmış toprak avlu yüzeyi üzerinde kömürleşmiş ahşap kalıntıları, avlunun damını taşımış olan ağaç direklerin 0.15 m çapındaki yuvaları ortaya çıkarılmıştır. Bu avlunun T/28 plankaresinde de devam ettiği ve güneyinde iri taşlardan oluşan bir ihata duvarıyla sınırlandırıldığı gözlenmiştir.[255]

Höyüğün tepe noktasındaki Bizans surunun en alt taş dizisinin, gri renkli Orta Frig Dönemi seramik parçalarını içeren, kül karışık, koyu renk bir yangın tabakasına oturduğu ortaya anlaşılmıştır. Bu yanık tabaka içinde tek tük torna yapımı, kırmızı, iyi açkılı, profil veren Hitit kaplarına ait parçalar bulunmuştur. Bu parçalar içinde bölgenin karakteristik çanak çömlek parçaları da görülmüştür.[256]

Hitit plankarelerinde, höyük plankarelerinin genelinde görülen bivalvia olarak adlandırılan deniz kabukları yoğun olarak ele geçmiştir. Bu durum, Şarhöyük Hitit Dönemi beslenme kültürü hakkında fikir vermektedir.[257] Hitit sektöründeki çalışmalarda S/28-T/28 plankaresindeki sağlam konteks veren kerpiç duvar kalıntıları saptanmıştır. Söz konusu duvar kalıntıları Hitit ikinci yapı katına ait bir mekân ya da odaya aittir. Bu alanın ölçüleri ise 4.60 x 2.80 m'dir.[258]

T/28 ve T/27 plankaresi çalışmalarında, kerpiç bir odanın 0.20 m altında, batı yönde, Şarhöyük Hitit plankarelerinde sık rastlanan 0.90 m x 1.00 m çapında, tabanı sıkıştırılmış beyaz kireçli kilden yapılmış olan bir silo çukuru kalıntısı mevcuttur.

---

[255] Darga, (1994), ss. 351-358.
[256] Darga, (1994), ss. 351-358.
[257] Darga ve Sivas, (2000), ss. 97-128.
[258] Darga ve Sivas, (2000), ss. 97-128.

Silonun etrafında bol miktarda monokrom/açık devetüyü-bej renginde açkısız Hitit günlük kap kacak parçası ele geçirilmiştir. Bu çok tahrip olmuş silo tabanın altında da 0.50 m derinlikte sert bir taban üzerinde, yaklaşık 1.30 m çapında iki silo tabanı daha ortaya çıkarılmıştır. Söz konusu alanda, tek sıra kalker taşından oluşmuş duvarların üst yüzeyleri tespit edilmiştir. Bu duvarların, kuzey köşesinden hareketle burasının küçük bir ev kalıntısına ait olduğu anlaşılmıştır.

Bu evin özelliği, temellerinin tek taş sırasından oluşmuş olmasıdır. Dıştan ölçüleri, 3.10 m x 3.30 m olan, kareye yakın dikdörtgen planlı evin girişi, güneydeki 0.80 m ölçüsündeki boşluktan yapılmış olmalıdır. Doğu duvarının iç tarafında yer alan iri yassı bir taş, muhtemelen, çatıyı taşıyan ahşap bir direğin oturtulduğu destek taşıdır. Temel üstü yapıya ait en ufak bir kalıntı bulunamamıştır, ancak içindeki taban üstü yumuşak toprak kalıntısı, hafif ahşaptan üst yapıyı işaret etmektedir. Evin iç kısmında, üstü baskı bezekli pithos gövde parçaları, tipik açkısız Hitit seramiği özelliği taşıyan tüm kaplar, günlük pişirme ve saklama kaplarına ait parçalar ele geçirilmiştir.[259]

Ayrıca, evin içinde ve dışında beyaz sedef, bazıları delikli küçük midye kabukları da bulunmuştur. Hitit sektöründe, Hitit 3. yapı katını oluşturan bu taş temelli ev, Kusura C - Hitit katı evleriyle ve seramik buluntuları da aynı katın çanak çömlek malzemesiyle benzerlik göstermektedir. T/28-T/27 plankaresinin doğu kompartımanında önceden tespit edilen fırınlı ve ocaklı alanın temizliği yapılmıştır. Buradaki fırın ve ocak kaldırılarak tabana ulaşılmasıyla taş temelli evin seviyesinde (Hitit 3. Yapı Katı) bir başka fırın ve ocak ortaya çıkarılmıştır. Taban üzerinde, yanmış kömür halinde direkler, çöken çatının kömürleşmiş kalıntıları ve direk yuvaları (çapları: 0.15 m) saptanmıştır.

Böylece, fırın (ölçüleri: 1.60 m x 1.65 m) ve ocak, başka bir ifadeyle mutfak alanı, koruma altına alınmıştır. T/28 plankaresinin batı kesiminde, etrafı balçıkla sıvalı bir fırının tabanı saptandı. Ateşin yakıldığı, altı çakıl taşı döşeli, üstü balçık sıvalı bu tabanın, ince çizgilerle haçvari şekilde dörde bölündüğü gözlendi. Aynı form ve işlevsellik U/27 plankaresindeki fırın tabanında da görülmektedir.

Fırınlardaki bu sıvama işlevinin nedeni, ısıdan tabanın kabarıp çatlamasını önlemek içindir. T/28 plankaresinin güneydeki teras duvarının doğu köşesindeki yan

[259] Darga ve Sivas, (2000), ss. 97-128.

yana iri taşlar, bir kaplamanın kalıntısı izlenimini vermektedir.[260]

T/28-T/27 plankarelerinde, Kusura C evresi Hitit ev temellerinin çevresinde yapılan temizlik çalışmalarında, bu tip evlerin plankarenin kuzey duvarı kesiti altında da devam ettiğini gösteren duvar izleri saptanmıştır. Sonraki çalışmalarda T/27 ve U/27 plankarelerindeki yangın geçirmiş, ocaklı, tandırlı, büyük saklama kaplarının ortaya çıkarıldığı sundurmalı mekânın Kusura C evresi Hitit evlerinin ortak alanı olduğu düşünülmektedir. Söz konusu plankarede bulunmuş küçük buluntuların en önemlisi, T/27 ve U/27 plankarelerinin birleştiği yerde, Frig katı ile Hitit katı arasındaki dolgu toprak içinde ele geçirilen pişmiş toprak, ip delikli, çift yüzlü mühürdür. Plankarenin diğer önemli küçük buluntularını dokumacılıkta kullanılan pişmiş toprak tezgâh ağırlıkları, ağırşaklar, kemik saplar ve deliciler, tunç iğne, zincir parçası ve kesici alet parçaları oluşturmaktadır.

Çeşitli boy ve cinste daha çok ithal frit ve renkli cam boncuklar, Hitit kadınının süslenme şekli hakkında fikir vermektedir.[261] Küçük buluntular, Hitit seramiği ile zenginlik kazanmaktadır. Çark işi, bol mikalı hamurlu, orta derecede pişmiş, açkısız açık renk kaplar, yöredeki Hitit kazılarındakilere benzerdir. Arkeolojik bulgular ve kömürlerin C14 analizleri MÖ XVI. yüzyıl tarihini vermektedir. Pişmiş toprak, ip delikli, çift yüzlü, *"Ülkenin Prensi/Kral Oğlu"* unvanlı bulla, henüz Hititçe adı bilinemeyen Şarhöyük Hitit yerleşmesinin Hattuşa'ya bağlı bir Hitit eyaleti, Hitit egemenliğinin en batı ucu olduğunu kanıtlamaktadır.[262]

Şarhöyük Hitit açmasına ait S/26 plankaresindeki çalışmalarda 812.18 m seviyesinde plankarenin kuzey kesiti önünde, orta kesimde bir silo çukuru ortaya çıkarılmıştır. Yuvarlak planlı olan silo çukurunun çapı 2.12 m'dir ve 811.78 m seviyede tabanına ulaşılmıştır. Kenarları ve tabanı tahılın nemlenmesine karşı önlem olarak saman ile sıvanmıştır. Çukurun güney yarısı yamaca gelmesi nedeniyle tahrip olmuştur. Silo içindeki çanak çömlek parçaları ve hayvan kemiklerinin yanı sıra 1 adet çakmaktaşı keski ele geçirilmiştir.

---

[260] Darga ve Sivas, (2000), ss. 97-128.
[261] Darga ve Sivas, (2000), ss. 97-128.
[262] Darga ve Sivas, (2000), ss. 97-128.

T/27-T/28 plankarelerinde ortaya çıkarılan Kusura C evinin kuzeyinde bulunan T/27 c-d plankarelerinde, Kusura C evinin kuzeyinde başka mekânların bulunup bulunmadığının araştırılmasına yönelik bir çalışma yapılmıştır. Kusura C evi 2.50 x 2.50 m boyutlarındadır ve 0.30-0.40 m kalınlığında tek taş sırasından oluşan taş temellere sahiptir. Taş temel 801.95 m seviyede, mekânın sıkıştırılmış toprak tabanı 801.73 m seviyededir. Mekâna kuzeybatı köşede batı duvarı üzerinde bulunan bir kapı aralığından girilmektedir. Kusura C evinin kuzeydoğu köşe taşından kuzeye doğru devam eden birkaç taş sırası görülebilmektedir.

Bu taşların nasıl bir mimariye ait olduğunu saptamak amacıyla T/27c-d plankarelerinde çalışılmıştır. T/27c plankaresinde sürdürülen çalışmalarda, plankare batı kesiti içine giren bir silo çukuru ortaya çıkarılmıştır. Çukurun çapı 1.45 m'dir. Tabanı ve yan duvarları saman sıvalıdır. İçinden pişmemiş toprak 6 adet basık küre formlu tezgâh ağırlığı, 1 adet pişmiş toprak konik tezgâh ağırlığı, 1 adet pişmiş toprak muz biçimli ağırlık ele geçirilmiştir.

Devam eden çalışmalarda Hitit Dönemi'ne ait çanak-çömlek parçaları ile 2 adet pişmemiş toprak, basık küre formlu tezgâh ağırlığı, 1 adet üç delikli kemik astragal, 1 adet kemik bız ve 1 adet kemik amulet ele geçirilmiştir. Kusura C evinin kuzeydoğu köşesinden kuzeye doğru ilerleyen 1.00 m uzunluğunda, 0.30 m genişliğinde, zayıf bir taş temel ortaya çıkarılmıştır. Bu temel daha sonra köşe yaparak doğuya dönmekte, 0.65 m'ye genişleyerek doğu yönde 3.20 m uzanmaktadır.

Kusura C evine birleşen taş temel, Kusura C evinin taş işçiliğinden farklı olarak küçük boyutlu taşlarla inşa edilmiştir. 3.20 m uzunluğundaki taş temelin doğu ucunda, 1.80 m uzunluğunda, 0.20 m genişliğinde, yere düşmüş biçimde, kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda kömürleşmiş bir ahşap direk ortaya çıkarılmıştır.

T/27d plankaresinin kuzeydoğu köşesinde de yine kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda yere düşmüş biçimde ikinci bir kömürleşmiş ahşap direk daha bulunmuştur. Bu ahşap direğin uzunluğu 1.20 m, kalınlığı ise 0.20 m'dir. Bu kesimden Hitit Dönemi'ne ait çanak-çömlek parçaları ve 1 adet minyatür kap ile birlikte 1 adet taş kolye boncuğu ve 1 adet pişmiş toprak ağırşak ele geçirilmiştir.

Kusura C evinin kuzeydoğusunda ortaya çıkarılan taş temel ve ahşap direkler, bu evin doğusunda yer alan fırınlı ve ocaklı sundurmalı mutfak alanına girişi sağlayan

ve sundurmanın dayandığı bir mimariye aittir. Ayrıca S/27d plankaresinde iki, T/27c plankaresinde bir adet olmak üzere üç adet pişmiş toprak ağırşak bulunmuştur.[263]

S/26c ve S/27a plankaresinde Hitit Dönemi'ne ait pişmiş toprak, üzerinde 20 adet stilize bitki motifi bulunan mühür baskısı bulla[264] ile pişmemiş toprak konik bir ağırlık, 1 adet pişmiş toprak ağırşak ve cam boncuk tespit edilmiştir. Benzerlerine daha önceki çalışmalarda Hitit plankarelerinde rastlanan bir kemik bız, pişmemiş toprak ağırlık, iki adet pişmiş toprak muz biçimli ağırlık ve 1 adet pişmiş toprak ağırşak diğer küçük buluntulardır.[265]

S/26a-c plankaresinde kerpiç duvarların iç ve dış yüzleri çamur sıvalıdır **(Lev. No. IV/ Plan 1; Lev. No. X/ Res. 1)**. At nalı plânlı yapının çevresinde küllü yangın tabakası içinde ele geçirilen seramik buluntuları parça halindedir. Bunlar, tipik Hitit mutfak kaplarının yanı sıra, ince cidarlı açık bej renkli mallara ait kenar parçalarından oluşmaktadır.[266]

Sonuç olarak Kusura C evresi ile çağdaş Hitit evinin alt tabakalarında bir Hitit yapı katının daha varlığı saptanmıştır. S/27c-d ve S/28 plankarelerinde yapılan kazı çalışmalarında ele geçirilen çanak çömlekler tamamen Hitit örneklerinden oluşmaktadır. Boğazköy, Afyonkarahisar Yanarlar Hitit Mezarlığı ve Kusura Höyüğü Hitit çanak çömlek örnekleriyle koşut tahıl tabakları, tek kulplu testiler, çanak ağız parçaları, iri küp parçaları ele geçirilen Hitit çanak çömlek formlarının en yaygın örnekleridir. Kemik âletlerin itinalı yapımları, yüzeylerinin açkılı ve çizgi bezekli olması, özenle işlendiklerini göstermektedir. Bunların arasında kemik bir stylus (kalem) dikkat çekicidir.

Alişar'da Hitit katında ve Boğazköy Aşağı Şehir 4-3 kazılarında benzerleri bulunmuştur. Üzeri konsantrik daire motifleri ile bezeli kemik saplar ve kemik deliciler diğer kemik eserleri oluşturmaktadır. Üzeri konsantrik dairelerle bezeli, özenli bir

---

[263] Darga vd., (2002), ss. 207-212.
[264] MÖ XIII. yüzyıla ait bir Hitit kalıntısı olan ve Şarhöyük'ün tarihi açısından büyük önem taşıyan mühür baskısı, pişmiş toprak bir buluntudur ve siyaha yakın gri renkli olup külah formundadır. Yüksekliği 3 cm ve çapı ise 2.7 cm'dir. Söz konusu mühür baskısı, doğal haliyle hayli tahrip olmuş bir buluntudur. Eskişehir Müzesi'nde sergilenen söz konusu mühür, A. 12.95 envanter no.su ile kayıtlıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz: A. Beril Tuğrul ve A. Muhibbe Darga, (2001), *Bir Hitit Mühür Baskısının Tahribatsız Muayene Metotları İle İncelenmesi*, 16. Arkeometri Sonuçları Toplantısı, Ankara: ss. 49-57.
[265] A. Muhibbe Darga vd., (2003), 2001 Yılı Şarhöyük- Dorylaion Kazısı, 24. KST-2, Ankara: ss. 47-52.
[266] A. Muhibbe Darga vd., (2005), *Şarhöyük- Dorylaion Kazısı 2003 Yılı Çalışmaları*, 26. KST-2, Ankara: ss. 343-345.

işçiliğin ürünü olan kemik sapların benzerleri Boğazköy Aşağı Şehir 3 ve 2 kazılarında bulunmuştur. Hitit sektörünün S/28 plankaresinde ele geçirilen önemli bir diğer buluntu lentoid biçimli ip delikli pişmiş toprak mühürdür. Mührün bir yüzünde resim yazısı şekiller yer almaktadır. Diğer yüzünde ise çeşitli çizik bezekler gözlenmektedir. Ayrıca çok miktarda pişmiş toprak ağırşak ve ağırlık tüm ve parçalar hâlinde ele geçirilmiştir. Sonuç olarak Şarhöyük kazıları höyükte bir Hitit şehrinin varlığını filolojik ve arkeolojik malzeme ile ortaya koymuştur.[267]

Hitit plankarelerinde bulunan küçük buluntular genellikle, açık renk dış yüzleri, bant halinde diken gibi kabartmalı ve geometrik baskılı bezenmiş pithos parçaları yassı bantlarla bezeli pithos gövde parçaları, orta mal, dışı parmak izli geniş ağızlı tabaklar, çanaklar, omurgalı kaplara ve çanaklara ait profilli parçalar, tek kulplu, sivri dipli testiler ve testilere ait ağız, dar boyun ve kulp parçaları, çoğu fırın/ocak çevresinde bulunmuş, el yapımı, alçak kenarlı sepet/tepsi tipi kap parçaları, iki kulplu amforalar/vazolar şeklindedir. Bunlardan T/27 plankaresinde bulunup kısmen tamamlanmış olan bir amphoranın, boyunla gövdesinin birleştiği yerde, çentik bezekli ip motifi dikkat çekmektedir.

Şarhöyük Hitit plankarelerinde ortaya çıkarılan, açkısız ve açık renk yüzeyli (bej-devetüyü tonları) Hitit kap kaçağı üzerinde özellikle kulp ve ağız kenarlarında yer alan mercimek biçimi çıkıntılar ilgi çekicidir. T/27-28 plankarelerinde bulunan diğer küçük buluntular şöyle sıralanabilir: Maden buluntuları tüm bulunmuş, yuvarlak başlı 13.5 cm boyunda bronz iğne, bir keski parçası, 1.5 cm çapında frit boncuk, mavili-beyazlı cam göz boncuğu, sarı renkli mat camdan yassı boncuk olmak üzere birkaç adet boncuk oluşturur.[268] Az olmasına karşın söz konusu boncukların ithal olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, Şarhöyük Hitit kadının dokumacılığı noktasında fikir vermek açısından yarım ay, yuvarlak ve konik biçimli pişmiş toprak ağırşaklar, çok ince işlenmiş konik bir bız önemli küçük buluntulardandır. U/27 plankaresindeki çalışmalarda, düşmüş ve kömürleşmiş hatıllar dikkati çekmiştir.

---

[267] Darga vd., (2005), ss. 343-345.
[268] Darga ve Sivas, (2000), ss. 97-128.

U/27 plankaresinin 2.50 X 5.00 m lik bir noktasında başlanan çalışmalarda 1.42 m çapında, bir fırın tabanı ortaya çıkarılmıştır. Fırının yarısı kuzeydeki T/27 plankaresindedir. Bu tabanın az tahrip olmuş zemini altında, irili ufaklı çakıl taşları gözlenmiştir. 0.10 m genişliğinde, çökmüş fırın kubbesi, plankarenin kuzey kesitinde çok iyi belli olmaktadır. Bu noktada yapılan çalışmalarda, fırının hemen yanında, batı yönde bir ocak açığa çıkarılmıştır. U/27 plankaresinin geneline bakıldığında plankare, bir avlu görünümündedir. Burada taşlar ve kerpiç kırıkları döküntü olup, herhangi bir mimari bağlantı oluşturmamaktadır. Plankarenin batısında 130 x 1.35 m boyutunda ve bir kısmı T/27 plankaresinde görülen büyük bir pithos çukuru içindeki çok ince toprak dikkati çekmektedir. Çukur içerisinden değişik formlara ait olabilecek karakteristik Hitit mat yüzlü çanak çömlek parçaları ele geçmiştir. Ayrıca fırın ve ocak etrafında, açkısız Hitit mutfak kap parçaları tespit edilmiştir. Söz konusu parçalardan biri büyük oranda tamamlanmıştır.

Orta Anadolu Hitit merkezlerinden çok iyi tanınan 0.50 m çapında, omuz üzerinde dikey kulpları olan bir saklama kabı, kızıl - devetüyü renkte ve çok hafif açkılıdır. Diğer küçük buluntular ise, bronz bir iğne, bronz ok ucu, bazalt ezgi taşı, pişmiş toprak tezgâh ağırlıkları, bir sapan taşı, dört adet boncuktan oluşmaktadır. U/27 plankaresi çalışmalarında, fırın tabanı altında, bir önceki evreye ait, aynı ölçülerdeki fırının ilk evresi ortaya çıkarılmıştır. Burada da fırın tabanı haçvari derin bir çizgi ile dörde bölünmüştür. Haçın tam ortasında 1 cm çapında bir delik görülmektedir. Buna benzer bir durum, önceki çalışmalarda T/28 plankaresindeki fırın tabanında da saptanmıştır. Bu noktada biraz derine inildiğinde fırının batısında, 1.00-1.20 m uzaklıkta in situ mobil bir kerpiç tandır bulunmuştur. Tandır, 0.30 m yüksekliğinde olup altta bir hava deliğine, sahiptir. U/27 plankaresinde doğuda, güneydoğuda ve güneyde üç çukur ortaya çıkarılmıştır. Bunların fonksiyonları anlaşılamamıştır.[269]

Plankarenin küçük buluntuları arasında Hitit çanak çömlek parçaları, beyaz frit bir boncuk, yuvarlak ve konik tezgâh ağırlıkları yer almaktadır. U/27 plankaresinde bol miktarda Hitit mutfak kabı parçaları bulunmuştur. Örneğin ekmek sepeti/tepsi tipi kaplara ait kenar parçaları bunlardan bazılarıdır.[270]

---

[269] Darga ve Sivas, (2000), ss. 97-128.
[270] Darga ve Sivas, (2000), ss. 97-128.

U/27 plankaresinde Hitit I. yapı katı ve S/28 - T/28-27'de II.ve III. Hitit yapı katları saptanmış, küçük buluntuları ile bu yapı katları MÖ XV-XIII. yüzyıllar arasına tarihlenmiştir. İlerleyen çalışmalarda S/28 plankaresinde tandır, üst üste ocaklar, fırınlar ortaya çıkarılmıştır **(Lev. No. VII/ Res. 2; Lev. No. VIII/ Res. 1, 2)**. Bu tarihleme, C14 sonucu ile desteklenmiştir. Ayrıca S/28'de bulunan Beycesultan III ithal malzemesi mercimek biçimli çıkıntılara sahip kulp parçası da MÖ XV. yüzyıla tarihlenmektedir. Ayrıca Şarhöyük Hitit Dönemi'ne ait değerlendirmesi yapılmış toplam 40 yontma taş alet mevcuttur. Bunlardan 1 adedi (U/27) obsidiyen diğerleri çakmaktaşıdır. Bu aletler kesiciler, dilgiler, kazıyıcılar şeklindedir. Ayrıca 2 adet işlenmemiş çekirdek mevcuttur (Darga ve Sivas, 2000: 97-128).[271]

Son dönem Şarhöyük Hitit Dönemi kazıları da, höyükte, MÖ XV. ile XIII. yüzyıllar arasına ait yapı katlarının bir yerleşimin olduğunu göstermektedir. Son yıllarda Hitit yapılarını daha geniş bir perspektiften görebilmek ve bu bağlamda bir sonuç ortaya koyabilmek için nispeten daha geniş bir alanı kapsayan çalışmalar yapılmaktadır. Çalışmaların bugünkü sonuçları itibariyle yine merkez Boğazköy Hitit Dönemi'yle çağdaş buluntular, silo mekanları ve mekan kalıntıları tespit edilebilmiştir **(Lev. No. IX/ Res. 1)**.

Bu yeni dönem çalışmaları ile Hitit yapı katlarının üstteki bir Demirçağı tabakasından sonra başladığı gözlenmiştir. Hitit sektöründe üst yapı katları ile alt yapı katlarının farklılık ve benzerliği henüz tüm hatlarıyla ortaya konulamamıştır. Çalışmalara ilerleyen sezonlarda bu noktada devam edildiğinde bu konuda daha net bir sonuç elde edilecektir.

[271] Darga ve Sivas, (2000), ss. 97-128.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞARHÖYÜK'TE BULUNAN HİTİT DÖNEMİ KEMİK ALET TEKNOLOJİSİ VE ALETLERİN SINIFLANDIRILMASI

3.1. ŞARHÖYÜK (DORYLAION) HİTİT DÖNEMİ KEMİK ALET TEKNOLOJİSİ[272]

Şarhöyük Hitit insanının işlediği kemik, yediği hayvan ve bölgenin o dönemki faunası arasında bir bağlantı olmalıdır. Eğer ki yenilen hayvan ve işlenen kemik aynı organizmaya aitse, kemiğin işlenmeden önceki et, kas ve lif kalıntılarından ayıklanması doğal olarak yapılmış olacaktır. Sonrasında diğer marangozluk işlerinde kullanılan kesici, delici kazıyıcı vb. aletler ile kemik alet olarak kullanıma hazırlanmak üzere birtakım işlevler görür. Bu işlemler sırasında alet yüzeyinde kesik, çizik, kertik, perdah (açkı) olarak adlandırılan birtakım izler oluşur. Bu izler, kemiğin işlem gördüğünü göstermektedir. İşlevsellik kazandırılmamış (alet olmayan) bazı kemiklerde de kasap izi işareti olarak tanımlanan kesik izlerine rastlanmaktadır.

Aletler elde edilirken ilk olarak, alet yapılacak kemik kabaca kesilerek ve ince bir şekilde yontularak hazır hale getirilmektedir. Ayrıca kemikler, yapılacak aletin mahiyetine göre seçilmiştir. Örneğin, alet sapı olarak kullanılmak üzere genelde hayvanın uzun bacak kemiği ve boynuzu tercih edilmiştir. Bu kemiklere bakıldığında (bacak kemiğinin ilikli, boynuzun[273] ise süngerimsi dokulu), iç kısımlarının delici-kesici ya da kazıyıcı bir nesnenin yerleştirilebilmesi için uygun yapıda olduğu gözlenir.

Keserek ve yontarak inceltme, boynuzun işlenmesinde sık uygulanan bir yöntemdir. Bazı durumlarda daha düzgün yüzey elde etmek amacıyla testere kullanılmıştır. Testere diğer kesici aletlere nispeten, daha düzgün ve kontrollü hareket ettirilebildiği için tercih edilmiş olmalıdır. Yontarak inceltmeyi, bız gibi sivri aletlerin işlenmesinde de sıklıkla görmek mümkündür. Üzerine vurularak kırılmış bir mafsal kemiğinden doğal, sivri parçaların çıkması olasıdır. Bunların kesici bir aletle yontularak düzeltildiği akla yakın gelmektedir.

Şarhöyük Hitit kemik aletlerinin genel olarak, metal bir bıçak veya daha kuvvetli bir alet (satır, balta vb.) yardımıyla kesilerek işlenebilecek hale getirildikten sonra yontularak şekillendirildiği düşünülmektedir. Bu işlevi kısmen görebilecek 1 adet

---

[272] Çalışmanın bu bölümünde yöntem olarak Turan Efe'nin *Çayönü Kemik Aletleri (Genel Bir Değerlendirme)* adlı makalesi başta olmak üzere diğer yerli çalışmalardan yararlanılmıştır.

[273] Kemik saplı bıçaklar, Anadolu'nun bazı noktalarında hala yapılmaktadır. Bu işlem sırasında, hammadde olarak küçükbaş (koyun, keçi) hayvan boynuzu tercih edilmektedir. Ayrıca, bu ustalardan edinilen izlenimlere göre, boynuz, sap olarak işlenmeye başlamadan önce birkaç gün suda bekletilmektedir. Söz konusu işlemin, boynuzun işlenmesinde kolaylık sağladığı belirtilmektedir.

kemik saplı demir bıçak da Şarhöyük Hitit Dönemi buluntuları arasında mevcuttur. Söz konusu kemik aletlerin kabaca işlendikten sonra ince bir biçimde şekillendirilmesi de bıçak ve çakmaktaşı aletler vasıtasıyla yapılmış olmalıdır. Şarhöyük Hitit tabakalarında ele geçen muhtelif nitelikteki çakmaktaşı aletler bu görüşü destekler niteliktedir.

Buradaki Hitit insanının metal satır, balta gibi aletler kullandığı henüz kazılar sonucu sabitlik kazanmamıştır. Ancak, alet olsun olmasın, dönemin kemikleri üzerinde satır ya da balta izi olabilecek izler mevcuttur. Bu durum, alet yapımında kullanılabilecek aletlerin niteliği ve işlevi konusunda fikir vermektedir.

3.2. ŞARHÖYÜK (DORYLAION) HİTİT DÖNEMİ KEMİK ALETLERİ

Bu bölümde aşık kemiği/oyun pulu, bız, alet sapı, deri tabaklama aleti, kalem (stylus), amulet, mobilya aksamı, süs eşyası (boncuk, kolye ucu vb.), kıyafet aksamı (düğme), çekiç, işlevi tanımlanamayan alet olmak üzere, on üç alt başlık halinde alet grupları anlatılmıştır. Bunların % 93'ü fonksiyoneldir ve alet olarak, % 7'si ise süsleme ve aksesuar olarak özel amaçlı kullanılmış olmalıdır **(Lev. No. X/ Grafik 1)**. Alet gruplarının çeşitlilik durumuna yönelik yüzdelik dağılımları **(Lev. No. XI/ Grafik 1)**, bız ve saplarda kemiğin cinsi, bezeme ve işçilik gibi özellikleri çeşitlilik gösteren eser grupları görsel unsurlar ile şematik hale getirilmiştir **(Lev. No. XII/ Grafik 1, 2; Lev. No. XIII/ Grafik 1; Lev. No. XIV/ Grafik 1, 2)**.

3.2.1. Aşık Kemiği/Oyun Pulu (Katalog No. 1-22)

Aşık kemiği, tüm toynaklı hayvanların arka ayak-diz kısmında olan bir kemik çeşidi olmasından dolayı, hemen hemen her kazıda yoğun miktarda ele geçebilecek bir buluntudur. Doğal haliyle düzgün formda bir kemiktir. Yaygın olarak aşık kemiği ile oynanan oyunlarda kullanıldığı bilinmektedir. Bunun haricinde mezarlarda ölü hediyesi[274], büyü, süs eşyası vb. daha birçok biçimde kullanılmıştır.[275]

Aşık kemiklerinin çoğunun genellikle oyun pulu olarak kullanıldığının yanı sıra, süs eşyası ve kültsel amaçlı da işlenmiş olabileceğini tekrar belirtmek gerekir.

---

[274] A. Nejat Bilgen, (2004), 2002 Yılı Çavlum Köyü Mezarlık Kazısı, 25. KST-1, Ankara: **ss.**139–146.
[275] Heval Bozbay, (2012), *Aşık Kemiğinin Tarihi*, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul: ss. 1-12.

Arkeolojik olarak gerek protohistorik gerekse de klasik dönemlere ait kazılarda aşık kemiklerinin kullanımına yönelik bilgiler elde edilebilmektedir.[276]

Şarhöyük Hitit Dönemi kemik aletleri içerisinde incelenen aşık kemikleri koyun ve keçiye ait kemiklerdir. Dönemin insanlarının kültüründe aşık kemiğinin var olduğu konusunda kısmen bir fikir vermektedir.

Delikli, çift ya da tek yüzü düzleştirilmiş, perdahlı bir biçimde işlenmiş olmaları, atık malzemelerden bağımsız, diğer buluntularla birlikte veya tek tek bulunmaları buluntu durumlarına göre farklı değerlendirilmesini gerektirmiştir. Aşık kemiklerinin delikli olanlarının delik kısmı aşık oyununda pul olarak kullanılırken içi kurşun vb. nispeten ağır metal malzeme ile doldurulmaktadır. Bu sayede oyun sırasında aşık kemiğinin daha uzağa fırlatılması amaçlanmaktadır. Şarhöyük Hitit Dönemi delikli aşık kemiklerinde metal dolgu malzemeye rastlanılmamıştır. Ancak höyüğün başka tabakalarında ve başka kazıların buluntuları arasında söz konusu örnekler mevcuttur.

Şarhöyük Hitit Dönemi'nde de aşık kemiği ile ilgili oyun kültürünün varlığını düşünmek mümkündür. Günümüzde, çok yakın zamana kadar aşık kemiği ile oynanan *"aşık oyunu"* bilinmektedir.

Şarhöyük Hitit kemik aletleri içerisinde aşık kemiklerinden birinin bir yüzü, diğerinin iki yüzü düzleştirilmiş, üç tanesinin ortası delikli, ortası delikli olanlardan birinin iki yüzü düzleştirilmiş, geri kalan on altı adet aşık kemiği ise nispeten perdahlı ve tümdür. Bızlardan sonraki en yoğun buluntu grubunu toplam kemik alet içerisindeki % 18'lik payı ile 22 adet aşık kemiği oluşturur **(Lev. No. XI/ Grafik 1)**.

---

[276] Sevgi Gülalp, (2008), *Başlangıcından MÖ I. Binin Ortasına Kadar Olan Dönemlerde Anadolu Oyun Tahtaları; Anadolu İle Yakındoğu'nun Diğer Örnekleri Arasındaki Karşılaştırmalar*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: 60-71; Seda Karaöz Arıhan, (2007), *Karia Bölgesi Ölü Gömme Adetleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: s. 101; Ergün Karaca, (2009), *Allianoi Kemik Eserleri*, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne: Lev. No. IX-a.

3.2.2. Bız (Katalog No. 23-83)

Bız, genellikle deri, kösele, kumaş vb. malzemenin delinip, iplikle dikilmesi aşamasında kullanılmış olmalıdır. Bu çalışmanın en yoğun buluntu grubunu her kazıda yoğun olarak ele geçebilen, bızlar oluşturmaktadır. Şarhöyük Hitit Dönemi bızları 61 adet ve % 49'luk pay ile kemik aletlerin yaklaşık yarısını oluşturarak en yoğun alet grubunu temsil eder **(Lev. No. XI/ Grafik 1)**. Bızların iğne ya da çuvaldızdan farkı, hiçbirinde baş kısımlarında ip deliğinin olmaması, diğer bir ifadeyle gözsüz olmasıdır. Uç kısımları işlenerek sivrilmiştir. Toplam bız sayısının üçünde ise, ahşap bir sapa geçirmek için, nispeten kabaca bırakılmış bir kısım yer alır. Bızların çoğunluğu doğal tutamaklıdır.

Bız, genellikle deri, kösele, kumaş, ender olarak da ahşap vb. nesneleri delmeye; çuvaldız ve iğne ise deri, kumaş gibi nesneleri birleştirmeye, dikmeye yarar. Bız deri ve benzeri sert malzemenin dikiminde iğnenin geçirileceği yeri delmeyi sağlayabilir. Bızın nesne üzerindeki delikten ip geçirmek suretiyle dikim işi de yapılabilir; ancak bız tek başına sadece bir delici alettir, iğne değildir. Bıza delici demek de onun kısa tanımıdır.

Şarhöyük bızlarının yapımında hayvanın boynuz, diş ve diğer kemiklerinden yararlanılmıştır. Genel olarak kemik üzerinde çalışmak kısıtlı ve zor olduğundan, ustalar, malzemeyi nasıl kolay şekillendirebildiyseler öyle işlemişlerdir. Bızlar günlük kullanımda çok gerek duyulması, uçlarının sivri ve kırılmaya oldukça yatkın aletler olmasından dolayı, tam ve kırık örneklerine sıkça rastlanan bir buluntu örneğidir.

Şarhöyük bızları genellikle küçükbaş hayvanın bacak (ön kol, dizden toynak kısmına kadar olan bölüm, dirsek/baldır bölgesi) ve ayak kemiğinden, yer yer domuz dişi ve kızıl geyik boynuzundan üretilmişlerdir. Küçükbaş hayvanın genellikle ön kol kemiğinin boydan boya kesilip düzeltilmesi, domuz dişinin sivri kök kısmının inceltilmesi, iç çeperi sağlam kızıl geyik boynuzunun yontulup bir ucunun sivriltilmesiyle bız elde edilmiştir. Atın metatarsusu ve sığır ayak tarak kemiği de bız yapımında kullanılmıştır.

Küçükbaş hayvanın baldır kemiğinden yapılmış bızlara az rastlanılmaktadır. Başka bir kemik alet yapmak istenirken, özellikle küçükbaş hayvanların bacak kemiklerinden çıkan kıymıklar değerlendirilmiş ve işlenerek bız haline getirilmiştir.

Eğer kırılmamışsa, bızın ucu kullanımdan dolayı daha da sivrilmektedir. Değişik form ve şekillerdeki bızların ebatları yaklaşık 10-11 cm ile 5 cm arasında değişmektedir. Sayıca az olmakla birlikte bazı bızlarda özenli bir işçilik ve bezeme dikkat çekmektedir. Bunun dışında, genelde kemiğin doğal haline çok az müdahale yapılarak bız elde edilmiştir. Şarhöyük Hitit Dönemi bızlarının çoğunluğu için, kemiklerin eklem yerlerine yakın yerlerinin baş, eklem yerleri arasındaki kısımlarının da gövde ve uç olacak şekilde, dilme ve yarma işlemi ile şekillendirildiğini, perdahlanarak alet haline getirildiğini söylemek mümkündür. Çalışmanın bir diğer konusu olan deri tabaklama aletleri ve çekiç ile bızları, deri işleme noktasında ilişki içerisinde, belirli bir zanaatın icra edilmesinde kombine bir sistem olarak düşünmek yerinde olacaktır.

3.2.3. Alet Sapı (Katalog No. 84-107)

Genel anlamda bir aleti kullanabilmek için onu tutmaya yarayan, aletin bütününe ait bir parça bırakılması ya da ilave edilmesiyle oluşturulmuş kısımlara sap demek mümkündür. Şarhöyük Hitit Dönemi kemik alet sapları, aletin bütününden bağımsız, alete geçirilebilen, aletin elle tutulmasına yarayan türdendir. Küçükbaş hayvanın uzun bacak, mafsal kemiği ve boynuz kısımlarından yapılmaktadır **(Lev. No. XIV/ Grafik 1).** Toplam 24 adet alet sapı mevcuttur. Aletler içerisinde % 20'lik pay ile nispeten yoğun bir grup oluşturmaktadır **(Lev. No. XI/ Grafik 1)**. Yarı işlenmiş geyik boynuzu sap örneği de mevcuttur. Bazılarında sadece işlevsellik önemli olmuş, nispeten kaba bırakılmış, bazıları ise ince işçiliğe sahiptir.

Kesici, delici ya da kazıyıcı bir aletin sapı oldukları düşünülmektedir. Alet grupları içerisinde 25 adet sap bulunmaktadır. Alet sapları içerisinde bezemeli üç örnek dikkat çekicidir. Bunlar, kemiğin içinin boşaltılıp yüzeyinin perdahlanıp bezenmesiyle yapılmış, nispeten ince bir işçilik göstermektedir **(Kat. No. 90, 95, 96)**. Söz konusu aletler bir sapa kaplama (kabza) olarak tutturulmuş olmalıdır. Bunlardan birinin aplike delikleri gözlenebilmektedir **(Kat. No. 95)**. Diğeri için ise kırık ve eksik olduğundan, ne tür bir uygulama ile sapa tutturulduğu anlaşılamamaktadır **(Kat. No. 96)**.

Kemik ya da boynuzun, kesilip tıraşlanarak düzeltilmesinden sonra, işlenmesi nispeten kolay, lifli doğal halinden yararlanılarak içine delici, kesici ya da kazıyıcı aletin yerleştirilebileceği şekilde üçgen ya da oval bir oyuk açılmıştır. Yer yer kabaca

bırakılması, yatay ve dikey yivler kazınması sapa geçirilecek aletin sabitlenmesini sağlama amaçlı açılmış olmalıdır. Aletin saptan çıkmasını ve sap kısmından elin kaymasını önlemek için ip, deri vb. bir şeyle sözü edilen yivlerden sıkıştırılmış olmalıdır. Sapa yerleştirilecek alet için gerekli derinlik açıldıktan sonra, ağız kısmı testere ile kesilmiş gibi düz bir satıh halinde düzeltilmiştir. Ağız kısımları yontularak istenilen inceltme ve daraltma sağlanmış olmalıdır. Yivler de yine muhtemelen yontma işlemini yapan alet ile kontrollü bir biçimde açılmıştır.

Perçin deliği iki sapta gözlenmektedir **(Kat. No. 91, 98)**. Bu perçinleme işlemi diğer kemik saplarda çok rastlanılan bir uygulama değildir. Bunun yerine bir yüzden ince bir kanal açılarak aletin yerleştirildikten sonra sapın sıkılaştırıldığı yöntemler uygulanmıştır **(Kat. No. 89, 90)**. Diğer sap tiplerinin de genel olarak **Kat. No. 92**'de örneklendiği gibi delici, kesici ya da kazıyıcı bir aletin sivri dip kısmının uzun yuvarlak kemiğin ilik kısmına geçirilip sağlamlaştırılmasıyla yapıldığı düşünülmektedir.

3.2.4. Deri Tabaklama Aleti (Katalog No. 108-111)

Çalışmanın bu kısmında değinilen deri tabaklama aletlerini anlatmadan önce Hititler'de dericilik ile ilgili bilgilere bakmak yerinde olacaktır. Hitit çivi yazılı belgelerinden anlaşıldığı üzere bir kanun maddesinde geçen*: "Eğer bir koyunu bir kurttan biri kurtarırsa koyunun sahibi eti, koyunu kurttan kurtaran ise kendisi için derisini alsın."* ifadesi hem hayvancılığın, hem de deri ve dericiliğin önemine işaret etmektedir.[277]

Hayvan derilerinin alım satımı ile ilgili bilgiler de Hitit kanunlarında yer almıştır.[278] Hititçe çivi yazılı metinlerde deri işiyle uğraşan kişiler LU$^{(MES)}$ ASGAB ideogramıyla gösterilmektedir. Dericiler, deriyi kullanılabilir hale getirip onu işlemenin yanı sıra alım satımını da yapmıştır. Usta-çırak ilişkisi ile kuşaktan kuşağa aktarılan bu mesleğin, sarayda da saray görevlileri tarafından yürütüldüğü anlaşılmaktadır.[279] Usta-

---

[277] Fiorella İmparati, (1992), *Hitit Yasaları (The Laws of the Hittite)*, (Çev. Erendiz Özbayoğlu), Ankara: s. 89.

[278] Fiorella İmparati, (1992),s. 226; Ahmet Ünal, (2007), *Anadolu'nun En Eski Yemekleri / Hititler ve Çağdaşı Toplumlarda Mutfak Kültürü (The Oldest Foods of Anatolia)*, Homer Kitabevi Yay., İstanbul: s.50.

[279] Turgut Yiğit, (2002), *Hititçe Çivi Yazılı Metinlerde Dericiler*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 42: 1-2, ss. 211-219.

çırak ilişkisine dayalı tüm mesleklerde olduğu gibi dericilikte de ustaların yanlarına aldıkları çırakları eğittikleri bilinmektedir.[280]

Hitit gündelik yaşamında giyim-kuşam gereksinimlerinin ve bazı temel tüketim malzemelerinin karşılanması için çeşitli hayvanların derisinden faydalanılmaktadır. Dericilikle bağlantılı olabilecek dokumacılık ve diğer el sanatlarının fiyat listeleri yapılarak, Hitit günlük hayatı anlaşılmaya çalışılmıştır. Deri işiyle uğraşan kişiler vasıflı kişiler statüsünde değerlendirilmiştir.

Deriler kalitesine göre fiyatlandırılmaktadır. Az bulunan hayvanların derisi nispeten daha pahalıdır. Deri fiyatları, giysi fiyatları bunlar o dönemde bir toplumun temel mal ve hizmet tüketim ihtiyaçlarının önemli bir kısmını oluşturmaktadır.[281] Bu çalışmada ele alınan bir grup deri tabaklama aleti, Şarhöyük'te Hitit Dönemi insanın dericilik yaptığını göstermektedir.

Hayvan derilerini kullanılabilecek duruma getirmek için uygulanan işlemlerin geneline deri tabaklama denilmektedir. Hititler'de deri tabaklamanın varlığı özellikle kaya kabartmalarındaki deri kıyafet ve eşyalardan anlaşılabilmektedir. Deri tabaklama aleti Şarhöyük Hitit Dönemi ile çağdaş kazılarda bile çok sık rastlanılmayan bir buluntu türüdür.

Söz konusu alet, Şarhöyük Hitit Dönemi için 4 adet eser ile temsil edilir. Toplam alet grubu içinde % 3'lük bir payı oluşturur **(Lev. No. XIV/ Grafik 1)**. Geyik boynuzunun çatallı dibe yakın kısmının tutamak ve ağız oluşturabilecek şekilde kesilip düzeltilmesiyle oluşturulmuştur. Tabaklamanın ilk etabında derinin üzerindeki lif, et vb. parçalarının temizlenmesinde bu aletin kullanılmış olması muhtemeldir.

3.2.5. Kalem (Stylus) (Katalog No. 112)

Hitit öncesi dönemler için bazı çalışmalarda, bir marangozluk malzemesi olarak kalemlerin olduğu bilinmektedir. Bunlar nesneler üzerinde kanallar açmaya yarayan türdendir. Şarhöyük S/27-28 Hitit plankaresinde ele geçen kemik kalemin ise yazma amaçlı tasarlandığı aşikârdır.

---

[280] Turgut Yiğit, (2002), ss. 79-84.
[281] Esma Reyhan, (2010), *Hititlerde Gündelik Hayata Dair İktisadi İlişkiler*, Tarih Araştırmaları Dergisi 47, ss. 65-82.

Bu kalemin burada bulunmuş olması, Şarhöyük'ün Hitit Dönemi'nde halk arasında yazıcıların olduğunu akla getirmektedir.[282] Mevcut kazılar itibariyle alet, tek bir örnekle temsil edilmektedir.

3.2.6. Amulet (Katalog No. 113-115)

İnsanoğlu geçmişten günümüze çevresini tanımak ve anlamak için çaba göstermiştir. Zarara uğramamak, kendini korunmuş hissetmek için çeşitli tedbirler alıp, koruyucular geliştirmiştir. Bu noktada kendince yöntemler üretmiştir. Tütsülenme, kurşun döktürme gibi yöntemler günümüzde bu konuda ulaşılan ilginç bir noktadır.

Ev, binek hayvanı ve bahçeleri korumak için koruyucu değişik yöntemler halen devam etmektedir. İnsanlar kendilerini korumak, güvende hissetmek için muska ve nazarlık gibi nesneler kullanarak hem korunmayı, hem de süslenmeyi amaçlamışlardır. Bunu yaparken taktıkları bu nesnelerin ilginç ve süslü görünmesine özen göstermeleri süslenme ve korunmayı paralel olarak değerlendirdiklerini göstermektedir.

İnsan; nazarlıklar, çeşitli göz boncukları, göz figürleri, kolyeler, pandantifler, yüzükler, bilezikler, halhallar, muskalar, at nalı ve daha birçok figüratif nesne ile koruma sağlamaya çalışmaktadır. Şarhöyük Hitit Dönemi'nden 3 örnekle temsil edilen amuletler de yukarıda söz edilen kaygılara hizmet etmiş olmalıdır **(Kat. No. 113-115)**. Bunlardan biri orta kısmından, ikisi üst kısımlarından ip deliklidir. Muhtemelen, kötü ruhlardan koruduğuna inanılan amuletler, bir kolye gibi bu delikleri ile boyna takılarak kullanılmıştır. Söz konusu aletin bu çalışmada 3 örneği mevcuttur. Toplam eser grubu içerisinde % 2'lik bir paya sahiptir.

3.2.7. Mobilya Aksamı (Katalog No. 116)

Bu başlık altında incelenecek 1 eser mevcuttur. Bu bir mobilya eşyasının süs unsuru olarak düşünülmektedir. Mobilya aksamı olabilecek bu eser yuvarlak ve ortasındaki nispeten büyücek delik sayesinde, bir yere ya da bir şeye geçirilerek kullanıldığını akla getirmektedir.

---

[282] Darga, (2004), s. 273.

Bu eserdeki işçilik, süs ve dekoratif amaçlıdır. Nispeten ince bir işçilik mevcuttur **(Kat. No. 116)**. Toplam kemik buluntu içerisinde % 2'lik bir payı oluşturur **(Lev. No. XIV/ Grafik 1)**.

3.2.8. Süs Eşyası (Boncuk, Kolye Ucu vb.) (Katalog No. 117-118)

Bu çalışma kapsamında süs eşyası olabilecek iki adet eser bulunmaktadır. Bunlardan biri, koyun ya da keçinin talus kemiğinden yapılmış üç delikli oldukça özenli işlenmiş bir eşyadır. Bunu, sıradan bir aşık kemiği olarak değerlendirmekten farklı kılan özenli bir işçiliğe sahip olması ve üzerinde üst üste üç muntazam delik açılmış olmasıdır. Diğer esere bakıldığında oldukça eksik korunagelmiş olmasına rağmen, ince bir işçilik ve yoğun bezeme dikkati çekmektedir. Kemik aletler içerisinde % 1'lik bir pay **(Lev. No. XIV/ Grafik 1)** ile temsil olunan süs eşyaları formu, boyutunun küçük olması, ince işçiliği ile dikkat çekmektedir. Dönemin estetik anlayışını çözümlemede yardımcı olabileceği düşüncesiyle önemlidir.

3.2.9. Kıyafet Aksamı (Düğme) (Katalog No. 119-120)

Çalışma kapsamındaki kemik aletler arasında kıyafet aksamı olarak nitelendirilebilecek 2 adet eser bulunmaktadır **(Kat. No. 119, 120)**. Elbise üzerinde düğme ya da aksesuar olabilecek bu nesnelerden biri yuvarlak, nispeten yassı, delik çevresine doğru kalın, diğeri uzun, iki ucundan orta kısma doğru bombe yapan söbe bir forma sahiptir. Günümüz *"çoban tipi düğme"* formuna birebir benzemektedir. Buna göre önü açık bir giysinin bir kenarına sabitlenip diğer kenarındaki ilmeğe geçirilerek kullanıldığı düşünülmediktedir. Alacahöyük İskit mezarında aynı maddeden, diğer buluntular arasında ise ahşap ve metal örnekleri mevcuttur.[283]

Yuvarlak formlu olanı, kısmen ağırşak formundadır. Ancak ağırşak olamayacak kadar hafif olduğu için, düğme olarak kullanılmış olabileceği akla yakın gelmektedir. Tek delikli olması, işlevselliği konusunda ne şekilde kullanıldığı konusunu tartışmalı hale getirse de form olarak *"düğme"* olabilme ihtimali vardır.

---

[283] A. Nejat Bilgen, (2006), *Alacahöyük Kral Mezarlarında Ele Geçen Konik Metal Nesnelerin İşlevi Üzerine Düşünceler*, Hayat Erkanal'a Armağan: Kültürlerin Yansıması, (Editör: Armağan Erkanal Öktü vd.,), Homer Kitabevi Yay., İstanbul: ss. 155-157.

İkisinin de orta kısmında ip geçirmeye yarar ip deliği yer alır. Yoğun bir buluntu grubu oluşturmasa da temsil ettikleri dönemin el sanatları hakkında fikir vermeleri açısından önemlidir. Dönem insanının kıyafet vb. nesnelerde düğme gibi bir unsuru kullanıyor olmasını akla getirmektedir.

3.2.10.Çekiç (Katalog No. 121)

Şarhöyük Hitit Dönemi kemik aletleri içerisinde bir örnekle temsil edilen kemik çekiç, henüz yayınlarda sık rastlanılmayan ancak çevre kazıların müze buluntuları arasında da görülebilen tipik formdadır.[284] Söz konusu kazılardaki örnekler bu tür çekiçlerin Hitit Dönemi'nden daha erken dönmelerde de yapıldığını göstermektedir. Çekiç, geyik boynuzundandır. Boynuzun çatallı kök kısmının iki ucundan birbirine paralel ve düz bir şekilde kesilip düzeltilmesiyle yapılmıştır. Bir sapa geçirilmek suretiyle nispeten daha az sert ya da yumuşak malzemeyi vurarak düzeltmede kullanılmış olmalıdır. Uç kısmı kullanımdan dolayı günümüz demir, plastik ve ahşap çekiçleri gibi oval-kaygan bir yüzeye sahiptir.

Sonuç olarak kemik, taş gibi materyaller kadar sağlam olmayacağından, nispeten fazla dayanıklılık istemeyen işlerde kullanılmış olabileceği akla yakın gelmektedir. Ayrıca deri gibi dikilebilen malzemelerin, dikim sırasında kaba yerleri küçük rötuşlarla yumuşatmak, dikilen yerin çevresinde oluşan pürüzlü kısımları düzeltmek için de bu çekiç kullanılmış olabilir.

3.2.11. İşlevi Tanımlanamayan Alet (Katalog No. 122)

Bu grup altında incelenecek 1 adet değişik formattaki eserin alet olduğu fark edilebilmekte; ancak işlevi bilinememektedir. Söz konusu alet, büyük oranda tahrip olmuştur. Bir çalgının ağız kısmı olması muhtemeldir.

---

[284] Benzer çekiç örnekleri için bkz: Kaman-Kalehöyük-Kaman Arkeoloji Müzesi ve Seyitömer/Kütahya Arkeoloji Müzesi, ilgili kazı seksiyonları.

KATALOG

KATALOG NO	1
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	ŞH'98.38
ETÜT NO	
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH'98.155
TARİH	14.09.1998
BULUNTU YERİ	T/27c
KOD	AAYJ
ÇAĞI	Hitit
KAT	Frig Duvarının Kuzeyindeki Çukur
DERİNLİK	803.87 — 803.67 m
DURUMU	Tüm

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.7 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	0.3 cm
Uzunluk	2.4 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Orta kısmından ip deliği açılmıştır. Kullanımdan dolayı parlak ve pürüzsüzdür. Kemik renindedir ve tümdür. Kazıda pişmemiş ve pişmiş toprak ağırlık, bronz obje gibi buluntular ile birlikte ele geçmiştir.

BENZERLERİ

von der Osten and Schmidt, 1930, Part I, Fig. 85: b 31; Fig. 374: a/1095; Schmidt, 1932, Part I, Fig. 374: a/1094-1095; Schmidt, 1933, Part II, Fig. 129: a/1099; Bittel, 1937, s. 427, Res. 488; von der Osten, 1937 ,Part III, Fig. 196: e/556, Fig. 276: d/2645, d/2717, e 199; Fig. 196: e/556; Boehmer, 1979, Lev. XXXI/3703, Lev. XVII/3610; Topbaş, 1993, Res. 25; Omura, 1998, s. 364/Res. 7/10; Meriç, 2013, Lev. 122, Ast11-14.

KATALOG NO	2
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH'98.281
TARİH	08.09.1998
BULUNTU YERİ	U/27-28
KOD	AAVC
ÇAĞI	Hitit
KAT	Temizlik Toprağı
DERİNLİK	802.97m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.4 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	2.1 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

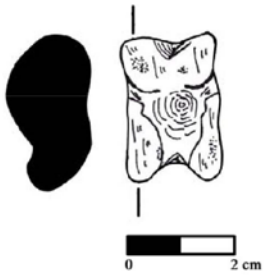

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Rengi ve dokusu korunagelmiştir. Kullanımdan dolayı yüzeyi parlaklık kazanmıştır. tümdür. Bu eser ile birlikte aynı kod e seviyede 1 adet pişmiş ve pişmemiş toprak ağırşak ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Emre, 1978, Lev. XLIV/5.

KATALOG NO	3
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH'98.309
TARİH	18.09.1998
BULUNTU YERİ	S/28b+d
KOD	AAYT
ÇAĞI	Hitit
KAT	Beyaz Sıvalı Taban Altı
DERİNLİK	801.41 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.6 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	2.4 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

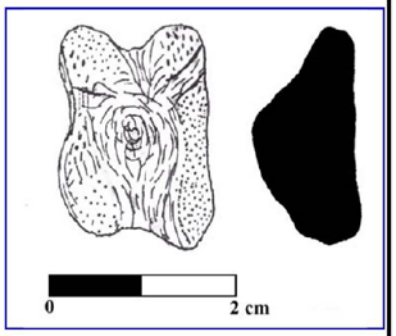

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Yüzeyi oldukça yıpranmıştır. Bir tarafı düzleştirilmiştir. Oyun pulu olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Eser 2 adet aşık kemiği ve 2 adet beyaz boncukla ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Meriç, 2013, Lev. 121, Ast3-8.

KATALOG NO	4
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH'98.308
TARİH	14.09.1998
BULUNTU YERİ	T/27d
KOD	AAYH
ÇAĞI	Hitit
KAT	G.batı-K.doğu Taş Sırasının Kuzeyi, 2. Beyaz Sıvalı Taban Altı
DERİNLİK	803.34 — 803.20 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	4.3 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	6.1 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

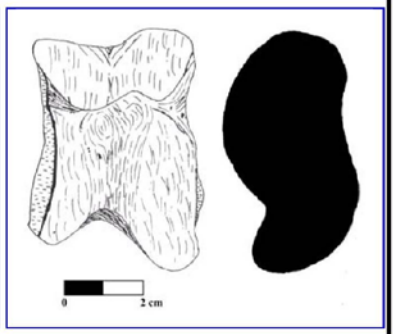

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Oldukça iyi korunagelmiştir. Oyun pulu olarak kullanılmış olmalıdır.

BENZERLERİ

KATALOG NO	5
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH'98.307
TARİH	21.09.1998
BULUNTU YERİ	T/27d-T/28b
KOD	AAZH
ÇAĞI	Hitit
KAT	Beyaz Sıvalı Taban Üstü
DERİNLİK	801.68 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	3.6 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	5.6 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

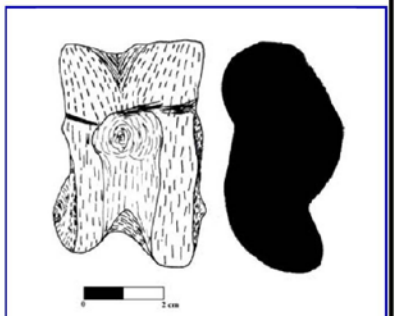

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Oldukça iyi korunagelmiştir. Oyun pulu olarak kullanılmış olmalıdır.

KATALOG NO	6
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH'98.303
TARİH	07.09.1998
BULUNTU YERİ	T/28a
KOD	AATT
ÇAĞI	Hitit
KAT	Mekan-1, Defineci Çukuru Güney-G.Batısı
DERİNLİK	801.72 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik	2.9 cm	**Çap**	
Genişlik		**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk		**Baş Çapı**	
Kalınlık	1.3 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

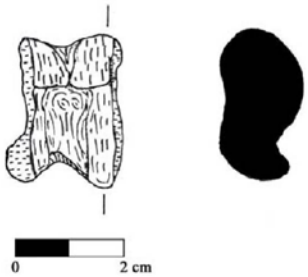

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Rengi ve dokusu korunagelmiştir. Kullanımdan dolayı yüzeyi parlak ve pürüzsüzdür. Tümdür

BENZERLERİ

Schmidt, 1932, Part I, Fig. 8: b/31; Korfmann, 1983, Lev. 152/14.

KATALOG NO	7
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH'98.295
TARİH	23.09.1998
BULUNTU YERİ	T/27d-T/28b
KOD	AAZH
ÇAĞI	Hitit
KAT	Mekan-1'in Doğusunda Bulunan Alan
DERİNLİK	801-54 — 801.44 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	1.9 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	2.8 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	1.4 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

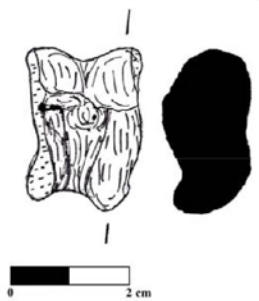

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Koyu kahverengindedir. Doğal haliyle kullanılmıştır. Tümdür. Bu eserle birlikte kazıda değişik formlarda pişmemiş toprak ağırlıklar, kemik kazıyıcı, sapan taşı, boncuk gibi günlük kullanım ve süs eşyası olabilecek malzemeler ele geçmiştir.

BENZERLERİ

KATALOG NO	8
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH'98.291
TARİH	04.09.1998
BULUNTU YERİ	S/28
KOD	AATT
ÇAĞI	Hitit
KAT	Toprak İçi
DERİNLİK	802.00 — 801.66 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	2.1 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	3 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	1.6 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

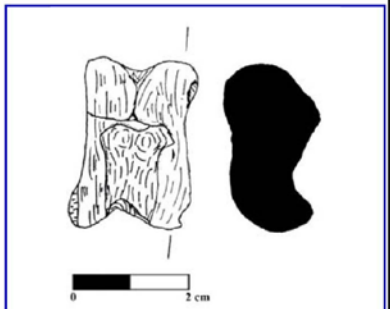

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Rengi ve dokusu korunagelmiştir.. Kullanımdan ötürü yüzeyi parlaktır. Tümdür. Kazıda, çakmaktaşı alet parçaları, pişmemiş toprak ağırlık, kemik kazıyıcı parçası, kırık bir keramik boncuk ile birlikte tespit edilmiştir.

BENZERLERİ

KATALOG NO	9
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH'98.289
TARİH	26.09.1998
BULUNTU YERİ	U/27c
KOD	AAZR
ÇAĞI	Hitit
KAT	Doğu Kesitin Güneydoğu Köşesi
DERİNLİK	802.40 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.8 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	2.6 cm	Baş Çapı	
Kalınlık	1.4 cm	Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Oldukça iyi korunagelmiştir.

KATALOG NO	10
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH'98.290
TARİH	22.09.1998
BULUNTU YERİ	T/27d
KOD	AATR
ÇAĞI	Hitit
KAT	Fırının ve Tandırın Kaldırılması
DERİNLİK	802.40 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.8 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	2.8 cm	Baş Çapı	
Kalınlık	1.6 cm	Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

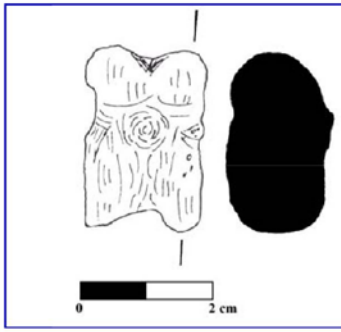

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Koyu kahverengidir. Doğal haliyle kullanılmış oyun aşık kemiğidir. Bir grup pişmemiş toprak tezgah ağırlığı, çakmaktaşı alet parçaları, kazıyıcı gibi günlük kullanıma dayalı alet ile birlikte bulunmuştur.

BENZERLERİ

KATALOG NO	11
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH.'98.288
TARİH	18.09.1998
BULUNTU YERİ	S/28a+b
KOD	AAYT
ÇAĞI	Hitit
KAT	Temizlik Toprağı
DERİNLİK	801.41 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	3.9 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	5.4 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	2.7 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

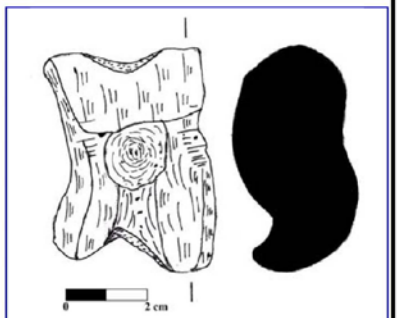

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Rengi ve dokusu korunagelmiştir. Tümdür. yüzeyinde yer yer çentikler bulunmaktadır. Eser 2 adet aşık kemiği ve 2 adet beyaz boncukla ele geçmiştir.

BENZERLERİ

KATALOG NO	12
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH'98.283
TARİH	
BULUNTU YERİ	U/27c
KOD	AAYU
ÇAĞI	Hitit
KAT	Plankarenin Doğu kesiminin Kenarında Bulunan Silo Çukuru
DERİNLİK	802.78 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	3.8 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	5.8 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

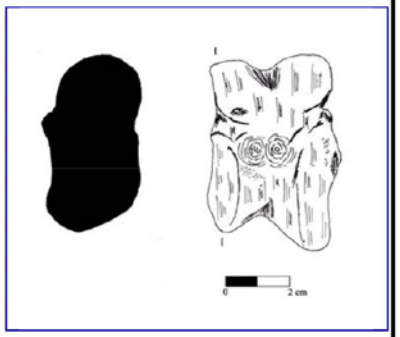

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Rengi ve dokusu korunagelmiştir. Kullanımdan dolayı parlak ve pürüzsüzdür. Tümdür.

BENZERLERİ

Emre, 1978, Lev. XLIV/4 b; Topbaş, 1993, Res. 25.

KATALOG NO	13
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH'98.279
TARİH	03.09.1998
BULUNTU YERİ	T/28b
KOD	AAUH
ÇAĞI	Hitit
KAT	Toprak İçi-Beyaz Sıvalı Taban Altı
DERİNLİK	801.88 — 801.77 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	1.6 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	2.2 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

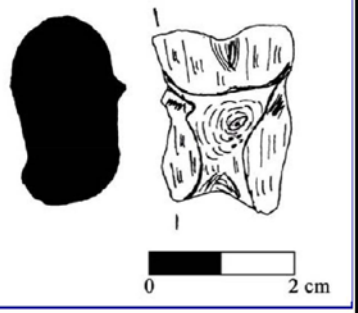

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Rengi ve dokusu korunagelmiştir. Kullanımdan dolayı üzeyi parlaklık kazanmıştır. Kazıda 1 adet beyaz taş boncuk ile aynı noktada bulunmuştur.

BENZERLERİ

Emre, 1978, XLVI/5.

KATALOG NO	14
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH'98.276
TARİH	04.09.1998
BULUNTU YERİ	S/28b
KOD	AATT
ÇAĞI	Hitit
KAT	Toprak İçi
DERİNLİK	802.00 — 801.66 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	1.9 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	3 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Alt ve üst yüzü düzleştirilmiştir. Tüm olarak bulunmuştur. Çakmaktaşı alet parçaları, pişmemiş toprak ağırlık, kemik kazıyıcı parçası, kırık bir keramik boncuk ile birlikte tespit edilmiştir.

BENZERLERİ

Koşay ve Akok, 1976, Lev. 39 A1.j 144; Emre, 1978, Lev. XLIV/5; Boehmer, 1979, Lev. XXVII/3611 c; Meriç, 2013, Lev. 121, Ast3-8.

KATALOG NO	15
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH'98.59
TARİH	04.09.1998
BULUNTU YERİ	T/28a
KOD	AAUE
ÇAĞI	Hitit
KAT	I. No.lu Mekanın Güney Duvarını Kesen Silonun Kaldırılması
DERİNLİK	801.63 — 801.24 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	4.5 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	7.1 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

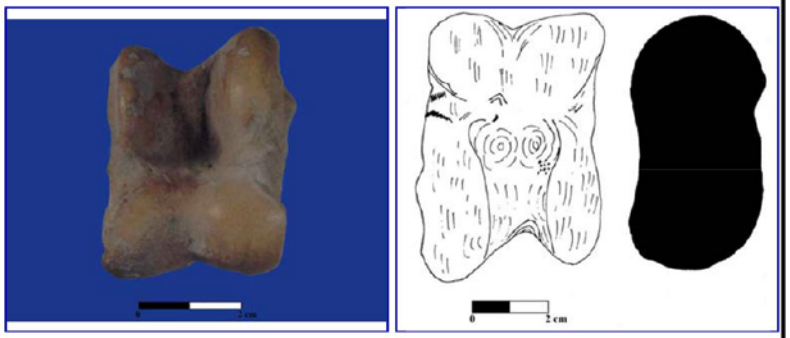

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Doğal haliyle oyun pulu olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Kullanımdan dolayı yüzeyi pürüzsüz ve parlaktır.Rengi ve dokusu korunagelmiştir. Kazıda 1 adet bronz obje ve pişmiş toprak tezgah ağırlığı ile aynı noktadan bulunmuştur.

KATALOG NO	16
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH'98.-
TARİH	10.09.1998
BULUNTU YERİ	T/27d
KOD	AAVJ
ÇAĞI	Hitit
KAT	Beyaz Sıvalı Taban Altı
DERİNLİK	803.75 — 803.45 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	4.3 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	6.3 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Rengi ve dokusu korunagelmiştir.. Tümdür ancak yer yer tahrip olmuştur.

BENZERLERİ

Emre, 1978, Lev. XLIV/4 b.

KATALOG NO	17
KAZI SEZONU	1996
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH'96.158
TARİH	23.09.1996
BULUNTU YERİ	T/27c
KOD	ABGB
ÇAĞI	Hitit
KAT	T/27c'nin Kuzeyi
DERİNLİK	802.84 — 802.07m.
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	1.9 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	2.8 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	1.6 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Kullanımdan dolayı yüzeyi kısmen perdahlanmıştır.

BENZERLERİ

KATALOG NO	18
KAZI SEZONU	1995
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH'95.156
TARİH	22.09.1995
BULUNTU YERİ	S/27d
KOD	AALZ
ÇAĞI	Hitit
KAT	Toprak İçi
DERİNLİK	805.06 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik	3.5 cm	**Çap**	
Genişlik	4.3 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	1.7 cm
Uzunluk	6.6 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

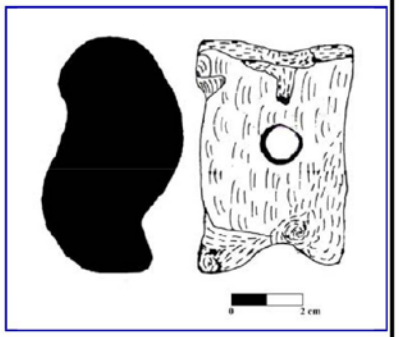

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Rengi ve dokusu korunagelmiştir. Yüzeyinde, uç noktalarında özellikle, yer yer deformasyonların haricinde iyi perdahlıdır. Ortasında yaklaşık 0.7 cm çapında bir delik bulunur.

BENZERLERİ

von der Osten and Schmidt, 1930, Part I, Fig. 85: b 31; Fig. 374: a/1095; Schmidt, 1932, Part I, Fig. 374: a/1094-1095; Schmidt, 1933, Part II, Fig. 129: a/1099; Bittel, 1937, s. 427, Res. 488; von der Osten, 1937 ,Part III, Fig. 196: e/556, Fig. 276: d/2645, d/2717, e 199; Fig. 196: e/556; Boehmer, 1979, Lev. XXXI/3703, Lev. XVII/3610; Topbaş, 1993, Res. 25; Omura, 1998, Res. 7/10; Meriç, 2013, Lev. 122, Ast11-14.

KATALOG NO	19
KAZI SEZONU	1993
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	-
TARİH	
BULUNTU YERİ	S/27c+d
KOD	AAFS
ÇAĞI	Hitit
KAT	Toprak İçi
DERİNLİK	801.81 — 800.54 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	2.4 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	6.2 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

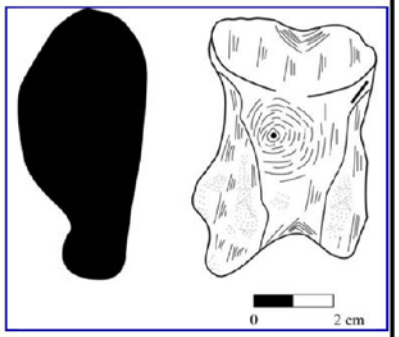

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. İki yüzü işlenerek düzeltilmiştir. Eser tümdür. Söz konusu eserle birlikte yaklaşık seviyede aynı plankarede 1 adet pişmiş topraktan tezgah ağırlığı tespit edilmiştir.

BENZERLERİ

Emre, 1978, XLIV/4 b; Topbaş, 1993, Res. 25; Meriç, 2013, Lev. 121, Ast3-8.

KATALOG NO	20
KAZI SEZONU	2011
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'11.07
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH'11.07
TARİH	26.07.2011
BULUNTU YERİ	T/27-T/28
KOD	AENF
ÇAĞI	Hitit
KAT	Temizlik Toprağı
DERİNLİK	-- — -- m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	2 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	2.6 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

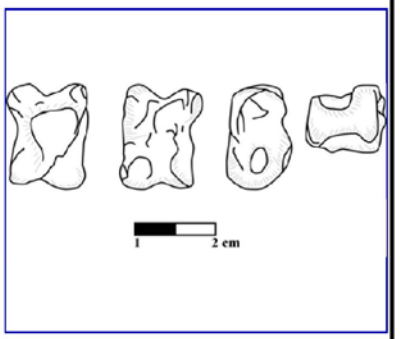

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Rengi ve dokusu korunagelmiştir. Kullanımdan dolayı yüzeyi düzgün ve perdahlanmıştır.

BENZERLERİ

KATALOG NO	21
KAZI SEZONU	2009
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH'09.97
TARİH	10.08.2009
BULUNTU YERİ	U/27
KOD	ADMI
ÇAĞI	Hitit
KAT	Sertleşmiş Toprak (Plankarenin Kuzeyi)
DERİNLİK	806.55 — 805.92 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.8 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	2.7 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

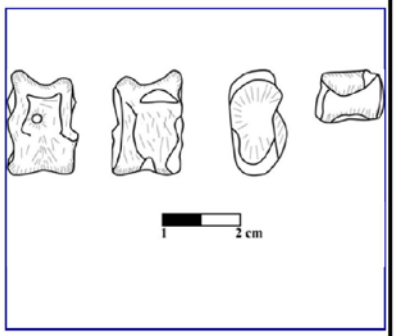

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Rengi ve dokusu korunagelmiştir.. Yüzeyi pütürlüdür.

KATALOG NO	22
KAZI SEZONU	2008
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'08.20
ADI	Aşık Kemiği/Oyun Pulu
CİNSİ	Aşık Kemiği (Astragal)
BULUNTU NO	ŞH'08.6
TARİH	30.07.2008
BULUNTU YERİ	T/27-28
KOD	ADCG
ÇAĞI	Hitit
KAT	Temizlik Toprağı
DERİNLİK	-- — -- m
DURUMU	

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	2 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	0.3 cm
Uzunluk	2.5 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

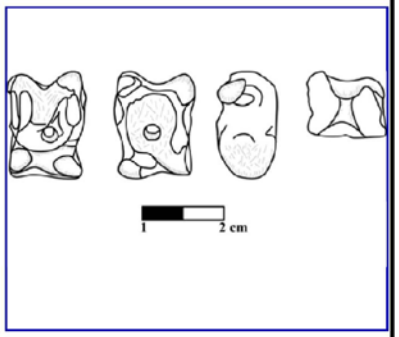

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) aşık kemiğindendir. Ortasında 0.3 cm çapında bir delik yer alır. Tümdür. Kullanımdan dolayı yüzeyi pürüzsüz ve parlaktır. Rengi ve dokusu korunagelmiştir. Kazıda çakmaktaşı bir alet ile aynı noktdan ele geçmiştir.

BENZERLERİ

von der Osten ve Schmidt, 1930, Part I, Fig. 85: b 31; Fig. 374: a/1095; Schmidt, 1932, Part I, Fig. 374: a/1094-1095; Schmidt, 1933, Part II, Fig. 129: a/1099; Bittel, 1937, s. 427, Res. 488; von der Osten, 1937, Part III, Fig. 196: e/556, Fig. 276: d/2645, d/2717, e 199; Fig. 196: e/556; Boehmer, 1979, Lev. XXXI/3703, Lev. XVII/3610; Topbaş, 1993, Res. 25; Omura, 1998, Res. 7/10; Meriç, 2013, Lev. 122, Ast11-14.

KATALOG NO	23
KAZI SEZONU	2011
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'11.124
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'11.140
TARİH	23.08.2011
BULUNTU YERİ	U/26d
KOD	AEMJ
ÇAĞI	Hitit
KAT	Taş Temelli Kerpiç Duvarın İç Tarafı
DERİNLİK	803.56 — 803.14 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.7 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	9.5 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

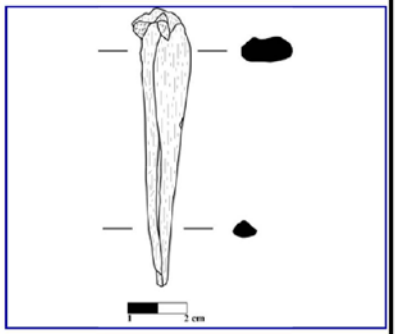

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Atın metatarsusundandır. Herhangi bir işlem görmemiştir. Bız olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Kullanımdan dolayı yüzeyi perdahlanmıştır.

BENZERLERİ

Schmidt, 1930, Part I, Fig. 228: b/2074; von der Osten and Schmidt, 1932, Part II, Fig. 174: b/2106; Schmidt, 1933, Part II, Fig. 174: b/2106-Fig. 127: b/74.

KATALOG NO	24
KAZI SEZONU	2011
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'11.12
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'11.16
TARİH	31.07.2011
BULUNTU YERİ	U/26c
KOD	AEMI
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kahverengi Yumuşak Toprak
DERİNLİK	805.90 — 805.82 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	2 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	10.3 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

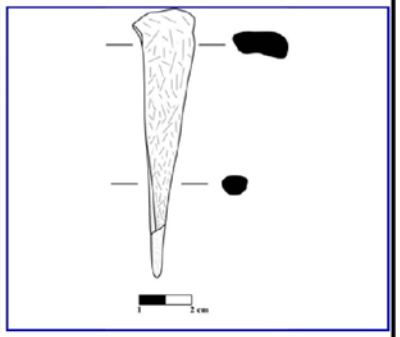

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemik rengindedir. Bir ucu sivrilmiş, diğer kısmı nispeten kabaca bırakılmıştır. Herhangi bir bezeme ya da süsleme yapılmamıştır.

BENZERLERİ

Schmidt, 1930, Part I, Fig. 228: b/2074; von der Osten and Schmidt, 1932, Part II, Fig. 174: b/2106; Schmidt, 1933, Part II, Fig. 174: b/2106-Fig. 127: b/74.

KATALOG NO	25
KAZI SEZONU	2010
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH.'10.257
TARİH	16.08.2010
BULUNTU YERİ	U/26c+d
KOD	AEFY
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kerpiç Döküntülü Alanın Doğusundaki Yumuşak Toprak
DERİNLİK	807.61 — 807.32 m
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		Çap	
Genişlik	0.8 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	7.2 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

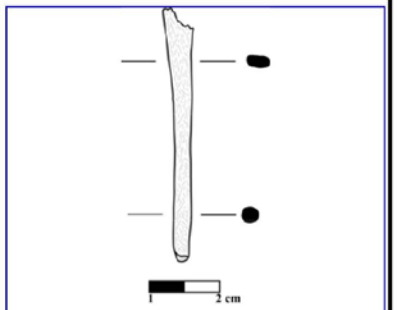

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Bir uçtan diğer uca doğru incelmektedir. Sivri uç kısmı deforme olmuştur.

KATALOG NO	26
KAZI SEZONU	2007
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'07.85
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'07.27
TARİH	11.08.2007
BULUNTU YERİ	S/27c-S/28a
KOD	ACPD
ÇAĞI	Hitit
KAT	I. No'lu Ocak Tabanı Altı
DERİNLİK	801.70 — 801.34 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik		Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk		Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

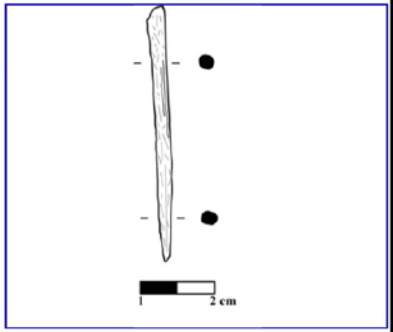

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemik işlenerek bız haline getirilmiştir. Uç kısmına doğru sivrilmektedir. Tümdür; ancak uç kısmı kullanımdan dolayı körelmiştir. Kazıda, muhtelif formlarda 2 adet tezgah ağırlığı, 1 adet fayans boncuk, taş ve çakmaktaşı alet ve deniz kabuğundan kolye ucu ile birlikte ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Ertem, 1988, Kat./107.

KATALOG NO	27
KAZI SEZONU	2007
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'07.6
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'07.10
TARİH	08.08.2007
BULUNTU YERİ	S/27c
KOD	ACOR
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kerpiç Döküntü İçi
DERİNLİK	802.10 m —
DURUMU	Yer yer kırıklı

Yükseklik		Çap	
Genişlik		Ağız Çapı	
Göv. Gen.	0.9 cm	Delik Çapı	
Uzunluk	9.7 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

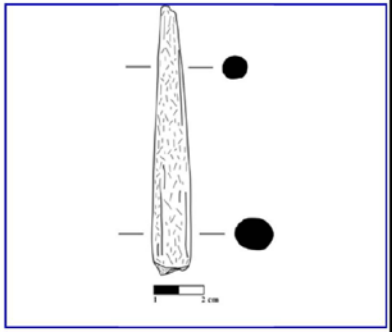

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Bir uçtan diğer uca doğru sivrilmektedir. Sivrilen kısmı uca doğru kırıktır. Yüzeyi perdahlıdır.

KATALOG NO	28
KAZI SEZONU	2007
ENVANTER NO	ŞH'07.35
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'07.478
TARİH	07.09.2007
BULUNTU YERİ	S/28c
KOD	ACZU
ÇAĞI	Hitit
KAT	5. No'lu Taban Altı
DERİNLİK	798.58 — 798.29 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik		Ağız Çapı	
Göv. Gen.	0.5 cm	Delik Çapı	
Uzunluk	9.3 cm	Baş Çapı	0.95 x 0.4 cm
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

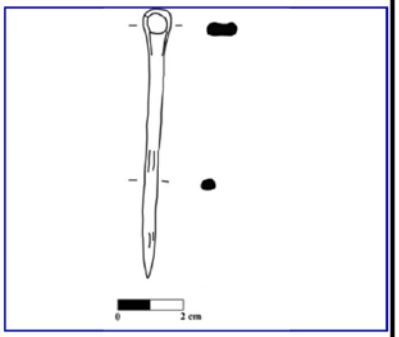

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Baş kısmı yassılaştırılmış ve ucu ksivriltimiştir. Muhtelene küçükbaş hayvanın kaburga kemiğinden yapılmıştır.

BENZERLERİ

Schmidt, 1932, Part I, Fig. 372: b/1455.

KATALOG NO	29
KAZI SEZONU	2007
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'07.18
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'07.43
TARİH	12.08.2007
BULUNTU YERİ	S/27c-S/28a
KOD	ACPD
ÇAĞI	Hitit
KAT	I. No'lu Ocak Tabanı Altı
DERİNLİK	801.34 — 801.20 m
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		Çap	
Genişlik		Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	9.7 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

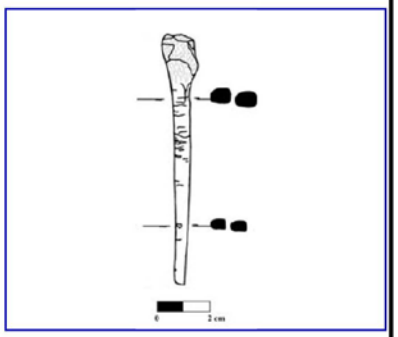

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemik işlenerek bız haline getirilmiştir. bir ucu delici amaçlı sivriltilmiş, diğer ucu doğal haliyle bırakılmıştır. Delici uç kısmı kırıktır. Kazıda, muhtelif formlarda 2 adet tezgah ağırlığı,1 adet fayans boncuk, taş ve çakmaktaşı alet ve deniz kabuğundan kolye ucu ile birlikte ele geçmiştir.

BENZERLERİ

KATALOG NO	30
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	ŞH'03.18
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'03.98
TARİH	18.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27-28
KOD	ACAS
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kültür Toprağı
DERİNLİK	801.00 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	0.7 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	5.5 cm	Baş Çapı	
Kalınlık	0.5 cm	Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

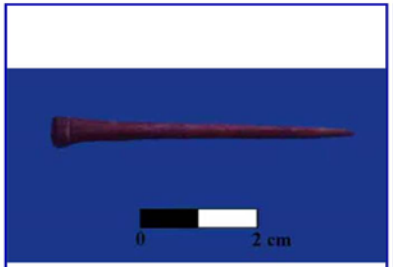

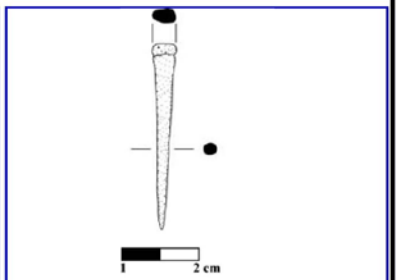

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Alet kazıda, değişik formlarda bir grup tezgah ağırlığı, bronz süs eşyası, muhtelif fonksiyonlarda (dilgi, kazıyıcı, çakmaktaşı aletler vb.) aletler ile bulunmuştur. Bir uçtan diğer uca doğru sivrilmiştir. Kalın baş kısmı topuz şeklindedir ve muhtemelen ip vb. bir şeyin bağlanarak kaymasını önlemek için kertik atılmıştır. Yüzeyi perdahlıdır.

KATALOG NO	31
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	ŞH'03.17
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'03.88
TARİH	17.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27-28
KOD	ACAS
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kültür Toprağı
DERİNLİK	801.15 m —
DURUMU	Eksik

Yükseklik		Çap	0.9 cm
Genişlik		Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	5.3 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

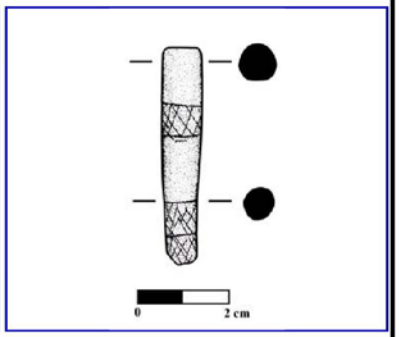

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Muhtemelen orta boy bir hayvana uzun bir kemik işlenerek alet haline getirilmiştir. Bir uçtan diğer uca hafif incelir. Uç kısmı kırıktır. Yüzeyince yanmadan dolayı siyah-kahvrengi alacalanma mevcuttur. Alet kazıda, değişik formlarda bir grup tezgah ağırlığı, bronz süs eşyası, muhtelif fonksiyonlarda (dilgi, kazıyıcı vb.) alet ile bulunmuştur. Kırık uç kısmında ve düzgün üst kısmından 1 cm aralıkla dikey çarpraz çizgilerle kazıma bezeme yapılmıştır. Aynı bezeme aletin alt kısmında da mevcuttur.

KATALOG NO	32
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	ŞH'03.16
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'03.85
TARİH	17.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27-28
KOD	ACAS
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kültüür Toprağı
DERİNLİK	801.19 m —
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		Çap	
Genişlik	0.8 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	7.8 cm	Baş Çapı	
Kalınlık	0.7 cm	Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

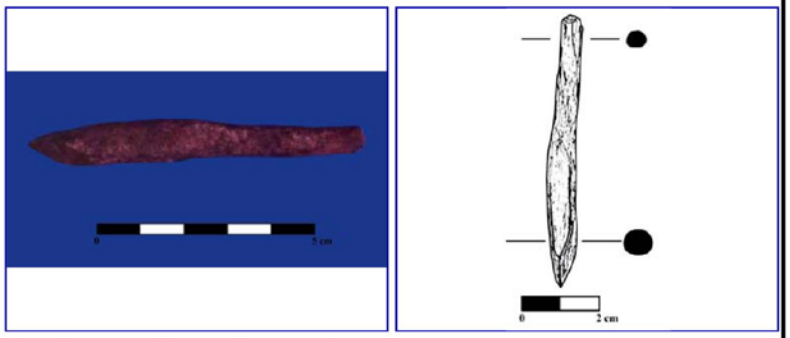

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Orta boy bir hayvanın uzun kemiğiinden işlenerek alet haline getirilmiştir. Bir uçtan diğer uca incelir. Alet kazıda, değişik formlarda bir grup tezgah ağırlığı, bronz süs eşyası, muhtelif fonksiyonlarda (dilgi, kazıyıcı vb.) alet ile birlikte bulunmuştur.

KATALOG NO	33
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	ŞH'03.15
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'03.74
TARİH	16.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27c+d
KOD	ACAS
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kültür Toprağı
DERİNLİK	801.42 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik	11.8 cm	Çap	
Genişlik	1.9 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk		Baş Çapı	
Kalınlık	0.9 cm	Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

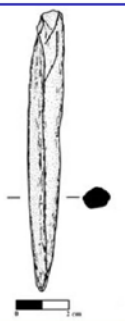

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemik yüzeyi kısmen perdahlanarak düzleştirilmiş, bir ucu sivriltilerek bız haline getirilmiştir. Nispeten kaba bir işçilik söz konusudur. Alet kazıda, değişik formlarda bir grup tezgah ağırlığı, bronz süs eşyası, muhtelif fonksiyonlarda (dilgi, kazıyıcı vb.) alet ile birlikte bulunmuştur.

BENZERLERİ

Schmidt, 1932, Part II, Fig. 96: 2504-2680; Hüryılmaz, Sevinç, 1999, s. 323, Res. 7.

KATALOG NO	34
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	ŞH'03.12
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'03.65
TARİH	15.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27a
KOD	ACAH
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kültür Toprağı
DERİNLİK	805.15 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	0.6 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	0.3 cm
Uzunluk	9.2 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	0.4 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

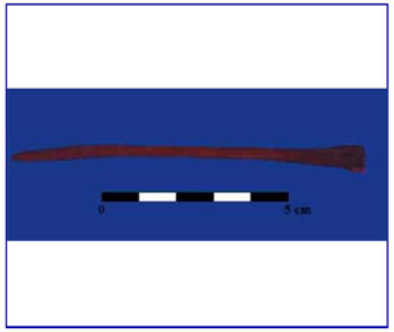

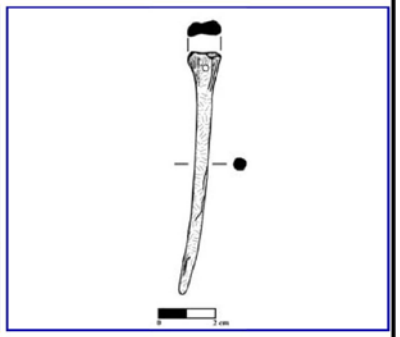

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Muhtemelen tavşana ait uzun bir kemik işlenmeden bız olarak kullanılmıştır. Eser, bir grup tezgah ağırlığı ve ağırşak, madeni obje, çakmak taşı alet ile birlikte ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Schmidt, 1932, Part I, Fig. 228: b/2380; von der Osten, 1937, Part I, Fig. 194: d/687; Öztan, 1993, s. 300, Çiz. 12 Ac.91-154.

KATALOG NO	35
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	ŞH'03.08
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'03.41
TARİH	11.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27a
KOD	ACAK
ÇAĞI	Hitit
KAT	Yumuşak Dolgu Toprak İçi
DERİNLİK	805.83 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	0.95 cm
Genişlik		**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	9.75 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

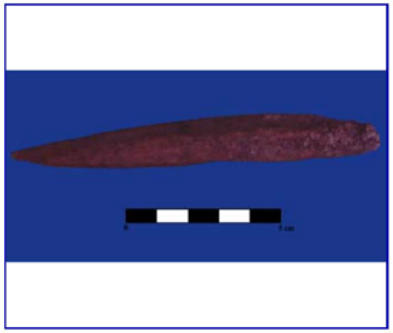

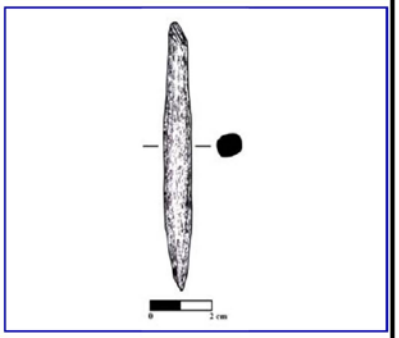

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Muhtemelen orta boy bir hayvana ait uzun kemik işlenerek alet haline getirilmiştir. Alet, değişik formlarda bir grup ağırlık, ağırşak ve pişmiş toprak boncuk ile birlikte ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Schmidt, 1932, Part II, Fig. 95: 2689; Hüryılmaz, 1999, s. 323, Res. 7.

KATALOG NO	36
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'03.134
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'03.160
TARİH	25.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27-28
KOD	ACAS
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kültür Toprağı
DERİNLİK	800.46 m —
DURUMU	Eksik

Yükseklik		Çap	
Genişlik	0.8 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	6.1 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

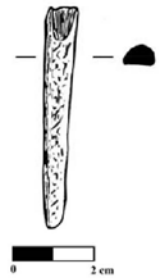

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Bir uzun kemiğin ucu sivriltilerek yapılmıştır. Alet kazıda, değişik formlarda bir grup tezgah ağırlığı, bronz süs eşyası, muhtelif fonksiyonlarda (dilgi, kazıyıcı vb.) alet ile birlikte bulunmuştur.

KATALOG NO	37
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'03.133
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'03.159
TARİH	25.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27-28
KOD	ACAS
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kültür Toprağı
DERİNLİK	800.46 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.1 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	6.8 cm	Baş Çapı	
Kalınlık	0.9 cm	Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

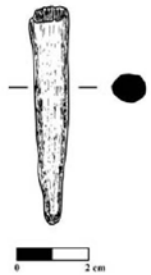

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Bir uzun kemiğin ucu sivriltilerek yapılmıştır. Alet kazıda, değişik formlarda bir grup tezgah ağırlığı, bronz süs eşyası, muhtelif fonksiyonlarda (dilgi, kazıyıcı vb.) alet ile birlikte bulunmuştur.

KATALOG NO	38
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'03.120
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'03.145
TARİH	24.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27-28
KOD	ACAS
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kültür Toprağı
DERİNLİK	800.63 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	1 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	8.2 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	0.8 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Bir uçtan diğer uca doğru sivriltilmiştir. Kullanımdan dolayı yüzeyi düzgündür. Uç kısmı kullanım sırasında körelmiş olmalıdır. Baş kısmı nispeten özensizdir.

BENZERLERİ

Schmidt, 1932, Part II, Fig. 95: 2132.

KATALOG NO	39
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'03.111
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'03.134
TARİH	23.09.2003
BULUNTU YERİ	S/28
KOD	ACBJ
ÇAĞI	Hitit
KAT	S/28'in Batı Kesitinin Düzeltilmesi
DERİNLİK	801.63 m —
DURUMU	Kırık

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	3 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	1.2 cm
Uzunluk	16.2 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Yüzeyinde kasap izi ve kısmi düzeltmeler bulunan kemilğin üst kısmında 1.2 cm çapında bir delik açılmıştır. Sivri uç kısmı kırılmıştır. Bız olarak kullanılmış olmalıdır. Kazıda Şarhöyük Hitit Dnemi için önemli olabilecek mercimek formlu ip deliklibir mühür, bir grup ağırlık ve ağırşak ile biley taşı gibi malzemeler ile ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Caneva, 2007, s. 679, Res. 2.

KATALOG NO	40
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'03.94
ADI	Bız
CİNSİ	Diş
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'03.113
TARİH	19.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27a
KOD	ACBF
ÇAĞI	Hitit
KAT	Silo Çukuru
DERİNLİK	804.35 m —
DURUMU	Kırık

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.1 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	5.8 cm	Baş Çapı	
Kalınlık	0.9 cm	Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

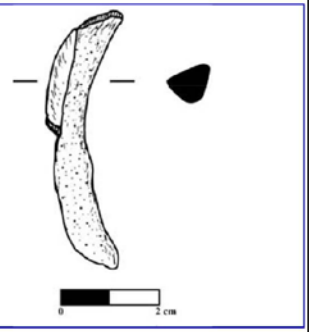

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Her iki uca doğru da özensizce düzeltilmiş bız. Kabaca işlenmiştir. Kemiğin doğal halinden yararlanılmıştır.

KATALOG NO	41
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'03.28
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'03.35
TARİH	10.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27c+d
KOD	ACAJ
ÇAĞI	Hitit
KAT	Taban Altı
DERİNLİK	802.85 — 802.61 m
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	2 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	8.5 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	0.8 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

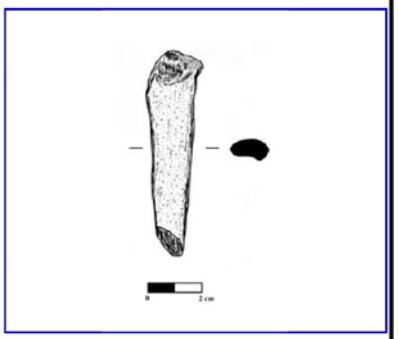

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Om kısmı kesilerek düzeltiltilmiş, uç kısma doğru sivriltilmiştir. Yüzeyi kısmen düzeltilmiştir. Uç kısmı kırıktır. Kazıda bir tezgah ağırlığı ve bronz iğne ile birlikte bulunmuştur.

BENZERLERİ

KATALOG NO	42
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'03.17
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'03.20
TARİH	09.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27
KOD	ACAB
ÇAĞI	Hitit
KAT	Temizlik Toprağı
DERİNLİK	-- — -- m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	0.75 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	3.5 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemik kesilerek üçgen bir form oluşturulmuştur. bir ucu küt bırakılarak, diğer ucu sivriltilmiştir. Yüzeyi kullanımdan dolayı yüzeyi düzgün ve parlaktır. Kazıda, bronz objeler, ağırşak ve biley taşı ile yaklaşık noktalarda ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Koşay, 1976, s. 105/979; Duru, 1996, Lev. 54/13.

KATALOG NO	43
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'03.03
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'03.3
TARİH	08.09.2003
BULUNTU YERİ	T/27
KOD	ACAD
ÇAĞI	Hitit
KAT	Temizlik Toprağı
DERİNLİK	-- — -- m
DURUMU	-

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.3 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	0.45 cm
Uzunluk	9 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

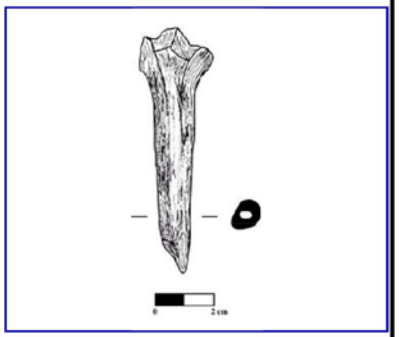

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemik kabaca düzeltilmiş, uç kısmı sivriltilmiştir. Yüzeyi kısmen perdahlıdır. Kazıda 1 adet ağırşak ve koç başlı tutamak ile birlikte bulunmuştur.

KATALOG NO	44
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'03.171
TARİH	27.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27-28
KOD	ACCA
ÇAĞI	Hitit
KAT	Ocaklı Alan
DERİNLİK	800.02 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.5 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	9.8 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

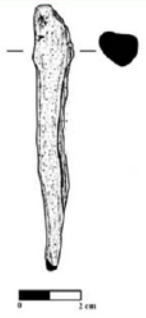

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Bir uçtan diğer uca doğru incelir. İncelen kısım, delici işlevi görmektedir.

KATALOG NO	45
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'03.165
TARİH	25.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27-28
KOD	ACAS
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kültür Toprağı
DERİNLİK	800.31 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.9 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	11.1 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

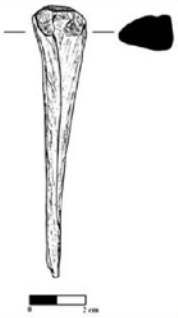

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Alet kazıda, değişik formlarda bir grup tezgah ağırlığı, bronz süs eşyası, muhtelif fonksiyonlarda (dilgi, kazıyıcı vb.) alet ile birlikte bulunmuştur. Bir uçtan diğer uca doğru sivrilir. Kalın üst kısmı topuz şeklinde bırakılmıştır. Uç kısmı sivri olması gereken özelliğini kaybetmiştir.

KATALOG NO	46
KAZI SEZONU	2001
ENVANTER NO	ŞH.01.07
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	Boynuz
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'01.198
TARİH	24.09.2001
BULUNTU YERİ	S/26c+S/27a
KOD	ABPG
ÇAĞI	Hitit
KAT	Taş+Kerpiç Döküntülü Alan
DERİNLİK	806.30 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	1.5 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.	Sap Uz. 2.8 cm	**Delik Çapı**	
Uzunluk	8.5 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	Sap Gen. 0.4 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

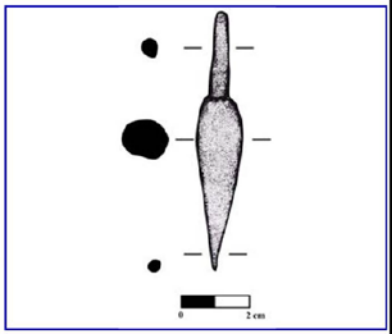

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Hangi cins hayvana ait olduğu anlaşılmayan boynuz işlenerek bız haline getirilmiştir. Bir uçtan diğer uca doğru sivirilir. Orta kısım bombedir. Ahşap bir sapa takılarak kullanılmış olmalıdır. ahşap sapa geçen kısım kabacadır. Nispeten ince bir işçilik söz konusudur. Ucu oldukça sivriltilen bızın orta kısmı bombelidir. Söz konusu bız, muhtelif formlarda ağırlıklar, ağırşak, taş obje, çakmaktaşı alet ile birlikte ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Schmidt, 1932, Part I, Fig. 84: b/ 504; von der Osten, 1937, Part II, Fig. 269: d/2674-e/871; Boehmer, 1979, Lev. XXX/3668; Özgüç, 1982, Şek. 102.

KATALOG NO	47
KAZI SEZONU	2001
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'01.152
TARİH	20.09.2001
BULUNTU YERİ	S/26c+S/27a
KOD	ABPB
ÇAĞI	Hitit
KAT	-
DERİNLİK	806.65 m —
DURUMU	Kırık

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.3 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	10.9 cm	Baş Çapı	
Kalınlık	0.7 cm	Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

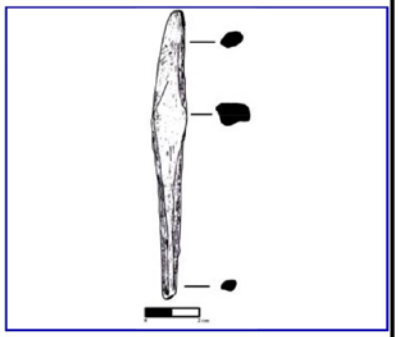

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemik işlenerek iki ucu da sivriltilmiştir. Üst kısma yakın yerde kalınlaşmaktadır.Uç kısmları kırıktır. Kaba bir işçilik söz konusudur. Kazıda bir grup bronz, demir ve kemik obje, muhtelif formlarda ağırlık ve ağırşaklar ile birlikte ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Schmidt, 1932,Part II, Fig. 95: 2563; Bıçakçı, 2004, s. 440, Res. 8.

KATALOG NO	48
KAZI SEZONU	2001
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	Mafsal Kemiği
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'01.153
TARİH	20.09.2001
BULUNTU YERİ	S/26c+S/27a
KOD	ABPB
ÇAĞI	Hitit
KAT	-
DERİNLİK	806.65 m —
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	2.3 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	10.09 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	1.5 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemik, mafsal kısmından uca doğru işlenerek sivriltilmiştir. Uç kısmı hafif kırıktır. Kazıda bir grup bronz, demir ve kemik obje, muhtelif formlarda ağırlık ve ağırşaklar ile birlikte ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Schmidt, 1930, Part I, Fig. 228: b/2074; von der Osten and Schmidt, 1932, Part II, Fig. 174: b/2106; Schmidt, 1933, Part II, Fig. 174: b/2106-Fig. 127: b/74.

KATALOG NO	49
KAZI SEZONU	2001
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'01.135
TARİH	17.09.2001
BULUNTU YERİ	S/27
KOD	ABNP
ÇAĞI	Hitit
KAT	Yüzey Toprağı
DERİNLİK	807.52 — 807.40 m
DURUMU	Kırık

Yükseklik		Çap	
Genişlik		Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	12.4 cm	Baş Çapı	
Kalınlık	1 cm	Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

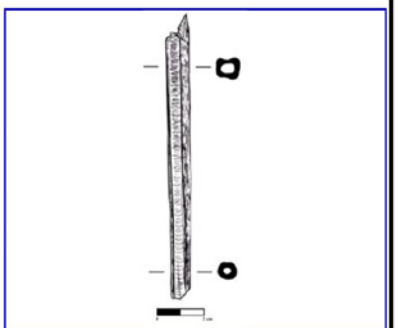

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemiğin ilik kısmı oyularak boşaltılmıştır. Dikdörtgen kesitlidir. İki yüzü oluk şeklinde işlenmiştir. yüzeyi perdahlıdır. Bir uçtan diğer uca doğru daralmaktadır. İki ucu da kırıktır. Tahrip olmuştur. Bız olarak kullanılmış olmalıdır. Söz konusu bız ile birlikte, Şarhöyük Hitit Dönemini aydınlatır nitelikte bir pişmiş toprak bulla ile cam boncuk, demir obje, ağırşak ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Schmidt, 1932, Part I, Fig. 227: b/723; Öztan, (2008), s. 134/Res. 7.

KATALOG NO	50
KAZI SEZONU	2001
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'01.116
TARİH	18.09.2001
BULUNTU YERİ	S/26+S/27a
KOD	ABOC
ÇAĞI	Hitit
KAT	-
DERİNLİK	807.29 m —
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.1 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	4.4 cm	Baş Çapı	
Kalınlık	0.8 cm	Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

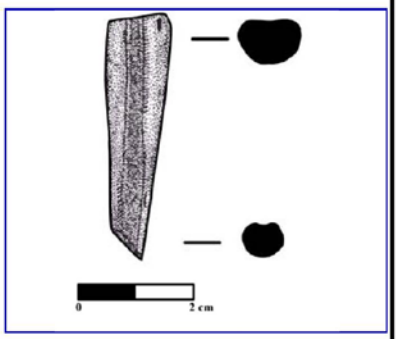

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemik işlenerek bir ucu sivriltilmiştir. Yüzeyi perdahlanmıştır. Bu yüzden düzgün ve parlaktır. Yüzeyinde kaymayı önlemek için oluk şeklinde oyuklar işlenmiştir. İki ucu da kırıktır. Söz konusu eser, çakmaktaşı alet, muhtelif formlarda tezgah ağırlığı, ağırşak, bronz ve kemik obje gibi bir grup malzeme ile aynı noktada ele geçmiştir.

KATALOG NO	51
KAZI SEZONU	2001
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	Mafsal Kemiği
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'01.66
TARİH	13.09.2001
BULUNTU YERİ	S/27c
KOD	ABNP
ÇAĞI	Hitit
KAT	Yüzey Toprağı
DERİNLİK	809.19 — 808.40 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	2.1 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	6.6 cm	Baş Çapı	
Kalınlık	1.1 cm	Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

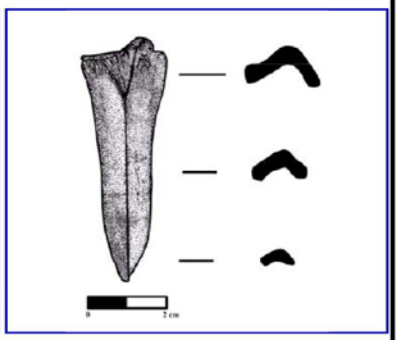

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Mafsal kemiğinin ucu sivriltilmiştir. Uzunlmasına kırıktır; bu yüzden üçgen kesitlidir. Söz konusu bız ile birlikte, Şarhöyük Hitit Dönemini aydınlatır nitelikte bir pişmiş toprak bulla ile cam boncuk, demir obje, ağırşak ele geçmiştir.

KATALOG NO	52
KAZI SEZONU	2001
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'01.117
TARİH	18.09.2001
BULUNTU YERİ	S/26+S/27a
KOD	ABOC
ÇAĞI	Hitit
KAT	-
DERİNLİK	807.30 m —
DURUMU	Kırık

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.1 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	6.2 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

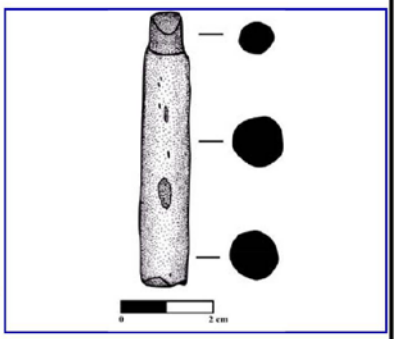

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Uç kısmından gövdeye doğru genişlemektedir. Sap kısmı, uç kımından yatay bir yiv ile ayrılmaktadır. Sivri uç kısmı kırıktır. Kullanımdan dolayı tahrip olmuştur. Söz konusu eser, çakmaktaşı alet, muhtelif formlarda tezgah ağırlığı, ağırşak, bronz ve kemik obje gibi bir grup malzeme ile aynı noktada ele geçmiştir.

KATALOG NO	53
KAZI SEZONU	2000
ENVANTER NO	ŞH'00.45
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	Boynuz
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'00.215
TARİH	09.09.2000
BULUNTU YERİ	T/27c
KOD	ABJD
ÇAĞI	Hitit
KAT	I. No'lu Taban Altı, II. No'lu Taban Üstü
DERİNLİK	802.42 — 802.33 m
DURUMU	Az kırıklı

Yükseklik	Sap uz.2.6 cm	**Çap**	
Genişlik		**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.	0.85 cm	**Delik Çapı**	0.30 cm
Uzunluk	8.15 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	Sap Kal. 0.70 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

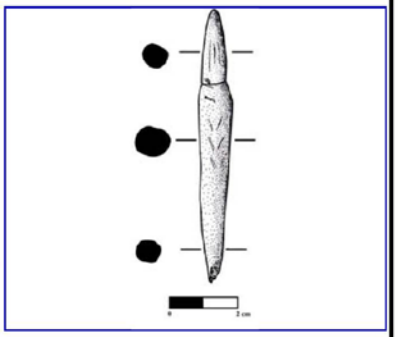

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Muhtemelen geyik boynuzundandır. İşlenerek bız haline getirilmiştir. Tüm yüzeyi oldukça iyi açkılıdır. her iki ucu da sivriltilmiştir. Bir ucu kullanımdan dolayı körelmiş, diğer ucu da hafif kırıktır. 2.6 cm uzunluğundaki ince sap kısmı orta kısma doğru genişlemektedir. Sap gövdeden yatay bir yiv ile ayrılmıştır. Gövde kısmı uca doğru gittikçe sivrilir. Kemik renginde ve parlaktır. Bu eser ile birlikte kazıda 1 adet demir obje ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Çınaroğlu ve Çelik, 2008, s. 524, Res. 11.

KATALOG NO	54
KAZI SEZONU	2000
ENVANTER NO	ŞH'00.12
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'00.111
TARİH	05.09.2000
BULUNTU YERİ	S/26
KOD	ABIC
ÇAĞI	Hitit
KAT	Silo Çukuru 3 İçi
DERİNLİK	811.68 — 811.22 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	2.3 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	13.6 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	1 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

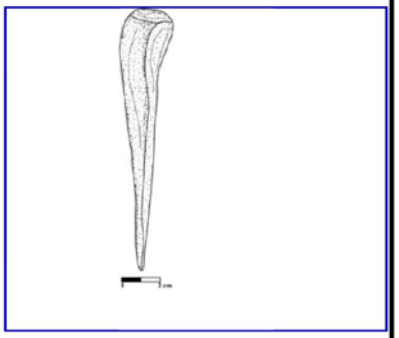

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Atın metatarsusundandır. Om bölümündeki hafif kesilerek düzeltme haricinde başka herhangi bir işlem görmemiştir. Bız olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Kedi rengindedir. Kemik, perdah işlemi görmemiştir; ancak yüzeyi kullanımdan dolayı parlak ve düzgündür. Uzunlamasına, düzgün olmayan üçgen şeklindedir. Prizmatik bir forma sahiptir. Uç kısmı kırıktır. Kazıda demir ve broz obje, pişmemiş toprak ağırlık gibi bir grup malzeme ile aynı kod ve yaklaşık seviyelerde tespit edilmiştir.

BENZERLERİ

Schmidt, 1930, Part I, Fig. 228: b/2074; von der Osten and Schmidt, 1932, Part II, Fig. 174: b/2106; Schmidt, 1933, Part II, Fig. 174: b/2106.

KATALOG NO	55
KAZI SEZONU	2000
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'00.295
TARİH	18.09.2000
BULUNTU YERİ	S/26c+d
KOD	ABKO
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kerpiçli Alanın Batısı
DERİNLİK	809.31 — 809.21 m
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.10 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	5 cm	Baş Çapı	
Kalınlık	0.45 cm	Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

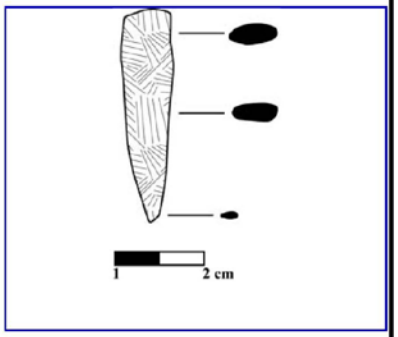

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemiğin gövde kısmı bir uçtan diğer uca doğru sivrilmektedir. yüzeyi oldukça düzgün ve parlaktır.

BENZERLERİ

Boehmer, 1979, Lev. XXXI/3700; Duru, 1996, Lev. 157/3-155/5-6.

KATALOG NO	56
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'98.105
TARİH	
BULUNTU YERİ	T/27d
KOD	AAVJ
ÇAĞI	Hitit
KAT	Beyaz Sıvalı Taban Altı
DERİNLİK	803.75 — 803.45 m
DURUMU	Kırık

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.6x0.85 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	6 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

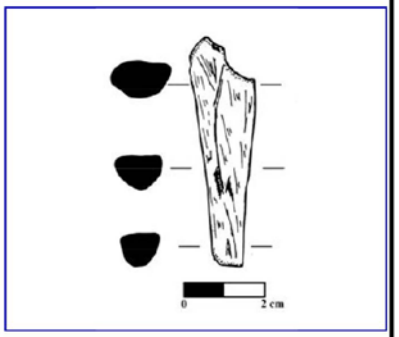

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Eserin gövde kısmı bir uçtan diğer uca doğru sivrilmektedir. Kemiğin ilik kısmı oyularak boşaltılmıştır. Delici olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Ayrıca, 6 cm uzunluğundaki eserin uç kısmı kırıktır.

BENZERLERİ

Koşay, 1976, Lev. 104/12-104/14; Koşay ve Akok, 1966, Lev. 39/g 237; Lamb, 1937, Res. 27.

KATALOG NO	57
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	ŞH'98.27
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'98.36
TARİH	07.09.1998
BULUNTU YERİ	T/27d
KOD	AATI
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kuzeydoğu Kesit Temizliği
DERİNLİK	802.00 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.2 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	9.3 cm	Baş Çapı	
Kalınlık	0.85 cm	Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

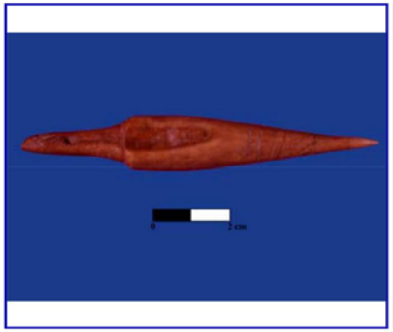

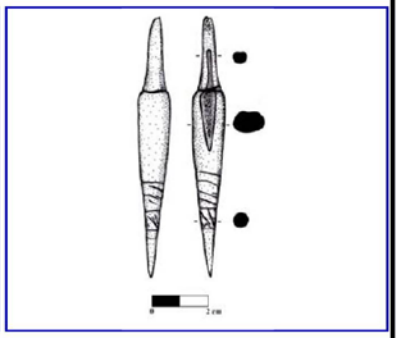

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemik renginde olan bızın 2.7 cm uzunluğundaki sap kısmı sivri olup, gövde kısmına doğru genişlemektedir. Sap kısmı, gövdeden yatay bir yiv ile ayrılmaktadır. Gövde, uç kısma doğru sivrilmektedir. Bızın uç kısma yakın kesiminde yatay kazıma bezemeler mevcuttur. Kazıda bu bız ile birlikte başka bir bız, perdah taşı, pişmemiş toprak konik ağırlık, süs eşyası olabilecek pişmş toprak bir obje ele geçmiştir. Ahşap bir sapa geçirilerek kullanılmış olmalıdır.

BENZERLERİ

Schmidt, 1932, Part I, Fig. 84: b/504; von der Osten, 1937, Part II, Fig. 269: d/2674-e/874; Boehmer, 1979, Lev. XXX/3668; Özgüç, 1982, Şek. 102.

KATALOG NO	58
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'98.143
TARİH	14.09.1998
BULUNTU YERİ	U/27c
KOD	AAVY
ÇAĞI	Hitit
KAT	Toprak İçi (Çukur-1'in Doğusu-Toprak İçi)
DERİNLİK	803.47 — 803.21 m
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.6 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	6.3 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

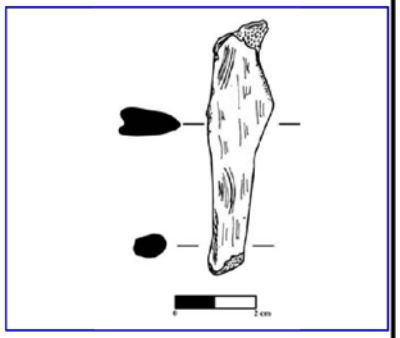

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemiğin sap kısmı işlenerek dörtgen bir hal almıştır. Gövde yuvarlak kesitlidir. Yüzeyi kullanımdan dolayı parlaktır. Ayrıca, 6.3 cm uzunluğundaki eserin diğer kısımları kırıktır.

BENZERLERİ

Koşay, 1976, Lev. 105/7.

KATALOG NO	59
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	ŞH.'98.-
ETÜT NO	ŞH.'98.-
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'98.256
TARİH	14.09.1998
BULUNTU YERİ	T/27d
KOD	AAVD
ÇAĞI	Hitit
KAT	Çukur-1(Toprak İçi
DERİNLİK	803.43 — 803.04 m
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	2.2 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	12.9 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	1.7 m	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

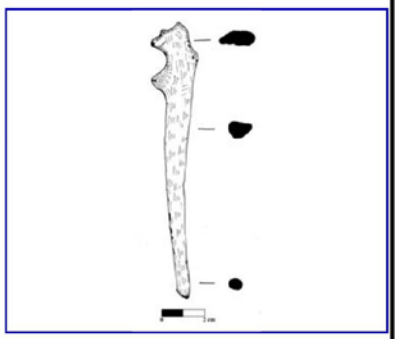

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Alet kemigin dogal şekli korunarak sekillendirilmistir. Gövde üzerinde dikey izler vardır. Uç kısmı kırıktır. Küçükbaş hayvanın radius kemiği olduğu düşünülmektedir. Söz konusu bız kazıda 2 adet sapan taşı ve 1 adet pişmiş toprak ağırşak ile aynı noktada bulunmuştur.

BENZERLERİ

Schmidt, 1933, Part II, Fig. 131: a/300.

KATALOG NO	60
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	Tırnak
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'98.144
TARİH	14.09.1998
BULUNTU YERİ	U/27c
KOD	AAVY
ÇAĞI	Hitit
KAT	Toprak İçi(Çukur-1'in Doğusu)
DERİNLİK	803.47 — 803.21 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	0.5 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	3.7 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

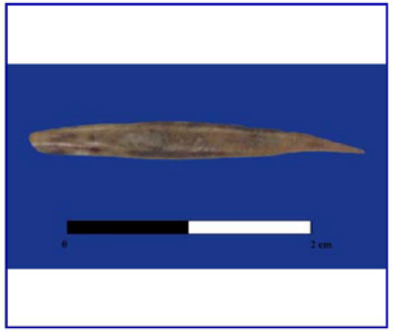

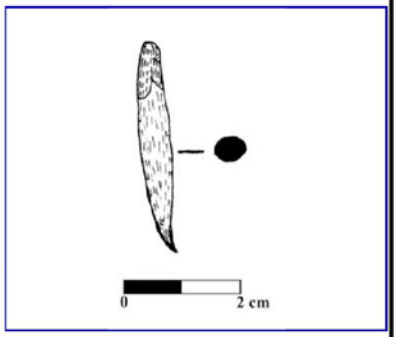

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kanatlı yırtıcı bir hayvana ait olduğu düşünülen tırnak sivriltilerek delici olarak kullanılmış olmalıdır. Yüzeyi kullanımdan dolayı düzgündür ve perdahlıdır. Eser pişmiş ve pişmemiş toprak bir grup tezgah ağırlığı, sapan taşı, kemik ve bronz objeler ile birlikte ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Duru ve Akok, 1973, Res. A1.r 107; Alkım ve Bilgi, 1988, Res. 75-208; Duru, 1994, Lev. 212/1 ve 2.

KATALOG NO	61
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	ŞH.'98.-
ETÜT NO	ŞH.'98.-
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'98.106
TARİH	10.09.1998
BULUNTU YERİ	T/27d
KOD	AAVJ
ÇAĞI	Hitit
KAT	Beyaz Sıvalı Taban Altı
DERİNLİK	803.75 — 803.45 m
DURUMU	Eksik

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.5 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	6.7 cm	Baş Çapı	
Kalınlık	1.9 cm	Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

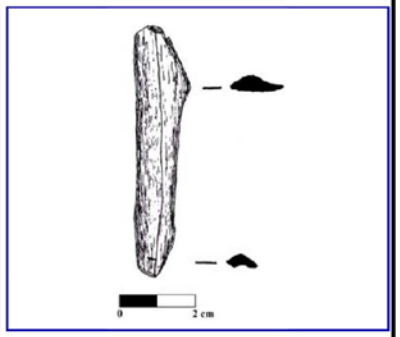

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemik rengindedir. Yüzeyi uzunlamasına iki yana kemerlidir. Sivriltilmiş uç kısmı kırıktır. Bız olarak kullanılmış olmalıdır. Söz konusu eser pişmiş ve pişmemiş toprak ağırlık, ağırşak, muhtelif malzemelerden boncuk ve yarım boncuk, bronz obje, bornz iğne, kemik amulet, bız, gibi süs ve günlük kullanıma yönelik yoğun bir buluntu grubuyla ele geçmiştir.

KATALOG NO	62
KAZI SEZONU	1997
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	Boynuz
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'97.29
TARİH	16.09.1997
BULUNTU YERİ	S/28
KOD	AAPO
ÇAĞI	Hitit
KAT	Temizlik Toprağı
DERİNLİK	801.31 m —
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.4 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	5.1 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

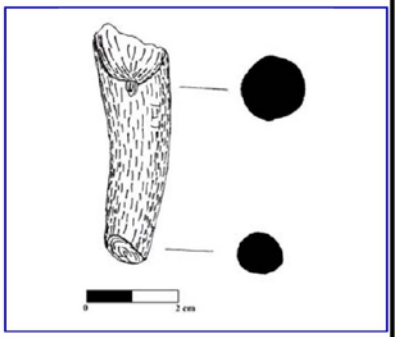

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Yangın geçirmiştir. Bu yüzden rengini koruyamamıştır. Eser, 5.1 cm uzunluğundadır. Uç kısmı kırıktır. Yüzeyinde kullanımdan dolayı çizikler mevcuttur. İşçilik nispeten kabadır. Kazıda bu alet ile birlikte 1 adet pişmemiş toprak ağırlık ve 1 adet taş ağırşak ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Koşay ve Akok, 1973, Lev. XLVII/A1.r 108; Koşay, 1976, Lev. 1039; Omura, 1991, s. 437/Res. 5/9; Duru, 1994, Lev. 221/1.

KATALOG NO	63
KAZI SEZONU	1997
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	Diş
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'97.34
TARİH	17.09.1997
BULUNTU YERİ	T/27c-T/28a
KOD	AARD
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kerpiçli Hitit Evinin Kenarında Bırakılan Yükseltinin Temizliği
DERİNLİK	802.71 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	4.5 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	3.8 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

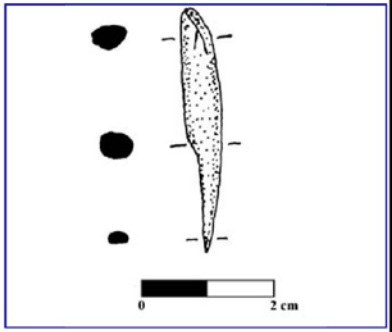

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Dişin kök kısmı işlenerek sivrilmiştir. Yüzeyi perdahlanarak parlatılmıştır. Tümdür. Bu alet, kazıda pişmemiş toprak ağırlık ile birlikte ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Duru ve Akok, 1973, Res. A1.r 107; Alkım ve Bilgi, 1988, Res. 75-208; Duru, 1994, Lev. 212/1-2.

KATALOG NO	64
KAZI SEZONU	1997
ENVANTER NO	ŞH'97.22
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	Boynuz
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'97.35
TARİH	17.09.1997
BULUNTU YERİ	S/28
KOD	AAPZ
ÇAĞI	Hitit
KAT	Plankare Güney Kesit Temizliği
DERİNLİK	-- — -- m
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	1.9 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	10.4 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

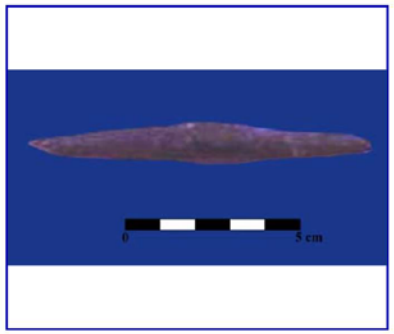

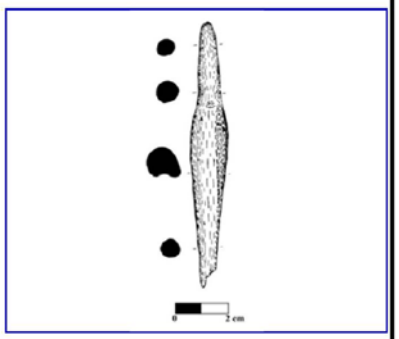

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kızıl geyik boynuzundandır. Bız, 3 cm uzunluğunda, 0.7 cm genişliğinde bir sap kısmına sahiptir. Gövde kısmı 1.4 cm en geniş kısmından uç kısmına doğru sivrilir. Uca doğru 10.4 cm sonrası kırıktır.

BENZERLERİ

Özgüç ve Özgüç, 1949, Lev. XXXIX/I; Koşay ve Akok, 1973, Lev. XLVII/A.Ir 115; Topbaş, 1993, Res. 22; Ertem, 1988, Kat./108.

KATALOG NO	65
KAZI SEZONU	1997
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'97.95
TARİH	26.09.1997
BULUNTU YERİ	T/27c-T/28a
KOD	AAJR
ÇAĞI	Hitit
KAT	Toprak İçi
DERİNLİK	801.65 m —
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		Çap	
Genişlik	0.3 x 0.7 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	5.1 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

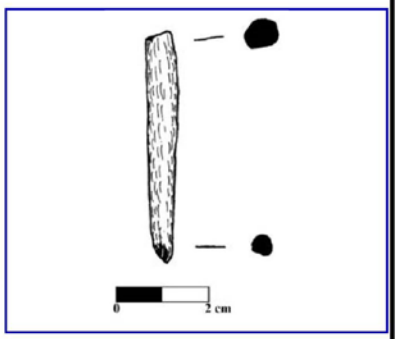

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemik yüzeyi işlenerek düzeltilmiştir. Kullanımdan dolayı yüzeyi perdahlıdır. Bız olarak kullanılmış olmalıdır. 5.1 cm sonraki sivri uç kısmı kırıktır.

KATALOG NO	66
KAZI SEZONU	1997
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	Diş
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'97.127
TARİH	17.09.1997
BULUNTU YERİ	T/27c-T/28a
KOD	AARA
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kerpiçli Hitit Evi-Toprak İçi
DERİNLİK	802.32 — 802.25 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	0.5 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	4.3 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

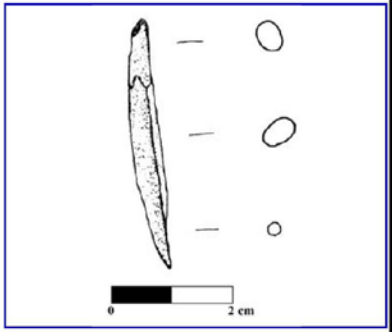

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Hayvan dişinin kök ucu işlenerek sivriltilmiştir. Yüzeyi perdahlanarak pürüzsüz ve parlak bir şekil ve görünüm verilmiştir. Bız olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Söz konusu bız ile birlikte çalışmalarda 1 adet pişmiş toprak ağırşak ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Duru ve Akok, 1973, Res. A1.r 107; Alkım ve Bilgi, 1988, Res. 75-208; Duru, 1994, Lev. 212/1-2.

KATALOG NO	67
KAZI SEZONU	1996
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	Diş
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'96.19
TARİH	13.09.1996
BULUNTU YERİ	T/28a
KOD	AANT (ABFO)
ÇAĞI	Hitit
KAT	Toprak İçi
DERİNLİK	804.08 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	0.9 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	3.5 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

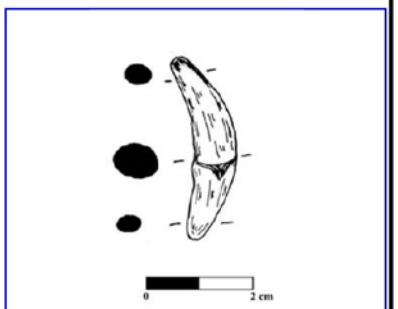

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Her iki ucu sivri bir diş, gövde kısmına doğru kalınlaşır Perdahlanarak sivriltilmiş kök ucunun rengi kullanımdan dolayı değişmiş ve parlak bir hal almıştır. Tümdür; ancak uç kısımlarında ve yüzeyinde kısmi tahribat söz konusudur. Söz konusu alet pişmiş toprak ağırşak, muhtelif formlarda pişmiş toprak ağırlık, sileks dilgi, perdah taşı, sapan taşı, kırık ezgi taşı, yarım ok ucu gibi bir grup eser ile ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Korfmann, 1983, Lev. 150/1; Shimidt, 1932, Part I, Fig. 232: b/2409; Koşay, 1951, Lev. CXI/d 71; Korfmann, 1983, Lev. 150/1.

KATALOG NO	68
KAZI SEZONU	1996
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	Diş
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'96.75
TARİH	19.09.1996
BULUNTU YERİ	T/27c
KOD	ABGA
ÇAĞI	Hitit
KAT	T/27c'nin Kuzeybatısı
DERİNLİK	803.95 m —
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	1.2 cm x 1mm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	4.7 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

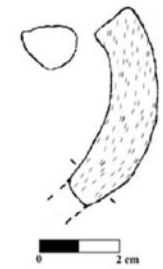

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Hayvan dişinin kök kısmı işlenerek sivri bir form verilermiştir. Bız olarak kullanılmış olmalıdır. Sivri uç kısmı kırıktır. Bu aletle birlikte kazıda, muhtelif formlarda pişmiş ve pişmemiş toprak ağırlık ve ağırlık parçaları, sileks dilgi ve dilgi parçaları, fırın ayağı parçası gibi günlük kullanım unsurları ile kalay ve bronz objeler ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Korfmann, 1983, Lev. 150/2.

KATALOG NO	69
KAZI SEZONU	1996
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	Mafsal Kemiği
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'96.144
TARİH	27.09.1996
BULUNTU YERİ	T/27
KOD	AAOC
ÇAĞI	Hitit
KAT	T/27'nin Kuzeyi
DERİNLİK	804.08 m —
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.1 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	10.7 cm	Baş Çapı	
Kalınlık	0.2 cm	Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

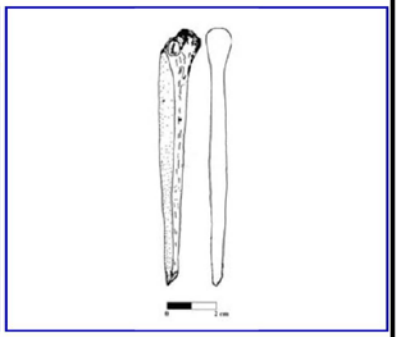

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Mafsal kemiğinin uç kısmı sivriltilerek bız haline getirilmiştir. Uca doğru 10.7 cm sonrası kırıktır. Söz konusu eser birkaç çakmaktaşı alet, perdah taşı, bronz obje gibi günlük kullanım unsurları ile bir arada bulunmuştur.

BENZERLERİ

Koşay ve Akok, 1966, Lev. 39/g 295; Koşay, 1973, XLVII/AI.r 107; Duru, 1979. s. 52/2; Lloyd, Mellart and Murry, 1995, Lev. 5/302.

KATALOG NO	70
KAZI SEZONU	1996
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	Mafsal Kemiği
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'96.132
TARİH	26.09.1996
BULUNTU YERİ	S/28b
KOD	AAOD
ÇAĞI	Hitit
KAT	Toprak İçi
DERİNLİK	801.63 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	2.6 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	4.6 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

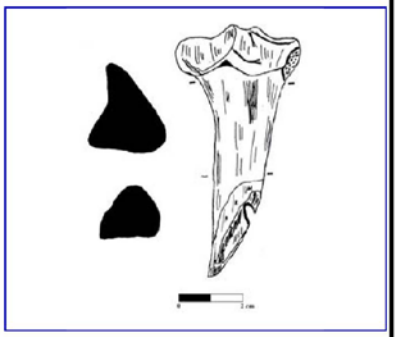

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Mafsal kemiği bir tarafından kesilmiş ve sivriltilmiştir. Bu işlem haricinde başka bir düzeltme yapılmamıştır. Nispeten kaba bir alettir. Gövde ile sivriltilmiş uç kısmının başladığı noktada bir delik yer almaktadır. ŞH'96.164 Buluntu No.lu eserle benzer özelliklerdedir.

BENZERLERİ

Koşay ve Akok, 1966, Lev. 63/h 187; Korfmann, 1982, Lev. 11/3.

KATALOG NO	71
KAZI SEZONU	1996
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	Mafsal Kemiği
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'96.164
TARİH	26.09.1996
BULUNTU YERİ	S/28b
KOD	AAOD
ÇAĞI	Hitit
KAT	Toprak İçi
DERİNLİK	801.63 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	2.9 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	6.9 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

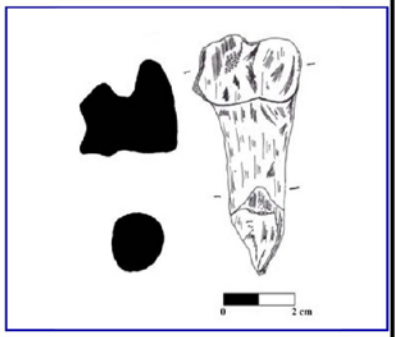

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Mafsal kemiği bir tarafından kesilmiş ve sivriltilmiştir. Bu işlem haricinde başka bir düzeltme yapılmamıştır. Nispeten kaba bir alettir. ŞH'96.132 Buluntu No.lu eserle benzer özelliklerdedir.

BENZERLERİ

Schmidt, 1933, Part II, Fig. 127: b/63; Koşay, 1976, s. 107/971; Duru, 1980, s. 52/2; Korfmann, 1982, Lev. 11/3.

KATALOG NO	72
KAZI SEZONU	1996
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	Kaburga Kemiği
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'96.165
TARİH	23.09.1996
BULUNTU YERİ	T/27c
KOD	AAMK
ÇAĞI	Hitit
KAT	T/27c'nin Kuzeydoğusu
DERİNLİK	802.84 — 802.07 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	2.3 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	11.9 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş (koyun, keçi) hayvanın kaburga kemiği işlenerek bız haline getirilmiştir. Kullanımdan dolayı yüzeyi perdahlıdır.

KATALOG NO	73
KAZI SEZONU	1996
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH.'96.59
TARİH	17.09.1996
BULUNTU YERİ	T/27c
KOD	-
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kireç Tabakası Altı
DERİNLİK	803.60 m —
DURUMU	-

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.4 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	4.6 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Hayvan anatomisinde nereye ait olduğunu saptayamadığımız kemik, muhtemelen delici olarak kullanılmış olmadır.

KATALOG NO	74
KAZI SEZONU	1996
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'96.151
TARİH	28.09.1996
BULUNTU YERİ	U/27c
KOD	AAOH
ÇAĞI	Hitit
KAT	Fırının Kuzeyi, Kuzey Kompartımanı
DERİNLİK	-- — -- m
DURUMU	Eksik

Yükseklik		Çap	
Genişlik	2.1 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	6.1 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

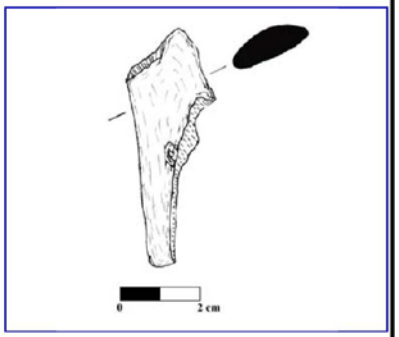

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Muhtemelen kızıl geyiğin dirsek kemiğindendir. Uca doğru sivrilen kısmı kırıktır. Söz konusu alet kazıda, değişik maddelerden biirkaç boncuk, bronz obje, ezgi taşı gibi muhtelif eşyalarla birlikte bulunmuştur.

BENZERLERİ

Koşay ve Akok, 1973, Lev. XXIX, Res. 9; Koşay, 1976, s. 104/867-106/893-107/964.

KATALOG NO	75
KAZI SEZONU	1996
ENVANTER NO	ŞH'96.2
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	Köpek Dişi
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'96.2
TARİH	11.09.1996
BULUNTU YERİ	S/27
KOD	AANP
ÇAĞI	Hitit
KAT	-
DERİNLİK	-- — -- m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.1 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	~4.5 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

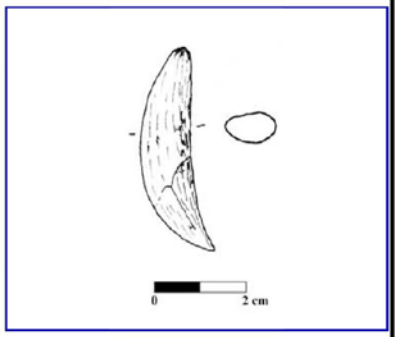

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Yangına maruz kalmıştır. Bu yüzden orijinal rengi değişime uğramıştır. Uç kısmı işlenerek sivriltilmiştir. Yüzeyi kullanımdan ötürü perdahlı ve parlaktır. Tümdür. Söz konusu alet ile birlikte 1 adet pişmiş toprak ağırlık ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Schmidt, 1932, Part I, Fig. 232: b/2409; Koşay, 1951, Lev. CXI/d 71; Korfmann, 1983, Lev. 150/1.

KATALOG NO	76
KAZI SEZONU	1996
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'96.52
TARİH	17.09.1996
BULUNTU YERİ	S/27c+d
KOD	ABFR
ÇAĞI	Hitit
KAT	Toprak İçi
DERİNLİK	803.62 m —
DURUMU	Kırık

Yükseklik		Çap	0.8 cm
Genişlik		Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	4.2 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

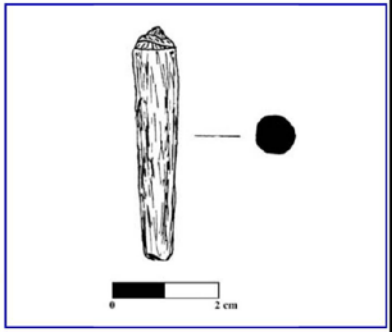

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemik işlenerek yuvarlak kesitli bir form verilmiştir. Yüzeyi perdahlıdır. Bız olarak kullanılmış olmalıdır. Ancak, delici kısmı körelmiştir. Söz konusu alet ile birlikte seramik ağırşak, bronz obje ve iğne başı, pişmiş toprak konik formlu bir ağırlık tespit edilen diğer buluntulardır.

KATALOG NO	77
KAZI SEZONU	1996
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	Kaburga Kemiği
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'96.166
TARİH	27.09.1996
BULUNTU YERİ	S/28b
KOD	AAOF
ÇAĞI	Hitit
KAT	Toprak İçi
DERİNLİK	801.49 m —
DURUMU	Kırık

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.7 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	11.9 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemik işlenerek yuvarlak kesitli bir form verilmiştir. Bir uçtan diğer uca doğru incelir. Uç kısmı kırıktır. Yüzeyi perdahlıdır. Bız olarak kullanılmış olmalıdır. Kalın ucu nispeten düzgün, diğer ucu ise bozuk yüzeylidir.

KATALOG NO	78
KAZI SEZONU	1995
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	Mafsal Kemiği
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'95.148
TARİH	27.09.1995
BULUNTU YERİ	U/27a-U/28c
KOD	AAMG
ÇAĞI	Hitit
KAT	Toprak İçi
DERİNLİK	-- — -- m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	2.3 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	13.2 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Atın metatarsusundandır. Herhangi bir işlem görmemiştir. Bız olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Söz konusu alet kazıda 1 adet pişmiş toprak ağırşak ile birlikte ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Schmidt, 1933, Part II, Fig. 174: b/2106-Fig. 127: b/74.

KATALOG NO	79
KAZI SEZONU	1995
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'95.158
TARİH	22.09.1995
BULUNTU YERİ	S/27d
KOD	AALZ
ÇAĞI	Hitit
KAT	Toprak İçi
DERİNLİK	805.06 m —
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.3 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	11.2 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

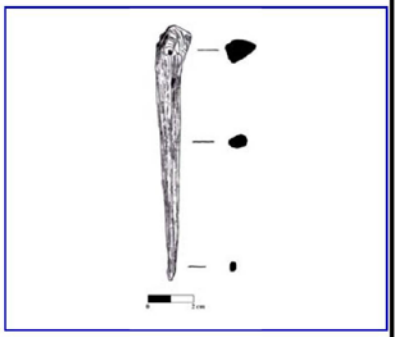

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemik uç kısmına doğru sivriltilerek bız haline getirilmiştir. Uç kısmı hafif kırıktır. Bu aletle beraber aynı seviyeden ezgi taşı, sapan taşı gibi günlük kullanıma dayalı aletler ile toka başı gibi süs eşyası ele geçmiştir.

KATALOG NO	80
KAZI SEZONU	1993
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	Mafsal Kemiği
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'93.64
TARİH	23.09.1993
BULUNTU YERİ	T/27d
KOD	AAEB
ÇAĞI	Hitit
KAT	Plankare G. Batısı, Tek Dizi Taş Sırasının İç Kısmı
DERİNLİK	801.60 m —
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		Çap	
Genişlik	0.6 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	9.3 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Hayvanın mafsal kemiği işlenerek bız haline getirilmiştir. İki ucu da kırıktır. Bu alet ile birlikte yaklaşık seviyelerde çakmaktaşı kesici, pişmiş toprak yuvarlak ve muz biçimli tegah ağırlıkları, bezemeli ağırşak, taştan perdah aleti gibi günlük kullanıma dayalı malzemeler ele geçmiştir.

KATALOG NO	81
KAZI SEZONU	1992
ENVANTER NO	ŞH'92.8
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'92.19
TARİH	18.09.1992
BULUNTU YERİ	T/28
KOD	AACT
ÇAĞI	Hitit
KAT	-
DERİNLİK	802.40 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	0.8 cm
Genişlik	1 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	7.1 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

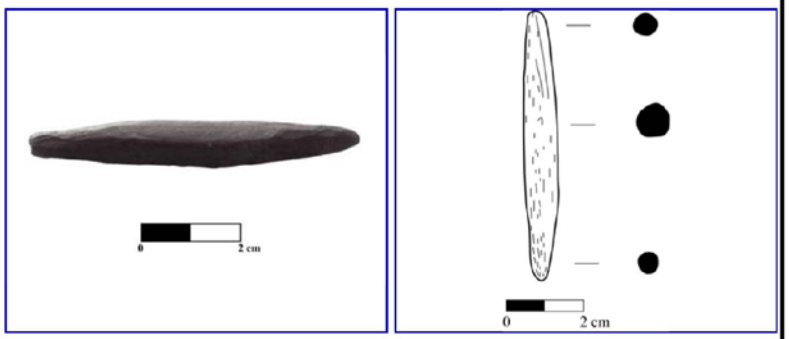

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Yuvarlak gövdeli kemik, her iki tarafa doğru sivriltilmiştir. Bir ucu diğer ucuna nispeten daha sivridir. Yangına maruz kaldığından siyahımsı bir renktedir.

BENZERLERİ

Schmidt, 1933, Part II, Fig. 124: a/46; von der Osten, 1937, Part II, Fig. 265: e/807; Koşay ve Akok, 1966, Lev. 36/AI.j. 125; Ertem, 1988, Kat./105.

KATALOG NO	82
KAZI SEZONU	1992
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'92.10
ADI	Bız
CİNSİ	Diş
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'92.17
TARİH	18.09.1992
BULUNTU YERİ	T/28
KOD	AACP
ÇAĞI	Hitit
KAT	Temizlik Toprağı
DERİNLİK	802.85 m —
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.4 x 0.7 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	9.1 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

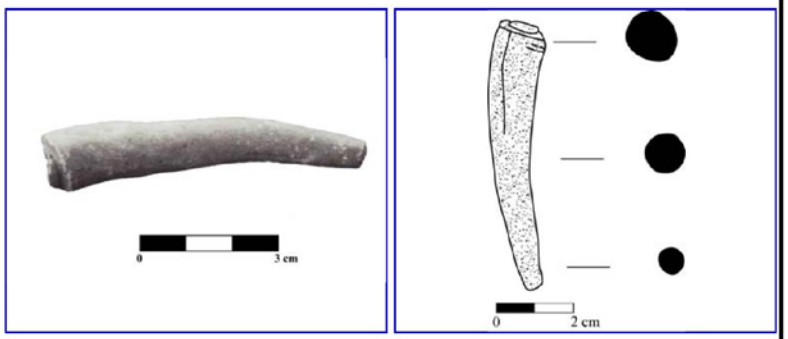

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Hayvan dişi işlenerek bız haline getirilmiştir. Yüzeyinde yer yer çatlaklar mevcuttur. Kullanımdan dolayı yüzeyi pürüzsüzdür. Rengi pembemsidir. 9.1 cm uzunluktan sonrauç kısmı kırıktır. Kazıda söz konusu eserle yaklaşık seviyelerde, aynı plankarede ağırlık ve ağırlık parçaları da ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Boehmer, 1979, XXIX/3648.

KATALOG NO	83
KAZI SEZONU	2013
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Bız
CİNSİ	-
MADDESİ	Kemik
BULUNTU NO	ŞH'13.09
TARİH	22.08.2013
BULUNTU YERİ	T/27
KOD	AFAL
ÇAĞI	Hitit
KAT	Plankare Temizliği
DERİNLİK	-- — -- m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.03 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	10.05 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

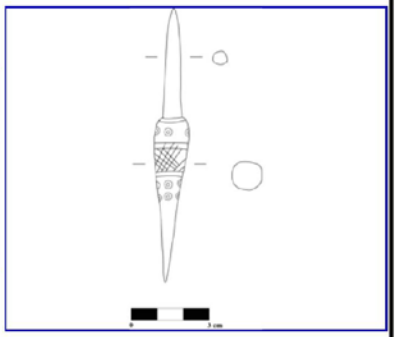

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemik rengindedir ancak kesitten bulunduğu için bir yüzü güneş ışığına maruz kalarak beyazlaşmıştır. Bızın üst kısmında bir sıra tek merkezli on adet içi noktalı daire dizisi bir üçlü bir ikili grup halindedir. Bunun hemen altında 1.40 cm genişliğinde,çift sıra ince yivle sınırlandırılmış bantın içi kazıma kafes motifiyle doldurulmuştur. Hemen kısımda ise iki sıra beşer adet tek merkezli konsantrik daire motifi mevcuttur. Aletin namlu kısmı kullanımdan dolayı aşınarak sivrilmiştir. Yüzeyi çok iyi perdahlıdır. Gövde kısmında çatlaklıklar vardır. Sap kısmı nispeten kabaca işlenmiştir. Kabaca işlenmiş bu kısmın muhtemelen ahşap bir sapa geçirilmesiyle kullanılmış olmalıdır.

BENZERLERİ

Schmidt, 1932, Part I, Fig. 84: b/504; von der Osten, 1937, Part II, Fig. 269: d/2674-e/874; Boehmer, 1979, Lev. XXX/3668; Özgüç, 1982, Şek. 102.

KATALOG NO	84
KAZI SEZONU	2010
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Sap
CİNSİ	-
BULUNTU NO	ŞH'10.05
TARİH	29.07.2010
BULUNTU YERİ	T/28
KOD	AEBB
ÇAĞI	Hitit
KAT	Temizlik Toprağı
DERİNLİK	-- — -- m
DURUMU	Eksik

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1.7 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	2.6 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

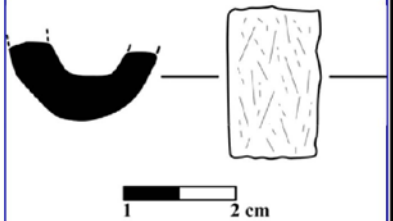

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Bir ucu nispeten daha özenli olacak şekilde iki ucu da düzeltilmiştir. İçi uç kısmın yerleştirilebileceği biçimde ügenimsi oval boşluktur. Daha özenli düzelmiş kısma delici, kesici ya da kazıyıcı gibi metal bir nesne yerleştirilerek kullanılmış olmalıdır. Sapın yarısı eksiktir.

BENZERLERİ

Schmidt, 1932, Part I, s. 178, Fig. 232: b/1914.

KATALOG NO	85
KAZI SEZONU	2010
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'10.71
ADI	Sap
CİNSİ	-
BULUNTU NO	ŞH'10.171
TARİH	12.08.2010
BULUNTU YERİ	U/26c+d
KOD	AEFE
ÇAĞI	Hitit
KAT	1 No'lu Taban Altı
DERİNLİK	808.33 — 808.00 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	0.9 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	3.9 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

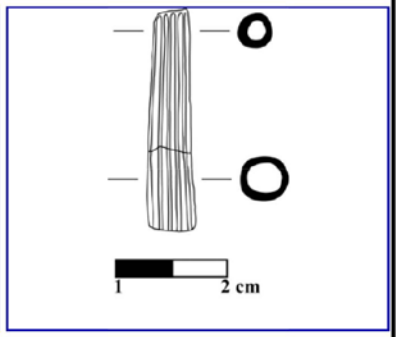

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Bir uçtan diğer uca doğru hafif meyilli bir şekilde incelmektedir. Yüzeyince tutarken kaymayı engelleyici sık bir dikey kazıma yapılmıştır. Kalın kısma yakın yerde bir çatlak vardır. İnce kısma delici, kesici, kazıyıcı bir nesne takılarak sap olarak kullanılmıştır. İçi uç kısmın yerleştirilebileceği biçimde oval formda deliktir.

KATALOG NO	86
KAZI SEZONU	2008
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Sap
CİNSİ	Boynuz
BULUNTU NO	ŞH'08.12
TARİH	30.07.2008
BULUNTU YERİ	S/27-28
KOD	ADCD
ÇAĞI	Hitit
KAT	Temizlik Toprağı
DERİNLİK	-- — --
DURUMU	

Yükseklik		Çap	
Genişlik	3.4 cm	Ağız Çapı	3.2 cm
Göv. Gen.		Delik Çapı	1.4 cm
Uzunluk	3.3 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

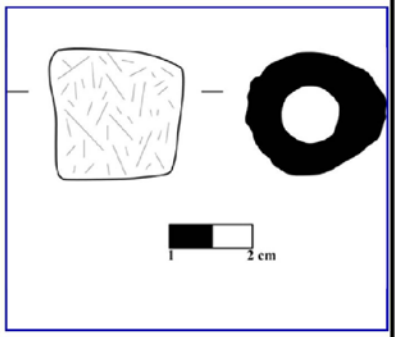

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Geyik boynuzundandır. Sap yapılmak amacıyla iki ucu kesilerek hazır hale getirilmiştir. Yarı işlenmiştir. Lifli İç kısmı delici, kesici ya da kazıyıcı aletin yerleştirilebileceği biçimde oval formda delinmiştir.

BENZERLERİ

Schmidt, 1932, Part I, s. 178, Fig. 232: b/1914.

KATALOG NO	87
KAZI SEZONU	2007
ENVANTER NO	ŞH'07.10
ETÜT NO	
ADI	Sap
CİNSİ	Boynuz
BULUNTU NO	ŞH'07.32
TARİH	11.08.2007
BULUNTU YERİ	S/27c-S/28a
KOD	ACPD
ÇAĞI	Hitit
KAT	I. No'lu Ocak Tabanı Altı
DERİNLİK	801.70 — 801.34 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	2.3 cm
Genişlik		**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	13.3 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

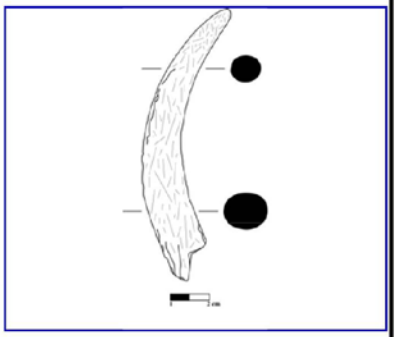

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Keçi boynuzu. Sap yapılmak üzere yüzeyi düzeltilmiş; ancak tüm işlem bitirilmemiştir.Kazıda, muhtelif formlarda 2 adet tezgah ağırlığı, 1 adet fayans boncuk, taş ve çakmaktaşı alet ve deniz kabuğundan kolye ucu ile birlikte ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Öztan, 1991, s. 53, Res. 7; Duru, 1996, Lev. 156/12-158/24.
Çırakoğlu, 2010, Lev. VII/Çiz. 1; Lev. XIV/Res. 1-5.

KATALOG NO	88
KAZI SEZONU	2007
ENVANTER NO	ŞH'07.9
ETÜT NO	
ADI	Sap
CİNSİ	Boynuz
BULUNTU NO	ŞH'07.31
TARİH	11.08.2007
BULUNTU YERİ	S/27c-S/28a
KOD	ACPD
ÇAĞI	Hitit
KAT	I. No'lu Ocak Tabanı Altı
DERİNLİK	801.70 — 801.34 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	2.9 cm
Genişlik		Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	17 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

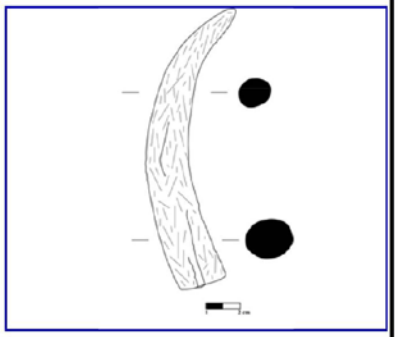

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Keçi boynuzu. Yüzeyi düzeltilmiş, baş kısmı delici ya da kesici bir unsur geçirilmek üzere yontulmuştur. Kazıda, muhtelif formlarda 2 adet tezgah ağırlığı, 1 adet fayans boncuk, taş ve çakmaktaşı alet ve denizz kabuğundan kolye ucu ile birlikte ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Öztan, 199.1, s. 53, Res. 7; Duru, 1996, Lev. 156/12-158/24.
Çırakoğlu, 2010, Lev. VII/Çiz. 1; Lev. XIV/Res. 1-5.

KATALOG NO	89
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	ŞH'03.23
ETÜT NO	
ADI	Sap
CİNSİ	-
BULUNTU NO	ŞH'03.139
TARİH	23.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27a
KOD	ACBH
ÇAĞI	Hitit
KAT	Sert Kültür Toprağı
DERİNLİK	803.88 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik	6.1 cm	Çap	
Genişlik	1.6 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk		Baş Çapı	
Kalınlık	1 cm	Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

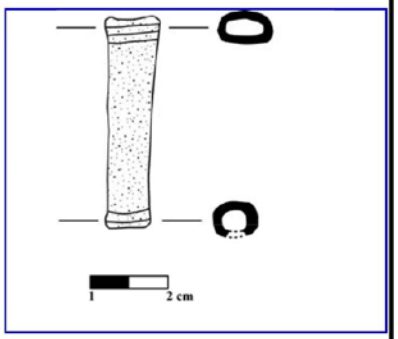

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Köşeleri keskin olmayan kavisli bir yapıdadır. Çizgi bezekli kemik sap. Üst ve alt bitim noktalarına yakın yerlerde 1 mm aralıklarla üçlü ve dörtlü paralel yatay çizgiden oluşan çizgi bezeme yapılmıştır. Ucun geçirileceği üst kısımda, kesici, delici ya da kazıyıcı malzemeyi yerleştirmeye yarar bir kanal açılmıştır. İçerisi boştur. İşçiliği nispeten özenlidir. Ergonomik açıdan düşünüldüğünde, uzunlmasına yumuşak geçişli kavisli yapısından hareketle günlük kullanıma ait bir nesnenin yanı sıra özel kullanm malzemesi bir nesnenin de sapı olma ihtimali vardır. Bu eser ile birlikte helezonik (kıvrımlı) bir takı parçası, tezgah ağırlıkları, seramik pul, perdah taşı gibi süs eşyası ve aletler de ele geçmiştir.

KATALOG NO	90
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	ŞH'03.19
ETÜT NO	
ADI	Sap
CİNSİ	-
BULUNTU NO	ŞH'03.106
TARİH	19.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27-28
KOD	ACAS
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kültür Toprağı
DERİNLİK	800.90 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	4 cm
Genişlik		**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	6.9 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

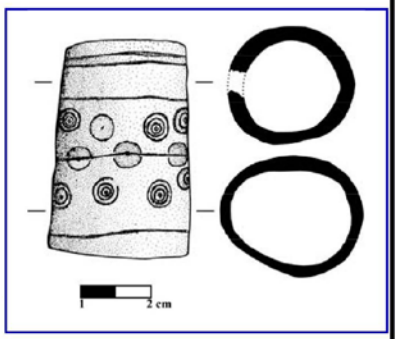

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kazıda, değişik formlarda bir grup tezgah ağırlığı, bronz süs eşyası muhtelif fonksiyonlarda olabilecek (dilgi, kazıyıcı, delici) ile birlikte bulunmuştur. Bir uçtan diğer uca hafifçe incelir. İnce üst kısımda muhtemelen delici, kesici, kazıyıcı unsurun takıldığı kısımda, gelişigüzel aralıklarla iç içe geçmiş 2 adet yatay kazıma bezeme yer alır. Bunların altında bir yatay kazıma bezeme daha yapılmıştır. Alt kısımda da kazıma çizgi bezeme vardır. Kazıma çigi bezemelerin sınırlandırdığı bir alan oluşturulmuş, buraya 11 adet içi noktalı ve spiral çizgili konsanrik daireler kazınmıştır. 4 adeti ortası noktalıdır. Bunların yan yana üçünü bir çizgi bezeme keser. İşlenmesindeki incelikten hareketle günlük kullanıma ait bir nesneden çok özel kulanıma ait bir nesnenin sapı olmalıdır.

BENZERLERİ

von der Osten and Schmidt, 1932, Part II, Fig. 101: 478, 2356, 2856; Murray, 1987, s. 351/Res. 1.

KATALOG NO	91
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	ŞH'03.14
ETÜT NO	
ADI	Sap
CİNSİ	Boynuz
BULUNTU NO	ŞH'03.73
TARİH	16.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27c+d
KOD	ACAS
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kültür Toprağı
DERİNLİK	801.55 — 801.22 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	3 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk	11.5 cm	Baş Çapı	
Kalınlık	2.5 cm	Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

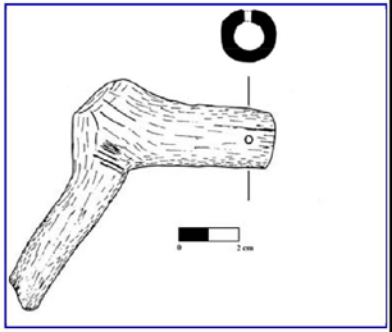

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kızıl geyik boynuzundandır. Kovan kısmı ve bu kısmdak 0.3 cm'lik perçin amaçlı açılmış olabilecek bir delik, eserin sap olduğunu düşündürmektedir. Alet kazıda, değişik formlarda bir grup tezgah ağırlığı, bronz süs eşyası, muhtelif fonksiyonlarda (dilgi, kazıyıcı vb.) alet ile birlikte bulunmuştur.

BENZERLERİ

KATALOG NO	92
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'03.68
ADI	Sap
CİNSİ	-
BULUNTU NO	ŞH'03.84
TARİH	17.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27-28
KOD	ACAS
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kültür Toprağı
DERİNLİK	801.15 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik	5.3 cm	Çap	2.1 cm
Genişlik		Ağız Çapı	
Göv. Gen.	1.5 cm	Delik Çapı	0.6 cm
Uzunluk		Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

BENZERLERİ

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

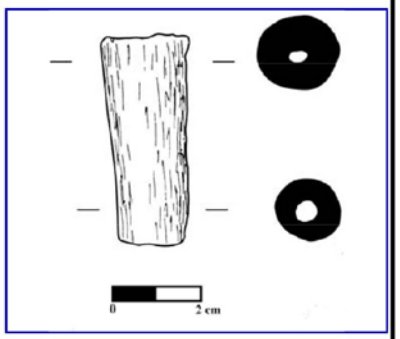

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Bir uctan diğer uca doğru hafif incelen bir formdadır. Delici, kesici ya da kazıyıcı bir metal uç takılarak kullanılmış olmalıdır. İç kısmında uç kısma geçirilecek nesne için yukarıdan aşağı doğru daralan oval bir oyuk mevcuttur. Alet kazıda, değişik formlarda bir grup tezgah ağırlığı, bronz süs eşyası, muhtelif fonksiyonlarda (dilgi, kazıyıcı vb.) alet ile birlikte bulunmuştur.

KATALOG NO	93
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'03.48
ADI	Sap
CİNSİ	-
BULUNTU NO	ŞH'03.60
TARİH	13.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27c+d
KOD	ACAS
ÇAĞI	Hitit
KAT	Silo Tabanının Altı
DERİNLİK	801.81 m —
DURUMU	Kırık

Yükseklik	3.7 cm	Çap	3.9 cm
Genişlik		Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	1.5 cm
Uzunluk		Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

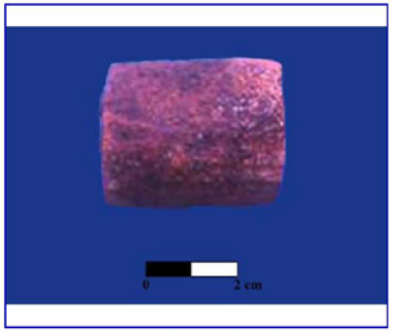

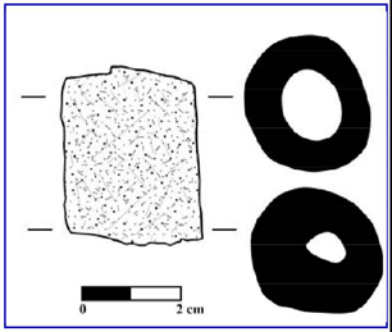

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemiğin içi boşaltılmış, delici, kesici ya da kazıyıcı bir unsur geçirilerek sap haline getirilmiştir. Kazıda taş bir obje ilebirlikte bulunmuştur.

BENZERLERİ

Schmidt, 1932, Part I, Fig. 232: b/1914.

KATALOG NO	94
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'03.46
ADI	Sap
CİNSİ	-
BULUNTU NO	ŞH'03.56
TARİH	13.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27a
KOD	ACAH
ÇAĞI	Hitit
KAT	Sert Kültür Toprağı
DERİNLİK	805.41 — 805.15 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	1.1 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	12.2 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	1.4 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

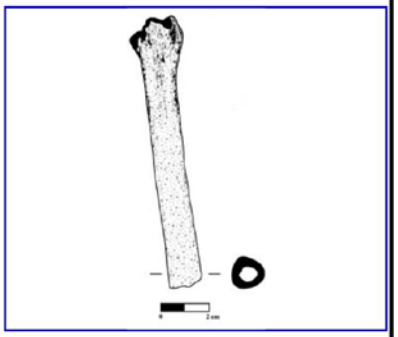

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemik iliği bir ucundan boşaltılarak oyulmuş, böylece delici ya da kesici bir alet için sap oluşturulmuştur. Bir ucu uç takılmak üzere düzgün, diğer ucu kabacadır. Delici veya kesicinin takıldığı kısım düzeltilmiş, diğer kısım ise nispeten kaba bırakılmıştır. Eser, bir grup tezgah ağırlığı ve ağırşak, madeni obje, çakmak taşı alet ile birlikte ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Öztan, 1993, s. 90, Çiz. 2 Ac.91-87.

KATALOG NO	95
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'03.02
ADI	Sap
CİNSİ	-
BULUNTU NO	ŞH'03.2
TARİH	08.09.2003
BULUNTU YERİ	U/27
KOD	ACAF
ÇAĞI	Hitit
KAT	Temizlik Toprağı
DERİNLİK	-- — -- m
DURUMU	Kırık ve eksik

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik		**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	7.1 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	0.4 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

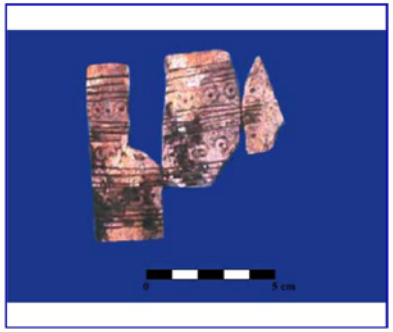

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Üç parça halindedir. Bir alet sapının işlemeli kabzası olarak düşünülebilir. Üzeri, yoğun biçimde çizgi ve ortası noktalı konsantrik daire motiflerinden oluşan kazıma bezemelidir. En büyük parçanın sol üstünde, bir yere tutturmaya yarayan çivi deliği mevcuttur. İşlenmesindeki incelik, günlük kullanımdan çok özel kullanmıma ait bir nesnenin sapı olduğunu düşündürmektedir.

BENZERLERİ

von der Osten and Schmidt, 1932, Part II, Fig. 101: 478, 2356, 2856; Koşay, 1967, Res. 28a/70 f; Boehmer, 1979, Lev. XXVIII/3622-Lev. XXIX/3628; Murray, 1987, s. 351/Res. 1.

KATALOG NO	96
KAZI SEZONU	2000
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Sap
CİNSİ	-
BULUNTU NO	ŞH'00.12
TARİH	25.08.2000
BULUNTU YERİ	U/27c
KOD	ABGS
ÇAĞI	Hitit
KAT	Temizlik Toprağı
DERİNLİK	-- — -- m
DURUMU	Kırık ve eksik

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	2.40 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	2.8 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	0.45 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

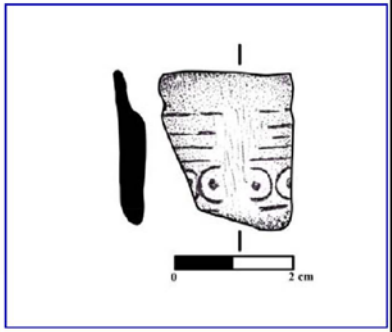

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Rengi ve dokusu korunagelmiştir. Bir alet sapının işlemeli kabzası olarak düşünülebilir. Bezemeler işlenmeden önce yüzey perdahlanmış olmalıdır. Büyük bölümü kırık olmakla birlikte, mevcut kısmın orta kısmında kazıma tekniği ile 4 sol tarafta, 5 sağ tarafta yatay yivler yer almaktadır. Bu yivlerin hemen altında 4 adet ortası nokta bezemeli konsanrik daire yer almaktadır. Bu daire ve yivleri dikey olarak tahrip etmiş bir kazıma söz konusudur. Genel olarak çok tahrip olmuş bir mobilya süslemesi aksamıdır. İşlenmesindeki incelik, günlük kullanımdan çok özel kullanıma ait bir nesnenin sapı olduğunu düşündürmektedir.

BENZERLERİ

von der Osten and Schmidt, 1932, Part II, Fig. 101: 478, 2356, 2856; Boehmer, 1979, Lev. XXVIII/3622-Lev. XXIX/3628; Murray, 1987, s. 351/Res. 1.

KATALOG NO	97
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Sap
CİNSİ	Boynuz
BULUNTU NO	ŞH'98.193
TARİH	19.09.1998
BULUNTU YERİ	T/28b
KOD	AAZB
ÇAĞI	Hitit
KAT	Yangın Geçirmiş Alanın Batısı
DERİNLİK	801.50 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	3.2 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	3.7 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

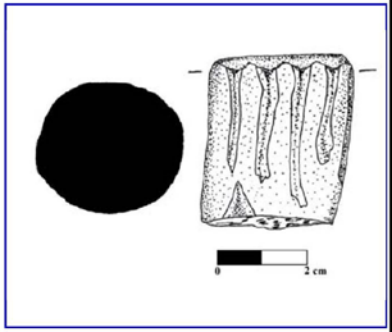

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Boynuz, iki ucundan kesilerek silindirik bir sap elde edilmiştir.Sapın bir ucu nispeten daha düzgün kesilerek düzeltilmiştir. Düzeltilen bu ucun merkez noktasına kesici ya da delici bir alet yerleştirilmek üzere oyuk açılmıştır. Sapın yüzyine elden kaymaması için dikey çentikler atılmıştır.

BENZERLERİ

Schmidt, 1932, Part I, Fig. 232: b/1914; Boehmer, 1979, Lev. XXIX/3629; Korfmann, 1983, Lev. 154/4.

KATALOG NO	98
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Sap
CİNSİ	-
BULUNTU NO	ŞH'98.211
TARİH	22.09.1998
BULUNTU YERİ	T/27d-T/28b
KOD	AAZH
ÇAĞI	Hitit
KAT	Mekan-1'in Doğusu
DERİNLİK	801.62 — 801.54 m
DURUMU	Eksik

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	1.4 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	4.2 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

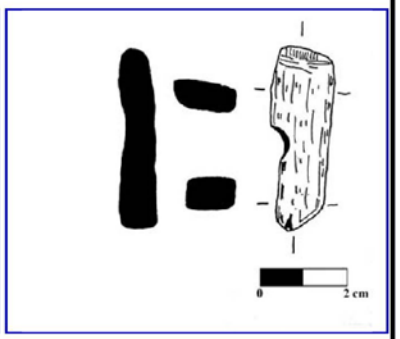

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemik dikdörtgen kesitli ve orta noktasında bir delik açılmıştır. Söz konusu delik aplike amaçlı ya da perçin deliği olarak açılmış olmalıdır. Bir yüzü işlenerek düzeltilmiştir. Sap olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Eser yarım olarak ele geçmiştir. Kavisli bir yapıdadır. Bu kavisli yapının iç kısmı çivi vb. nesneyi kavrayacak biçimde yaklaık 1 cm kalın bırakılmıştır. Bu eserle birlikte kazıda değişik formlarda pişmemiş toprak ağırlıklar, kemik kazıyıcı, sapan taşı, boncuk gibi günlük kullanım ve süs eşyası olabilecek malzemeler ele geçmiştir.

BENZERLERİ

KATALOG NO	99
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Sap
CİNSİ	Mafsal Kemiği
BULUNTU NO	ŞH'98.254
TARİH	10.09.1998
BULUNTU YERİ	T/27d
KOD	AAVJ
ÇAĞI	Hitit
KAT	Beyaz Sıvalı Taban Altı
DERİNLİK	803.75 — 803.45 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		Çap	
Genişlik	2.2 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	0.6 cm
Uzunluk	7.5 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

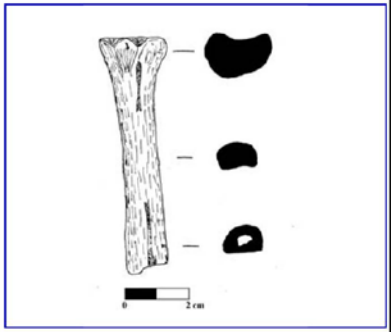

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Mafsal kemiğinin içi boşaltılarak oyulmuştur. Açılan oyuk içerisine olasılıkla maden veya taştan delici ya da kesici olabilecek bir unsur yerleştirilerek sap yapılmıştır. Yüzeyi kullanımdan dolayı düzgündür. Perdahlanarak parlatılmıştır.

BENZERLERİ

Öztan, 1993, s. 90, Çiz. 2 Ac.91-87.

KATALOG NO	100
KAZI SEZONU	1997
ENVANTER NO	ŞH'97.1
ETÜT NO	
ADI	Sap
CİNSİ	Boynuz
BULUNTU NO	ŞH'97.02
TARİH	09.09.1997
BULUNTU YERİ	S/28b
KOD	AAOL
ÇAĞI	Hitit
KAT	Yüzey-Batı Kesiti Akma Toprak İçinden
DERİNLİK	-- — -- m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	1.2 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	7.5 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	1.5 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

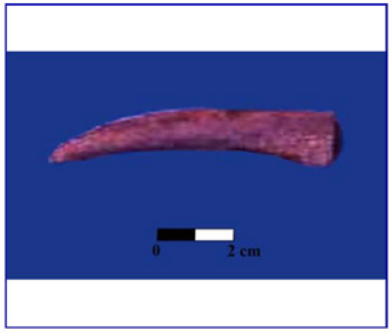

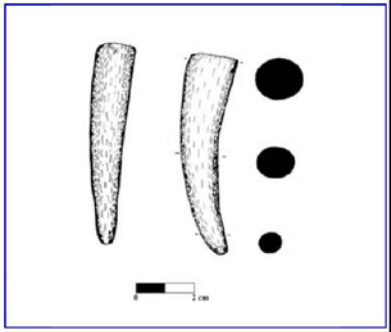

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Devetüyü renginde, küçük baş bir hayvana ait boynuzdan yapılmıştır. Boynuzun geniş dip kısmı kesilerek düzleştirildikten sonra, merkez noktasına delici alet takılmak amacıyla bir oyuk açılmıştır. Eser tümdür. Bu alet ile birlikte muhtelif formlarda 2 adet ağırşak ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Koşay ve Akok, 1973, Lev. 47/A1.s 61; Koşay, 1976, Lev. 106/1028; Duru, 1994, Lev. 215/8; Lloyd, Mellart and Murry, 1995, Res. 0.40/329; Duru, 1996, Lev. 156/12-158/24.
Çırakoğlu, 2010, Lev. VII/Çiz. 1, 2; Lev. XIV/Res. 1-5.

KATALOG NO	101
KAZI SEZONU	1996
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Sap
CİNSİ	Tarak Kemiği
BULUNTU NO	ŞH'96.135
TARİH	27.09.1996
BULUNTU YERİ	S/28b
KOD	AAOF
ÇAĞI	Hitit
KAT	Toprak İçi
DERİNLİK	801.49 m —
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	3.4 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	1.4 cm
Uzunluk	9.9 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

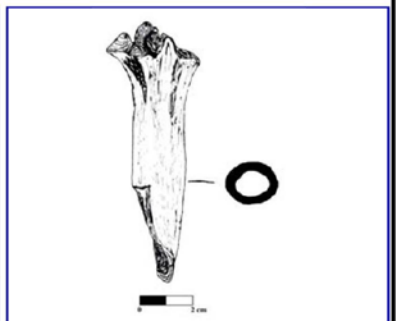

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemiğin ilik kısmı boşaltılarak içi oyulmuştur. Oluşan oyuk içerisine muhtemelen madeni ya da taştan, kesici veya delici bir unsur yerleştirilerek sap olarak kullanılmıştır. Bu alet ile birlikte 1 adet pişmiş toprak ağırlık ve maddesi belirlenemeyen bir boncuk ele geçmiştir.

BENZERLERİ

KATALOG NO	102
KAZI SEZONU	1995
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Sap
CİNSİ	Boynuz
BULUNTU NO	ŞH'95.32
TARİH	16.09.1995
BULUNTU YERİ	T/27a
KOD	AALD
ÇAĞI	Hitit
KAT	Toprak İçi
DERİNLİK	806.23 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik		**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	15.3 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	2.8 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

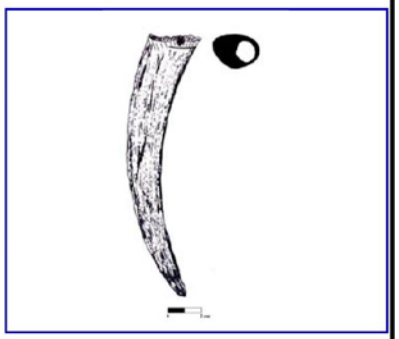

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Küçükbaş hayvanın (koyun, keçi) boynuzundandır. Boynuzun içi boşaltılarak sap haline getirilmiştir. Bu alet ile birlikte değişik formlarda pişmiş ve pişmemiş toprak tezgah ağırlıkları, sileks dilgi parçaları, ezgi taşı parçaları gibi günlük kullanıma yönelik buluntular mevcuttur.

BENZERLERİ

von der Osten, 1937, Part II, Fig. 278: e/11; Duru, 1996, Lev. 156/12-158/24.
Çırakoğlu, 2010, Lev. VII/Çiz. 1; Lev. XIV/Res. 1-5.

KATALOG NO	103
KAZI SEZONU	1995
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Sap
CİNSİ	Boynuz
BULUNTU NO	ŞH'95.11
TARİH	
BULUNTU YERİ	T/28
KOD	AAKC (F)
ÇAĞI	Hitit
KAT	T/28 Batısı, Kerpiç Duvar Önü Defineci Çukuru, Güney Yönü
DERİNLİK	-- — -- m
DURUMU	Kırık

Yükseklik		**Çap**	2.1 x 1.2 cm
Genişlik		**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	2.2 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

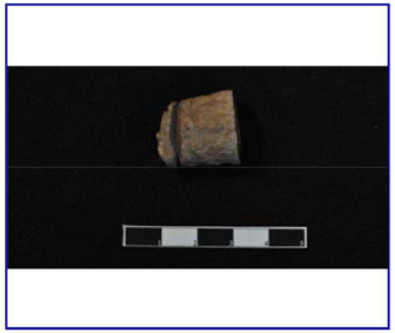

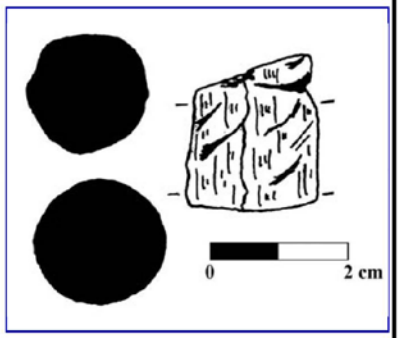

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

İki ucu kesilerek düzleştirilmiş bir boynuzdan, silindirik bir form elde edilmiştir. Söz konusu form, üstten alta doğru kalınlaşmaktdır. Kalın tarafın alt kısmı oldukça düzgündür. Nispeten ince üst kısımdaki boğumlu kısımda kısmi kırıklıklar mevcuttur. Delici ya da kesici bir aletin sapı ya da işlenmiş bir saptan geriye kalan kısmı olmalıdır. Kazıda, bu alet ile aynı seviyede pişmiş ve pişmemiş toprak ağırlıklar, bronz topuz iğne parçası, iğne başı, sileks dilgi ve dilgi parçaları, bezemeli ağırşak gibi günlük kullanıma dayalı malzemeler ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Schmidt, 1932, Part I, s. 178, Fig. 232: b/1914.

KATALOG NO	104
KAZI SEZONU	1994
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Sap
CİNSİ	Mafsal Kemiği
BULUNTU NO	ŞH'94.86 (69)
TARİH	
BULUNTU YERİ	T/28
KOD	AAHI
ÇAĞI	-
KAT	I. Yapı Katı/Doğu-Batı Doğrultulu Kerpiç Duvarın Temizliği
DERİNLİK	-- — -- m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	4 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	4.5 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

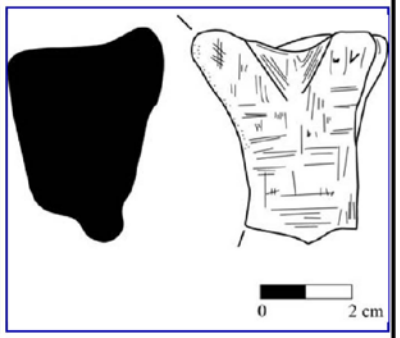

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Mafsal kemiği dikey olarak düz bir şekilde bölünmüş, ilik kısmı boşaltılarak içi oyulmuştur. Böylelikle oluşan oyuk içerisine muhtemelen taştan ya da madenden bir delici unsur eklenerek delici, kesici ya da kazıyıcı bir aletin sapı olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Kullanım sırasında, sapın elden kaymasını önlemek amacıyla yatay çentikler atılmıştır.

BENZERLERİ

Korfmann, 1983, Lev. 148/1.

KATALOG NO	105
KAZI SEZONU	1992
ENVANTER NO	ŞH'92.11
ETÜT NO	
ADI	Sap
CİNSİ	Boynuz
BULUNTU NO	ŞH'92.28
TARİH	18.09.1992
BULUNTU YERİ	T/28
KOD	AACT
ÇAĞI	Hitit
KAT	-
DERİNLİK	802.43 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	2.9 x 1.6 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	13.1 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

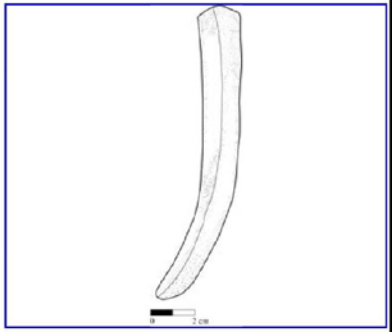

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Yangın geçirmiştir. Bu nedenle rengini koruyamamıştır. Boynuzun geniş dip kısmı düzeltilerek merkez noktasına alet yerleştirmek amacıyla bir oyuk açılmıştır. Delici veya kesici bir aletin sap kısmı olduğu düşünülmektedir. Yüzeyi perdahlıdır.

BENZERLERİ

von der Osten, 1932, Part II, Fig. 85: b/240; Koşay ve Akok, 1966, Lev. 38/A1.f 133; Koşay ve Akok, 1973, Lev. XLVII/A1. s. 61; Duru, 1994, Lev. 215/4; Duru, 1996, Lev. 156/12-158/24.
Çırakoğlu, 2010, Lev. VII/Çiz. 1; Lev. XIV/Res. 1-5.

KATALOG NO	106
KAZI SEZONU	1992
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'92.19
ADI	Sap
CİNSİ	Boynuz
BULUNTU NO	ŞH'92.33
TARİH	18.09.1992
BULUNTU YERİ	T/28
KOD	AACT
ÇAĞI	Hitit
KAT	-
DERİNLİK	802.23 m —
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	2.2 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	12.7 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

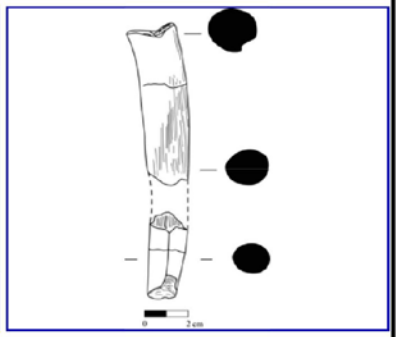

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Eser yoğun bir yangına maruz kalmıştır. Birkaç parça halinde ele geçen eser iki parçaya kadar tümlenebilmiştir. Uç kısmı kırıktır. Delici, kesici ya da kazıyıcı bir aletin sapı olmalıdır.

BENZERLERİ

Duru, 1994, Lev. 215/7.

KATALOG NO	107
KAZI SEZONU	1992
ENVANTER NO	ŞH'92.12
ETÜT NO	
ADI	Sap
CİNSİ	Boynuz
BULUNTU NO	ŞH'92.29
TARİH	18.09.1992
BULUNTU YERİ	-
KOD	AACT
ÇAĞI	Hitit
KAT	-
DERİNLİK	802.23 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	2.5 x 1 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.	Sap gen. 2.1 cm	**Delik Çapı**	
Uzunluk	16.4 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Yangına maruz kaldığından rengini koruyamamıştır. Yüzeyi perdahlıdır. Birkaç parça halinde ele geçen eser restore edilerek tümlenmiştir.

BENZERLERİ

von der Osten, 1937, Part III, Fig. 85: b/240; Koşay ve Akok, 1966, Lev. 38/A1.f 133; Koşay ve Akok, 1973, Lev. XLVII/A1. s. 61; Duru, 1994 Lev. 215/4, 215/7; Duru, 1996, Lev. 156/12-158/24.
Çırakoğlu, 2010, Lev. VII/Çiz. 1; Lev. XIV/Res. 1-5.

KATALOG NO	108
KAZI SEZONU	2007
ENVANTER NO	ŞH'07.04
ETÜT NO	
ADI	Deri Tabaklama Aleti
CİNSİ	Boynuz (Geyik Boynuzu)
BULUNTU NO	ŞH'07.23
TARİH	10.08.2007
BULUNTU YERİ	S/27c
KOD	ACPC
ÇAĞI	Hitit
KAT	I. No'lu Ocak İçi
DERİNLİK	801.80 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	2.5 x 3.2 cm
Genişlik	7 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	12.6 cm	**Baş Çapı**	7.8 cm
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

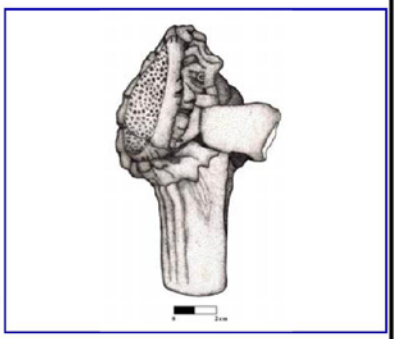

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Deri işleme işine yarayan yaklaşık 7.8 cm çapında bir baş kısmı ile 5 cm uzunluğundaki tutamak kısmından oluşmaktadır. Tutamak kısmı özenli bir işçilikte, perdahlı, parlak ve pürüzsüzdür. Söz konusu alet ile birlikte 1 adet fayans boncuk aynı noktadan ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Pulak, 1991, s. 307, Res. 9; Duru, 1996, Lev. 157/3-158/25.

KATALOG NO	109
KAZI SEZONU	1996
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'96.9
ADI	Deri Tabaklama Aleti
CİNSİ	Geyik Boynuzu
BULUNTU NO	ŞH'96.102
TARİH	
BULUNTU YERİ	T/27c
KOD	ABFY
ÇAĞI	Hitit
KAT	Taban Kaldırılması
DERİNLİK	803.54 — 803.45 m
DURUMU	Yer yer kırıklı.

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik		**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	15.5 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	7.3 x 3.8 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

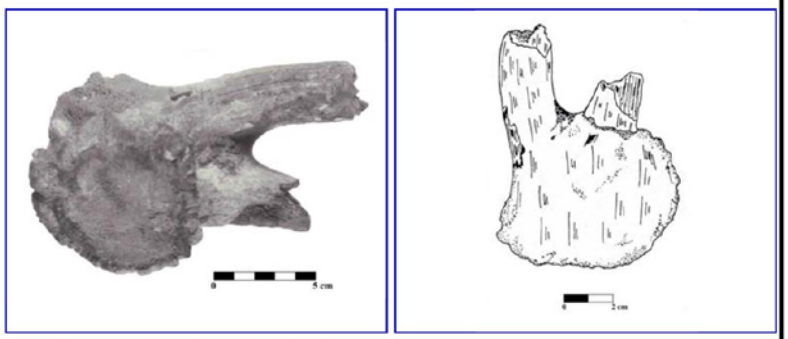

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Geyik boynuzunun dip kısmındaki çatallı, büyük disk halindeki yuvarlak kısmının kısmen düzeltilmesiyle oluşturulmuştur. Deri tabaklama aleti olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Kaba bir işçilik gözlenmektedir. tutamak kısmı kullanımdan dolayı kayganlaşmıştır. Yüzeyinden, yangın geçirdiği anlaşılmaktadır. Tutamak ve tabaklama işlemini yapan disk kısmında kısmi kırıklıklar haricinde tümdür. Söz konusu alet ile aynı kodda ve yaklaşık seviyede değişik formlarda pişmiş toprak tezgah ağırlığı, ezgi taşı gibi günlük kullanıma dayalı buluntular ele geçmiştir.

BENZERLERİ

von der Osten, 1937, Part II, Fig. 278: e/1926.

KATALOG NO	110
KAZI SEZONU	1992
ENVANTER NO	ŞH.'92.13 (a)
ETÜT NO	
ADI	Deri Tabaklama Aleti
CİNSİ	Boynuz
BULUNTU NO	ŞH'92.30 (a)
TARİH	18.09.1992
BULUNTU YERİ	T/28
KOD	AACT
ÇAĞI	Hitit
KAT	-
DERİNLİK	802.43 m —
DURUMU	Kırık

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik		**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	13.2 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	8.5 x 3 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

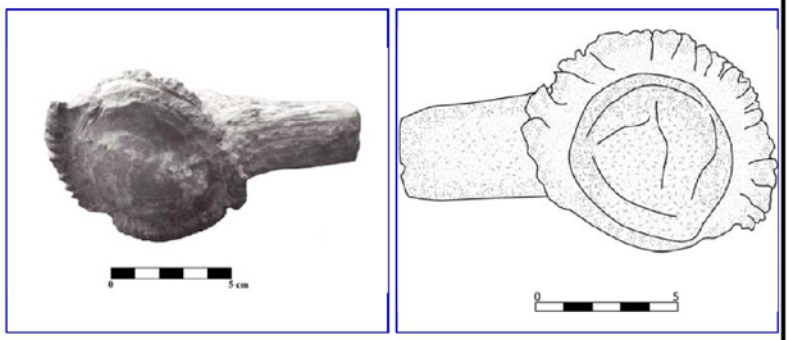

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Geyik boynuzunun dip kısmındaki geniş ve sağlam kısmın kısmen düzeltilmesiyle elde edilmiş, deri işleme işinde kullanıldığı düşünülen deri tabaklama aletidir. Yangına maruz kaldığı için, rengini kısmen kaybetmiştir. Tümdür; ancak kenarlarda ve tutamak kısmında yer yer tahribat söz konusudur.

BENZERLERİ

von der Osten, 1937, Part II, Fig. 278: e/1926; Koşay ve Akok, 1973, Lev. XLVII/A1.s. 128; Lloyd, Melaart and Murray, 1995, Res. 0.39/322.

KATALOG NO	111
KAZI SEZONU	1992
ENVANTER NO	ŞH'92.13 (b)
ETÜT NO	
ADI	Deri Tabaklama Aleti
CİNSİ	Boynuz
BULUNTU NO	ŞH'92.30 (b)
TARİH	18.09.1992
BULUNTU YERİ	T/28
KOD	AACT
ÇAĞI	Hitit
KAT	-
DERİNLİK	802.43 m —
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	11.2 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	14.7 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

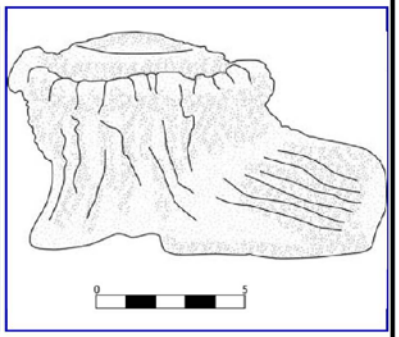

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Geyik boynuzunun dip kısmındaki geniş ve sağlam kısım düzeltilmiş. Tutamak ve deri işlemeye yarayan ağız kısmından oluşmaktadır.

BENZERLERİ

Duru, 1996, Lev. 157/3-158/25.

KATALOG NO	112
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	ŞH'03.25
ETÜT NO	
ADI	Kalem (Stylus)
CİNSİ	-
BULUNTU NO	ŞH'03.158
TARİH	25.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27-28
KOD	ACAS
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kültür Toprağı
DERİNLİK	800.46 m —
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	0.9 cm
Genişlik	1 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	17 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

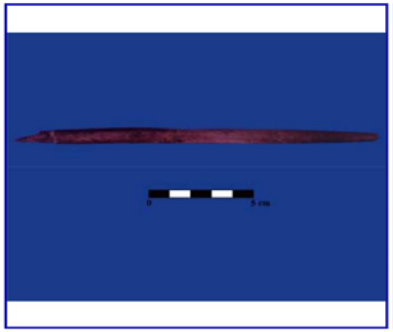

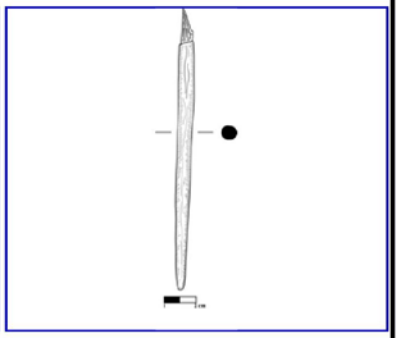

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Alet kazıda, değişik formlarda bir grup tezgah ağırlığı, bronz süs eşyası, muhtelif fonksiyonlarda (dilgi, kazıyıcı vb.) ulunmçakmaktaşı alet ile birlikte bulunmuştur. Günümüz divit kalemlerinin formunu andırmaktadır.

BENZERLERİ

Boehmer, 1979, Lev. XXX/3668, 3669, 3670.

KATALOG NO	113
KAZI SEZONU	2000
ENVANTER NO	
ETÜT NO	ŞH'00.25
ADI	Amulet
CİNSİ	Phalanks Primer
BULUNTU NO	ŞH'00.181
TARİH	09.09.2000
BULUNTU YERİ	T/27c
KOD	ABJD
ÇAĞI	Hitit
KAT	I. No'lu Taban Altı, II. No'lu Taban Üstü
DERİNLİK	802.42 — 802.33 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik	4.5 cm	**Çap**	
Genişlik	1.9 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	0.35 x 0.45 cm
Uzunluk	1.95 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

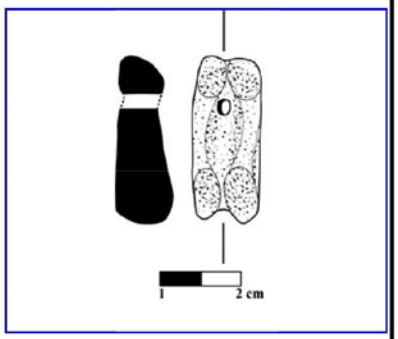

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Koyun ya da keçinin falanks primer kemiğindendir. Üst kısmına yakın bir yerde, om bölümünün hemen altında 0.35 x 0.45 cm çapında yatay bir ip deliği açılmıştır. Rengi ve dokusu korunagelmiştir. Bu eser ile birlikte kazıda 1 adet demir obje ele geçmiştir.

BENZERLERİ

KATALOG NO	114
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Amulet
CİNSİ	Phalanks Primer
BULUNTU NO	ŞH'98.287
TARİH	03.09.1998
BULUNTU YERİ	T/28b
KOD	AAUH
ÇAĞI	Hitit
KAT	Toprak İçi-Beyaz Sıvalı Taban Altı
DERİNLİK	801.88 — 801.77 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	2.5 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	0.4 cm
Uzunluk	5.3 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	2.7 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

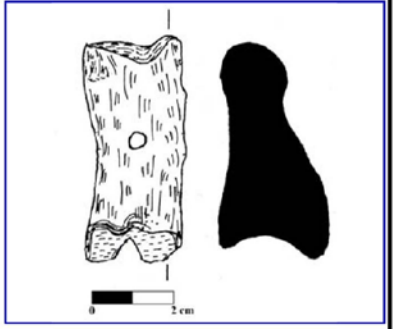

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Koyun ya da keçinin falanks primer kemiğinden, orta kısında 0.4 cm çapında bir delik açılmıştır. Söz konusu eserle aynı noktada 1 adet beyaz taş boncuk bulunmuştur.

BENZERLERİ

KATALOG NO	115
KAZI SEZONU	1998
ENVANTER NO	ŞH'98.41
ETÜT NO	
ADI	Amulet
CİNSİ	Falanks Primer
BULUNTU NO	ŞH'98.146
TARİH	14.09.1998
BULUNTU YERİ	T/27d
KOD	AAVJ
ÇAĞI	Hitit
KAT	Beyaz Sıvalı Taban Üstü-Çukur-1'in Batısı
DERİNLİK	803.20 m —
DURUMU	Yanıklı

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	1.9 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	4 mm
Uzunluk	3.1 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

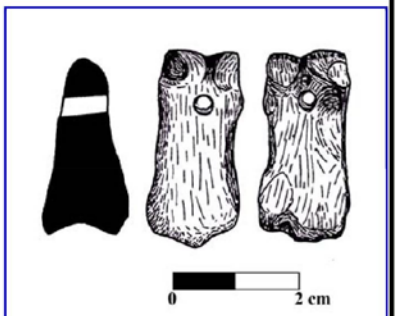

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Muhtemelen sığırın phalanks kemiğindendir. Eser yangın görmüştür. Bu yüzden rengini kaybetmiştir. Üst kısmına yakın bir noktaya 0.4 cm'lik bir ip deliği açılmıştır. Amulet olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Kazıda, Pişmemiş ve pişmiş ağırlık, ağırlık parçaları, çakmaktaşı aletler, işlevi anlaşılamayan kemik, pişmiş toprak ve taş objeler, değişik türde bronz iğne gibi zengin sayılabilecek bir buluntu grubu ile bir arada ele geçmiştir.

BENZERLERİ

von der Osten and Schmidt, 1932, Part II, Fig. 105: 1983; Koşay ve Vary, 1964, Lev. 20/258.

KATALOG NO	116
KAZI SEZONU	1997
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Mobilya Aksamı
CİNSİ	-
BULUNTU NO	ŞH'97.107
TARİH	29.09.1997
BULUNTU YERİ	T/27c-T/28a
KOD	AAJR
ÇAĞI	Hitit
KAT	Mekan-I
DERİNLİK	801.60 m —
DURUMU	Kırıklı

Yükseklik		**Çap**	3.2 cm
Genişlik		**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	1.4 cm
Uzunluk		**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

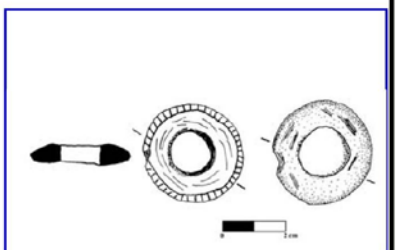

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemik işlenerek yassı ve yuvarlak bir form kazanmıştır. Ortası delinmiş ve iki yüzü de işlenmiştir. Bir yüzü işleme sırasında düz bırakılmış, diğer yüz ise uç kısmına doğru kavisli bir şekilde çentiklerle bezenmiştir. Eserin, mobilya aksamı olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Eser tümdür; ancak yüzeyinde ufak kırıklıklar mevcuttur. Kazıda bu alet ile birlikte günlük kullanıma ait bir ağırşak, ve süs eşyası olabilecek bir işlenmiş taş ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Young, 1981, Lev. 75/184.

KATALOG NO	117
KAZI SEZONU	2000
ENVANTER NO	ŞH'00.29
ETÜT NO	
ADI	Süs Eşyası (Boncuk, Kolye Ucu vb.)
CİNSİ	Talus
BULUNTU NO	ŞH'00.201
TARİH	11.09.2000
BULUNTU YERİ	T/27d
KOD	ABJM
ÇAĞI	Hitit
KAT	I. No'lu Taban Altı, II. No'lu Taban Üstü
DERİNLİK	803.43 — 803.23 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	1.7 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	0.3 cm
Uzunluk	3 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	1.7 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

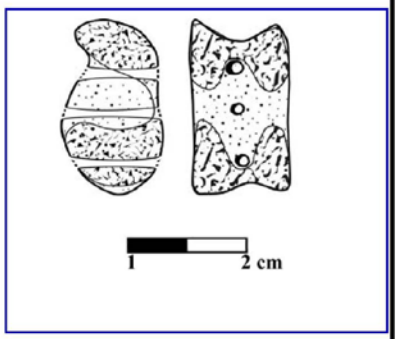

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Koyun ya da keçinin talus kemiğidir. İşlenerek süs eşyası haline getirilmiştir. İyi perdahlanmıştır. Bu yüzden rengini koruyamamıştır. Alt ve üst yüzeyi kızıl-kahverengidir. İşleme sırasında oluşabilecek yan yan yüzey akıntıları muntazam bir şekilde düzeltilmiştir. Aşık kemiğinin bir ucundan diğer ucuna yatay 3 adet 0.3 cm çapında delik açılmıştır. Söz konusu 1 adet spiral başlı bronz iğne ile aynı noktada geçmiştir.

BENZERLERİ

von der Osten, 1937, Part II, Fig. 488: e/1788, e/2014, e/1388.

KATALOG NO	118
KAZI SEZONU	1996
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	Süs Eşyası (Boncuk, Kolye Ucu vb.)
CİNSİ	Fildişi
BULUNTU NO	ŞH'96.123
TARİH	23.09.1996
BULUNTU YERİ	T/27c
KOD	ABGB
ÇAĞI	Hitit
KAT	P.t. Boynuz Formlu Figürinin Yeri
DERİNLİK	803.16m. —
DURUMU	Kırık

Yükseklik		Çap	
Genişlik	2.4 cm	Ağız Çapı	
Göv. Gen.		Delik Çapı	
Uzunluk		Baş Çapı	
Kalınlık	0.5 cm	Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

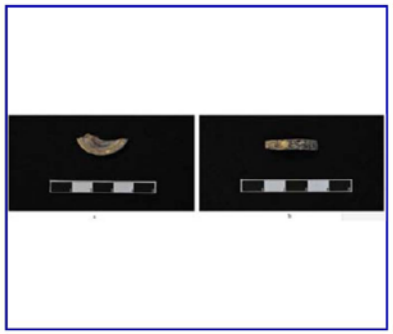

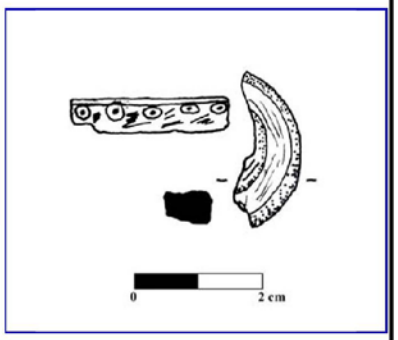

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Eserin bir yüzü beyaz zemin üzerine kahverengi boyalı, içi noktalı daire bezeklerle süslenmiştir. diğer yüzü ise düz bırakılmıştır; ancak bu kısım çok tahrip olmuştur. Dairesel formdadır ve büyük bir kısmı kırıktır. Söz konusu eşya, değişik formlarda pişmiş toprak ve taş ağırlık, sileks dilgi ile süs eşyası olabilecek pişmiş toprak boynuz formlu taş bezemeli ortası delikli nesne, boya bezemeli fildişi obje ve aşık kemiği ile ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Koşay ve Akok, 1973, A1.r/122.

KATALOG NO	119
KAZI SEZONU	2007
ENVANTER NO	ŞH'07.24
ETÜT NO	
ADI	Düğme
CİNSİ	-
BULUNTU NO	ŞH'07.173
TARİH	19.08.2007
BULUNTU YERİ	S/27c-S/28a
KOD	ACSA
ÇAĞI	Hitit
KAT	Kül Taban Altı Yumuşak Toprak
DERİNLİK	800.27 — 799.80 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik	0.5 cm	**Çap**	1.8 cm
Genişlik		**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	0.4 cm
Uzunluk		**Baş Çapı**	
Kalınlık		**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

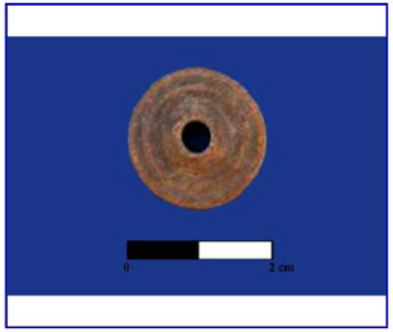

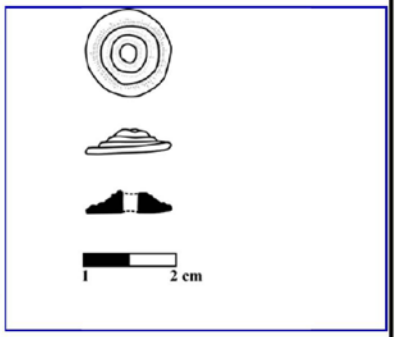

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemiğin alt kısmı düzleştirilmiştir. Üst kısımdan aşağı doğru konsantrik daireler şeklinde genişleyen, basamakvari bir işlem söz konusudur. Ortası 0.4 cm çapında deliktir. Kazıda, fayans bir boncuk ve yuvarlatılmış keramik ile birlikte bulunmuştur.

BENZERLERİ

Boehmer, 1979, Lev. XXIX/3657, 3658-XXX/3665.

KATALOG NO	120
KAZI SEZONU	2003
ENVANTER NO	ŞH'03.20
ETÜT NO	
ADI	Düğme
CİNSİ	-
BULUNTU NO	ŞH'03.117
TARİH	20.09.2003
BULUNTU YERİ	S/27a
KOD	ACBH
ÇAĞI	Hitit
KAT	Sert Kültür Toprağı
DERİNLİK	804.18 — 804.05 m
DURUMU	Tüm

Yükseklik		**Çap**	
Genişlik	0.5 cm	**Ağız Çapı**	
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	0.3 cm
Uzunluk	4.1 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	0.7 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

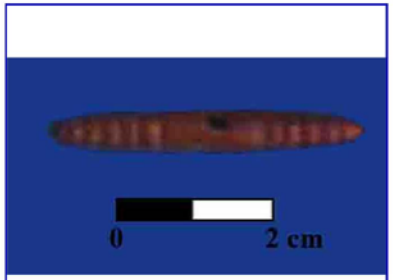

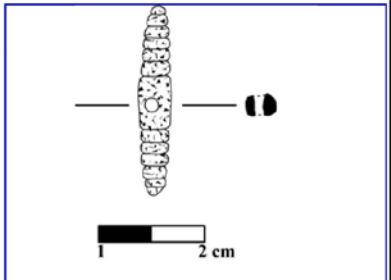

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Kemik her iki ucuna doğru inceltilmiştir. Orta kısmına 0.3 cm çapında bir delik açılmıştır. Her iki kısmına da altışar boğum yapılarak süslenmiştir. Düğme ya da kopça gibi bir işlevi olabileceği düşünülmektedir. Bu eser ile birlikte helezonik (kıvrımlı) bir takı parçası, tezgah ağırlıkları, seramik pul, perdah taşı gibi süs eşyası ve aletler de ele geçmiştir.

BENZERLERİ

Gülçur ve Çaylı, 2009, s. 284, Res. 14.

KATALOG NO	121
KAZI SEZONU	1992
ENVANTER NO	ŞH'92.14
ETÜT NO	
ADI	Çekiç
CİNSİ	Boynuz
BULUNTU NO	ŞH'92.31
TARİH	18.09.1992
BULUNTU YERİ	T/28
KOD	AACT
ÇAĞI	Hitit
KAT	-
DERİNLİK	802.43 m —
DURUMU	Restore edilerek tümlendi.

Yükseklik		**Çap**	Sap Çapı: 3 cm
Genişlik		**Ağız Çapı**	4.1 cm
Göv. Gen.		**Delik Çapı**	
Uzunluk	11.1 cm	**Baş Çapı**	
Kalınlık	4.4 cm	**Derinlik**	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

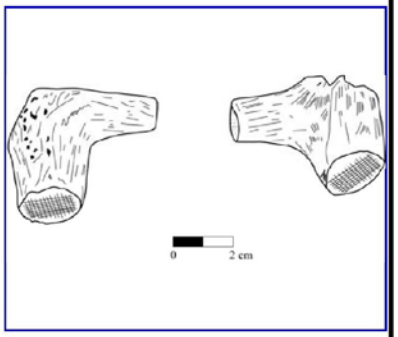

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Eser, geyik boynuzunun dip kısmındaki çatallı ve kalın kısmına yakın yerinin kesilip düzleştirilerek işlenmesi sonucu oluşturulmuştur. Yangın geçirdiği için orijinal rengini koruyamamıştır. İki parça halinde bulunmuş, restore edilerek tümlenmiştir. Uç kısımlarında kısmi kırıklar mevcuttur. Söz konusu alet dericilik ve bakır işçiliğinde kullanılmaktadır. Bu aletlerin benzerleri Demircihöyük, Beycesultan, Alacahöyük, Kültepe, Boğazköy, Alişar ve İkiztepe'de bulunmuştur.

BENZERLERİ

von der Osten, 1937, Part II, Fig. 278/e 1926.

KATALOG NO	122
KAZI SEZONU	2001
ENVANTER NO	
ETÜT NO	
ADI	İşlevi Tanımlanamayan Alet
CİNSİ	-
BULUNTU NO	ŞH'01.132
TARİH	19.09.2001
BULUNTU YERİ	S/26+S/27a
KOD	ABOC
ÇAĞI	Hitit
KAT	Sert Toprak
DERİNLİK	807.04 m —
DURUMU	Kırık

Yükseklik		Çap	
Genişlik	1 cm	Ağız Çapı	1.6 cm
Göv. Gen.		Delik Çapı	0.3 cm
Uzunluk	3.8 cm	Baş Çapı	
Kalınlık		Derinlik	

FOTOĞRAF ve ÇİZİM

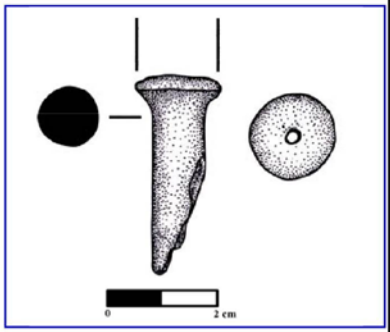

TANIM ve DİĞER BİLGİLER

Muhtemelen kontrollü üflenmesi gereken bir çalgının ağızlığı ya da bir kabın akıtacağı olabilecek formda bir kemik alet ya da alet parçası. Kırıklıdır. Yüzeyi perdahlıdır. Günümüz mobilyalarındaki çekmece kulplarına veya bulaşık deterjanı kutularının ağız kısmına benzer.

BENZERLERİ

LEVHALAR

Levha I

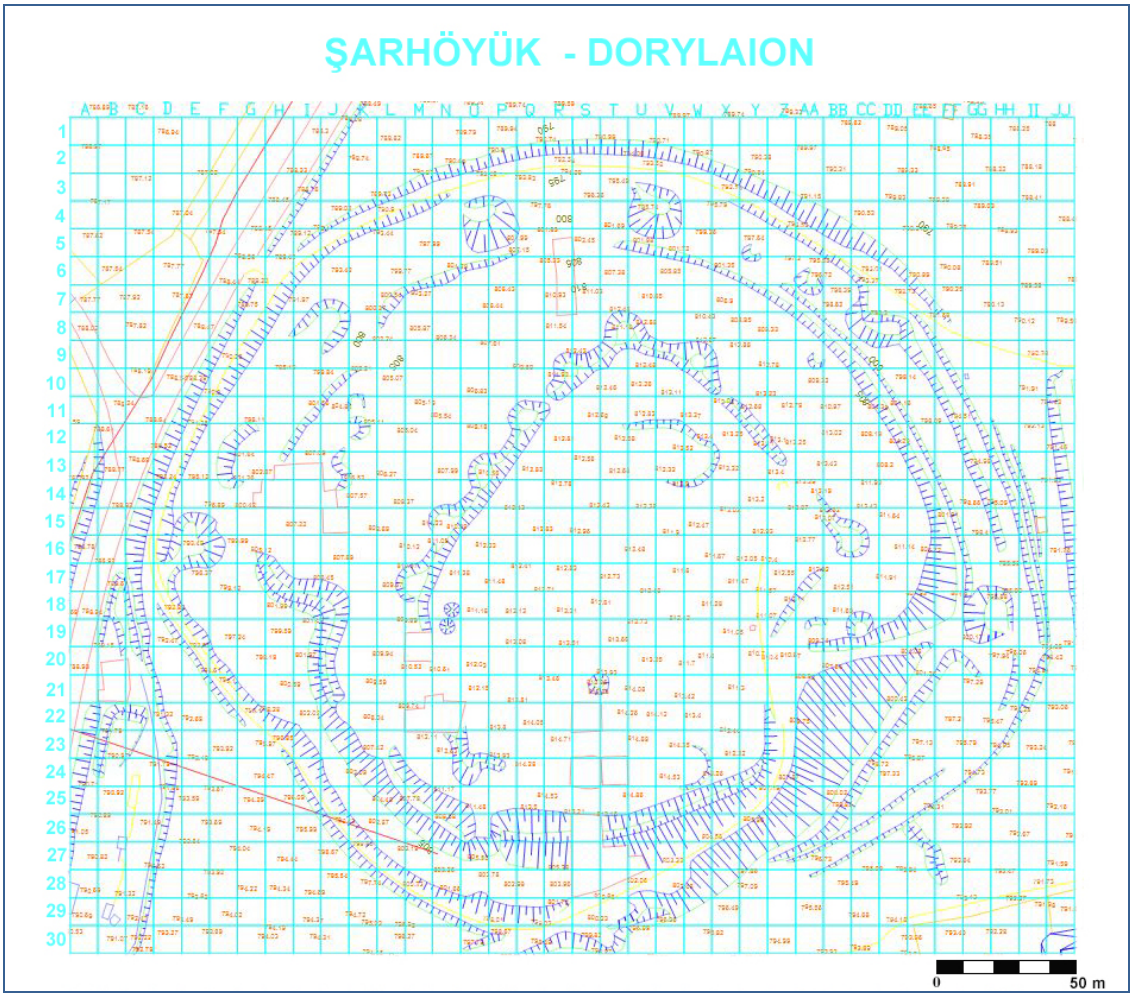

Plan 1: Şarhöyük (Dorylaion) Topoğrafik Planı.

Levha II

Resim 1: Şarhöyük (Dorylaion) Hava Fotoğrafı.

Resim 2: Şarhöyük (Dorylaion) Uydu Görüntüsü.

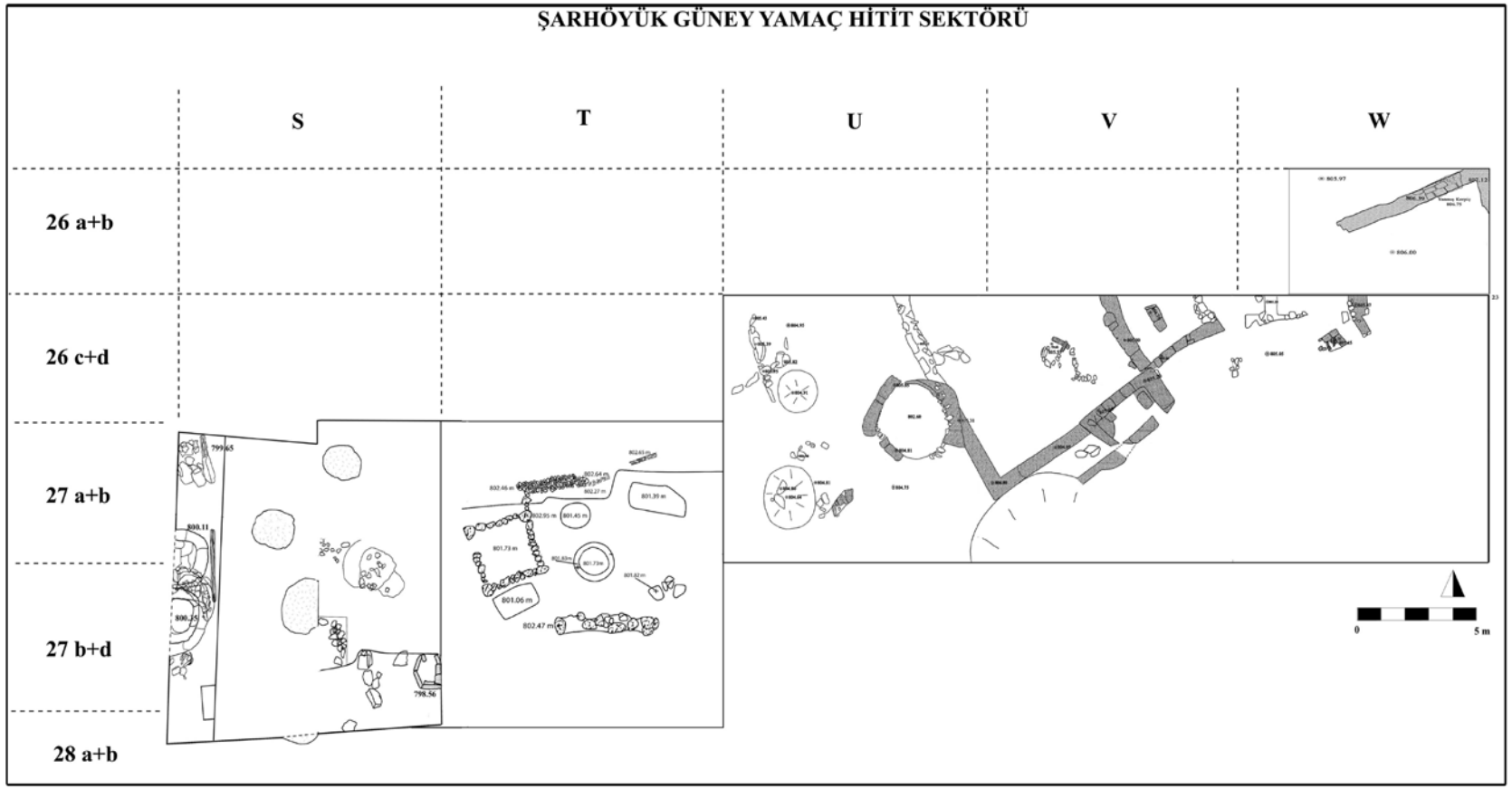

Plan 1: Şarhöyük Güney Yamaç Hitit Sektörü Planı.

Levha IV

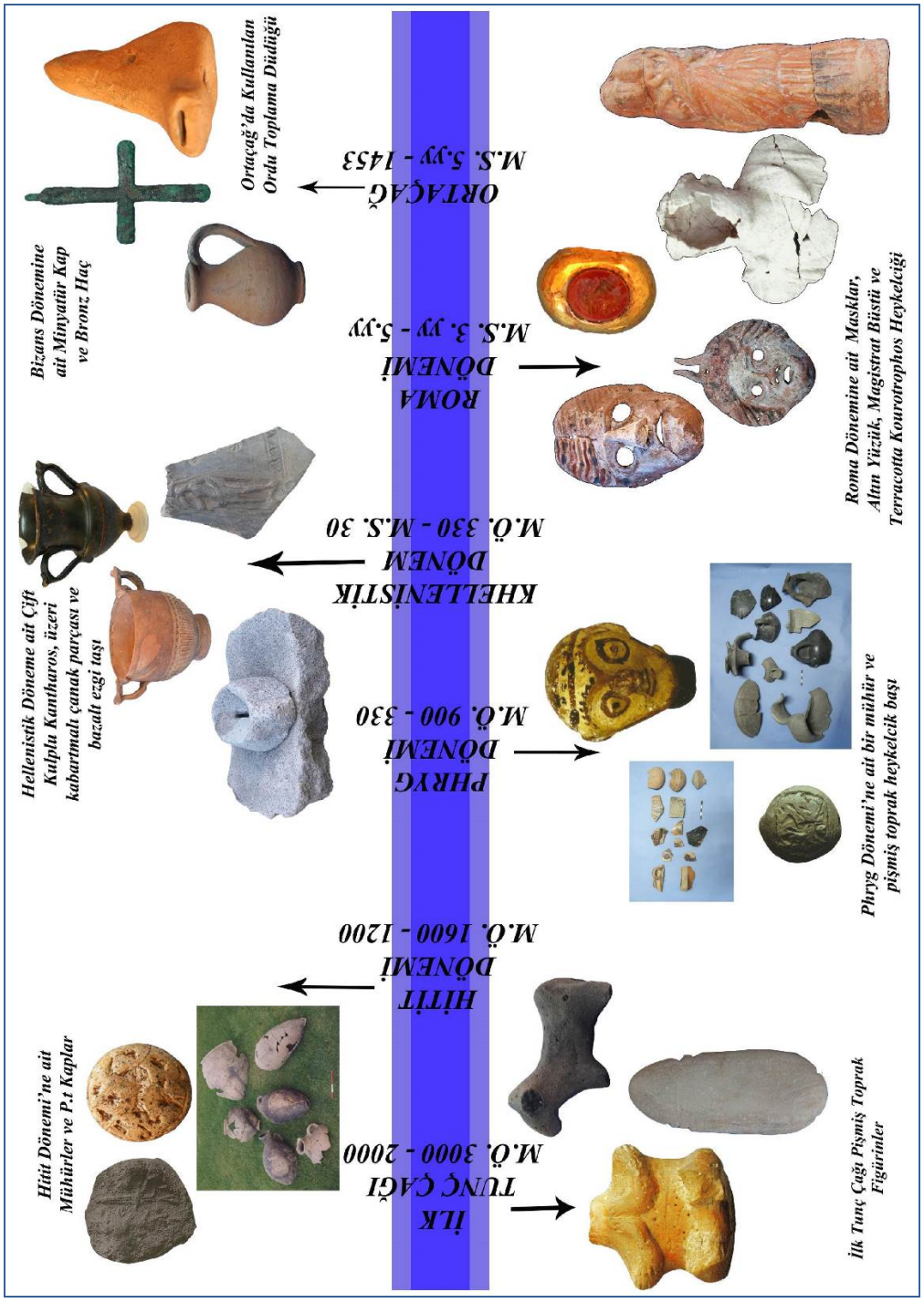

Şekil 1: Şarhöyük (Dorylaion) Kronoloji Tablosu.

Levha V

Resim 1: İlk Tunç Çağı Boğa Figürini.

Resim 2: İlk Tunç Çağı III Ana Tanrıça Figürini.

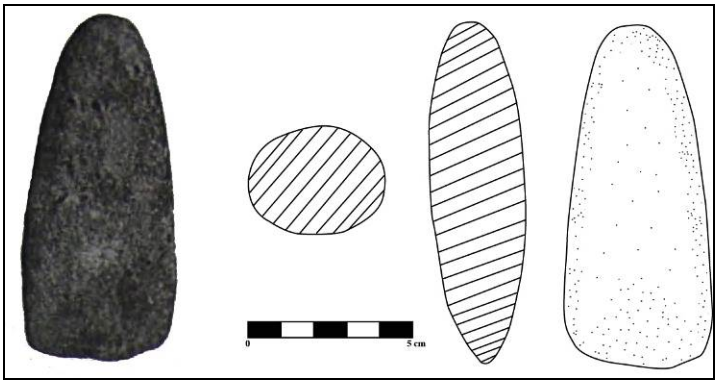

Resim 3: İlk Tunç Çağı III Serpantin Balta.

Levha VI

Resim 1: Kusura C Evresi İle Çağdaş Şarhöyük Hitit Ev Temeli, Ocak, Fırın vb. Mimarlık Kalıntıları.

Resim 2: Kusura C Evresi İle Çağdaş Şarhöyük Hitit Ev Temeli Detay.

Levha VII

Resim 1: S/26 Plankaresi Hitit Dönemi Mimari (Kuzeybatı Taş Temelli Yapı) Kalıntıları.

Resim 2: Hitit Dönemi Erken Evre Üst Üste Yapılmış Fırın, Hemen Yanında Tandır Ocak ve Diğer Mimari Unsurlar (Döküntü Duvar Taşları, Ahşap Hatıl vb.).

Levha VIII

Resim 1: Hitit Dönemi Erken Evre Üst Üste Yapılmış Fırın,

Hemen Yanında Tandır Ocak Detay.

Resim 2: Hitit Dönemi Erken Evre Üst Üste Yapılmış Fırın,

Hemen Yanında Tandır Ocak ve Silo Çukur Tabanları.

Levha IX

Resim 1: Hitit Dönemi Geç Evre (Taş Duvarlı Silo, Silo Çukurları, Ocak vb.) Yapı Katları.

Levha X

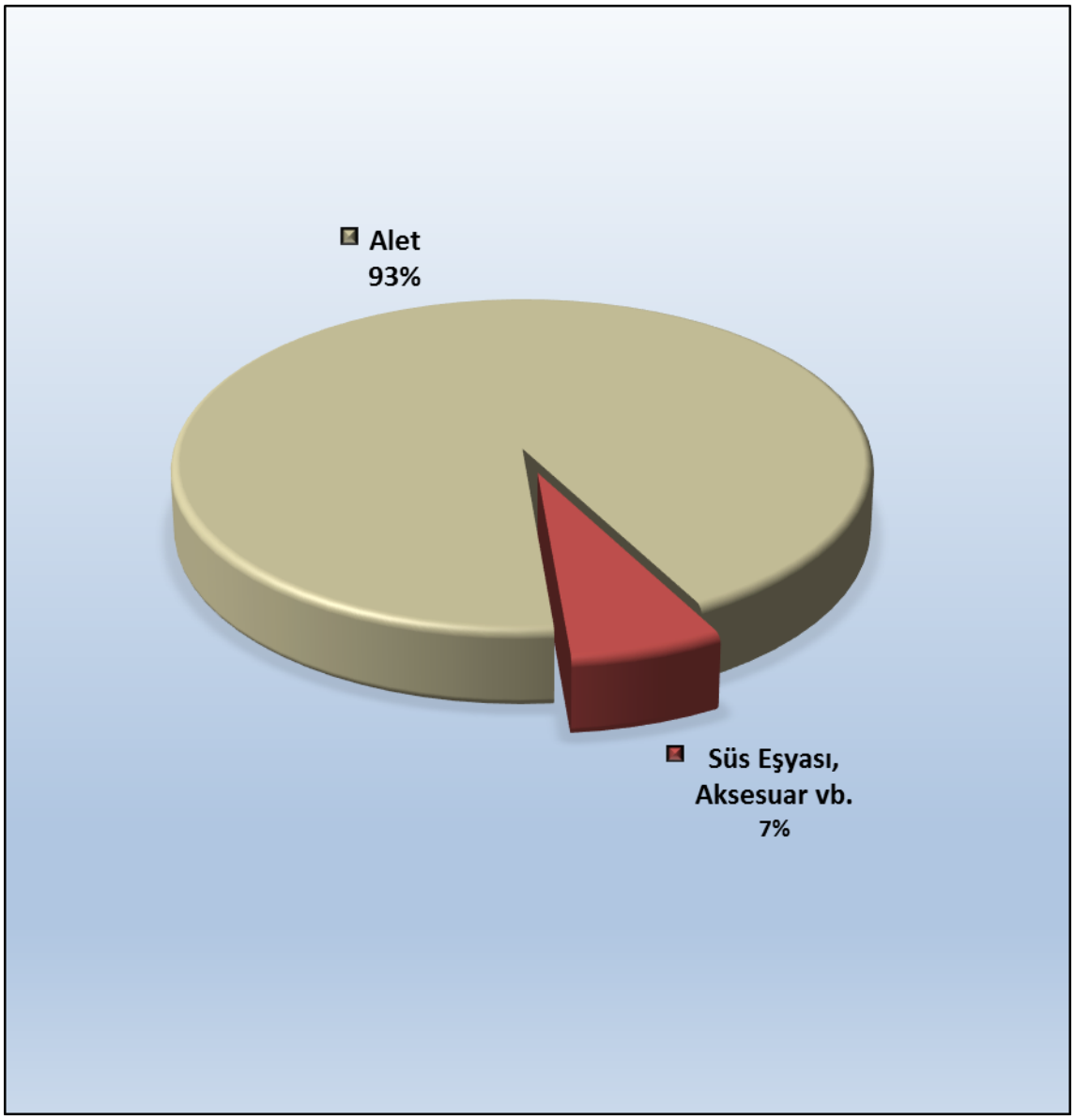

Grafik 1: Toplam Eser Grubu İçerisinde Alet, Süs Eşyası ve Aksesuar Oranı.

:

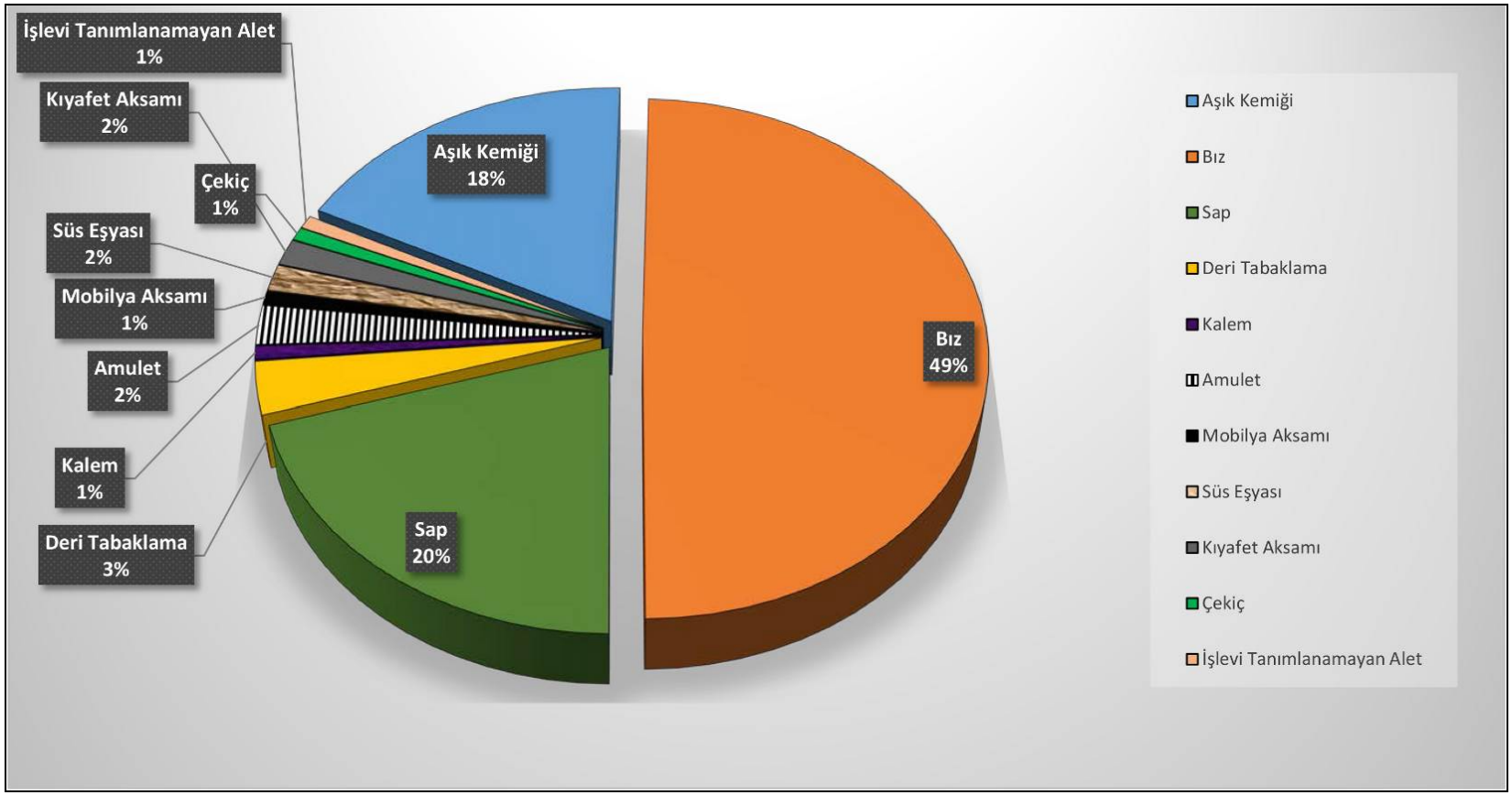

Grafik 1: Şarhöyük Hitit Dönemi Kemik Aletlerinin Çeşitlilik Durumu.

Levha XII

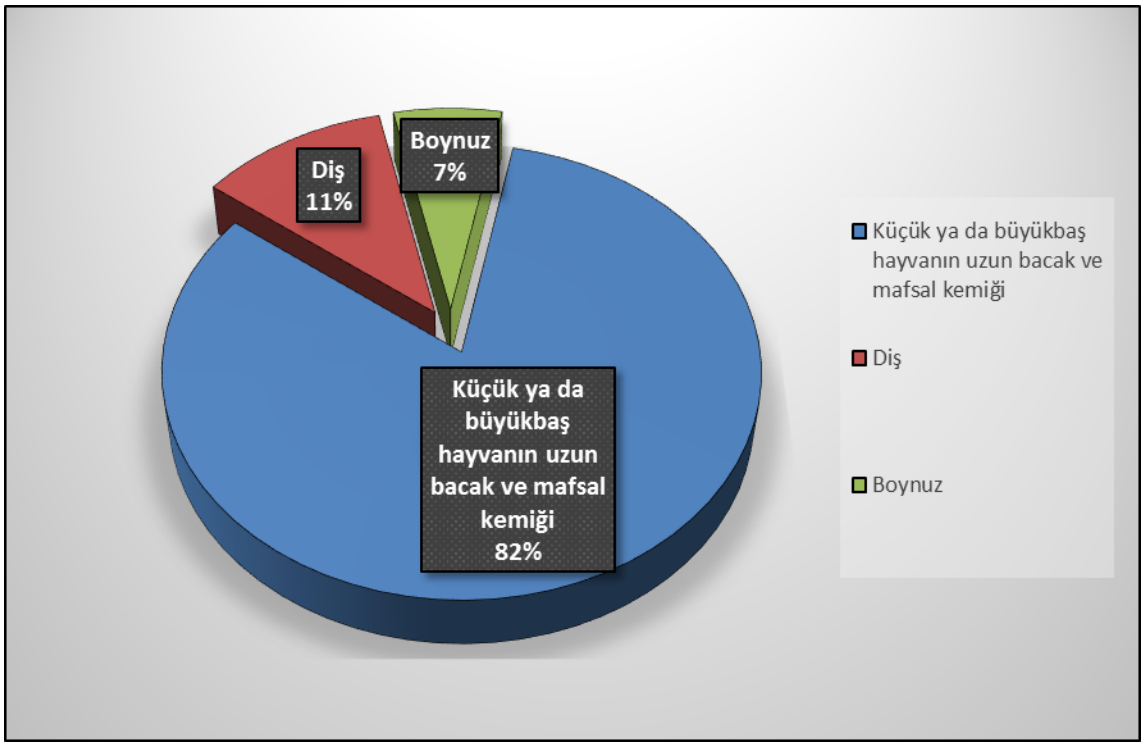

Grafik1: Bızların Üretildiği Kemik Cinsine Göre Dağılımı.

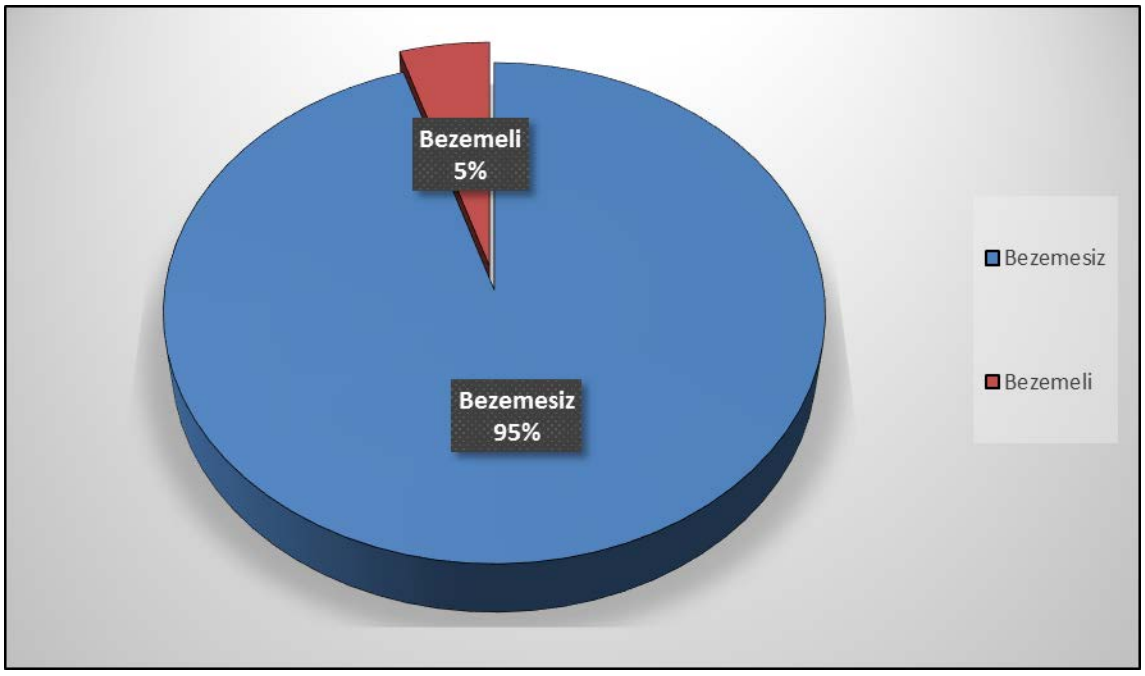

Grafik 2: Bızların İşlenme Durumu.

Levha XIII

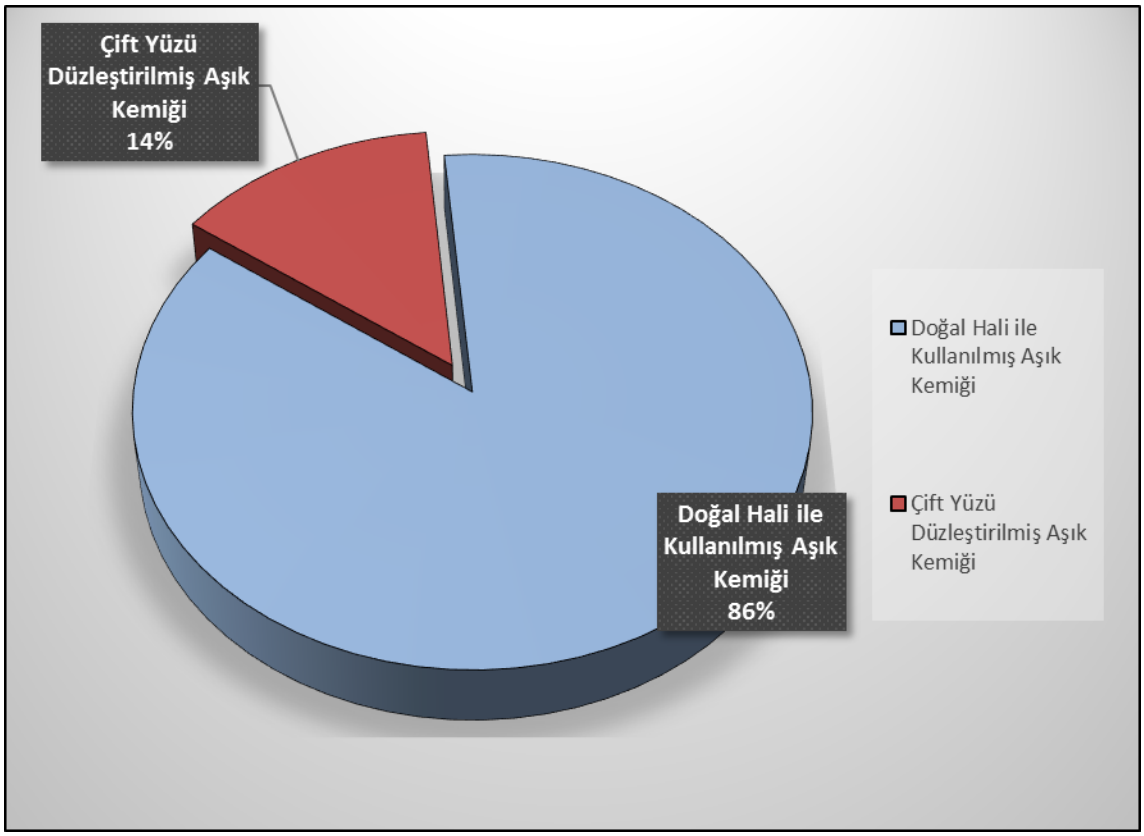

Grafik 1: Aşık Kemiklerinin Yüzeylerinin İşlenme Durumlarını Oranı.

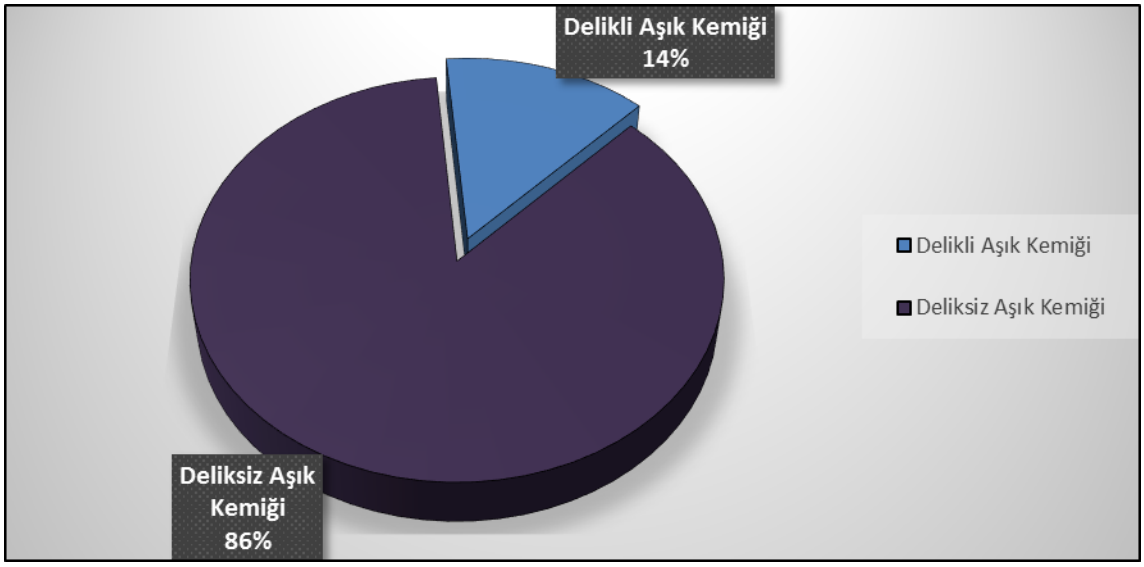

Grafik 2: Aşık Kemiklerinin Delikli ve Deliksiz Örneklerinin Oranı.

Levha XIV

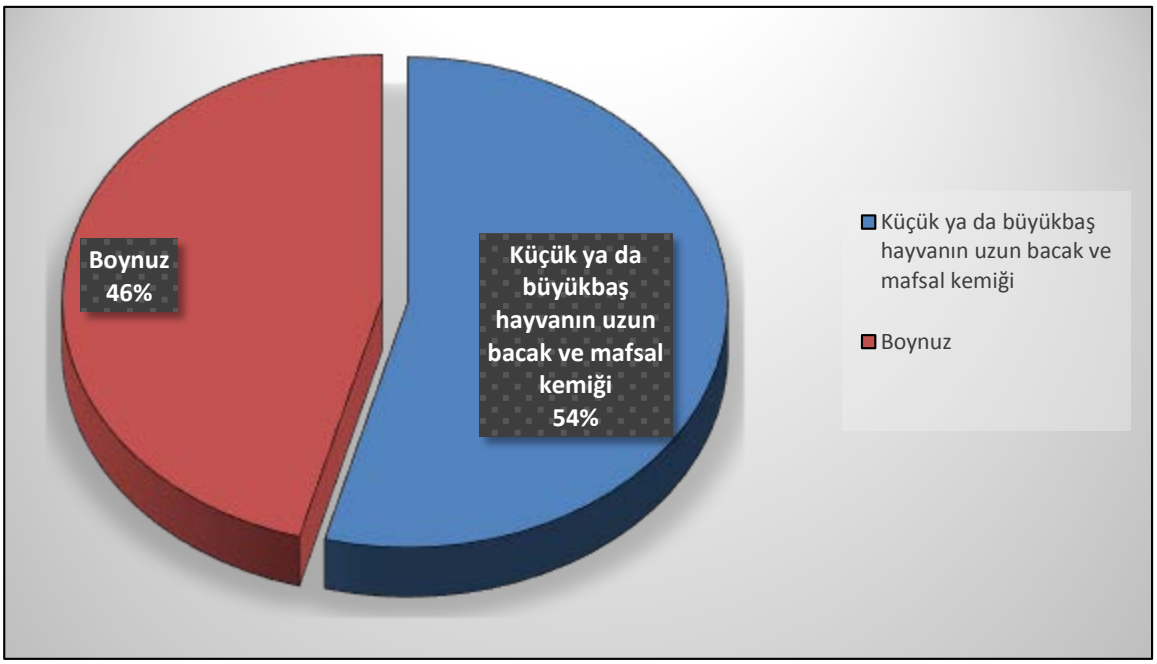

Grafik 1: Sapların Üretildiği Kemik Cinsine Göre Oranı.

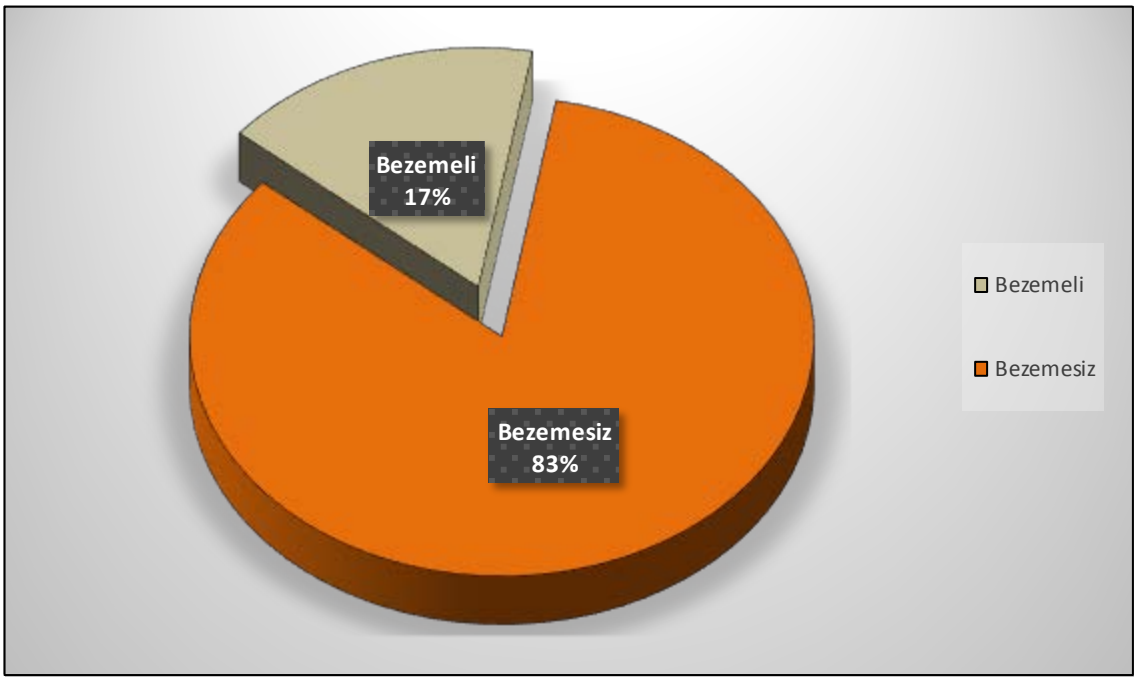

Grafik 2: Sapların İşlenme Durumları.

Levha XV

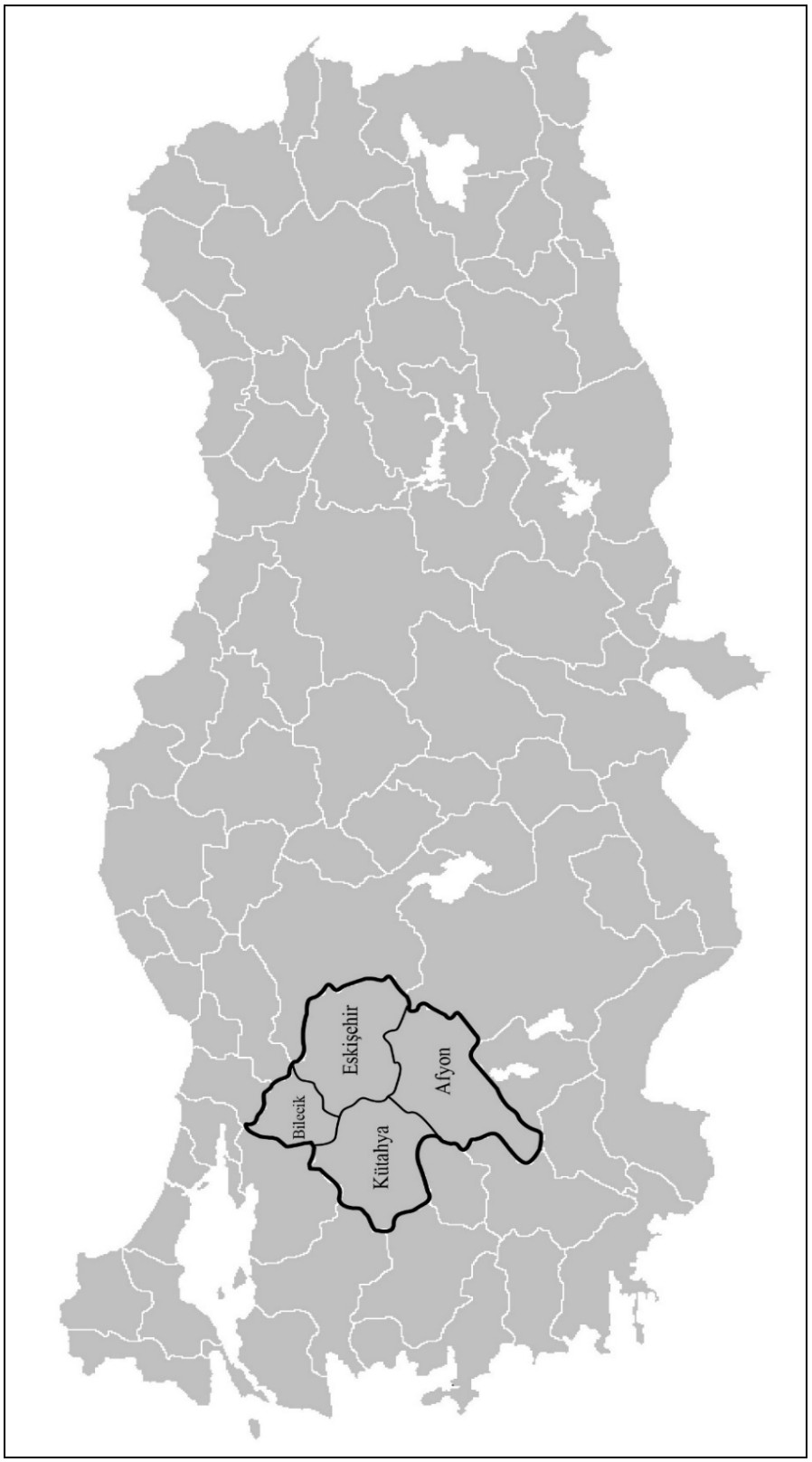

Harita 1: Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar ve BileAcik İllerinin Türkiye Haritasındaki Yeri.

Levha XVI

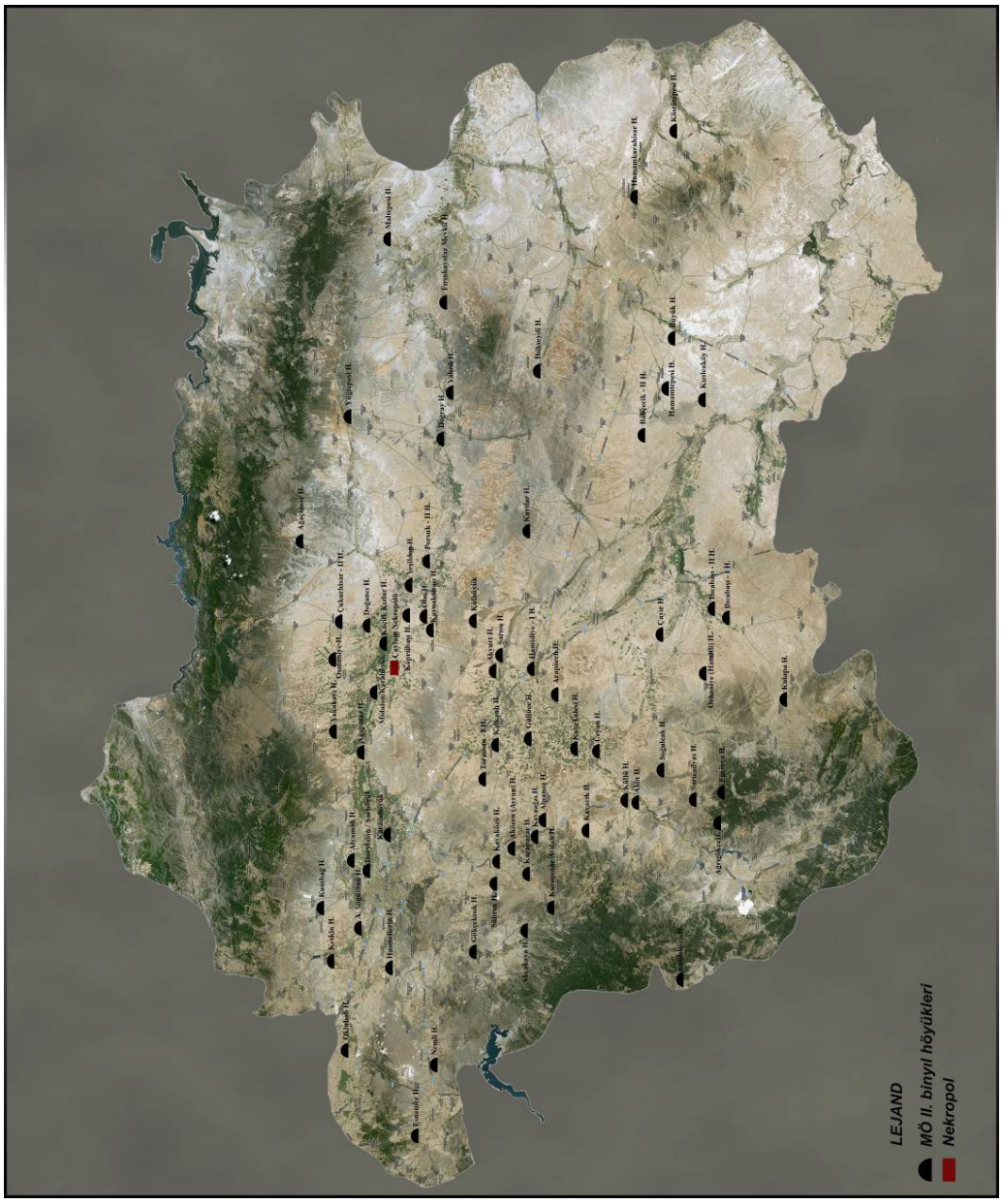

Harita 1: Eskişehir İl Sınırları İçerisindeki MÖ II. Binyıl Höyük ve Nekropol Alanları.

Levha XVII

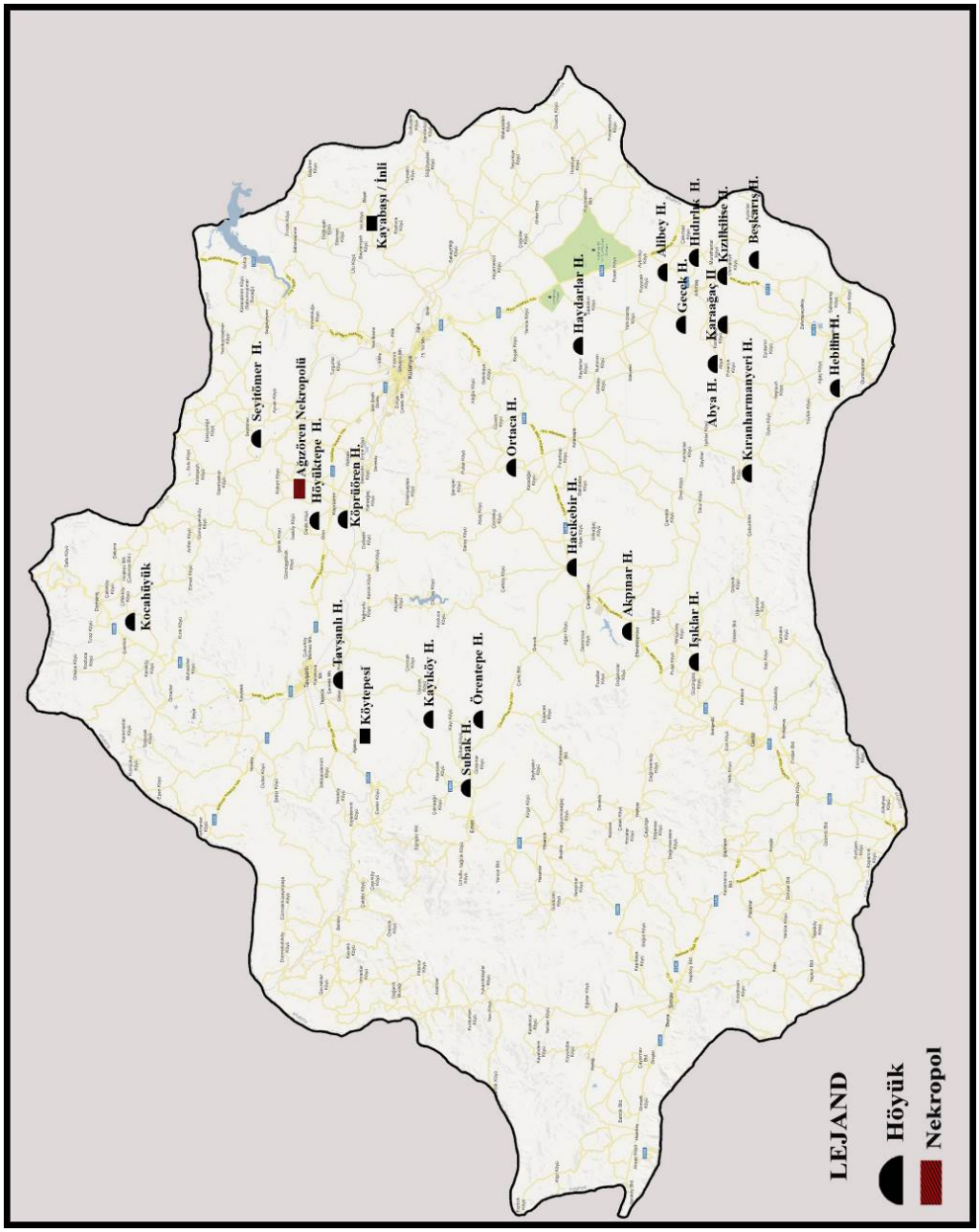

Harita 1: Kütahya İl Sınırları İçerisindeki MÖ II. Binyıl Höyük, Düz Yerleşme ve Nekropol Alanları.

Levha XVII

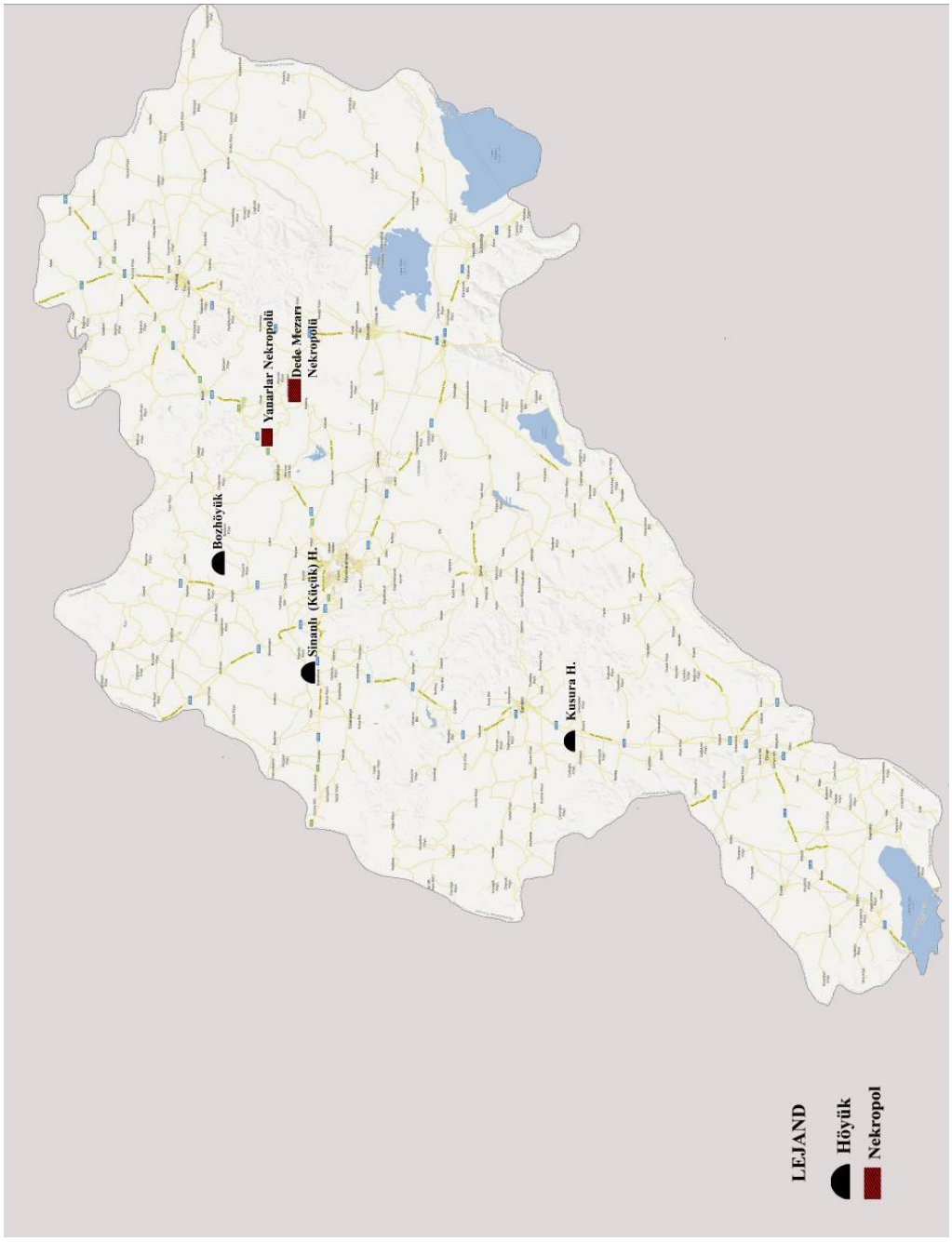

Harita 1: Afyonkarahisar İl Sınırları İçerisindeki MÖ II. Binyıl Höyük ve Nekropol Alanları.

Levha XIX

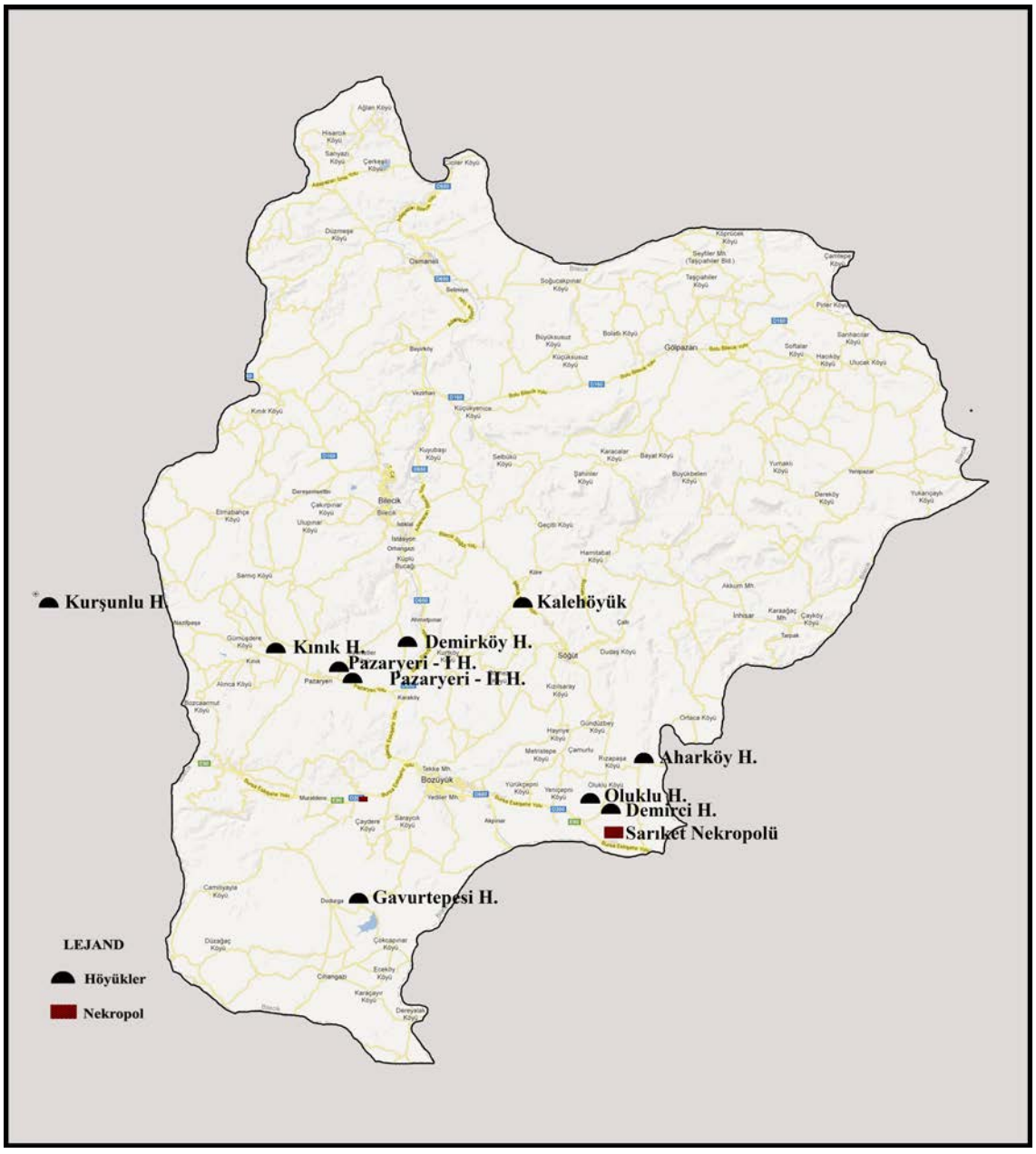

Harita 1: Bilecik İl Sınırları İçerisindeki MÖ II. Binyıl Höyük ve Nekropol Alanları.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Şarhöyük Hitit sektöründeki plankarelerde 1992-2013 yıllarındaki yapılan çalışmalar ele geçen kemik aletler bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışma kapsamında ele alınan toplam 123 adet eser, aşık kemiği (astragal), bız, alet sapı, deri tabaklama aleti, kalem (stylus), amulet, mobilya aksamı, süs eşyası (boncuk, kolye ucu vb.), kıyafet aksamı (düğme), çekiç, işlevi tanımlanamayan alet şeklinde 11 başlık halinde incelenmiştir. Bunların % 93'ü işlevsel olarak alet amaçlı kullanılmış, % 7'lik kısmı ise süs eşyası veya aksesuar özelliği taşımaktadır **(Lev. No. X/ Grafik 1)**. Ayrıca, birkaç ünik örnek dışında (birkaç adet bezemeli bız ve sap) süs eşyalarının aletlere oranla daha ince bir işçiliğe sahip olduğu gözlenmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, toplam 123 adet kemik eserin % 49'u bız, % 18'i aşık kemiği, % 20'si sap, % 1'i işlevi tanımlanamayan alet, % 3'ü deri tabaklama aleti, % 1'i mobilya aksamı, % 2'si amulet, % 2'i düğme (kıyafet aksamı), % 2'si süs eşyası (boncuk, kolye ucu vb.), % 1'i çekiç ve % 1'i kalemdir **(Lev. No. XI/ Grafik 1)**. Toplam alet grubu içerisinde % 1'lik paya sahip olan aletlerin geneli birer örnek ile temsil edilmektedir.

Aşık kemiklerinin % 86'sı doğal haliyle kullanılmış, % 14'ünün çift yüzü düzleştirilmiştir **(Lev. No. XIII/ Grafik 1)**. Ayrıca % 14'ünün ortası ise deliklidir **(Lev. No. XIII/ Grafik 2)**. Bızların % 82'si küçük ya da büyükbaş hayvanın ön bacak ve mafsal kemiğinden, % 11'i diş, % 7'si boynuz kullanılarak yapılmıştır **(Lev. No. XII/ Grafik 1)**. Sadece % 5'lik kısmında bezeme vardır **(Lev. No. XII/ Grafik 2)**. Alet saplarının % 44'ü boynuz, % 56'sı küçük ya da büyükbaş hayvanın ön bacak ve mafsal kemiğinden yapılmıştır **(Lev. No. XIV/ Grafik 1)**. Ayrıca % 17'lik kısmında bezeme vardır **(Lev. No. XIV/ Grafik 2)**. Mobilya aksamı, kaplama (kabza) olarak değerlendirilen grup ise genel olarak bezemeli, aplike delikli, nispeten işçiliği incedir.

Aşık kemiği, karada yaşayan, omurgalı, dört ayaklı memelilerin arka ayaklarının diz kısmında, insanların ise ayak bileğinde bulunan bir kemiktir. Çift toynaklılardan koyun, keçi ve geyik gibi hayvanların aşık kemiği, altı yüzlü, köşeli, küçük ve çok düzgün biçimlidir. Aşık kemiği avuç içinde veya parmaklar arasında tutmaya ve fırlatmaya son derece uygundur. Bu özelliği ve nispeten kolay ulaşılabilir olması nedeniyle çeşitli oyunlarda, çoğunlukla zar gibi bir işlevde olmak üzere, çok sık

kullanılmıştır. Şarhöyük Hitit Dönemi buluntuları arasında yoğun olarak ele geçen aşık kemiklerinin Şarhöyük Hitit insanının oyun kültüründe önemli bir yeri olduğu anlaşılmaktadır. Arkeolojik kalıntılardan, görsel sanat eserlerinden ve yazılı kaynaklardan bilinebildiği kadarıyla, aşık kemiği ile oynanan oyunların tarihi çok eskilere gitmektedir.

Bu oyunlara, ufak tefek farklılıklarla dünyanın hemen her yerinde, her kültürde de rastlanır. Aşık oyunu günümüzde de Anadolu'da aşık kemiğiyle oynanan birçok oyunun genel adıdır. Örneğin; Balıkesir'de 'fes kapama', Hakkari'de 'kemik', Kayseri'de 'Enek', Dövmeli' ve 'Katmalı' isimleriyle çeşitli şekillerde oynanmaktadır. En genel şekliyle bir aşık oyunu şöyle oynanır: "*Düz bir alana iç içe üç daire çizilir. Çizilen son dairenin sağına yakın olanı kısa, uzak olanı uzun olmak üzere iki atış çizgisi belirlenir. Oyuncular uzak olan atış çizgisinde sıralanır. Oyuncu sayısı kadar aynı ebatlardaki küçük taşlar en içteki daireye sıralanır. Basit bir kura yöntemiyle hangi oyuncunun önce başlayacağı tespit edilir. İlk oyuncu aşığını çemberin içindeki taşlara doğru atar ve taşları çemberin dışına çıkarmaya çalışır. Oyuncu aşığıyla vurarak çember dışına çıkardığı taşı alır. Oyuncu eğer taşı çıkaramazsa sıra diğer oyuncuya geçer. Oyunda amaç daire içindeki tüm taşları daire dışına çıkarmaktır.*"

Bızlar, deri, kösele, kumaş malzemenin delinip, iplikle dikilmesi aşamasında kullanılmıştır. Deri, yün ya da bitkisel ipin geçirileceği deliğin önceden açılmasını sağlamaya yönelik kullanılmış olmalıdır. Bu özelliği ile kemik iğne ya da çuvaldızdan farklıdır. Şarhöyük Hitit kemik eserleri içinde kemik iğne ya da çuvaldıza rastlanmamıştır.

Alet sapları delici, kesici, kazıyıcı şeklinde birden çok çeşitli alete ait saplar olabilir. Bu bağlamda delici, kesici, kazıyıcı vb. türde aletler, Şarhöyük Hitit Dönemi küçük el sanatları repertuarının bir öğesi olabilir.

Deri tabaklama aleti, derinin ilk etapta üzerindeki lif, et vb. parçalarının temizlenmesinde kullanılmış olmalıdır. Söz konusu dönemde deri tabaklama aletlerinin az sayıda da olsa var olması, deri işlemenin yerel boyutta da olsa yapıldığına dair bir kanıt niteliğindedir.

Hitit Dönemi için değerlendirildiğinde kil üzerine yazı yazmak, şekil çizmek için kullanıldığı düşünülen kalem (stylus), Şarhöyük Hitit açmasında sadece bir örnek ile temsil edilmektedir.

Amulet, modern anlamda nazarlık ve muska anlamına gelir. Bazı hastalıkları, kötülükleri ve nazarı uzaklaştırdığı düşünülerek genellikle boyna asılan bir nesnedir. Bu buluntunun Şarhöyük Hitit Dönemi'nde de bulunmuş olması, dönemin bölge insanın inanç kültüründe mistik öğelerin yer aldığını düşündürmektedir.

Mobilya aksamı ve kaplama (kabza) adı altında işlenen eserler, muhtemelen bir başka eşyaya süs amaçlı aplike edilmiştir. Üzerleri genelde konsantrik dairelerle bezeli bu aplike unsurlarda gözlenen estetik kaygı Şarhöyük'ün Hitit Dönemi, insanının konforuna, zanaat anlayışına, estetik zevkine işaret etmektedir.

Süs eşyası (boncuk, kolye ucu vb.) kategorisine alınabilecek 2 adet eser mevcuttur. Bu nesnelerin özenli işçiliği de bu konudaki ustalıklarının ve süsleme becerilerinin bir örneğidir.

Kıyafet aksamı adı altında tek delikli, biri yuvarlak, diğeri uzun, söbe formlu düğme denebilecek iki eser söz konusudur. Düğme giysi, yorgan gibi eşyaların açık yanlarını birbirine tutturmak amacıyla, üstündeki deliklerle ya da bir halkayla dikilerek öbür yanda bulunan bir ilik ya da ilmekten geçirilen, sert malzemeden yapılmış ve genellikle yuvarlak biçimli küçük parça anlamına gelmektedir. Genelde düğmeler işlevsel olabileceği gibi süs amaçlı da olabilmektedir. Şarhöyük Hitit Dönemi düğmeleri işlevseldir. Günümüz düğmelerine form olarak benzemekle birlikte tek delikli olmaları ile kısmi bir farklılık arz eder.

Çekiç bir şeyi çakmak, dövmek, yassılaştırmak, ezmek için kullanılır. Bu noktada Şarhöyük Hitit Dönemi için, taş, ahşap deri, kısmen metal nesneler akla gelmektedir. Kemikten 1 adet ile temsil edilen çekiç örneği, nispeten kendinden yumuşak olabilecek nesnelerin düzeltilmesi için kullanılmış olmalıdır. Döneminin el sanatları için örnek oluşturması açısından önemlidir.

İşlevi tanımlanamayan 1 adet aletin bir formu vardır. Ancak işlevi konusunda karşılaştırma yapılabilecek ya da kuramsal olarak fikir alınabilecek benzer bir alet, süs eşyası vb. bulunamamıştır. Bu haliyle Şarhöyük Hitit Dönemi alet çeşitliliği hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir.

Katalog kısmı her eser için ayrıntılı bir envanter fişi şeklinde düzenlenmiştir. Burada, her bir eser için ölçü, tanım, fotoğraf, çizim, kazı bilgisi, buluntu durumu, karşılaştırma gibi bilgilere yer verilmiştir.

Genel olarak bakıldığında eserler sayıca fazla, çeşitlilik açısından azdır. Özellikle söz konusu çeşitlilik höyükte alt seviyelerden üst seviyelere doğru çıkıldıkça daha da azalmaktadır. Bu durumun nedeni, alt ve üst seviyeler arasındaki kronolojik farktan kaynaklanmaktadır. Höyükte, MÖ XV. ile XIII. yüzyılları arasında bir Hitit yerleşimin olduğu bilinmektedir. Aletlerdeki değişim, Şarhöyük Hitit evrelerinin değişimiyle paraleldir. Ancak alet grupları içerisinde bızlar, her evre için aynı form ve niteliktedir. Ayrıca sayıca nispeten fazladır.

Eser gruplarındaki çeşitlilik azlığı nedeniyle aletler, çalışmada da görüldüğü üzere, kullanım alanlarına göre adlandırılarak başlıklar dâhilinde anlatılmıştır. Bız, aşık kemiği ve saplar haricindeki eserlerin kendi kategorilerinde çok fazla çeşitlemesi yoktur. Birkaç örnekle temsil edilmiştir. Arkeoloji literatüründe Hitit kemik aletleri konusunda başlı başına bir çalışma yoktur. Bu nedenle kazı raporları ve diğer yayınlarda anlatıldığı şekliyle rafine edilerek benzer aletler karşılaştırılmaya çalışılmıştır.

Alişar'ın raporları bu noktada temel referans kaynağı olmuştur. Hayvan kemiği alet yapabilmek için doğada nispeten bulunabilmesi kolay bir ham maddedir. Doğadaki diğer materyallere oranla (taş, maden vb.) kemiğin işlenmesi, dönemin ustaları için kolay olmuştur. Şarhöyük Hitit Dönemi kemik aletlerinin yapımında sığır, geyik, at, domuz, koyun, keçi ve tavşan kemikleri kullanılmıştır. Yapılacak alet ya da süs eşyasının ölçü ve niteliğine göre de bu hayvanların kemik, boynuz ve dişlerinden yararlanılmıştır.

Örneğin bız yapmak isteyen bir usta, koyunun dirsek, deri tabaklama aleti yapacak usta ise geyiğin boynuz kısmını kullanmıştır. Bir kazıda, pişmiş toprak, taş ve metal eserler kadar yoğun bulunmayan ve yeni yeni ilgi görmeye başlayan kemik aletler, döneminin küçük el sanatları için oldukça önemlidir. Kolay bulunabilirliği, dayanıklılığı ve güzel görünümü kemikten değişik el sanatları ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bugün bile kemikten yapılmış yüzük, kolye, iğne, tarak, tutamak/sap gibi formatlarda ürünlerle karşılaşmak mümkündür.

Kazılarda ele geçen birçok küçük buluntu ve bunların yanı sıra kemik aletler, döneminin dokumacılık, deri işleme gibi zanaatı ve sosyal yaşantısı hakkında fikir vermektedir. Esasen kemik aletlerde sanatsallıktan çok fonksiyonellik ön plandadır. Antropolojik sonuçlara göre, alet üretiminde kullanılan hayvan kemiklerinin Şarhöyük

Hitit Dönemi faunasındaki hayvanlara ait olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, aletlerin bazılarının nispeten ince işçilikli, bazılarının kabaca işlenmiş olması, Şarhöyük'te Hitit Dönemi'nde yerel bir kemik üretiminin olduğunu göstermektedir.

Son yıllarda kazılarda ele geçen küçük buluntular ile birlikte kemik eserlerin de incelenmesi, bu konuda yapılacak çalışmalar, arkeolojik kazıların genel değerlendirmelerine, geçmiş dönemlerin sosyal yaşantısının anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

ALBEK, Suzan, (1991), **Dorylaion'dan Eskişehir'e**, Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No: 89, Eskişehir.

ALKIM, U. Bahadır, Handan, ALKIM ve Önder, BİLGİ, (1988), **İkiztepe I: Birinci ve İkinci Dönem Kazıları (1974-1975)**, TTK Yay., Ankara.

ALP, Sedat, (2000), **Hitit Çağı'nda Anadolu**, TÜBİTAK Yay., İstanbul.

ANONİM, (1981), **Atatürk'ün Doğumunun 100. Yıldönümünde Eskişehir**, (Haz. Atatürk'ün Doğumun. 100. Yılını Kutlama Komitesi), Eskişehir.

ANONİM, (2011), **Afyonkarahisar İl Çevre Durum Raporu 2011**, (Haz. T.C. Afyonkarahisar Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü), Afyonkarahisar.

ATALAY, İbrahim ve Kenan, MORTAN, (2007), **Türkiye Bölgesel Coğrafyası**, İnkılap Kitabevi Yay., İstanbul.

AY, Şeyma, (2010), "Ahhiyawa-Hitit İlişkileri ve Ahhiyawalıların Batı Anadolu'daki Faaliyetleri", **ODÜ S.B.E. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, C. I, S. I, ss. 25-36, Ordu.

BIÇAKÇI, Erhan, Erol, FAYDALI ve Çiler, ALTINBİLEK, (2004), "Tepecik-Çiftlik 2002 Yılı Çalışmaları", **25. KST-2**, ss.435-440, Ankara.

BİLGEN, A. Nejat, (2004), "2002 Yılı Çavlum Köyü Mezarlık Kazısı", **25. KST-1**, ss.139–146, Ankara.

BİLGEN, A. Nejat, (2005), **Çavlum: Eskişehir Alpu Ovası'nda Bir Orta Tunç Çağı Mezarlığı**, Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1668, Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 24, Eskişehir.

BİLGEN, A. Nejat, (2006a), "2004 Yılı Midaion/Karahöyük Yüzey Araştırması", **23. AST-2**, ss. 403-408, Ankara.

BİLGEN, A. Nejat, (2006), "Alacahöyük Kral Mezarlarında Ele Geçen Konik Metal Nesnelerin İşlevi Üzerine Düşünceler", **Hayat Erkanal'a Armağan: Kültürlerin Yansıması**, (Editör: Armağan Erkanal Öktü vd.,), Homer Kitabevi Yay., ss. 155-157, İstanbul.

BİLGEN, A. Nejat, (2007), "Midaion/Karahöyük'te Tunç Çağı Bulguları", **Coşkun Özgünel'e 65 Yaş Armağanı**, ss. 111-112, İstanbul.

BİLGEN, A. Nejat, (2008), "Seyitömer Höyüğü 2006 Yılı Kazısı", **29. KST-1**, ss. 321-332, Ankara.

BİLGEN, A. Nejat, (2009), "Seyitömer Höyüğü 2007 Yılı Kazısı", **30. KST-2**, ss. 71-88, Ankara.

BİLGİ, Önder, (2012), **Anadolu'da İnsan Görüntüleri. Klasik Çağ Öncesi**, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul.

BİLGEN, A. Nejat, Gökhan COŞKUN, Zeynep BİLGEN, Nazan ÜNAN, Sevcan SİLEK, Semra ÇIRAKOĞLU, Asuman KURU, Zerrin ERDİNÇ, (2014), Seyitömer Höyüğü 2012 Yılı Kazısı, **35. KST-1**, ss. 349-360, Ankara.

BİTTEL, Kurt, (1937), **Die Ruinen von Boğazköy, der Hauptstadt des Hethiterreiches (Hitit İmparatorluğu'nun Başkenti Boğazköy Harabeleri)**, de Gruyter, Berlin & Leipzig.

BİTTEL, Kurt, (1942), **Kleinasiatische Studien**, IstMitt 5.

BOEHMER, R. Michael, (1979), **Die Kleinfunde aus der Unterstadt von Boğazköy: Grabungskampagnen 1970-1978 (BoHa 10)**, G. Mann, Berlin.

BOZBAY, Heval, (2012), **Aşık Kemiğinin Tarihi**, Arkeoloji ve Sanat Yay., ss. 1-12, İstanbul.

BRANDAU, Birgit ve Hartmut, SCHİCKERT, (2004), **Hititler: Bilinmeyen Bir Dünya İmparatorluğu,** (Çev. N. Mertoğlu), Arkadaş Yay., Ankara.

BRYCE, R. Trevor, (1989), The Nature of Mycenaean Involvement in Western Anatolia, **Historia 38.**

BRYCE, R. Trevor, (2010), **Luviler (Anadolu'nun Gizemli Halkı)**, (Editör: H. C. Melchert), Kalkedon Yay., İstanbul.

BÜLBÜL YAMAN, Pınar, (2006), "Hitit Dönemi Anadolu Coğrafyası", Yüksek Lisans Tezi, **Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Afyonkarahisar.

CANEVA, Isabella, Gülgün KÖROĞLU, Kemalettin, KÖROĞLU ve K, Tülay, ÖZAYDIN, (2007), "Mersin Yumuktepe Höyüğü 2005 Yılı Kazı Çalışmaları", **28. KST-2**, ss. 669-684, Ankara.

CLİNE, Eric H., (1994), **"Sailing the wine-dark sea: international trade and the Late Bronze Age Aegean"**, Bar İnternational Series S591, Oxford.

ÇELİK, Tahsin, Gülcan, GÜLŞEN ve Deniz, ONGUN, (2006), **Bilecik Kültür Envanteri**, T.C. Bilecik Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Bilecik.

ÇELİKKANAT, Fikret, (1963), **Eskişehir**, Bozkurt Matbaası, Eskişehir.

ÇINAROĞLU, Aykut ve Duygu, ÇELİK, (2008), "2006 Yılı Kastamonu - Kınık Kazısı", **29. KST-2**, ss. 513-524, Ankara.

ÇIRAKOĞLU, Semra, (2010), Seyitömer Höyüğü'nde Bulunmuş Kemik Saplar, Yüksek Lisans Tezi, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Kütahya.

DARGA, A. Muhibbe, (1994), "Şarhöyük- Dorylaion Kazıları (1989-1992)", **15. KST-1**, ss. 481-501, Ankara.

DARGA, A. Muhibbe, (1995), "1993 Yılı Şarhöyük- Dorylaion (Eskişehir) Kazıları", **16. KST-1**, ss. 351-367, Ankara.

DARGA, A. Muhibbe ve Taciser, SİVAS, (2000), "Şarhöyük-Dorylaion Kazı Çalışmaları 1997-1998", **Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,** C. I, S. 2, ss. 97-129, Eskişehir.

DARGA, A. Muhibbe ve Taciser, SİVAS, (2001), "Şarhöyük- Dorylaion 1999 Yılı Kazı Çalışmaları", **22. KST-2**, ss. 51-62, Ankara.

DARGA, A. Muhibbe, Taciser, SİVAS ve Hakan, SİVAS, (2002), "2000 Yılı Şarhöyük- Dorylaion Kazıları", **23. KST-2**, ss. 207-218, Ankara.

DARGA, A. Muhibbe, Taciser, SİVAS ve Hakan, SİVAS, (2003), "2001 Yılı Şarhöyük- Dorylaion Kazısı", **24. KST-2**, ss. 47-58, Ankara.

DARGA, Muhibbe, (2004), "Şarhöyük-Dorylaion (Eskişehir) Kazılarında Hitit Buluntuları (1989-2003)," **60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan, Anadolu'da Doğdu**, (Editör: T. Korkut vd.), ss. 269-282, İstanbul.

DARGA, A. Muhibbe, Taciser, SİVAS, Hakan, SİVAS, (2005), "Şarhöyük- Dorylaion Kazısı 2003 Yılı Çalışmaları", **26. KST-2**, ss. 342-350, Ankara.

DARGA, Muhibbe, (2007), "Şarhöyük Kazılarında Erken Tunç Çağı Buluntuları", **Refik Duru'ya Armağan. Studies in Honor of Refik Duru**, (Editör: G. Umurtak vd.), ss. 91-10, İstanbul.

DEMİREL, Serkan, (2012), "MÖ II. Binyıl Batı Anadolusu'nda Yer Alan Arzawa Ülkeleri ile İlgili Coğrafik Değerlendirme", **Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi**, ss 215-226, http://sbedergi. gumushane.edu.tr/belgeler/sbe-cilt3-sayi5/sayi5916SerkanDemirel5.pdf (04.02.2014).

DÖNMEZ, Yusuf, (1982), "Kütahya ve Çevresinin Fiziki Coğrafyası", **Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılına Armağan**, (Haz. Kütahya Sanayi ve Ticaret Odası), Formül Matbaası, İstanbul.

DURU, Refik, (1979), **Keban Projesi Değirmentepe Kazısı 1973**, (ODTÜ Keban Yayınları, Seri III, no. 2), Ankara.

DURU, Refik, (1980), **Kuruçay Höyüğü Kazıları 1978–1979 Çalışma Raporu**, Anadolu Araştırmaları, Ek Yayın 2, İstanbul.

DURU, Refik, (1994), **Kuruçay Höyük I. 1978–1988 Kazılarının Sonuçları. Neolitik ve Erken Kalkolitik Çağ Yerleşmeleri (Results of the Excavations 1978–1988. The Neolithic and Early Chalcolithic Settlements – A Comprehensiv Summary)**, (TTK Yayınları V. Dizi, S. 44), Ankara.

DURU, Refik, (1996), **Kuruçay Höyük II. 1978–1988 Kazılarının Sonuçları. Geç Kalkolitik ve Erken Tunç Çağı Yerleşmeleri (Results of the Excavations 1978–1988. The Late Chalcolithic and Early Bronze Settlements – A Comprehensiv Summary)**, (TTK Yayınları V. Dizi S. 44 a), Ankara.

EFE, Turan, (1990a), "1988 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **Anadolu Araştırmaları XII**, ss. 1-19, İstanbul.

EFE, Turan, (1990b), "1988 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **7. AST**, ss. 405-424, Ankara.

EFE, Turan, (1991), "1989 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **8. AST**, ss. 163-177, Ankara.

EFE, Turan, (1992), "1990 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **9. AST**, ss. 561-583, Ankara.

EFE, Turan, (1993), "1991 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **10. AST**, ss. 345-364, Ankara.

EFE, Turan, (1994), "1992 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **11. AST**, ss. 571-592, Ankara.

EFE, Turan, (1995), "1993 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **12. AST**, ss. 245-266, Ankara.

EFE, Turan, (1996), "1994 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **13. AST-1**, ss. 131-152, Ankara.

EFE, Turan, (1997), "1995 Yılında Kütahya, Bilecik ve Eskişehir İllerinde Yapılan Yüzey Araştırmaları", **14. AST-2**, ss. 215-232, Ankara.

EFE, Turan, (1998), "Çayönü Kemik Aletleri (Genel Bir Değerlendirme)", (Editörler: G. Arsebük vd.) Karatepe'deki Işık. **Halet Çambel'e Sunulan Yazılar**, Ege Yay., ss. 289-303, İstanbul.

EFE, Turan, (2007), "**Eskişehir Bölgesi Tarihöncesi Dönem Araştırmaları ve Önasya Arkeolojisindeki Yeri**", http://kulluobakazisi.bilecik.edu.tr/ Dosya/Arsiv/ara % C5%9Ft%C4%B1rma%20tarih%C3%A7esi2.pdf, ss. 1-47, (03.05.2013).

EFE, Turan, Erkan, FİDAN, Deniz, SARI ve Murat, TÜRKTEKİ, (2012), "Küllüoba 2010 Yılı Kazı Çalışmaları", **30. AST-3**, ss. 485-500, Ankara.

EMRE, Kutlu, (1978), **"Yanarlar: Afyon Yöresinde Bir Hitit Mezarlığı"**, TTK Yay., Ankara.

ERDOĞAN, Melih, (Editör), (2002), "Kentimiz Eskişehir: Eskişehir Kent Rehberi 2002", **Eskişehir Ticaret Odası Yayınları No: 16**, Eskişehir.

ERDOĞAN, Abdülkerim, Gökçe, GÜNEL ve Ali, KILCI, (2007), **Tarih İçinde Ankara**, ABB Yay., Ankara.

ERTEM, Halil, (1988), **Korucutepe I**, TTK Yay., Ankara.

ERTİN, Gaye, (1994), **"Eskişehir Kentinde Yerleşmenin Evrimi"**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 773, Eskişehir.

ERZEN, Afif, (1946), **İlkçağ'da Ankara,** TTK Yay., Ankara.

GUNTER, Ann, (1991), **"The Gordion Excavations Final Reports, Volume III The Bronze Age"**, University of Pennsylvania Museum of Archaeology and Anthropology, Philadelphia.

GÜLALP, Sevgi, (2008), "Başlangıcından MÖ I. Binin Ortasına Kadar Olan Dönemlerde Anadolu Oyun Tahtaları; Anadolu İle Yakındoğu'nun Diğer Örnekleri Arasındaki Karşılaştırmalar", Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.

GÜLÇUR, Sevil ve Pınar, ÇAYLI, (2009), "Güvercin Kayası 2007 Yılı Kazısı", **30. KST-4**, ss. 267-284, Ankara.

GÜNDOĞAN AYDINGÜN, Şengül, (2003), "Erken Tunç Çağı'nda Anadolu Pişmiş Toprak Figürin ve İdolleri", Doktora Tezi, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.

GÜTERBOCK, Hans G., (1983), **"The Hittites and the Aegean World. Part 1: The Ahhiyawa Problem Reconsidered"**, American Journal of Archaeology.

HÜRYILMAZ, Halime ve Nurten, SEVİNÇ, (1999), "1997 Gökçeada-Yenibademli Höyük Kazıları", **20. KST-1**, ss. 311-324, Ankara.

IMPARATİ, Fiorella, (1992), "**Hitit Yasaları (The Laws of the Hittite)**", (Çev. Erendiz Özbayoğlu), Ankara.

İZBIRAK, Reşat, (1945), "Eskişehir'le Çifteler Çevresinde Bir Coğrafya Gezisi", **Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi**, C. III, S. 5, Ankara.

KAPTAN, Ergün, (1983), "**Türkiye Madencilik Tarihine Ait Kütahya - Gümüşköy ve Yöresini Kapsayan Buluntuları**", http://dergi.mta.gov.tr/mtadergi/97-98_11.pdf (20.04.2013).

KARACA, Ergün, (2009), "Allianoi Kemik Eserleri", Yüksek Lisans Tezi, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,** Edirne.

KARAÖZ ARIHAN, Seda, (2007), "Karia Bölgesi Ölü Gömme Adetleri", Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.

KAVLAKOĞLU, Melike, (2005), "Phrygia Epiktetos Kentlerinden Şarhöyük – Dorylaion Antik Kenti", Yüksek Lisans Tezi, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Eskişehir.

KORFMANN, Manfred, (1982), **Tilkitepe**, Die ersten Ansatze prahistorischer Forschung in der ostlichen Türkei. Istanbuler Mitteilungen - Beiheft 26 (Tübingen).

KORFMANN, Manfred, (1983), **Demircihöyük Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1975-1978, (Vol. I. Demircihöyük I: Architektur, Stratigraphie und Befunde)**, Mainz.

KOŞAY, H. Zübeyir, (1951), **Alacahöyük Kazısı: 1937-1939'daki Çalışmaları ve Keşiflere Ait İlk Rapor**, TTK Yay., Ankara.

KOŞAY, H. Zübeyir ve Hermann, VARY, (1964), **Pulur Kazısı 1960 Mevsimi Çalışmaları Raporu**, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yay., TTK Basımevi, Ankara.

KOŞAY, H. Zübeyir ve Mahmut, AKOK, (1966), **Alacahöyük Kazısı 1940 - 1948'deki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor. Ausgrabungen Von Alacahöyük Vorbericht Über Die Forschungen Und Entdeckungen von 1940-1948**, TTK Yay., Ankara.

KOŞAY, H. Zübeyir, (1967), "1964 Alacahöyük Kazısı Raporu", **Türk Arkeoloji Dergisi,** S. XIV/1-2, 1965, TTK Yay. Ankara.

KOŞAY, H. Zübeyir ve Mahmut, AKOK, (1973), **Alacahöyük Kazısı 1963 - 1967 Çalışmaları ve Keşiflere Ait İlk Rapor. Alacahöyük Excavations Preliminary Report on Research and Discoveries 1963-1967**, TTK Yay., Ankara.

KOŞAY, H. Zübeyir, (1976), **Keban Projesi Pulur Kazısı 1968- 1970. Keban Project Pulur Excavations 1968- 1970**, ODTÜ Keban Projesi Yayınları III/6, Ankara.

LAMB, Winifred, (1937), "Excavations at Kusura Near Afyonkarahisar", **Archaeologia 86**, Cambridge University Press.

LAMB, Winifred, (1938), "Excavations at Kusura Near Afyonkarahisar: II", **Archaeologia 87**, Cambridge University Press.

LATACZ, Joachim, (2002), "Wilusa (Wilios / Troia): Zentrum Einesnnhethitischen Gliedstaates in Nordwest-Kleinasien", **Die Hethiter und ihr Reich. Voli der 1000 Gotter**, Bonn I Stuttgart: ss. 196-201.

LLOYD, Seton, James, MELLART and Ann, MURRAY, (1995), **Beycesultan: Late Bronze Age and Phrygian Pottery and Middle and Late Bronze Age Small Objects**, British İnstitute of Archaeology at Ankara.

LLOYD, Seton, (2003)**, Türkiye'nin Tarihi**, (Çev. E. Varinlioğlu), Ankara.

MERİÇ, A. Ekin, (2013), **Metropolis İonia III: Ana Tanrıça Kutsal Mağaraları**, Homer Kitabevi Yay. / Arkeoloji / Eskiçağ Tarihi Dizisi, İstanbul.

MURRAY, Ann, (1987), "Elazığ ve Pamukkale Müzeleri Çalışmaları", **4. AST**, ss. 347-358, Ankara.

OMURA, Sachihiro, (1989), "1987 Yılı Kaman-Kalehöyük Kazıları", **10. KST-1**, ss. 353-368, Ankara.

OMURA, Sachihiro, (1991), 1989 Yılı Kaman - Kalehöyük Kazıları, **12. KST-1**, ss. 427-442, Ankara.

ORBAY, Güner, Emin, IŞIK, Mustafa, TOKMAK, Fahri, ŞEN, U. Doğan, DEMİRAY, Mustafa, KÖYMEN, Müeyyet, ZEYREK ve Faruk KIRAL (1989), **Bilecik İl Yıllığı**, T.C. Bilecik Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Bilecik.

ÖZCAN, Rabia, (2007), "Yazılı Kaynaklar ve Arkeolojik Veriler Işığında MÖ II. Binyıl Batı Anadolu Tarihi Coğrafyası", Yüksek Lisans Tezi, **Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İzmir.

ÖZDEN, Muharrem, (2009), "Bilecik İli Ağız İncelemesi", Doktora Tezi, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Edirne.

ÖZGÜÇ, Tahsin ve Nimet ÖZGÜÇ, (1949), **Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Karahöyük Hafriyatı Raporu 1947 /Ausgrabungen in Karahöyük 1947**, TTK Yay. V-7, Ankara.

ÖZGÜÇ, Tahsin, (1982), **Maşat Höyük II. Boğazköy'ün Kuzeydoğusunda Bir Hitit Merkezi/ A Hittite Center Northeast of Boğazköy**, TTKY V-38a, Ankara.

AYDIN, Suavi, Kudret, EMİROĞLU, Ömer, TÜRKOĞLU ve Ergi D., ÖZSOY, (2005), **Küçükasya'nın Bin Yüzü: Ankara**, Dost Kitabevi Yay., Ankara.

ÖZTAN, Aliye, (1991), "1989 Yılı Acemhöyük Kazıları", **12. KST-1**, ss. 247-258, Ankara.

ÖZTAN, Aliye, (1993), "1991 Yılı Acemhöyük Kazıları", **14. KST-1**, ss. 281-300, Ankara.

ÖZTAN, Aliye, Süleyman, ÖZKAN, Fazlı, AÇIKGÖZ, ve Benjamin S., ARBUCLE (2008), "2006 Köşkhöyük Kazıları Raporu", **29. KST-2**, ss. 117-136, Ankara.

PULAK, Cemal, (1991), "Uluburun (Kaş) Sualtı Kazısı: 1989 Kampanyası", **12. KST-1**, ss. 293-310, Ankara.

REYHAN, Esma, (2010), "Hititlerde Gündelik Hayata Dair İktisadi İlişkiler", **Tarih Araştırmaları Dergisi 47**, ss. 65-82, Ankara.

SARI, Deniz, (2011), "Erken Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı'nda Batı Anadolu'nun Kültürel ve Siyasal Gelişimi**",** Doktora Tezi, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.

SAVAŞ, S. Özkan, (2007), "Eski Bir Sorunun Peşinde: Anadolu (Hitit-Luvi) Hiyeroglifli Yazıtlar Işığında "Maša Memleketi'nin Yeri", **Belkıs ve Ali Dinçol'a Armağan**, (Editörler: Metin Alparslan, vd.), Ege Yay., ss. 657-681, İstanbul.

SEEHER, Jürgen, (1991), "Demircihöyük Nekropol Kazısı 1990 Yılı Sonuçları**"**, **13. KST-1**, ss. 163-176, Ankara.

SCHMIDT, Erich F., (1932), **The Alishar Höyük, Season Of 1928 and 1929, Part I**, Chicago.

SCHMIDT, Erich F., (1933), **The Alishar Höyük, Season Of 1928 and 1929, Part II**, Chicago.

SİVAS, Taciser, (2002), **Kentimiz Eskişehir**, (Editör: Melih Erdoğan), ETO Yay., Eskişehir.

SİVAS, Taciser ve Hakan, SİVAS, (2003), "Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Yüzey Araştırması Arkeolojik Envanter Raporu", **TÜBA Kültür Envanteri Dergisi,** S. 1, ss. 2-32, İstanbul.

SİVAS, Taciser ve Hakan, SİVAS, (2004a), "Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Arkeolojik Envanteri 2003", **TÜBA Kültür Envanteri Dergisi**, **S. 2**, ss. 101-120, İstanbul.

SİVAS, Taciser ve Hakan, SİVAS (2004b), "2002 Yılı Eskişehir, Kütahya ve Afyonkarahisar İlleri Yüzey Araştırması", **21. AST-2**, ss. 155-166, Ankara.

SİVAS, Taciser ve Hakan, SİVAS, (2005a), "Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri 2004 Yılı Arkeolojik Envanteri ve Yüzey Araştırması", **TÜBA Kültür Envanteri Dergisi**, **S. 4**, ss. 33-58, İstanbul.

SİVAS, Taciser ve Hakan, SİVAS, (2005b), "2003 Yılı Eskişehir Kütahya Afyonkarahisar İlleri Yüzey Araştırması", **22. AST-2**, ss. 285-298, Ankara.

SİVAS, Taciser ve Hakan, SİVAS, (2006), "2004 Yılı Eskişehir Kütahya Afyonkarahisar İlleri Yüzey Araştırması", **23. AST-2**, ss. 163-174, Ankara.

SİVAS, Taciser ve Hakan, SİVAS, (2007), "Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Arkeolojik Envanter Çalışması 2005", **TÜBA Kültür Envanteri Dergisi, S. 6**, ss. 11-36, ss 15-34, İstanbul.

SİVAS, Hakan, (2013) "Eskişehir'den Erken Tunç Çağı'na Ait Bir Grup Pişmiş Toprak Figürin ve İdol", **Tarhan Armağanı, M. Taner Tarhan'a Sunulan Makaleler**, (Editörler: O. Tekin, M. H. Sayar, E. Konyar), Ege Yay., ss. 305-312, İstanbul.

TAŞ, İlknur, (2007) "Hitit Metinlerinde Maša Ülkesi", **Arkeoloji ve Sanat Dergisi**, S. 125, İstanbul.

TEZCAN, Levent, B. T., MERİÇ, Nilgün, DOĞDU, Berin, AKAN, A. O., ATİLLA ve Türker, KURTTAŞ, (2002), **Akarçay Havzası Hidrojeolojisi ve Yeraltı Suyu Akım Modeli, Final Raporu**, C. I, Hacettepe Üniversitesi Uluslararası Karst ve Su Kaynakları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Ankara.

TUNCEL, Metin, (1982), "Kütahya İli'nin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası", **Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılına Armağan**, (Haz. Kütahya Sanayi ve Ticaret Odası), Formül Matbaası, İstanbul.

TUĞRUL, A. Beril, A. Muhibbe, DARGA, (2001), "Bir Hitit Mühür Baskısının Tahribatsız Muayene Metotları İle İncelenmesi", **16. Arkeometri Sonuçları Toplantısı**, ss. 49-56, Ankara.

TOPBAŞ, Ahmet, (1993), "Seyitömer Höyüğü 1991 Yılı Kurtarma Kazısı", **3. MKKS**, ss. 1-30, Ankara.

TÜRKTÜZÜN, Metin, (2002), "Kütahya İli, Merkez, Ağızören Köyü'ndeki Hitit Nekropolü", **12. MKKS**, ss. 241-250, Ankara.

UÇAR, Hatice, (2007), "Çevre Sorunları Açısından Afyonkarahisar", Yüksek Lisans Tezi, **Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, , Afyonkarahisar.

ÜNAL, Ahmet, (2003), **Hititler Devrinde Anadolu**, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul.

ÜNAL, Ahmet, (2007), **Anadolu'nun En Eski Yemekleri / Hititler ve Çağdaşı Toplumlarda Mutfak Kültürü (The Oldest Foods of Anatolia)**, Homer Kitabevi Yay., İstanbul.

ÜYÜMEZ, Mevlüt, Özdemir, KOÇAK ve Ahmet, İLASLI, (2008), "Afyonkarahisar/Bayat İlçesi Dede Mezarı Orta Tunç Çağı Nekropolü 2006 Yılı Kazıları", **29. KST-2**, ss. 403-418, Ankara.

VARDAR, L. Egemen ve Nalan, AKYÜREK VARDAR, (1998), "Galatia Bölgesi Kaleleri/Yerleşmeleri Yüzey Araştırması", **17. AST-1**, 163-168, Ankara.

VARDAR, L. Egemen, (2006), **"**Galatia Bölgesi Kaleleri/Yerleşmeleri Yüzey Araştırması", **24. KST-2**, ss. 82-83, Ankara.

VON DER OSTEN, Hans H. and SCHMIDT, Erich F. (1932), **The Alishar Höyük. Season Of 1927, Part II**, Chicago.

VON DER OSTEN, Hans H., (1937), **The Alishar Höyük. Season Of 1930-1932, Part I**, Chicago.

VON DER OSTEN, Hans H., (1937), **The Alishar Höyük. Season Of 1930-1932, Part II**, Chicago.

VON DER OSTEN, Hans H., (1937), **The Alishar Höyük. Season Of 1930-1932, Part III**, Chicago.

YAKAR, Jak, (1976), "Batı Anadolu'daki Hitit Yayılımı", **Anatolien Studies XXIV**.

YAZICI, Hakkı, (2002), **İç Anadolu Bölgesi Coğrafyası**, 1. Baskı Nobel Kitabevi, Ankara.

YILMAZ, Özer, (1999), **Afyonkarahisar ve Çevresinin İklim Özellikleri**, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Basımevi, Afyonkarahisar.

YILMAZ, Kurulay, (2004), "Geçmişten Günümüze Bozüyük", **Bozüyük Ticaret Odası ve Sanayi Odası Yayınları-4**, Bilecik.

YİĞİT, Turgut, (2002), "Hititçe Çivi Yazılı Metinlerde Dericiler", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 42**: **1-2,** ss. 211-220, Ankara.

YOUNG, R. Stuart, (1981), **Three Great Early Tumuli**, The University Museum, America in Philadelphia.

WİTTKE, A. Maria, (2006), "Phrygler Mimari, Yontu, Çömlekçilik ve Yüksek Kalitede Metal İşçiliği Gibi Bugün Bile Zor Erişilebilecek Düzeyde Ustalık Gerektiren Bir Kültüre Sahipti. Bu Kültür MÖ II. Binyıldan MÖ I. Binyıla Kadar Anadolu Topraklarında Gelişti", **Arkeoatlas Dergisi**, S. 5, ss. 10-28, İstanbul.

DİZİN

-A-

Amulet, viii, 66

-B-

Bız, viii, 62

-Ç-

Çekiç, viii, 68

-D-

Deri tabaklama, 65

-H-

Hitit, 3, 4, v, ix, x, 1, 2, 23, 24, 25, 26, 29, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 215, 216, 218, 219, 220, 223, 225, 226

-M-

Mobilya aksamı, 66

MÖ II. Bin, xi, 1, 2, 21, 22, 23, 24, 25, 29, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 218, 222, 226

-S-

Stylus, viii, 65

-Ş-

Şarhöyük, 3, 4, 5, v, vi, ix, x, xiii, 1, 2, 5, 40, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 54, 55, 57, 59, 61, 62, 63, 65, 66, 68, 217, 218, 221